

LÉVAY MIKLÓS: Az Egyesült Nemzetek Szervezete Tizennegyedik Bűnmegelőzési és Büntető Igazságszolgálati Kongresszusa; a Kiotói Nyilatkozat

BODA ZOLTÁN – BAGOSSY MÁRIA: A büntetőbíráskodás tekintélyének védelme és a társadalmi értékítélet összefüggései

MÁGÓ BARBARA: Szankciós elemek megjelenése a magyar állampolgársági jogban

BÁNÁTI TIBOR – NAGY IVETT – NÉMETH ÁGOTA: Adat az adatról, azaz a metaadatok elemzésének lehetőségei, különös tekintettel a szervezett bűnözésre

NYESTE PÉTER: Pandémia, bűnözés, bűnügyi hírszerzés

POKRÓCÓS GYÖRGY: Az emberi méltóság a rendőrséget is érintő válságkommunikációban

FINSZTER GÉZA – KORINEK LÁSZLÓ: Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő VI. száma elé

PÉK RICHÁRD TAMÁS – FEKETE CSABA – GÁL ERIKA – ERDÉLYI KATALIN – BÁNÁTI TIBOR – BACSÓ BERNADETT: Nemzetközi Rendészeti Figyelő VI.

HERCZEG MÓNIKA: Az Európai Unió tagállamainak schengeni térséghez való viszonya

AMBRUSZ ALIZ – PETLYÁNSZKI GÁBOR – MALÉT-SZABÓ ERIKA: Egészségfejlesztés és egészségvédelem a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság állományában

ERDŐS ÁKOS: A COVID–19-járvány első két hullámának hatása a rendészeti hallgatók alkohol- és koffeinfogyasztására, valamint dohányzási szokásaira

ZSÁKAI LÉNÁRD: Schengen Stratégia – úton egy erősebb és ellenállóbb schengeni térség felé?

BOCZÁN JÓZSEF: Szövetségi ügynökök Magyarországon

RECENZÍÓ: Simonyi Ottó: A mesterlövész

INTERJÚ: „Legfőbb erősségünk a támogatás”

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

70. ÉVFOLYAM

2022/7. SZÁM

BELÜGYI SZEMLE

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELNÖK TITKÁR TAGOK

Dr. Felkai László, közigazgatási államtitkár, Belügyminisztérium
Prof. dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
Prof. dr. Finszter Géza, a Magyar Tudományos Akadémia doktora
Prof. dr. Haller József, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Herke Csongor, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Kecskés László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Kerezsi Klára, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, egyetemi tanár
Prof. dr. Koltay András, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság és a Médiatanács elnöke, egyetemi tanár
Prof. dr. Korinek László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Maróth Miklós, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Mezey Barna, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Nyiri Sándor, ny. vezető ügyész, c. egyetemi docens
Prof. dr. Patyi András, a Kúria elnökhelyettese, egyetemi tanár
Prof. dr. Polt Péter, legfőbb ügyész, egyetemi tanár
Prof. dr. Sándor István, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Tóth Mihály, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Ludek Michalek, a Cseh Rendőrakadémia tagja, egyetemi tanár
Dr. habil. Philipp Fluri ügyvezető, Genfi Biztonságpolitikai Központ
Dr. h.c. Detlef Schröder, az Európai Unió Rendszeti Képzési Ügynökségének korábbi ügyvezető igazgatója
Dr. Ciprian Maftei, belügyi attasé, Románia Magyarországi Nagykövetsége

SZAKMAI TANÁCSADÓ TESTÜLET

Bakai Kristóf püőr. dandártábornok, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal vámszakmai szakfőigazgatója
Dr. Balogh János r. altábornagy, az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője
Dr. Bárdos Szabolcs nb. vezérőrnagy, az Alkotmányvédelmi Hivatal főigazgatója
Dr. Bolcsik Zoltán r. altábornagy, a Nemzeti Védelmi Szolgálat főigazgatója
Dr. Frech Ágnes, a Fővárosi Bíróság büntető kollégiumvezetője, az Országos Bírósági Hivatal szaktanácsadója
Dr. Góra Zoltán t. altábornagy, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság vezetője
Hajdu János r. altábornagy, a Terrorelhárítási Központ főigazgatója
Dr. Halmosi Zsolt r. altábornagy, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság vezetője
Dr. Hatala József ny. r. altábornagy, a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács elnöke
Prof. dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár, a Belügyminisztérium oktatási főszemlélője

Láng István, az Országos Vízügyi Főigazgatóság vezetője
Prof. dr. Kovács Gábor r. vezérőrnagy, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar dékánja, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Sallai János r. ezredes, Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Szabó Hedvig nb. altábornagy, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat
főigazgatója
Dr. Szabó Marcel alkotmánybíró, nemzetközi jogász
Dr. Takács Tibor r. altábornagy, a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi
Elemző Központ főigazgatója
Dr. Tóth Tamás bv. altábornagy, a Büntetés-végrehajtás Országos
Parancsnokság vezetője
Dr. Túrós András ny. r. altábornagy, az Országos Polgárőr Szövetség elnöke

SZERKESZTŐSÉG

FŐSZERKESZTŐ	Prof. dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES	Dr. Hornyik Zsuzsanna
FELELŐS SZERKESZTŐ	Dr. Szabó Csaba PhD r. alezredes
OLVASÓSZERKESZTŐ	Végh Zsuzsanna
IDEGENNYELVI SZAKLEKTOR	Prof. dr. Boda József ny. nb. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár
FŐMUNKATÁRSÁK	Dr. Hertelendi Lajos r. alezredes Csala Károly r. ezredes
MUNKATÁRSÁK	Luda Henrietta Varga Anita
SZERKESZTŐSÉG	2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3. Telefonszám: +36 (26) 795-900 / 24-600 szerkesztoseg@belugyiszemle.hu www.belugyiszemle.hu
ISSN	ISSN 2062-9494 (Nyomtatott) ISSN 2677-1632 (Online) LXX. évfolyam
FELELŐS KIADÓ	Belügyminisztérium www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium 1051 Budapest, József Attila utca 2-4.
NYOMDA	Duna-Mix Kft.
FELELŐS VEZETŐ	Bojasz Aliz bv. őrnagy Megjelenik havonta

TARTALOM

	Előszó	1346
	TANULMÁNYOK	
LÉVAY MIKLÓS	Az Egyesült Nemzetek Szervezete Tizennegyedik Bűnmegelőzési és Büntető Igazságszolgáltatási Kongresszusa; a Kiotói Nyilatkozat	1349
BODA ZOLTÁN – BAGOSSY MÁRIA	A büntetőbíráskodás tekintélyének védelme és a társadalmi értékítélet összefüggései	1369
MÁGÓ BARBARA	Szankciós elemek megjelenése a magyar állampolgársági jogban	1395
BÁNÁTI TIBOR – NAGY IVETT – NÉMETH ÁGOTA	Adat az adatról, azaz a metaadatok elemzésének lehetőségei, különös tekintettel a szervezett bűnözésre	1415
NYESTE PÉTER	Pandémia, bűnözés, bűnügyi hírszerzés	1429
POKRÓCOS GYÖRGY	Az emberi méltóság a rendőrséget is érintő válságkommunikációban	1447
	NEMZETKÖZI RENDÉSZETI FIGYELŐ	
FINSZTER GÉZA – KORINEK LÁSZLÓ	Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő rovat elé	1469
PÉK RICHÁRD TAMÁS – FEKETE CSABA – GÁL ERIKA – ERDÉLYI KATALIN – BÁNÁTI TIBOR – BACSÓ BERNADETT	Nemzetközi Rendészeti Figyelő VI.	1471
HERCZEG MÓNIKA	Az Európai Unió tagállamainak schengeni térséghez való viszonya	1491
AMBRUSZ ALIZ – PETLYÁNSZKI GÁBOR – MALÉT-SZABÓ ERIKA	Egészségfejlesztés és egészségvédelem a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság állományában	1507

ERDŐS ÁKOS	A COVID–19-járvány első két hullámának hatása a rendészeti hallgatók alkohol- és koffeinfogyasztására, valamint dohányzási szokásaira	1529
ZSÁKAI LÉNÁRD	Schengen Stratégia – úton egy erősebb és ellenállóbb schengeni térség felé?	1551
	KITEKINTÉS	
BOCZÁN JÓZSEF	Szövetségi ügynökök Magyarországon	1567
	RECENZIO	
GÁSPÁR MIKLÓS – REGÉNYI KUND MIKLÓS	Simonyi Ottó: A mesterlövész	1577
	INTERJÚ	
HORNYIK ZSUZSANNA	„Legfőbb erősségünk a támogatás” Interjú dr. Tarcsa Csaba r. vezérőrnagy úrral, a Készenléti Rendőrség parancsnokával	1581

SZERKESZTŐSÉGI ELŐSZÓ

Kedves Olvasó!

*„Mindent meg kell ismerni,
ami megismerhető.”*

Csányi Vilmos

Nem is választhattunk volna jobb mottót júliusi számunk elé, mint Csányi Vilmos fent idézett rövid gondolatát. Hónapról hónapra törekszünk arra, hogy minél szélesebb körből, minél több tudomány- és szakterületet bevonva válogassuk össze lapszámaink tartalmát. E havi kiadványunk esetében is törekedtünk a sokszínűségre. A teljesség igénye nélkül ezúton ajánljuk tanulmányainkat szíves figyelmükbe.

Zsákai Lénárd a *„Schengen Stratégia – úton egy erősebb és ellenállóbb schengeni térség felé?”* című cikkének célja a 2021. június 2-án, az Európai Bizottság által közzétett, úgynevezett Schengen Stratégia tartalma fontosabb szegmenseinek, meghatározó célkitűzéseinek bemutatása és vizsgálata, esetenként összekapcsolódva, kiegészítve más, érintett szabályozók és dokumentumok megemlékezésével.

„Szankciós elemek megjelenése a magyar állampolgársági jogban” címmel készült Mágó Barbara tanulmánya, amelyből kiderül, hogy a migrációs folyamatok erősödésének köszönhetően számos, az állampolgársági jogban is ismert és használt fogalom került előtérbe, úgymint az állami szuverenitás, az állampolgári biztonság vagy a társadalomra veszélyesség. Ennek köszönhetően a nemzeti jogszabályokban jól ismert jogintézmények is újabb értelmezést kaphatnak.

Lévai Miklós *„Az Egyesült Nemzetek Szervezete Tizennegyedik Bűnmegelőzési és Büntető Igazságszolgáltatási Kongresszusa; a Kiotói Nyilatkozat”* című tanulmányának célja az ENSZ bűnözés kérdéskörével kapcsolatos intézményeknek és korábbi bűnmegelőzési kongresszusainak vázlatos áttekintése, valamint a Tizennegyedik Bűnmegelőzési és Büntető Igazságszolgáltatási Kongresszus fő dokumentumának, a Kiotói Nyilatkozatnak részletes bemutatása és értékelése.

„Adat az adatról, azaz a metaadatok elemzésének lehetőségei, különös tekintettel a szervezett bűnözésre” című cikkében Bánáti Tibor, Nagy Ivett és Németh Ágota a metaadatokat mint a bűnügyi nyomozás során beszerzendő digitális nyomokat vizsgálja. A metaadatok meghatározását és kategorizálását követően megismerhetjük azok keletkezésének mechanizmusát, összegyűjtésének és rögzítésének fontosságát.

Nyeste Péter „*Pandémia, bűnözés, bűnügyi hírszerzés*” című tanulmánya rámutat arra, hogy a pandémia az EU-tagállamok bűnügyi hírszerző rendszereire és eljárásaira is hatással volt, van, és a közeljövőben továbbra is jelentős hatással fog bírni. A bűnözés és a szervezett bűnözés online térbe történő intenzívebbé válása a nyomozók kiberbűnözés elleni képzésének fontosságát, és a szervezett bűnözés elleni egységek kiberbűnözés elleni tevékenységének megerősítését vonja magával.

E havi könyvismertetőnk Gáspár Miklós és Regényi Kund tollából származik. Simonyi Ottó „*A mesterlövész*” című könyve kerül bemutatásra.

Interjúnk dr. Tarcsa Csaba r. vezérőrnagy úrral készült, amelyben bepillantást nyerhetünk a Készenléti Rendőrség hétköznapijaiba és sokrétű tevékenységébe.

E havi lapszámunk olvasásához, beleértve az előszóban nem említett további kiváló tanulmányokat is, nagyon jó szórakozást kívánunk.

Szerkesztőség

Az Egyesült Nemzetek Szervezete Tizennegyedik Bűnmegelőzési és Büntető Igazságszolgáltatási Kongresszusa; a Kiotói Nyilatkozat

On the Fourteenth United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice; the Kyoto Declaration

Lévay Miklós

Prof. Dr. egyetemi tanár, oktató
Eötvös Lóránd Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar
levaym@ajk.elte.hu

Magyar
Tudomány-
Akadémia

Absztrakt

Cél: Az Egyesült Nemzetek Szervezete (a továbbiakban: ENSZ) – a COVID–19-járvány miatt 2020-ról elhalasztott – Tizennegyedik Bűnmegelőzési és Büntető Igazságszolgáltatási Kongresszusát 2021. március 7–12. között tartották Japánban, Kiotóban. A tanulmány célja az ENSZ bűnözés kérdéskörével kapcsolatos intézményeinek és korábbi bűnmegelőzési kongresszusainak vázlatos áttekintése, valamint a Tizennegyedik Bűnmegelőzési és Büntető Igazságszolgáltatási Kongresszus fő dokumentumának, a Kiotói Nyilatkozatnak a részletes bemutatása és értékelése.

Módszertan: A tárgykör alapvető nemzetközi forrásainak feldolgozása, szakirodalom-kutatás, dokumentumelemzés.

Megállapítások: Az ENSZ bűnözéssel és büntető igazságszolgáltatással foglalkozó intézményeinek kiemelkedő jelentőségű fórumai a bűnmegelőzési kongresszusok. A Tizennegyedik Kongresszus kapcsolódik az „*ENSZ Fenntartható Fejlődés Programja, az Agenda 30*” keretrendszerhez. A Kiotói Nyilatkozatból megállapítható, hogy az ENSZ és vonatkozó intézményei a bűnözést komplex jelenségnek és nem csupán közbiztonságot fenyegető veszélynek tekintik.

Érték: A Kiotói Nyilatkozat rámutat arra, hogy a bűnözésre való reagálásban egyaránt fontos a jogállami követelmények szerint működő büntető igazságszolgáltatás, a helyi sajátosságokhoz igazodó bizonyítékalapú bűnmegelőzési

stratégia, valamint a nemzetközi együttműködés, úgy a büntető igazságszolgáltatás, mint a prevenció területén.

Kulcsszavak: Egyesült Nemzetek Szervezete, COVID–19, bűnmegelőzés, Kiotói Nyilatkozat

Abstract

Aim: The United Nations (UN) Fourteenth Congress on Crime Prevention and Criminal Justice – postponed from 2020 due to the COVID–19 – was held from 7 to 12 March 2021 in Kyoto, Japan. The aim of the study to outline the UN’s institutions on crime problem and previous crime prevention congresses, as well provides an overview and assessment of the most important document of the UN Fourteenth Congress, the Kyoto Declaration.

Methodology: Processing of the basic international legal sources of the subject, academic literature research, document analysis.

Findings: Crime prevention congresses are significant forums for UN crime and criminal justice related institutions. The Fourteenth Congress is linked to the „*Transforming our world. The 2030 Agenda for Sustainable Development*” framework. It can be seen from the Kyoto Declaration that the relevant UN institutions consider crime to be a complex phenomenon and not just a threat to public security.

Value: The Kyoto Declaration emphasizes the importance of a criminal justice based on rule of law, an evidence-based crime prevention strategy tailored to local specificities, and international cooperation in the field of both criminal justice and prevention.

Keywords: United Nations, COVID–19, crime prevention, Kyoto Declaration

Az ENSZ bűnmegelőzési kongresszusairól

A bűnmegelőzés szakpolitikai intézményesülésében¹, abban, hogy az ENSZ mellett több nemzetközi, illetve szupranacionális szervezet (például Európa Tanács, Európai Unió) tevékenységi körének része a bűnözés prevenciója, továbbá számos állam rendelkezik bűnmegelőzési stratégiával, döntő szerepe van a világszervezetnek, így különösen az 1955 óta ötévente megrendezett bűnmegelőzési kongresszusoknak.

1 A bűnmegelőzésről mint szakpolitikáról (Borbíró, 2019).

Az ENSZ bűnözés jelenségével kapcsolatos intézményeinek, mechanizmusainak² egyike a bűnmegelőzési kongresszusok, amelyek alapja az ENSZ Közgyűlése 1950. december 1-jén elfogadott 415 (V) határozata és annak mellékletének (d) bekezdése³. A határozat révén vált a világszervezet tevékenységének részévé a bűnmegelőzés és a bűnözés jelensége, azzal, hogy a dokumentum deklarálja a Nemzetközi Büntető- és Börtönügyi Bizottság (International Penal and Penitentiary Commission – a továbbiakban: IPCC) funkcióinak⁴ ENSZ-re való átruházását. Az említett melléklet (d) bekezdése szerint pedig „[A]z Egyesült Nemzetek Szervezete öt évente nemzetközi kongresszust hív össze, amely hasonló az ICPP által korábban szervezett kongresszusokhoz.”⁵

Az ENSZ első Bűnmegelőzési Kongresszusát 1955-ben, Genfben tartották. Az 1955-ös kongresszushoz képest számos változáson ment keresztül ez az ENSZ fórum.⁶

A következőkben a különösen fontos változásokkal foglalkozom, alapvetően Matti Joutsen: *The Evolution of the United Nations Congresses on Crime Prevention and Criminal Justice*⁷ című publikációja (Joutsen, 2021), valamint a vonatkozó ENSZ dokumentumok alapján.

Joutsen hivatkozott munkájában a változások között elsőként említi a kongresszusok mandátumának módosulását. Dr. Manuel Lopez-Rey-t idézve rámutat arra, hogy az ENSZ 1955. évi kongresszusának mandátuma három vonatkozásban is különbözött, újat jelentett az ICPP által szervezett hasonló eseményektől. Ezek az újdonságok a következők:

- a) a genfi kongresszus témái részei voltak az ENSZ társadalmi kérdésekről szóló munkaprogramjának;
- b) a kongresszus része volt az ENSZ bűnözéssel kapcsolatos tágabb programjának (UN Crime Programme);

2 Az ENSZ bűnözés jelenségével foglalkozó tevékenységéről és intézményeiről a hazai szakirodalomban (Bárd, 2019; Boda, 2019; Polt, 1986; Lévy, 2021).

3 GA resolution 415 (V) of 1 December 1950: Transfer of functions of the International Penal and Penitentiary Commission. A/RES/415(V) ([URL1](#)).

4 Az ICPP működése igazodott elődszervezete, a Nemzetközi Börtönügyi Bizottság (International Prison Commission) 1880-ban megfogalmazott céljához: „A bűnözés megelőzésére és elnyomására, a börtönügyre vonatkozó olyan dokumentumok és információk összegyűjtése, amelyek célja a kormányok informálása azokról az általános módszerekről, amelyekkel megelőzhető a büntető törvények megszegése és az elkövető megreformálásával biztosítható a bűnözés elnyomása.” (Polt, 1986).

5 „The United Nations shall convene every five years an international congress similar to those previously organized by the IPPC.”

6 A Caracasban, 1980-ban tartott hatodik kongresszussal bezárólag a kongresszusokról részletes áttekintést ad (Polt, 1986).

7 Az Egyesült Nemzetek Szervezete bűnmegelőzési és büntető igazságszolgáltatási kongresszusainak fejlődése.

- c) a kongresszus ajánlásait továbbították az ENSZ főtitkárának a releváns ENSZ intézmények által elvégzendő utókövetéses vizsgálatok céljából (Joutsen, 2020).

A genfi rendezvényével azonos volt az 1980-as évek végéig rendezett ENSZ kongresszusok mandátuma.

Az 1990-es évektől azonban módosult az ENSZ bűnmegelőzési kongresszusainak mandátuma, funkciója, változott az egyes kongresszusokon elfogadott dokumentumok elnevezése. Ennek normatív alapja az ENSZ Közgyűlése által 1991. december 18-án elfogadott 46/152. számú határozat és annak mellékletének vonatkozó része⁸, amelynek címe: *United Nations congresses on the prevention of crime and the treatment of offenders*.⁹ A dokumentum többek között megállapítja, hogy a kongresszusok mint a bűnözéssel foglalkozó ENSZ program tanácsadó testülete, fórumot biztosít az államok közötti, kormányközi szervezetek, civil szervezetek, továbbá különböző területek gyakorlati szakemberei és kutatói közötti eszmecserére; a kutatási, a jogi és a szakpolitikai fejlemények tapasztalatcseréjére; a bűnmegelőzés és a büntető igazságszolgáltatás területén felmerülő trendek és témakörök azonosítására.¹⁰ A határozat rögzíti, hogy ötévente kell kongresszust tartani, amely 5-10 munkanap tartamú. Az egyes kongresszusok programjának, témakörének kiválasztását a dokumentum az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsának funkcionális bizottságaként megalkotandó Bűnmegelőzési és Büntető Igazságszolgáltatási Bizottság¹¹ hatáskörébe utalja. A testület ezen a néven jött létre 1992-ben (Commission on Crime Prevention and Criminal Justice; a továbbiakban: Bizottság). A Bizottság a bűnmegelőzés és a büntető igazságszolgáltatás területén az ENSZ legfontosabb szakpolitikai döntéshozó testülete, a kongresszusok előkészítő fóruma, továbbá 2006 óta irányító szerve az ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatalának (The United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC) és az ENSZ Bűnmegelőzési és Büntető Igazságszolgáltatási Programjának (The United Nations Crime Prevention and Criminal Justice Programme – The UN Crime Programme).¹²

8 A 46/152. számú határozat („resolution”) címe: *Creation of an effective United Nations crime prevention and criminal justice programme*. A melléklet („Annex”) az ENSZ bűnözéssel kapcsolatos programja struktúrájával és menedzsmetjével foglalkozó részében található a jövőbeni bűnmegelőzési kongresszusokra vonatkozó rendelkezések.

9 Az Egyesült Nemzetek kongresszusai a bűnözés megelőzéséről és a büntetettek kezeléséről.

10 A 46/152. számú határozat melléklete 29. pont (a), (b), (c) alpontok.

11 A 46/152. számú határozat melléklete 30. pont (b) alpont.

12 A Bizottságról, az ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivataláról és az ENSZ Bűnmegelőzési és Büntető Igazságszolgáltatási Programjáról (Bárd, 2019; Boda, 2019; Lévy, 2021).

A hivatkozott 46/152. számú közgyűlési határozat nyomán az ENSZ bűnözés kérdéskörével kapcsolatos kongresszusai a „UN Crime Programme” konzultatív intézménye.

A Közgyűlés 2002-ben elfogadott 56/119. számú határozata¹³ újabb változásokat eredményezett az ENSZ bűnmegelőzési kongresszusokkal kapcsolatban. A változások célja a kongresszusok hatékonyságának növelése volt (Joutsen, 2021). A 2002-ben elfogadott határozat tartalmazta a Tizedik ENSZ bűnmegelőzési kongresszuson (Bécs, 2000) bevezetett két újítást. Az egyik: a kongresszus nyilatkozatai magas szintű, miniszteri vagy attól magasabb rangú résztvevőktől származhatnak. A másik: a kongresszus hivatalos megállapításait, következtetéseit, ajánlásait egyetlen nyilatkozatban (Declaration) kell egyesíteni. További újdonságként megváltozott a kongresszusok elnevezése, az új név: United Nations Congresses on Crime Prevention and Criminal Justice¹⁴ (Joutsen, 2021).

Matti Joutsen hivatkozott művében részletesen tárgyalja a kongresszusok hivatalos résztvevői körében, előkészítése területén és struktúrájában bekövetkezett változásokat, áttekintést ad az első tizenhárom kongresszusról, azok fő témájáról, tárgyköreiről, munkacsoportjairól, legfontosabb jellemzőiről.¹⁵ Ennek keretében a finn szerző vázolja, hogy az egyes kongresszusokon milyen megközelítés érvényesült a bűnözés értelmezésére vonatkozóan, mi volt az adott kongresszus kriminológiai, illetve büntető igazságszolgáltatási jellegzetessége, újdonsága. Kongresszusonként ezek a következők voltak:

- Első Kongresszus, 1955, Genf: Kriminológia elméleti megközelítés: társadalom védelem (social defence) elmélete. A bűnözés individuális orientációjú elméleteitől fokozatos elmozdulás a társadalmi orientációjú bűnözési teóriák felé.
- Második Kongresszus, 1960, London: a kriminológia terjeszkedése a nyugati országokon túlra.
- Harmadik Kongresszus, 1965, Stockholm: a bűnmegelőzésre és az informális társadalmi kontrollra, valamint a társadalmi változások bűnözésre gyakorolt hatására irányuló figyelem.
- Negyedik Kongresszus, 1970, Kiotó: az ENSZ kongresszusok történetében először hivatkozás a terrorizmusra és a szervezett bűnözésre.

13 Resolution 56/119 on the „*Role, function, periodicity and duration of the United Nations congresses on the prevention of crime and treatment of offenders.*” A határozatot idézi és legfontosabb pontjait ismerteti Joutsen (2021).

14 Az Egyesült Nemzetek Kongresszusai a Bűnmegelőzésről és a Büntető Igazságszolgáltatásról.

15 Joutsen: Id. m.: The participants at the UN crime congresses: 17-26. The preparation and structure of the UN crime congresses: 27-34. Overview of the individual UN crime congresses. A hazai szakirodalomban az első hat ENSZ bűnmegelőzési kongresszus áttekintése (Polt, 1986).

- Ötödik Kongresszus, 1975, Genf: a transznacionális (szervezett) bűnözés fogalmának bevezetése; figyelem a bűnözés gazdasági költségeire; emberi jogi problémák felvetődése.
- Hatodik Kongresszus, 1980, Caracas: bűnözés és fejlődés kapcsolatának, a hatalommal való visszaélés és a börtön túlsúlyosság témáinak megjelenése.
- Hetedik Kongresszus, 1985, Milánó: áldozati témák és a családon belüli erőszak kérdéskörének felmerülése.
- Nyolcadik Kongresszus, 1990, Havanna: nincs azonosított megközelítés, témakör.
- Kilencedik Kongresszus, 1995, Kairó: növekvő figyelem a transznacionális (szervezett) bűnözés iránt; környezeti bűnözés témájának megjelenése.
- Tizedik Kongresszus, 2000, Bécs: jogállam (rule of law) témájának felmerülése.
- Tizenegyedik Kongresszus, 2005, Bangkok: a bűnözést egyre inkább nemzetbiztonságot fenyegető veszélynek tekintik.
- Tizenkettedik Kongresszus, 2010, Salvador: a korábbiakhoz képest új témák: a kiberbűnözés és az igazságszolgáltatási nevelés.
- Tizenharmadik Kongresszus, 2015, Doha: nincs azonosított megközelítés, témakör.¹⁶

Az előzőkből kitűnik, hogy a kongresszusok többsége reflektált a kriminológiaelmélet és a bűnözés, büntető igazságszolgáltatás fejleményeire, valamint a társadalmi-technológiai fejlődésre, illetve ösztönzői voltak új megközelítéseknek, felhívták a figyelmet a kriminalitás új jelenségeire.

Az áttekintés egyúttal jelzi, hogy miként változott a kongresszusok során a bűnözés, a büntető igazságszolgáltatás és a bűnözésre való reagálás értelmezése. Amint arra Joutsen rámutat, az első ENSZ kongresszusokon, jórészt a nyugati országok képviselői optimistának tűntek azzal kapcsolatban, hogy elegendő kutatás és szakmai tanácskozás révén a bűnözés okai megismerhetők és orvosolhatók (Joutsen, 2021). Az 1970-es és az 1975-ös kongresszus résztvevői már nem voltak ilyen derűlátók, de képesek voltak konszenzusra jutni abba, hogy miként kell reagálni a növekvő számú problémákra, ezen belül a szervezett bűnözésre és a terrorizmusra. Az 1980-as, az 1985-ös és az 1990-es kongresszusokon kifejeződött a bűnözés és büntető igazságszolgáltatás nyugati értelmezési perspektívájának részleges elutasítása, és politikai felhangjai voltak a társadalomról és fejlődésről, így különösen a gazdasági fejlődés bűnözésre gyakorolt

16 Joutsen: Id. m.: Annex 2. Timeline of the evolution of the UN Crime Congresses, 1955–2015. Changes in the approach to crime, as reflected in the Congresses.

hatásáról szóló vitáknak (Joutsen, 2021). 1995-től kezdődően az ENSZ kongresszusok egyre nagyobb mértékben foglalkoznak a bűnözéssel mint a közbiztonságot fenyegető tényezővel, és egyre kevésbé tekintenek úgy a bűnözésre, mint amely a társadalom és az egyén közötti kölcsönhatás terméke. Ennek következtében a korábbi kongresszusokhoz képest jóval nagyobb figyelem fordul a szervezett bűnözés különösen súlyos formáira, a terrorizmusra, valamint a nemzetközi rendészeti szervek működése és az igazságügyi együttműködés hatékonyságának növelésére (Joutsen, 2021). Ez a váltás Matti Joutsen szerint nagyrészt elkerülhetetlen volt, hiszen az ötévente megrendezett, néhány napos ENSZ kongresszusok témáinak meghatározásakor fontossági sorrendet kell felállítani és ennek során figyelemmel kell lenni arra, hogy ezek a fórumok definíció szerint nemzetköziek (Joutsen, 2021).

A Tizennegyedik Kongresszus fő témája, érdemi napirendje, négy munkacsoportjának tárgyköre és a Kiotói Deklaráció azonban azt is jelzi, hogy az ENSZ a bűnözést már ismét nem csupán közbiztonsági kérdésnek, hanem komplex társadalmi jelenségnek tekinti.

Az ENSZ Tizennegyedik Bűnmegelőzési és Büntető Igazságszolgáltatási Kongresszusa

Az ENSZ 2021. március 7–12. között *„Advancing crime prevention, criminal justice and the rule of law: towards the achievement of the 2030 Agenda”*¹⁷ címmel tartotta meg Tizennegyedik Kongresszusát, Japánban, Kiotóban. A Kongresszus címe, átfogó témája jelzi a kapcsolatot az ENSZ 193 tagállama által 2015 szeptemberében elfogadott *„ENSZ Fenntartható Fejlődés Programja, az Agenda 30”* keretrendszerrel.¹⁸

Az ENSZ 152 tagállama – közöttük Magyarország – képviseltette magát a Kongresszuson, továbbá 114 NGO, 37 kormányközi szervezet, 600 szakértő és számos ENSZ intézmény, szervezet vett részt az eseményen. A COVID-19-járvány miatt a résztvevők többsége online csatlakozott a programhoz, kisebb részük pedig jelen volt a rendezvény helyszínén, a Kiotó Nemzetközi Konferencia Központban. Ez volt tehát az első „hibrid” ENSZ Bűnmegelőzési Kongresszus.

17 *„A bűnmegelőzés, a büntető igazságszolgáltatás és a jogállamiság előmozdítása: útban az Agenda 2030 megvalósítása felé”*

18 A dokumentum hivatalos angol címe: *Transforming our world. The 2030 Agenda for Sustainable Development*. Az Agenda 2030 és az ENSZ bűnmegelőzéssel, büntető igazságszolgáltatással kapcsolatos tevékenysége közötti összefüggésről (Lévay, 2021).

A kongresszus plenáris üléseken megtárgyalt érdemi napirendi pontjai a következők voltak: 1. Átfogó bűnmegelőzési stratégiák a társadalmi és gazdasági fejlődés irányában. 2. A büntető igazságszolgáltatási rendszer előtt álló kihívások integrált megközelítései. 3. A kormányok többdimenziós megközelítései a jogállamiság előmozdítására, többek között az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés biztosítása mindenki számára, hatékony, elszámoltatható, pártatlan és nem kirekesztő intézmények kiépítése; valamint szociális, oktatási és egyéb releváns intézkedések fontolóra vétele, beleértve a jogszerűség kultúrájának előmozdítását a kulturális identitás tiszteletben tartása mellett, összhangban a Dohai Nyilatkozattal¹⁹. 4. Nemzetközi együttműködés és technikai segítségnyújtás a bűnözés minden formájának megelőzésére és kezelésére a következő területeken: a) terrorizmus, annak minden formája és megnyilvánulása; b) a bűnözés új és kialakuló formái.

A négy műhely pedig az alábbi kérdésekkel foglalkozott:

1. Bizonyítékalapú bűnmegelőzés: statisztikák, jelzőszámok és értékelés a sikeres gyakorlatok támogatására.
2. Ismételt bűnelkövetés csökkentése: kockázati tényezők azonosítása és megoldások kidolgozása.
3. Az oktatás és az ifjúság szerepvállalása mint kulctényezők a társadalmak bűnözéssel szembeni ellenállóbbá tételében.
4. A bűnözés jelenlegi tendenciái, a legújabb fejlemények és a felmerülő megoldások, különösen az új technológiák mint a bűnözéssel szembeni fellépés eszközei.²⁰

A kongresszus első napján fogadták el a fórum legfontosabb politikai, szakmai dokumentumát, a Kiotói Nyilatkozatot.

A Kiotói Nyilatkozat²¹

Korábban már említettem, hogy a Tizedik Bűnmegelőzési Kongresszustól (Bécs, 2000) kezdődően a kongresszusokon nem határozatokat (resolutions), hanem

19 A Tizenharmadik Kongresszuson (2015. április 12–19.), Dohában elfogadott nyilatkozat.

20 14th United Nations Congress On Crime Prevention and Criminal Justice Kyoto, Japan 7–12 March 2021/About.

21 A dokumentum hivatalos angol neve: *Kyoto Declaration on Advancing Crime Prevention, Criminal Justice and the Rule of Law: Towards the Achievement of the 2030 Agenda for Sustainable Development*. 14th United Nations Congress On Crime Prevention and Criminal Justice Kyoto, Japan 7–12 March 2021/Documents/Report/Kyoto Declaration. A Kiotói Nyilatkozatot az UNODC honlapján a kongresszusi dokumentumoknál elérhető szöveg alapján mutatom be.

hivatalos dokumentumként egyetlen nyilatkozatot (Declaration) fogadnak el. (Természetesen a nyilatkozat mellett az egyes kongresszusoknak számos egyéb elérhető dokumentuma, munkaanyaga is van.²²).

A Tizenegyedik Kongresszuson, a nyitónapon, 2021. március 7-én konszenzussal fogadták el a tagállamok magas rangú képviselői a Kiotói Nyilatkozatot.²³ Annak, hogy a dokumentum elfogadására már a kongresszus első napján sor kerülhetett a magyarázata az, hogy a nyilatkozat kidolgozása már jóval a Kiotói Kongresszus előtt megkezdődött, továbbá több előkészítő ülésen vitatták meg a dokumentum tervezetét, amely pedig 2021. február 17-től elérhető volt az ENSZ honlapján.²⁴

A Kiotói Nyilatkozat (a továbbiakban: Nyilatkozat) tartalmilag öt részből álló, 95 pontos dokumentum.

Az első rész a preambulumnak tekinthető bevezető. Ezt követi a cselekvési irányoknak, előírányzott teendőknek négy területre osztott bemutatása.

A négy terület:

- Előrelépés a bűnmegelőzés területén (Advancing crime prevention).
- Előrelépés a büntető igazságszolgáltatási rendszer területén (Advancing the criminal justice system).
- Jogállamiság előmozdítása (Promoting the rule of law).
- Nemzetközi együttműködés és technikai segítségnyújtás előmozdítása a bűnözés minden formájának megelőzésére és kezelésére (Promoting international cooperation and technical assistance to prevent and address all forms of crime).

Az „*Előrelépés a bűnmegelőzés területén*” előírányzott teendői, cselekvési irányai a következők: a bűnözés okainak, alapjainak kezelése; bizonyíték alapú bűnmegelőzés; a bűnözés gazdasági dimenziói; egyedi körülményekhez igazított bűnmegelőzési stratégiák; a nemek közötti egyenlőség szempontjának érvényesítése a bűnmegelőzésben; a gyermekek és fiatalok a bűnmegelőzésben; a fiatalok felelős helyzetbehozása a bűnmegelőzésben (Nyilatkozat: 21-30. pontok).

22 14th United Nations Congress On Crime Prevention and Criminal Justice Kyoto, Japan 7–12 March 2021/Documents/Report/Pre-Session/In-Session Draft Reports.

23 14th United Nations Congress On Crime Prevention and Criminal Justice Kyoto, Japan 7–12 March 2021/Follow-Up.

24 Draft Kyoto declaration on advancing crime prevention, criminal justice and the rule of law: towards the achievement of the 2030 Agenda for Sustainable Development.

A bizonyítékalapú bűnmegelőzés és az egyedi körülményekhez igazított bűnmegelőzési stratégiák

A Nyilatkozat szorgalmazza a bizonyítékalapú bűnmegelőzési stratégiák növelését, mégpedig szisztematikus és koherens kritériumokon alapuló adatgyűjtés és elemzés révén, figyelembe véve a Bűncselekmények Nemzetközi Statisztikai Osztályozási Rendszerét²⁵, valamint a stratégiák hatékonyságának értékelését (Nyilatkozat 22. pont).

A bizonyítékalapú bűnmegelőzéssel összefüggésben a bűnözés globális trendjeinek jobb megértése, továbbá a kriminalitással szembeni fellépés és a bűnmegelőzés hatékonyságának javítása érdekében a dokumentum szükségesnek tartja a bűnözés tendenciáira vonatkozó adatok minőségének és elérhetőségének javítását, a statisztikai indikátorok fejlesztésének megfontolását, a rendelkezésre álló adatok önkéntes alapon történő megosztását (Nyilatkozat 23. pont).

A Nyilatkozat olyan egyedi körülményekhez igazított bűnmegelőzési stratégiák kialakítását tartja indokoltnak, amelyek figyelembe veszik a helyi összefüggéseket, a jogszerűség, törvényesség kultúrájának előmozdítását, a kulturális sokszínűséget, mindezt a jogállamiság tiszteletben tartása alapján. A stratégiák célja, hogy a nemzeti jogszabályoknak megfelelően előmozdítsák a bűnmegelőzésben érintettek és a rendőrség együttműködését, hozzájáruljanak a pozitív konfliktus megoldáshoz és a közösségorientált rendfenntartáshoz, megelőzzék a bandákkal kapcsolatos és városi bűnözést, valamint a szervezett bűnözés minden formáját (Nyilatkozat 26. pont).

Az „*Előrelépés a büntető igazságszolgáltatási rendszer területén*” cselekvési irányai: az áldozatok jogainak védelme, a tanúk és bűncselekményeket bejelentők védelme; a börtönkörülmények javítása; az ismételt bűnelkövetés csökkentése rehabilitáció és reintegráció révén; a nemek közötti egyenlőség szempontjainak érvényesítése a büntető igazságszolgáltatási rendszerekben; a büntető igazságszolgáltatási rendszerrel kapcsolatba kerülő gyermekek és fiatalok sebezhetőségével való törődés; a bűnügyi nyomozások továbbfejlesztése (Nyilatkozat 31-47. pontok).

25 Az ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatala (UNODC) által kidolgozott és az ENSZ Statisztikai Bizottsága által 2015 márciusában elfogadott International Classification of Crime for Statistical Purposes (ICCS) adatgyűjtési rendszer. A rendszerrel kapcsolatos hazai jogszabály a 24/2017. (IX. 11.) MvM rendelet a bűncselekmények nemzetközi statisztikai célú osztályozási rendszeréről.

A cselekvési irányok hazai szempontból figyelemre méltó részei

Az áldozatok jogainak védelmével összefüggésben az ENSZ dokumentum szükségesnek tartja a gyakorlati szakemberek számára megfelelő források és képzés biztosítását, annak érdekében, hogy fokozzák képességüket abban, hogy áldozatközpontú segítséget és támogatást nyújtsanak, amely figyelembe veszi az áldozatok sajátos szükségleteit (Nyilatkozat 34. pont).

A börtönkörülményekre vonatkozó rész intézkedéseket szorgalmaz a büntetés-végrehajtási intézmények túlszűfoltóságának kezelésére, és a büntető igazságszolgáltatási rendszer egésze hatékonyságának és kapacitásának növelésére, beleértve az előzetes fogva tartás és a végrehajtandó szabadságvesztés alternatíváinak megfontolását (Nyilatkozat 36. pont).

Az ismételt bűnelkövetés csökkentésével foglalkozó megállapítások közül rendkívül lényeges, amely szerint tudatosítani kell az elkövetőknek a közösség tagjaiként való általános elfogadásának jelentőségét, valamint a közösségi szerepvállalás fontosságát az elkövetők hosszú távra szóló társadalmi re-integrációjának segítésében. A bűnisméltés csökkentésével összefüggésben szerepel cselekvési irányként a helyreállító igazságszolgáltatás intézményeinek lehetővé tétele – a tagállami jogrendnek megfelelően – a büntető eljárás releváns szakaszában az áldozatok talpraállításának támogatása, az elkövetők re-integrációja, valamint a bűnözés és a visszaesés megelőzése céljából és ebből a szempontból az intézmények hasznosságának értékelése (Nyilatkozat 40. pont és 42. pont).

A nemek közötti egyenlőség szempontjaival foglalkozó tennivalók egyikeként a dokumentum ezen szempontok érvényesítésére hív fel a büntető igazságszolgáltatásban, olyan intézkedésekre, amelyek foglalkoznak mind az elkövetők, mind az áldozatok nemi szempontú szükségleteivel, beleértve ebbe a fiatalabb és idősebb nők büntető eljárások során történő viktimizációjával szembeni védelmet (Nyilatkozat 44. pont).

A büntető igazságszolgáltatással kapcsolatba került gyermekek és fiatalok vonatkozásában a Nyilatkozat megközelítése az, hogy az érintett korosztály rehabilitációjának és re-integrációjának elősegítése érdekében a fiatakorúak igazságszolgáltatási szervei nem egyszerűen az elkövetett bűncselekmény súlyával, a felelősség mértékével kell, hogy foglalkozzanak, hanem a fiatalok sebezhetőségével, bűncselekményük okaival és kockázati tényezőivel. Ez utóbbiak szempontjából a dokumentum kiemeli az ENSZ Fiatakorúak igazságszolgáltatási rendszerének minimum követelmény szabályait (Pekingi Szabályok), amelyek releváns rendelkezéseinek gyakorlati alkalmazása hozzájárulhat a rehabilitációhoz és re-integrációhoz (Nyilatkozat 45. pont).

A bűnügyi nyomozásokkal foglalkozó cselekvési irány középpontjában a nyomozások során a törvényellenes, visszaélészerű és kényszerítő intézkedések kockázatának csökkentése áll, mégpedig a büntető eljárás nyomozati és ügyészi szakaszának, továbbá az elítélések legitimációjának és minőségének növelése miatt (Nyilatkozat 47. pont).

A „*Jogállamiság előmozdítása*” terület tárgykörei a következők: igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés és törvény előtti egyenlőség; jogi segítségnyújtáshoz való hozzáférés; nemzeti büntetékiszabási politikák; hatékony, elszámoltatható, pártatlan és befogadó karakterű rendészeti és büntető igazságszolgáltatási intézmények; hatékony korrupcióellenes erőfeszítések; szociális, oktatási és egyéb intézkedések (Nyilatkozat 48-59. pontok).

Az egyes tárgykörökre vonatkozó iránymutatások, megállapítások

Az igazságszolgáltatáshoz, jogalkalmazáshoz való egyenlő hozzáféréssel összefüggésben a dokumentum hangsúlyozza, hogy ennek ki kell terjedni a társadalom kiszolgáltató tagjaira is (Nyilatkozat 48. pont). A jogi segítségnyújtással kapcsolatos iránymutatás fontosnak tartja olyan intézkedések meghozatalát, amelyek biztosítják, hogy azok, akik nem rendelkeznek elegendő eszközökkel, időben hozzájussanak hatékony és megfizethető jogsegélyhez, továbbá abban az esetben is, ha ezt az igazságszolgáltatás érdeke megkívánja. Lényeges továbbá a jogi segítségnyújtás különböző eszközei elérhetőségének tudatosítása, ideértve az ENSZ Közgyűlése által elfogadott, *The United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems*²⁶ című dokumentum releváns intézkedései gyakorlati alkalmazásának előmozdítását (Nyilatkozat 49. pont).

A „Nemzeti büntetékiszabási politikák” című pont szerint a bűnelkövetőkkel való bánásmód területén olyan büntetékiszabási politikákra, irányelvekre, illetve gyakorlatokra van szükség, amelyek szerint a büntetések szigora a bűncselekmények súlyával arányos (Nyilatkozat 50. pont).

A rendészeti és büntető igazságszolgáltatási intézményekre vonatkozóan az anyag hangsúlyozza integritásuk, pártatlanságuk, valamint a bíróságok függetlenségének biztosítását, továbbá a tisztességes, hatékony, elszámoltatható, átlátható és megfelelő igazságszolgáltatás, illetve igazságszolgáltatási rendszer garantálását (Nyilatkozat 51. pont). Ehhez a tárgykörhöz kapcsolódóan szerepel a kínzással szembeni hatékony fellépés megteremtésének és a kegyetlen,

26 Az ENSZ alapelvei és irányelvei a jogi segítségnyújtáshoz való hozzáféréstről a büntető igazságszolgáltatási rendszerekben.

embertelen, megalázó bánásmód és büntetés megelőzésének követelménye (Nyilatkozat 51-52. pontok).

Az ENSZ dokumentum hat pontban foglalkozik a szükséges korrupcióellenes erőfeszítésekkel (Nyilatkozat 53-58. pontok). Összefoglalóan ezek az alábbiak:

Az erőfeszítések között első helyen áll a nemzetközi antikorrupciós struktúra létező eszközeinek hatékony felhasználása, különösen az ENSZ 2003. évi Korrupció Elleni Egyezményének és az ENSZ 2000. évi Nemzetközi Szervezett Bűnözés Elleni Egyezményének alkalmazása. Az adatgyűjtés és értékelés erősítése a korrupció elemzése, továbbá a hatóságok integritásának, átláthatóságának és számonkérhetőségének biztosítása, a korrupció megelőzése, felderítése, kivizsgálása és bírósági elbírálása céljából, holisztikus módon, a büntetlenség elkerülése érdekében. Megfelelő intézkedések alkalmazása a szervezett bűnözés és a korrupció között létező kapcsolatok hatékony megszakítására, ideértve a vesztegetés és a bűncselekményből származó jövedelmek tisztára mosásának megelőzését, az ezekkel szembeni harcot és stratégiák kifejlesztését az illegális pénzmozgások megelőzésére és a tiltott pénzmozgásokkal szembeni küzdelemre. A Nyilatkozat szorgalmazza a korrupciós cselekményeket jóhiszeműen és ésszerű indokok alapján az illetékes hatóságoknak bejelentő személyek védelmét az indokolatlan eljárásokkal szemben, és ezáltal előmozdítani a korrupciós cselekmények bejelentését. A közvélemény tudatosságának növelése a korrupciós esetek bejelentésének módjairól, a bejelentők felelősségére és jogaira vonatkozó információk terjesztése, ideértve a tájékoztatást a védelmükre rendelkezésre álló intézkedésekről. A korrupció és a szervezett bűnözés elleni küzdelem keretében védelmet nyújtani a hivatásuk, tényfeltáró munkájuk miatt speciális kockázatoknak, megfélemlítésnek, zaklatásnak, erőszaknak kitett újságíróknak, médiamunkásoknak, biztosítani a velük szembeni fenyegetések, erőszakos cselekmények megbüntetését, összhangban a nemzeti joggal és az alkalmazandó nemzetközi joggal.

A jogállamiság előmozdítását szolgálja a Nyilatkozatnak a szociális, oktatási és egyéb intézkedésekkel kapcsolatos megállapítása. A megállapítás szerint gondoskodni szükséges a minőségi oktatáshoz való hozzáférésről, indokolt előmozdítani a joggal és politikákkal kapcsolatos tevékenységek tudatosítását, beleértve a közjogi vonatkozású oktatást mindenki számára, azért, hogy a nyilvánosságot ellássák azokkal az értékekkel, készségekkel és ismeretekkel, amelyek nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy a lakosság körében előmozdítsák a törvényesség kultúráját, tudatában a kulturális sokszínűségnek, a jogállamiság tiszteletben tartása alapján (Nyilatkozat 59. pont).

A „Nemzetközi együttműködés és technikai segítségnyújtás előmozdítása a bűnözés minden formájának megelőzésére és kezelésére” terület négy témakört

ölel fel. Ezek a következők: nemzetközi együttműködés, többek között kapacitásépítésen és technikai segítségnyújtáson keresztül; nemzetközi együttműködés annak érdekében, hogy a bűnözőket megfosszák a bűncselekményből származó jövedelmüktől; a terrorizmus minden formája és megnyilvánulása; a bűnözés új, felszínre törő és kifejlődő formái.

A négy terület cselekvési irányai

A kapacitásépítésen és technikai segítségnyújtáson keresztüli nemzetközi együttműködésre vonatkozóan a dokumentum szorgalmazza, hogy az egyezmények részes államai vegyenek részt és járuljanak hozzá a közelmúltban elindított, az ENSZ Transznacionális Szervezett Bűnözés elleni Egyezménye és jegyzőkönyvei, valamint az ENSZ Korrupció Elleni Egyezménye végrehajtásának felülvizsgálatára szolgáló mechanizmusokban (Nyilatkozat 60. pont).

Egy további cselekvési irány a központi hatóságok és nemzetközi együttműködés előmozdításért felelős más kompetens intézmények hatékonyságának és eredményességének növelése, kapacitásbővítés és a technikai segítségnyújtási programok bővítése, valamint az ezeket szolgáló eszközök²⁷ modernizálása és elterjesztése, az ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatalának együttműködésével és koordinációjával (Nyilatkozat 62. pont).

Rámutat azonban az anyag arra is, hogy a bűnmegelőzést és a bűnözés elleni küzdelmet szolgáló hatékony nemzetközi együttműködésben nincs helye az ENSZ Alapokmányával és a nemzetközi jogi kötelezettségekkel összeegyeztethetetlen intézkedéseknek (Nyilatkozat 67. pont).

A bűnözők bűncselekményből származó jövedelmétől való megfosztását szolgáló nemzetközi együttműködés területén a Nyilatkozat kiemelten foglalkozik a korrupciós cselekményekkel. Az ezekkel kapcsolatos cselekvési irányok között szerepel az alternatív jogi mechanizmusok alkalmazása és bírósági tárgyalás nélküli megoldások, ideértve a vagyonelkobzást és a jövedelem visszaszolgáltatását célzó egyezséget, az érintett államok segítségével, a nemzetközi együttműködés, az információ- és bizonyítékmegosztás, továbbá a bűncselekményből származó jövedelmek visszaszerzésnek fokozása érdekében, összhangban az ENSZ Korrupció Elleni Egyezményével és a hazai joggal. (Nyilatkozat 69. pont). Fontosnak tartja a dokumentum a bűnmegelőzés és a büntető igazságszolgáltatás lényeges elemeként a korrupciós ügyekben a vagyon visszaszerzést

27 A Nyilatkozat a következőket nevesíti: Sharing Electronic Resources and Laws on Crime (A bűnözéssel kapcsolatos törvények és elektronikus források megosztása) (tudásportál; [URL2](#)); Mutual Legal Assistance Report Writer Tool (Kölcsönös jogsegély kérelem útmutató) (MLA Tool, [URL3](#)); Directory of Competent National Authorities (A kompetens nemzeti hatóságok címjegyzéke) (CNAs; [URL4](#)).

és az erre vonatkozó politikai akarat megerősítését, egyúttal a törvénynek megfelelő eljárás biztosítását (Nyilatkozat 70. pont).

A terrorizmus minden formája és megnyilvánulása elleni fellépés területén az ENSZ dokumentum első helyen a nemzetközi, regionális és szubregionális együttműködés erősítését hangsúlyozza a megelőzés és valamennyi terrorista cselekménnyel, módszerrel, gyakorlattal, megjelenési formájával szembeni harc érdekében, kiemelve az ENSZ Globális Terrorizmusellenes Stratégia²⁸ teljes körű alkalmazását (Nyilatkozat 73. pont). A további teendők között szerepel többek között a kritikus infrastruktúra biztonságának és ellenálló képességének javítása, a különösen sérülékeny „puha célpontok” védelme, a rendészeti szervek, a magánszektor és a nyilvánosság közötti információmegosztás révén; terrortámadás elkövetésére való felbujtás és az ilyen terrorista propaganda terjesztésének megelőzése és leküzdése; veszélyre figyelmeztetés a terrorizmus bármely formájának dicsőítése esetén. (Nyilatkozat 77-78. pontok).

A bűnözés új, felszínre törő és kifejlődő formáinak témakörben a dokumentum a következő bűncselekményekkel összefüggésben hangsúlyozza az elsősorban a vonatkozó ENSZ egyezmények alkalmazásán alapuló, a Bizottság keretében és az ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatala technikai segítségével megvalósuló nemzetközi együttműködés jelentőségét:

- emberkereskedelem;
- migrációval összefüggő embercsempészet, migránsok elleni bűncselekmények;
- illegális fegyverkereskedelem, fegyverek, fegyver alkatrészek, lőszeres illegális előállítás;
- a gyermekekkel szembeni bűncselekmények, így különösen kizsákmányolásuk, a gyermekkereskedelem, a gyermekekkel szembeni erőszakos cselekmények és sanyargatásuk, ideértve az online és offline szexuális kizsákmányolást és a szexuális visszaéléseket;
- a környezetet érintő bűncselekmények, mint például a vadon élő állatok, védett állatok és növények, fa és fatermékek, veszélyes hulladékok és egyéb hulladékok, nemesfémek, kövek és egyéb ásványok tiltott kereskedelme, valamint – többek között – az orvvadászat, orvhalászat;
- kulturális javak tiltott kereskedelme és a kulturális javakat célzó egyéb bűncselekmények, valamint az ezekből a forrásokból finanszírozott szervezett bűnözés és terrorista cselekmények;
- kiberbűnözés (Nyilatkozat 80-84., 85-87. pontok, 89. pont és 93-95. pontok).

28 United Nations Global Counter-Terrorism Strategy. A stratégiát az ENSZ Közgyűlése 2006. szeptember 8-án fogadta el az A/RES/60/288. számú határozatával.

Az itt bemutatott témakörnek további cselekvési irányai az alábbiak:

- a világ kábítószer-problémája, amely összehangolt és fenntartható programot kíván nemzeti, regionális és nemzetközi szinten, ideértve a létező kábítószer-politikai kötelezettségvállalások alkalmazásának felgyorsítását, átfogó és kiegyensúlyozott megközelítés révén, amely a közös és megosztott felelősség elvén alapul;
- adatgyűjtés és kutatás a hamisított gyógyászati termékek gyártásáról, előállításáról és kereskedelméről;
- a kereskedelmi árucikkek csempészetének jobb megértése és lehetséges kapcsolódásuk a korrupcióhoz és más bűncselekményekhez;
- a gyűlölet-bűncselekmények megelőzése, kivizsgálása és üldözése, továbbá az áldozatokkal és az áldozati közösségekkel való hatékony kapcsolatteremtés;
- bűncselekmények egyéb új, felszínre törő és kifejlődő formáinak fenygetésével szembeni intézkedések erősítése, valamint ezeknek a bűncselekményeknek a szervezett bűnözői csoportokkal való lehetséges kapcsolata (Nyilatkozat 85., 88., 90-92. pontok).

Az ENSZ dokumentum azzal végződik, hogy a Nyilatkozat és a kötelezettségvállalások megfelelő nyomon követésének biztosítása érdekében felhívja a Bizottságot a megfelelő politikai és operatív intézkedések elfogadására, a dokumentum végrehajtása során elért előrehaladásról szóló információk innovatív módjainak meghatározására, továbbá felkéri a testületet, hogy lépjen kapcsolatba más érdekelt felekkel, közöttük az ENSZ „Crime Programme” intézeteinek hálózatával²⁹, a globális partnerség megerősítéséért a bűnmegelőzés, a büntető igazságszolgáltatás és a jogállamiság területén való előrehaladásban, az Agenda 2030 megvalósítása irányába (Nyilatkozat 96. pont).

A Nyilatkozat ismertetett tartalma jelzi, hogy az ENSZ és vonatkozó intézményei a bűnözést komplex jelenségnek és nem csupán közbiztonságot fenyegető veszélynek tekintik. Ezt a megközelítést megelőlegezi, illetve abból fakad, hogy a dokumentum teljes címében utal az ENSZ már említett Fenntartható Fejlődés Programja, az Agenda 2030-ra. Az Agenda 2030 céljai közül ugyanis a 16. célnak része a bűnmegelőzés és a büntető igazságszolgáltatás (Joutsen, 2017). Ez a cél a következő: *„Békés és befogadó társadalmak támogatása a fenntartható fejlődés érdekében, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés biztosítása mindenki számára és a hatékony, elszámoltatható és mindenki számára nyitott intézmények kiépítése minden szinten.”*³⁰

29 *Institutes of the Crime Prevention and Criminal Justice Programme Network (PNI)*. A hálózathoz jelenleg 18 regionális, illetve interregionális intézet tartozik.

30 Fenntartható Fejlődési Célok. 2020. április 30.

A Nyilatkozat komplex, többdimenziós megközelítést bizonyítja, hogy a kriminalitáson belül egyaránt foglalkozik a csekélyebb súlyú és a jelentős súlyú bűncselekményekkel, a bűnözés hagyományos és új megjelenési formáival, felhívja a figyelmet a társadalom bűnözés szempontjából különösen sebezhető rétegeire, a korrupciós cselekményekre, a bűnözés kockázati tényezői mellett a kriminalitás mélyebben fekvő társadalmi okainak tanulmányozására és az utóbbiak figyelembevételére a bűnmegelőzésben. A dokumentum jelentős teret szentel az áldozati igényeknek és a gyermeki jogoknak, a fiatal korosztályoknak a kriminalitás világától való távoltartással összefüggésben. A bűnözésre való reagálásban pedig egyaránt fontosnak tartja a jogállami követelmények szerint működő büntető igazságszolgáltatást és a helyi sajátosságokhoz igazított bizonyítékalapú bűnmegelőzési stratégiákat, továbbá a nemzetközi együttműködést úgy a büntető igazságszolgáltatás, mint a prevenció területén.

Következtetések

A Nyilatkozat nem kötelező ENSZ dokumentum. Ennek ellenére indokolt lenne a Nyilatkozat figyelembevétele a hazai kriminálpolitikai döntéseknél.

Itt most csupán egyetlen cselekvési irányát hangsúlyozom a Nyilatkozatnak, mégpedig a bizonyítékalapú bűnmegelőzést (Nyilatkozat 22-23. pontok). Ez még nem része kriminálpolitikánknak.

Indokolja a dokumentum szem előtt tartását a vonatkozó szakpolitikai programok kidolgozásánál, döntések előkészítésénél a tartalmán túl az is, hogy Magyarország tagja az ENSZ-nek, és azok között az országok között volt, amelyek képviselték magukat a Kongresszuson és elfogadták a Nyilatkozatot.³¹

Tagságunk az Európai Unióban ugyancsak a Nyilatkozat figyelembevétele mellett szól. Az Európai Unió Tanácsa ugyanis 2021. március 5-i határozatával a dokumentumot a Tizennegyedik Kongresszust megelőzően jóváhagyta, a határozat 2. cikke pedig rögzítette, hogy ezt az álláspontot „*az Unió azon tagállamai képviselik együttesen eljárva, amelyek részt vesznek a kongresszuson.*”³²

31 Magyarország Kormányát Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter képviselte, aki 2021. március 8-án mondta el beszédét a Kongresszuson.

32 A Tanács (EU) 2021/430 határozata (2021. március 5.) a bűnmegelőzéssel és a büntető igazságszolgáltatással foglalkozó, Kiotóban (Japán) 2021. március 7-12-én megrendezésre kerülő 14. ENSZ-kongresszuson „*A bűnmegelőzés, a büntető igazságszolgáltatás, valamint a jogállamiság előmozdítása: útban a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlődési menetrend végrehajtása felé*” című kiotói nyilatkozattal kapcsolatban az Európai Unió nevében képviselt álláspontról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja L/86/2 2021.3.12.

Az előző tényezők ellenére sem a 2021. évi kiotói kongresszus, sem a Nyilatkozat nem része a hazai tudományos-szakmai diskurzusnak. Bízom benne, hogy a cikk hozzájárul ahhoz, hogy ez a helyzet változzon, és a bűnözéssel, büntető igazságszolgáltatással, bűnmegelőzéssel kapcsolatos jövőbeni kriminálpolitikai döntések egyik orientációs pontja lesz a Kiotói Nyilatkozat. Így például a 2023-ban lezáruló Nemzeti Bűnmegelőzés Stratégiát³³ követő bűnmegelőzési stratégia kidolgozásának.

Felhasznált irodalom

- Bárd P. (2019). A kriminálpolitika nemzetközi keretei. In Borbíró A., Gönczöl K., Kerecsi K. & Lévay M. (Szerk.), *Kriminológia* (pp. 769–793). Wolters Kluwer.
- Boda J. (2019). Az ENSZ szerepe a bűnmegelőzésben. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XXI.* (pp. 69–75). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Borbíró A. (2019). Bűnmegelőzés. In Borbíró A., Gönczöl K., Kerecsi K. & Lévay M. (Szerk.) *Kriminológia.* (pp. 819–847.). Wolters Kluwer. <https://doi.org/10.55413/9789632959313>
- Joutsen, M. (2017). *Four Transitions in the United Nations Crime Programme.* 24 May 2017 Commission on Crime Prevention and Criminal Justice Twenty-sixth session, Vienna, 22-26 May 2017, Agenda item 5(e).
- Joutsen, M. (2021). *The Evolution of The United Nations Congresses on Crime Prevention and Criminal Justice.* Thailand Institute of Justice.
- Lévay M. (2021). Az ENSZ bűnözéssel szembeni tevékenységéről és az Európai Bűnmegelőzési Intézet (HEUNI) munkájáról. In Barabás A. T. & Christián L. (Szerk.), *Ünnepi tanulmányok a 75 éves Németh Zsolt tiszteletére. Navigare necesse est.* (pp. 319–331.). Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Polt P. (1986). ENSZ Kongresszusok a bűnözés megelőzéséről. In Szük L. (Szerk.), *Az Egyesült Nemzetek hetedik Bűnmegelőzési Kongresszusa: Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders.* (pp. 486–517.). Igazságügyi Minisztérium.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Dag Hammarskjöld Library.* <https://research.un.org/en>

URL2: *Fisheries crime deprives coastal states of foreign income.* <https://www.pescadulus.org/>

URL3: *United Nations.* <https://www.unodc.org/>

URL4: *SHERLOC.* <https://sherloc.unodc.org/cld/en/st/cna/CNA.html>

33 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013-2023).

Alkalmazott jogszabályok

24/2017. (IX.11.) MvM rendelet a bűncselekmények nemzetközi statisztikai célú osztályozási rendszeréről

1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013-2023)

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Lévay M. (2022). Az Egyesült Nemzetek Szervezete Tizennegyedik Bűnmegelőzési és Büntető Igazságszolgáltatási Kongresszusa; a Kiotói Nyilatkozat. *Belügyi Szemle*, 70(7), 1349–1367. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.7.1>

A büntetőbíráskodás tekintélyének védelme és a társadalmi értékítélet összefüggései¹

Correlation with the protection of the authority of criminal judging and social evaluation

Boda Zoltán

Dr. bírósági titkár,
doktorandusz
Debreceni Törvényszék, Debreceni Egyetem
bodazoltan@debrecen.birosag.hu

Bagossy Mária

Dr. PhD, bírósági titkár
Debreceni Törvényszék
bagossymaria@debrecen.birosag.hu

Absztrakt

Cél: A bírák tekintélyének védelme különösen aktuális manapság, amikor szaporodni látszanak az olyan fenyegetések és egyéb magatartások, amelyek célja a bírói döntés befolyásolása, illetve amelyek a már meghozott bírói döntés miatt súlyos kritikákat fogalmaznak meg. A véleménynyilvánítás kereteit hol meghaladó, hol meg nem haladó ítéletkritikák mellett gyakran előfordulnak a bírakkal szemben, hivataluk ellátásával kapcsolatban tett gyalázkodó, becsmérlő és rágalmazó kijelentések. Kérdés, hogy az ilyen morálisan elvetendő és sokszor egyúttal jogellenes magatartásokkal szemben a jelenleg rendelkezésre álló eszközök elégségesek-e. Tanulmányunk megírásának célja azon összefüggések feltárása, amelyek a büntetőbíráskodás tekintélyének védelme és a társadalmi értékítélet között állnak fenn.

Módszertan: Jogfilozófiai gondolatok felsorakoztatása mellett a hatályos büntetőeljárás törvény szabályozásából merítve vontuk le konklúzióinkat.

Megállapítások: Arra tettünk megállapítást, hogy a büntető ítélezés, mint a társadalom rendjének biztosításához szükséges szolgáltatás, nem nélkülözheti a társadalmi elfogadottságot. Ehhez azonban nélkülözhetetlen a közösség

¹ A tanulmány jelentős részben Boda Zoltán: „A büntetőbíráskodás tekintélye, annak védelme, a társadalmi értékítélet és ezek összefüggései” című, a 2020. évi Mailáth György Tudományos Pályázatra benyújtott pályaművén alapul.

kialakult erkölcsi „eszményeinek” érvényre juttatása, akár olykor annak árán is, hogy az eljáró bíró erkölcsi értékrendjének a megjelenítése révén elrugaszkodik – törvényes keretek között – a korábban kialakult egységes gyakorlattól. Ez abból is fakadhat, hogy a bíróságok szükségszerűen társadalmpolitikai célokat is megjelenítenek.

Érték: Igyekeztünk rávilágítani arra, hogy a bíróságokkal szembeni közbizalom mind magának a bíróságnak, mind pedig az állampolgároknak alapvető érdekük, azonban ennek elmélyítéséhez a bírói szervezetnek is erőfeszítéseket kell tennie. Mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy a bíróságok reflektáljanak a társadalmi viszonyok és szükségletek alakulására, ezzel együtt azonban előfordulhatnak olyan egyedi esetek is, amikor élesebb megfogalmazást igényel az, hogy a társadalmi kritika inkább magának a jogszabálynak a kritikája.

Kulcsszavak: tekintély, védelem, bíró(k), társadalom

Abstract

Aim: The protection of the authority of the judges is especially relevant today, when the number of threats and other activities seem to be increasing in order to influence the judicial decisions as well as criticize severely the decisions already made by the judges. In addition to the critics of judgments which either go beyond the expression of opinion or not, derogatory, disparaging and defamatory statements occur very often insulting the judges and their work. The question is whether the available legal instruments are sufficient enough to take legal actions against these morally unacceptable or even illegal conducts. The aim of our study is to investigate and explore the relationships between the protection of the authority of criminal justice and social value judgements.

Methodology: In addition to formulating thoughts and considerations from the field of the philosophy of law, our conclusions are based on the Act XC of 2017 on the Code of Criminal Procedure.

Findings: We started from the basic statement that criminal case-law considered as a legal service to ensure law and order requires social acceptance. However, it can only be guaranteed if moral values and expectations were fulfilled and the “moral ideals” of the society were truly realized. To make it happen, the judge hearing a specific case sometimes should, remaining strictly within the legal framework, depart from the established and uniform case-law in order to adhere to the moral values he or she professes. It reflects partly the fact that courts do necessarily serve social policy goals as well.

Value: We thrived to reveal the fact that public trust in the courts is a fundamental interest of both the courts themselves and the citizens. But to strengthen and

deepen that trust certain efforts have to be made even by the judiciary. Everything must be done in order that courts can respond appropriately to the developments and changes in social conditions and needs but, from time to time, unique cases might as well emerge when the recognition that social critique actually reflects the critique of the law should be articulated more distinctively.

Keywords: authority, protection, judge(s), society

Problémafelvetés, bevezetés

A bíróságok, maga a bírászkodás – jelen tanulmányunkban hangsúlyosabban a büntető – és a bírák tekintélyének védelme különösen aktuális manapság, amikor szaporodni látszanak az olyan fenyegetések és egyéb magatartások, amelyek célja a bírói döntés befolyásolása, illetve, amelyek a már meghozott bírói döntés miatt súlyos kritikákat fogalmaznak meg. A véleménynyilvánítás kereteit hol meghaladó, hol meg nem haladó ítéletkritikák mellett gyakran előfordulnak a bírakkal szemben, hivataluk ellátásával kapcsolatban tett gyalázkodó, becsmérítő és rágalmazó kijelentések. Kérdés, hogy az ilyen morálisan elvetendő és sokszor egyúttal jogellenes magatartásokkal szemben a jelenleg rendelkezésre álló eszközök elégségesek-e. Ennek bővebb kifejtése területi okokból meghaladná jelen írás kereteit (Boda, 2020).

Tanulmányunkban azt a kérdéskört igyekszünk körbejárni, milyen tényezők befolyásolhatják leginkább a büntetőbírászkodás tekintélyét, megítélését. Vizsgálatunk célja az, hogy alátámasszuk az esetleges összefüggéseket a bíróság megítélése és a társadalmi értékítélet között. Előjáróban leszögezhetjük, hogy több szempontból is vita tárgyát képezi az utólagos fellépés lehetősége, szükségessége a tekintély megóvása érdekében, így kérdéses: vajon lehet-e többet tenni annak érdekében, hogy a durva kritikákat megelőzzük?

Tekintély és társadalmi értékítélet, azok kapcsolata

A társadalom egészének való maradéktalan megfelelés bizonyosan egy olyan idea, amely soha nem valósulhat meg. A bírák nem tökéletesen beprogramozott jogalkalmazó robotok, akik a mindennapi ember képességeit meghaladó módon, mindenki számára elégtételt nyújtó, emberfeletti döntéseket képesek produkálni a törvényes keretek között.

A társadalmi viszonyok és szükségletek alakulásával együtt az igazságszolgáltatással szemben támasztott elvárások is változnak. Érdekes egészen az ókorig visszatekintenünk. A különböző istennők a tökéletes igazság szimbólumai voltak, melyet az egyiptomi kultúrában Maat (az univerzális harmónia), a görögöknél Themisz és Diké, míg a rómaiaknál Iustitia testesített meg. A bírói hatalom letéteményesei, földi helytartói ezen istennők nevében hozták meg ítéleteiket. A korabeli ábrázolásokon több, az igazságot szimbolizáló tárgyat figyelhetünk meg. Míg az egyiptomiaknál az erő és az örök élet volt az ábrázolás középpontjában, addig a görögöknél és a rómaiaknál a kard és a mérleg jelent meg a hatalom és a mérlegelés szimbólumaként. Iustitia esetében találkozhatunk szemkötővel is a pártatlanság jelképeként (Barna, Juhász & Márók, 2018; Assmann, 2006; Kearns, 1995).

A középkorban nagyfokú változást tapasztalhatunk a bírói hatalom ábrázolását illetően. A korabeli illusztrációkon „*a bírák talárban jelennek meg prémes jogász főveggel, illetve parókával, és bírói emelvényen, trónuson szolgáltatnak igazságot. A bölcs Salamon király mintájára ítélkező hatalmukat és méltóságukat kivont kard vagy díszes, sokszor embermagasságú pálca jelezte, míg a szerencsétlen bűnösök felett a halálos ítélet kimondása után pálcát törtek*” (Kajtár & Herger, 2014).

Noha manapság már ennél jóval kisebb szerepet kapnak a tekintélyt megalapozó külsőségek, azonban látható, hogy nem volt ez mindig így. Magyarországon meglehetősen későn, csak a 18–19. századra vált dominánssá a hivatásos, avagy képzett jogász alakja. A bírói tevékenység folytatásának jogi képzéshez kötése csupán 1869-ben történt meg (Pokol, 2011).

Mi is a tekintély? A magyar nyelv értelmező szótára szerint: 1) az a tisztelet, megbecsülés, elismerés, amelyet valaki valamely közösségben bizonyos képességeivel, eredményeivel, illetve magatartásával szerez, érdemel ki, vagy amely helyzeténél fogva szokta megilletni; 2) valaminek az a jellege tulajdonsága, hogy valamely közösség számára irányt mutat, valamely közösség követi, hozzá igazodik; 3) az élet valamely területén szükséges sajátos ismeretekben kiváló, ott magának már hírnevet, elismerést szerzett személy, akinek az idevágó véleményében, hozzáértésében meg lehet bízni.

Bócz Endre szerint „*a tekintély a közösség érdekében kifejtett jó teljesítménynek a közösség részéről való, bizalomban és tiszteletben megnyilvánuló elismerése*” (Bócz, 2011a; Fázsi, 2013).

A tekintéllyel² is összefüggésbe hozott bizalom³ jelentőségének megítélése aligha lehet kérdéses, ha az ítélkezést a társadalom rendjének biztosításához szükséges szolgáltatásként fogjuk fel, amelynek megbízható működése mindenki számára garantált jogbiztonságot jelent. Más összefüggésben az igazságszolgáltatás működésébe vetett bizalom kérdésének jelentőségét ugyancsak Bócz írja le: „*A common law szokásjogi úton, a célszerűség jegyében alakult ki; meghatározó eleme a bizalom abban, hogy a döntéshozó tisztességesen, körültekintően és hozzáértően, valóban a köz érdekét tartva szem előtt jár el, mérlegeli a konkrét esetben figyelembe veendő – sokszor egymással ellentétes irányba mutató – tényezőket. A kontinentális megoldás viszont a jogalkotó felülmúlhatatlan bölcsességére alapoz. Nem hisz, vagy nem bízik abban, hogy a jogalkalmazó képes gyámkodás nélkül, maga is megtalálni a helyes utat, és ezért a térképen (a jogszabályban) formálisan kijelöli számára a követendő ösvényt anélkül, hogy tudná, vajon azon a terepen, amelyen át az vezet, tényleg el lehet-e jutni a célhoz.*” (Bócz, 2011b; Fázsi, 2013).

Miért fontos egyáltalán a társadalmi elfogadottság és azt mi eredményezi? A büntetőbírói ítéletek társadalmi akaratnak való megfeleltetése?

A kiindulópont az lehet, hogy hosszú távon nem tartható fenn egy olyan jogrendszer, amely nélkülözi a társadalmi elfogadottságot (Tahyné Kovács, 2018; Miskolci & Bodnár, 2015). „*A bíró is akkor biztos a dolgában, ha társadalmi tekintélye van. A társadalmi tekintélyét az adja, ha megelőlegezik neki. Elhiszik, hogy azon a helyen, ahová őt ültették, ő azért ítélkezik, mert ez a dolga a mi meghatalmazásunk alapján. Ha ez a tudat benne megvan, akkor ezért elvárhatjuk a kötelességének a teljesítését, de nagyon nehéz egy társadalom felfogásával szemben döntéseket hozni, olyan háttérben, ahol azt vallják, hogy minden hatalom huncut valamilyen módon.*” (Zlinszky, 2007).

Az „igazságosság” kifejezés is a törvényeknek való megfelelést, a jogszabályoknak megfelelő döntést, valamint egy közösség kialakult erkölcsi követelményeinek, eszményeinek érvényre jutását jelenti (Bárcki & Ország, 1959–1962). Az igazság keresése összhangban áll a közérdekkel, a társadalom tagjainak elvárásaival, akik harmadik félként maguk is részt vesznek az eljárásban (Szendrői, 2014; Weigend, 2011).

2 Ez alatt érthetnénk egyebekben a presztízst és a befolyást is akár, a köztük lévő különbségtétellel. Amikor ugyanis a bírák tekintélyéről beszélünk, érthetjük alatta, hogy „nagyra tartják őket”, a befolyás esetén pedig azt, hogy milyen mértékben képesek cselekedeteikkel hatással lenni mások nézeteire, viselkedésére, véleményére.

3 Az intézmények iránt valójában nem bizalom alakul ki, hanem azok várható viselkedésével kapcsolatos elvárás, amelyhez minősítési szándék is kapcsolódhat (Hardin, 2002). A minősítési szándék szorosan összefügg a bírósági ítéletek kritizálásával, ahogyan az a későbbiekben látható lesz.

A bíróságoknak a társadalom szolgálatában kell állniuk. Nyilvánvaló, hogy az államok nem véletlenül tartanak fenn bírósági szervezetrendszereket, ráadásul olyanokat, amelyeknek legfontosabb jellemzője – az esetek szinte mindegyikében – a függetlenség.

Kétségtelen, hogy a bíróságok kizárólag a jogszabályok alapján járnak el, de a jogszabályi kereteken belül megjelenik a bíró lelkiismerete, meggyőződése, és az egységes bírói gyakorlat kialakítására való törekvés is. Akkor vetődik fel leginkább a társadalom „rosszallása”, ha akár a jogszabályok szövegszerű értelmezése ahhoz vezet, hogy az írott jog alkalmazása konfliktusba kerül a társadalmi értékítélettel vagy az egyébként helyes döntést a média nem valóságként közvetíti, illetve, ha a bíróság döntését és az annak alapját képező tényeket nem megfelelően kommunikálják.

A jogalkalmazás Menyhárd Attila kifejezésével „valós modelljében” a jog alkotása és alkalmazása nem válik szét: a bírói jogalkalmazás törvényeknek alávetettsége nem jelent szolgálai, szubordinált szerepet. A bírósági döntések a társadalomban elfogadott értékeket az egyes tényállások által hordozott érdekek kiegyensúlyozása mentén jelenítik meg. Mégpedig a Walter Wilburg által elsőként leírt azon elv (Menyhárd, 2017, 2020) alapján, hogy azonos eseteket azonos módon, különbözőket pedig eltérően kell elbírálni az eset körülményei alapján érvényre juttatott társadalmi értékek alapján. Patyi és Varga hasonlóképpen fogalmaznak: *„A jogot szükségképpen érték kategóriává tesszük, mivel megalkotása során figyelemmel kell lenni a fizikai világ törvényszerűségeire, az emberből, mint személyből fakadó követelményekre, a társadalmi szükség-szerűségekre és a társadalom manifesztálódott elvárásaira, melyek figyelembe-vételével megfogalmazható a joggal szemben az igazságosság követelménye.”* (Patyi & Varga, 2012).

A bírói jogértelmezés tehát megfeleltethető egyfajta társadalmi érték közvetítő tevékenységnek is. Véleményünk szerint leginkább ettől az érték közvetítéstől függ a bírósági ítéletek elfogadottsága a társadalomban, és ezáltal növelhető legnagyobb mértékben a bíróságok elismerése is (a bíróság leginkább ítéleteivel kell, hogy „megjelenjen” a társadalomban). Az érték közvetítéshez szorosan kapcsolódhat az is, ha a bíró döntésében világossá teszi saját „szerepfelfogását”⁴, ezzel növelni kívánva döntése elfogadottságát.

A jó bírói értelmezés értéktételezése – ha az helyes – az általánosan kialakult jó erkölcs normáinak talaján állva sollen és nem sein jellegű (Jakab, 2010). Azaz,

4 *„A jogász az emberek társadalmi gondjaival, egymás közötti nézeteltéréseivel, ezek szabályozásának módjával, a társadalmi békés egymás mellett élés rendjének megteremtésével foglalkozik, s mindazzal, ami ehhez vezet vagy ennek részét képezi, képezheti.”* (Zlinszky, 1998).

mindig arra irányul, amilyenek az ideális társadalmi értékek alapján a jognak lennie kellene, nem pedig arra, amilyen jog ténylegesen van, érvényesül (Virág & Völcssey, 2020; Habermas, 1996; Menyhárd, 2020). Ez szükségszerű feszültségforrás, de nem az „önként” visszaélészszerűsége miatt, hanem az igazságosság időtlen ideájának (illetve annak a bíró szubjektumán keresztül, metafizikai természetű tételezése) és az időben változó erkölcsi, valamint tárgyi (jog)szabályok esetenként felmerülő ütközése okán (Varga, 2015).

A bíróságoknak a létüknél, helyzetüknél fogva fennálló tekintélyen túl nyilvánvalóan törekedniük kell arra, hogy a tekintélyt a társadalom szemében is kivívják bizonyos eredményeikkel és magatartásaikkal. További nyomást jelent a bírói kar számára az is, hogy velük szemben nemcsak a társadalom, hanem saját hivatásuk képviselői is komoly elvárásokat támasztanak, melyeknek szintén meg kell felelniük. Így például az első fokon ítélező bírák munkája a másodfokon ítélező tanácsok által folyamatos szakmai kontroll alatt áll. Ezzel kapcsolatban megjegyzést érdemel, hogy az új büntetőeljárás kódex még a hatályon kívül helyező végzéssel szemben is bevezette a fellebbezés⁵ lehetőségét, ezáltal a büntető másodfokú tanácsok munkájának felülbíráhatósága is erősödött.

A büntetőbíráskodás tekintélye és társadalmi elismerése megalapozásának középpontjában mindenféleképpen az imázsépítés és a bíróságokkal szembeni közbizalom erősítése állhat. Álláspontunk szerint ez két irányra bontható. Az első a szoros értelemben vett ítélezési tevékenység – melynek elsődlegességéhez kétség sem férhet, hiszen az Alaptörvényben is deklarálva van ennek primátusa⁶ – minőségének emelése. Az OBH jelenlegi elnöke hivatalba lépésekor ugyan csak ezt az álláspontot képviselte.⁷ Nem szabad azt hinni, hogy az időszűrés minden más szempontnál fontosabb, hiszen az nem a büntetőeljárás célja, hanem követelménye (Zsiros, 2018; Miskolczi, 2015). Az időszűrés pontosan a minőségi ítélet meghozatalához szükséges időtartamot jelenti.

A másik lehetséges irány pedig a bíróságok ítélezésen túli tevékenységében rejlik, melyben számos kiaknázatlan potenciál lehet. Többek között a sokat emlegetett sajtóval, médiával való kapcsolattartást, a széles körű nyilvánosságot lehet segítségül hívni annak érdekében, hogy javulhasson a (büntető)bíróságok társadalmi megítélése.⁸

5 A hatályon kívül helyező végzés elleni fellebbezés lehetőségének bevezetése kihatással bír az indoklási kötelezettségre, sőt közvetve a bírói meggyőződést, a bírák számonkérhetőségét, de akár függetlenségét is érintheti (Simon, 2020).

6 Alaptörvény 25. cikk (1) bekezdés.

7 Egy háttérbeszélgetésben az OBH elnöke úgy fogalmazott, hogy a bírácoknak le kell küzdeniük a „két éven túli” főbiát, és ezt az ügyforgalmi adatok lehetővé és indokoltá teszik. Utalt arra is, hogy elmélyült, megalapozott, a felülvizsgálat próbáját is kiálló határozatot kell hozni.

8 Erre terjedelmi okokból csak érintőlegesen térünk ki.

(Büntető)ítélkezési tevékenység

Természetes, hogy a jogkereső állampolgárok gyors, egyidejűleg minőségi ítélezést várnak el a bíróságoktól, mely elvárásnak nehéz megfelelni. Mégis úgy gondoljuk, hogy a társadalom elismeréséhez – az időszerűség mellett – az ítékezés színvonalának további emelése és a társadalmi értékítélethez való közeletése vezethet.

Fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy természetesen nem arra a jelenségre gondolunk, amit Bencze Mátvás bírói populizmusnak nevez (Bencze, 2018). Szerinte a bírói populizmus az úgynevezett „árral sodródás” mentalitásában gyökerezik, ami azt jelenti, hogy a populista bírák nem hajlandók a közösség tagjainak többsége által képviselt véleménnyel vagy befolyásos érdekcsoportokkal konfrontálódni. Olykor a társadalmi problémákra érzékeny, következményorientált ítékezésnek is fel kell vállalnia ezt a konfrontációt, viszont nem kifogásolható, ha a bírói gyakorlat nem szakad el a társadalom értékítéletétől, azonban ez az értékítélet nem azonosítható a közvélemény „tetszési indexével” (Bencze, 2018).

Helyesnek a Bencze által „őszinte populizmusnak” nevezett mentalitást tartjuk, vagyis amikor a bíró valóban rendelkezik azzal a meggyőződéssel, hogy kötelezettsége a társadalom tagjainak érdekeit és véleményét mérlegre tenni. Támogatandó lehet továbbá az a szemlélet, mely szerint a jog konzisztenciája és a törvényhozó szándéka nem jelentenek kizárólagos igazolási alapot (Bencze, 2018), szabadon hivatkozhatók másfajta érvek is annak érdekében, hogy a helyesnek tartott döntést a bíró alátámassza.⁹ Az aktivista bírák gyakran eltérnek a hagyományos jogi érvektől és módszerektől (ez jelentheti a jogi érvek szélesebb körének, például jogot igazoló erkölcsi érveknek az alkalmazását, vagy akár nem jogi érvek – például a társadalmi jólét vagy a társadalom tagjainak érzelmei – figyelembe vételét is). Fontosnak tartjuk tehát, hogy az ítéletben reflektálva legyenek a jog háttérben rejlő társadalmi igények is.¹⁰ Az ilyen bírói döntések mögött feltárható egy viszonylag koherens, döntést igazoló elmélet (Bencze, 2018).

A bírói hatalom bizonyos társadalmi célok megvalósításának eszközeként is funkcionál, ezért szükséges, hogy a döntések azok hosszú távú következményeire tekintettel kerüljenek kialakításra. A bírónak fel kell tárnia az értelmezendő joganyag morális igazolását nyújtó elvek tartalmát, mindazonáltal nem szabad, hogy figyelmen kívül hagyja a jogászai érvelés hagyományos sztenderdjeit. Az

9 Bencze szerint ez az „aktivista bírák” jellemzője.

10 Bencze szerint „pragmatista” megközelítés.

átlagemberek véleményének helye lehet a bírósági eljárásban, de nem közvetlen és nyers formában. A jogalkotóval együtt a bírák feladata is, hogy a „nép akaratát” a szakmai jogászi szempontok szűrőjén keresztül engedjék be a jogászi érvelésbe. Kiépíthető a „jó bíróság” imázsa, ezáltal pedig erősíthető a politikai közösség tagjainak a bírósági rendszerbe vetett bizalma (Bencze, 2018).

Az ítékezés minőségével összefüggésben már évek óta téma, hogy lehet-e az igazságszolgáltatás minőségét valamilyen módon mérhetővé, ellenőrizhetővé tenni. Az inspirációt az jelentheti, hogy az igazságszolgáltatás minőségét illetően az eddig ismert törekvések számos külső (közbizalom, a bíróságok elérhetősége, az eljárások költsége stb.) és belső (az eljárások időtartama, tisztességessége, a bírósági rendszer átláthatósága és számonkérhetősége stb.) szempontot figyelembe vettek, azonban az ítékezés lényegi területén, a bírói érvelés színvonalának értékelésében nem tudunk elfogadott, bevett módszerről. A téma tudományos jelentőségét az adja, hogy amennyiben sikerül kidolgozni egy megbízható minőségbiztosítási szempontrendszerrel, az „demisztifikálhatja” a jogi érvelésre vonatkozó elméleti tudásunkat. Segítené egyértelműsíteni a bírói bölcsesség nehezen megragadható fogalmát, és a bírói döntés helyességének ismérveit is közelebb kerülnénk.

Az elmúlt időszakban a kritikai nyilvánosság kiszélesedésével egyre jobban előtérbe került a bírói indokolások minőségének problémája – akár az általános színvonalat, akár az egyes döntések körüli vitákat tekintjük.

Az érintettek igazságosság percepcióját legalább annyira befolyásolja az indokolás „fair” mivolta, mint magának a döntésnek az eredménye. Ennek megfelelően a minőségi kritériumok többsége a felek számára garantálja az ítélet elfogadhatóságát, amely az igazságszolgáltatás valódi „szolgáltatásként” való felfogására utal (azaz nem szűkítik le az ítékezés funkcióját a közhatalom gyakorlására). A kiterjedt minőségi kontrollal szemben megfogalmazódhat a bírói függetlenség védelmének érve, azonban erre azt válaszolhatják a minőségbiztosítási szisztéma hívei, hogy a kiszámítható és előre rögzített szabályok alapján működő minőség-ellenőrzés nemcsak, hogy nem áll szemben a bírói függetlenséggel, hanem egyenesen erősíti azt. A magas nívót produkáló professzionális igazságszolgáltatás nagyobb közbizalmat élvez, ami a függetlenség egyik támasza lehet bármilyen illegitim befolyásolási kísérlet ellen.

Ahogy az utóbbi egy-két évtizedben a különböző állami tevékenységek alárendelt pozícióban lévő érintettjei (például „beteg”, „diák”, „utas”) kiszolgáltatott „fogyasztókká” váltak, úgy immár a bíróságok ügyfelei is komoly igényekkel, „felhasználókként” lépnek fel, akik nem megfelelő szolgáltatás esetén „szolgáltatót” válthatnak (például a választottbírók felé fordulnak vagy rosszabb esetben illegális megoldásokat kínáló szervezetekhez).

A bíróságoknak ehhez a helyzethez nem elég „marketing” tevékenységgel alkalmazkodni, hanem olyan módon kell prezentálniuk döntéseiket, hogy azok – az eddigi hasonlatnál maradva – „fogyaszthatóvá” váljanak a laikusok számára is. A minőségi kontroll nem lehet tisztán külsődleges, ezért a leginkább járható út a valódi visszacsatolást kínáló strukturált párbeszéd különböző formáinak alkalmazása a résztvevők, az akadémiai szféra, a kormányzat és a széles nyilvánosság között (Bencze, Ficsor & Kovács, 2015).

Ennek a párbeszédnek az alapfeltétele az, hogy nem csupán a felsőbb bírósági, hanem az összes bírósági ítéletet teljes terjedelmében (anonimizálva) közzé kell tenni.¹¹ Az ítélet legfontosabb része pedig maga az indokolás.¹² Ezt az Alkotmánybíróság is alátámasztotta a 7/2013. (III. 1.) számú határozatában, rögzítve, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog magában foglalja az indokolt bírói döntéshez való jogot is. A bírói indokolás legnyilvánvalóbb és elsődleges funkciója, hogy a releváns közönség (a felek, a fellebbviteli bíróság vagy akár a szélesebb érdeklődői kör) számára meggyőzően bizonyítsa az adott ítélet szakmai megalapozottságát és bármiféle önkényességtől való mentességét. E funkció alkotmányos kapcsolódási pontja a jogállamiság elve.

Az indokolásnak jó értelemben vett „fegyelmező” hatása van, amely segít kizárni az érzelmi elfogultságot vagy a szakmailag átgondolatlan döntéshozatalt. A bírónak nem elég meghoznia az ítéletet, a döntés folyamatában azzal is végig tisztában kell lennie, hogy racionális érvekkel meg is kell védenie határozatát (Engel, 2004). A bírói hatalom legitimitásához nem elegendő a formális demokratikus felhatalmazás, ahhoz társulnia kell az elfogadásra méltó gyakorlatnak, melynek teljesülése leginkább az ítéletek indokolásából (igazolásából) ellenőrizhető (Bencze & Kovács, 2018.; Elliott 2011; Cohen, Eylia & Porat, 2011).

Uralkodó felfogásnak az látszik, mely az indokolási kötelezettség kérdését elsősorban jogi-szakmai (sokszor technikai) problémának tekinti, és azt a bíróságok egymás közti kommunikációjaként értelmezi. A lényege, hogy az indokolás legfontosabb funkciója az ítélet ténybeli és jogi megalapozottságának demonstrálása a fellebbviteli fórumként eljáró bíróságok számára (Bencze & Kovács, 2018). Egyfajta szakmai, szakmán belüli párbeszéd lehet.

A büntető ítéletek indokolásainak egyik érdekes része, hogy a magyar bírák mennyire hajlandók korábbi bírósági döntésekre és az azokban kifejtett érvelésekre támaszkodni. A koherens ítélkezési közeg kialakítása, az a törekvés, hogy a bírói döntések egy kiszámítható, előrelátható gyakorlattá „álljanak össze”, alapvető követelményként határozza meg a bírák számára, hogy érdemben figyelembe

11 A bírói gyakorlat nyilvánossága a jog megismerhetőségének alkotmányos követelménye is (Blutman, 2001).

12 „A bíró jogtudatának igen fontos eleme [...] a személyes, mindenki mástól független döntési kötelezettség mellett az indokolási kötelezettség tudata is.” (Nagy, 1974).

vegyék a korábbi bírói döntéseket, és az azokban írt érvelést, tehát fejtsék ki, hogy miért releváns a hasonló esetre való utalás, és hogy miképpen támasztják alá a döntést az abban foglalt érvek. Ez az, amely például a magyar bírói gyakorlatra kevésbé jellemző, és ezáltal a bírói érvelés meggyőző ereje, minősége is hagyhat kívánnivalót maga után. Bár a bíróságok egyre intenzívebben nyúlnak a korábbi bírói döntésekhez, a precedensek idézése leggyakrabban kimerül az ítéleti összefoglalók mechanikus – a kontextustól elvonatkoztatott – átvételében. Azaz aligha beszélhetünk arról, hogy a bíróságok valóban használják a korábbi döntések érvrendszerét, inkább csak egyfajta szabályként hivatkozzák a döntésekből kiemelt és szerkesztett elvi megállapításokat (Bencze, Ficsor & Kovács, 2015).

Helyesnek tartjuk a bírói gyakorlat konzervatív védelmét, azonban ezt meg kell előznie a jog által védett értékek védelme.

A laikusok számára a büntetőbíróságok ítéleteiben leginkább a büntetés kiszabással kapcsolatos állásfoglalás, a mögöttes értékrendi megfontolások megfogalmazása jelentik egy-egy döntés elfogadhatóságának alapját. A vonatkozó bírói érvelés hiányosságai azok, amelyek legfőképp megingathatják a bírói döntés igazságosságát. A büntetés kiszabási gyakorlatot folyamatos kritikák érik, hiszen a megfelelő büntetés kiszabása a büntetőjog egyik legfontosabb feladata, ez teljesítheti be a büntetési célokat, és adhat értelmet a tágabb értelemben vett büntetőjognak.

Az igazságos büntetés kiszabásának elsődleges alapja a bűncselekmény helyes minősítése. Baumgarten Izidor szerint azonban „*a bíró, aki a bűnösséget megállapította, feladatának csak egyik és talán nem is a nehezebb részét oldotta meg*” (Baumgarten, 1904). Miért is a büntetés kiszabás a legfontosabb a társadalom tagjai számára? A sajtó és a laikus szemlélő a minősítés bonyolult jogi folyamatát általában nem követi. Leegyszerűsítve: a társadalom nagy részét egyáltalán nem érdekli, hogy az elkövető cselekményét lopásnak vagy sikkasztásnak nevezi-e a bíróság, hiszen ez egy jogi kérdés, amibe szakmai kompetencia hiányában nehéz beleszólni. Sokkal inkább foglalkoztatja a közvéleményt az, hogy az elkövető megkapja-e a „méltó” büntetését. A büntetés kiszabás az, amely mindig az érdeklődés és a kritika keresztútjában áll. Sokszor érik vádak a bírói kart a büntetés kiszabási gyakorlat miatt, néha azért, mert a közvélemény szerint túl enyhe a kiszabott büntetés, néha pedig éppen azért, mert túl szigorú. Bírálat tárgyát képezheti az is, ha az ország különböző pontjain az egymáshoz hasonló bűncselekményekre adott büntetőjogi válaszok lényegesen eltérőek (Földvári, 1970).¹³

13 Ezzel kapcsolatban a Kúria joggyakorlat-elemző munkacsoportja 2020. január 31-én készítette el az „Összefoglaló jelentés a büntetés kiszabás országos gyakorlatának vizsgálatáról” című, 2018.El.II.JGY.B.2. számú véleményét, amely ajánlásokat is megfogalmaz

A magyar társadalom túlnyomó többsége inkább szigorú büntetéspárti (Bérecs, 2010; Kerezsi, 2006b), melyből adódik a kérdés: meg kell-e felelnie a bíróságoknak a társadalom egyre hangosabb követelésének, hogy főként a nagy nyilvánosságot kapó ügyekben szigorú büntetéseket szabjanak ki, kielégítve ezzel a közösség bosszúvágyát (vagy igazságérzetét)?

A szigorú, példát statuáló bírói ítéletekre bizonyos esetekben kétségtelenül szükség van, hiszen vannak olyan bűnelkövetők és bűncselekmények, akik, illetve amelyek a legszigorúbb büntetés kiszabását követelik meg a bírótól, de azért, mert ez a konkrét ügyben így jogos és igazságos. Azonban önmagában a megtorlás mint alapelv, mint vezéreszme, nem határozhatja meg a bírót a mindennapos bünteteskiszabási gyakorlatban (Pápai-Tarr, 2017).

Álláspontunk szerint az ítéletekben a szigorú büntetés hiányát ellensúlyozhatja – a társadalmi elfogadás oldaláról nézve – az értékítélet közvetítése. Nem szabad megfeledkezni arról, hogy a bíró is része a köznapi értelemben vett társadalomnak, és egyénisége, személye szintén megjelenik, és meg is kell, hogy jelenjen az ítélkezési folyamatban. Ha ez nem így lenne, akkor gépként működne, amely betű szerint betartja a törvény előírásait, és mechanikusan alkalmazza a jogot, tekintet nélkül a matematikailag le nem írható tényezőkre. A bíró egyéniségébe beletartozik a bíró erkölcsi értékrendje, szakmai tudása és tapasztalata, életbölcssége, emberismerete (Pápai-Tarr, 2017; Rendeki, 1976) is, melyeknek – véleményünk szerint – az ítéletekben is ki kell fejeződniük a törvényes keretek között, akár elrugaszkodva a korábban kialakult egységes gyakorlattól, erősítve ezzel a társadalmi bizalmat, az ítéletek elfogadottságát, és magának az eljáró bírónak a hitelességét is.

A kiszabandó büntetések társadalmi elfogadottságához vezető kulcskérdésként különösen fontosnak tartjuk, hogy a bünteteskiszabás indokolásakor a bíró a döntéshozatal mögötti morális kérdésekkel is foglalkozzon. Olybá tűnik, hogy a bíróságok az indokolási kötelezettség teljesítése során az esetek többségében a megalapozott tényállást eredményező bizonyíték-számbavételi és -értékelési tevékenységre helyezik a nagyobb hangsúlyt, kevesebb szót ejtve a büntetés kiszabásához vezető mögöttes erkölcsi megfontolásokról.¹⁴ Hozzá kell tenni azt is, hogy utóbbiak indokolása nyilván azért sem könnyű, mivel a büntető igazságszolgáltatás egyik területén sincs nagyobb szerepe az intuíciónak, mint a bünteteskiszabásnál, mely folyamatban a jogszabályoknak kizárólag keretmeghatározó szerepük van. A szankció kiszabásának valamennyi oka az ítéletekből

14 Gócza Ágnes szerint „a büntetés indokolása az esetek többségében kimerül az enyhítő és súlyosító körülmények felsorolásában. Emellett megjelenik egy utalás a Btk.-ban szabályozott büntetési célok elérésére, illetve a bünteteskiszabási elvek érvényesülése érdekében fennálló szükségességre, valamint a cselekmény súlyával való arányosságra.” (Gócza, 2018).

tipikusan nem derül ki, hiszen az a képesség, hogy a bíró utólag, a releváns jogszabályi keretek között meg tudja indokolni a döntését, nem jelenti azt, hogy pontosan be tudná mutatni azokat a lépéseket, amelyek a döntés meghozatalához vezetnek (Ignác, 2020; Oldfather, 2015).

A morális értelmezés „*hipotetikusan háromféle erkölcsi viszonyulást jelenthet: a bíró [...] értelmező magyarázatában az Alkotmány szövegétől függetlenül kifejezheti saját erkölcsi meggyőződését, érvényre juttathatja a közfelfogáshoz kapcsolt közerkölcsöt vagy más néven a konvencionális erkölcsöt, és törekedhet az alkotmányjogi moralitás feltárására. [...] Amint az ember egy 'nehéz esetenél' eljut a határvonalhoz, ott a bíró erkölcsi felfogásának és olvasatának van szerepe.*” (Tóth, 2010; Tahyné Kovács, 2018; Waluchow, 2007).

Tahyné Kovács Ágnes szerint a jog előreláthatósága csupán illúzió, a logikai műveleteket ugyanis átszövik az értékítéletek. A bíróság pedig jelképpnek tekinthető, amelynek keretein belül a tényelemek és az értékelemek joggá szövődnek össze. Sokkal inkább a bíróságok alakíthatják a jogot, ugyanis a döntési folyamat során elkerülhetetlen, hogy a tényelemek vagy a logikai mechanizmus, érzelmek, értékítéletek nélkül tudjanak kiteljesedni, így nem tudnak önmagukban egyedüli meghatározójává válni az ítélezési folyamatnak (Tahyné Kovács, 2018).

Következtetésünk szerint kifogásolható, ha a büntetéskiszabás ítéleti indokolása nem mindig tükrözi pontosan azt a gondolati folyamatot, amely lejátszódott a bíróban akkor, amikor a konkrét ügyben a törvényes és igazságos szankció neméről és mértékéről döntött. Hiszen ez egyfelől komoly korlátja a büntetéskiszabási tevékenységre fókuszáló, a tartalomelemzés módszerével dolgozó kutatásoknak (Ignác, 2020), másfelől pedig gátja lehet a társadalmi közbizalom kialakulásának is. A közbizalom erősödése magával hozhatja az ítéletek elfogadottságának növekedését, ez pedig a fellebbezések számának csökkenését eredményezheti, rövidítve így módon az eljárásokat és csökkentve a bírói munkaterhet (utóbbi révén az időszerűsége is pozitív hatást gyakorolva a minőség mellett).

Vári Vince a rendőrség hatékonyságméréséről írt tanulmányában Stanko és Bradford munkáját (2009) említve arról számolt be, miszerint a rendőrség iránti közbizalmat alapvetően négy tényező határozza meg, melyek közül az egyik az, hogy a rendőrség milyen mértékben veszi figyelembe a közösség igényeit (közösségi elkötelezettség) (Vári, 2019). Véleményünk szerint ez a tényező a bíróság iránti bizalmat is alapvetően határozza meg. Bár meg kell jegyezni, hogy ez az összevetés hosszabb árnyalásra szorulhat, itt röviden annyit fejthetünk ki, hogy a büntető igazságszolgáltatás és a közösség közötti „párbeszéd” leképződhet abban, hogy a bíróság – természetesen az adott büntetési tételkereten belül – milyen büntetést szab ki egy elkövetővel szemben, részben reflektálva ezzel a társadalmi „igényekre”.

A büntetés-kiszabási gyakorlatról talán azért is vélekedhetnek a laikusok kedvezőtlenül, mert nincsenek megfelelő ismereteik annak folyamatáról. Ennek érdekében az első lépcső kell, hogy legyen valamennyi, a kifejtetteknek megfelelő indokolással ellátott ítélet anonimizált módon történő közzététele. Ezen ítéletek esetében kedvező lehet, ha a fentiekben írt szempontok is fajsúlyosabban megjelennek bennük. Kerezi Klára egyik tanulmányában egy, az Egyesült Királyságban lefolytatott közvélemény-kutatás eredményeit részletezi, mely szerint az állampolgárok a büntető igazságszolgáltatás öt funkcióját tartják alapvetőnek. Ezek között az első helyen az szerepel, hogy segítse egy olyan társadalom működését, amelyben az emberek biztonságban érzik magukat (Page, Wake & Ames, 2004; Kerezi, 2006a). Ehhez a biztonságérzethez nagyban hozzájárulhatna az is, ha a büntetés-kiszabás mögötti erkölcsi, morális szempontokat is megismerhetnék az emberek. Ha a büntetőbíró-ságok láttatják azt, hogy elsődlegesen a társadalmi békés egymás mellett élés rendjének megteremtésével foglalkoznak, akkor a közösség garantáltan el is ismeri majd a bíróságok munkáját.

Egyetértünk azzal az állásponttal (Kerezi, 2006a), mely szerint nem csak a tömegkommunikáció felelőssége annak biztosítása, hogy a polgárok ismerjék a valós tényeket. A büntető igazságszolgáltatási szervezeteknek úgyszintén feladata, hogy olyan információkkal lássák el a közvéleményt, melyekből kiderül, a bíróság milyen tényeket értékelt a szankció alkalmazása során, milyen súlyú bűncselekményekkel kapcsolatosan, milyen típusú szankciókat lehet alkalmazni stb. Szükséges, hogy a szakma ereje vagy elszántsága elég átütő legyen ahhoz, hogy a társadalmat a valós helyzetről tájékoztassa, hiszen meggyőződésünk, hogy a büntetés-kiszabási gyakorlattal kapcsolatos ismeretek szélesebb körű terjesztésével is növelni lehet a közvélemény bizalmát a büntető igazságszolgáltatás rendszerében. A bíróságoknak tehát nagyobb felelősséget kell vállalniuk a közvélemény alakításában.¹⁵

Konkrét ügyek kapcsán a társadalmi kritika a legtöbb esetben inkább magának a jogszabálynak a kritikája. Kérdésként merülhet fel, hogy ez akár egy ítéletben megfogalmazható-e, ily módon „alakítva a jogot”, mint a common law rendszerű országokban, ahol a bírák szokásjogi alapon történő ítélezésükkel maguk alakítják a jogot.

Hangsúlyozottan nem magát a jogintézményt kritizálva, hanem inkább a kiszabott szankciók társadalmi megítélése kapcsán nem feltétlenül értékelhető

15 Az előítéletek kialakulásának is egyik összetevője a kevés ismeret, amely megakadályozza a jelenségek mélyebb megismerését, és arra kényszeríti az egyént, hogy másoktól átvett sztereotípiákat alkalmazzon (Kovács, 2016).

„szerencsésnek” a másodfokú eljárásban irányadó súlyosítási tilalom sem. Ugyanis ilyen megvilágításba helyezve a kérdéskört: ha a másodfokú tanács túl enyhének találja az elsőfokon kiszabott szankciót vagy annak mértékét, a tilalom folytán azon semmiképpen nem változtathat. Azonban azt meg lehet tenni, hogy ennek a véleményének – értékítélete egyidejű megfogalmazásával – hangot ad a másodfokú határozat indokolásában (az írásbeliben is). Ez egy eltúloztan enyhe elsőfokú szankció esetén „üzenet” lehet akár a sértett felé is. Ezzel szemben, ha a másodfokú tanács a határozatában nem részletezi értékrendjét, úgy azt elzárja a széles körű nyilvánosság elől is. A tanácselnöki feljegyzésben szóvá teheti az elsőfokú bírónak a büntetéskiszabási aggályait, azonban a feljegyzések a közvélemény számára nem nyilvánosak, másrészt pedig csak bízni lehet abban, hogy az elsőfokú eljárásban később alkalmazzák az „intelmeket”. Hozzátesszük, hogy sajnos ettől függetlenül egy adott ügy sértettje nem feltétlenül kap megnyugtató eredményt.

A fentiekkel szemben nyilvánvalóan megfogalmazható az az ellenérv, hogy ilyen másodfokú határozatok folytán az ügyészek több elsőfokú határozatot is megfellebbeznének, azt gondolván, hogy ez feléjük kritika, amiért nem fellebbeznek gyakrabban. Ez talán nem éppen mélyítené el az ügyészséggel mint társszervvel való kapcsolatot, és az eljárások elhúzódását is eredményezheti. Kérdéses, hogy ezek a szempontok vajon felülírják-e a társadalomnak, illetve az ügyfeleknek az igazságérzetét, az azzal kapcsolatos „érdeküket”.

Az ítélezési tevékenység és a jogalkotás viszonya

A törvényhozás által alkotott jogszabályok mellett – akár látens, akár manifeszt módon – a bírói jogértelmezés során kialakult normák („állandó bírói gyakorlat”, „bírói jog” vagy „bírói kazuisztika”) mindig hatással voltak az írott jogi normák érvényességére, illetőleg érvényesülésére. Tanulságosak azok a múltbeli törekvések, melyek kényszerrel próbálták akadályozni, visszametszeni a bírói hatalom jogot befolyásoló, alakító szerepét. Igen szemléletes a napóleoni Franciaország példája arra, miként fulladt kudarcba annak kötelező előírása, hogy a bíró tevékenysége során kizárólagosan a törvény szövegéhez van kötve. A szabályozás hatására az ítéletek csak a döntés jogszabályi alapját jelölték meg. Így a döntést megalapozó indokolás, jogszabályértelmezés bíróságok által alkalmazott technikája rejtve maradt a szakma és a nyilvánosság előtt. A szabályozással a bírói jogértelmezést nem sikerült megszüntetni, ugyanakkor a határozatokban meg nem jelenő indokolás miatt a társadalomban megrendült a kiszámítható igazságszolgáltatásba vetett hit (Makai & Parádi, 2000).

Virág és Völcssey a polgári perjoggal kapcsolatos tanulmányukban kifejtik, hogy a bíróságok a jogalkotó által írott jogi normák értelmezésekor nem csupán megállapítják annak tartalmát, hanem szükségképpen maguk is konstruálják a jogot (Virág & Völcssey, 2020) (ez a megállapítás pedig véleményünk szerint nyugodt szívvel átültethető a büntető jogalkalmazásra is). E körben hivatkoznak a 38/1993. (VI. 11.) AB határozatra is, melynek értelmében: „*A bírósági jogalkalmazás az adott jogvita eldöntésének keretei között természetesen visel magán olyan jegyeket, melyeken keresztül tevékenysége – különösen a Legfelsőbb Bíróság esetében – a jogalkotás határán járhat. A jogértelmezésre azonban vagy az adott jogvitához kötődően, vagy a tartós jogalkalmazási gyakorlat egységének biztosítására irányulóan, ezek függvényében, ezek által feltételezetten és ezek keretei között kerül sor.*”

Ki kell emelni mindezek mellett azt, hogy a bírói értelmezés és a törvényhozói hatalom legitimációs ereje alapvetően eltér. A jogalkotói normaalkotás legitimitása közvetlen és választáson alapuló, ezáltal a legmagasabb a demokratikus jogállamban. A jogalkotói legitimitás elsődlegessége akkor döntő, ha a társadalmi értékrend egy kérdésben bizonytalan, abban nincs szakmai konszenzus, illetve, amikor a közvetlen és azonnali jogalkotói beavatkozás hatékonyabb a jog területén, mint egy lassabb, kiérlelt bírói gyakorlat kialakulása (Virág & Völcssey, 2020).

Álláspontunk szerint is (egyetértve a Virág–Völcssey szerzőpárossal) a bírói jogértelmezés nem feltétlenül a törvényeknek és a jogalkotónak alávetve működik, továbbá nem állapítható meg egyértelmű hierarchia a legitimációs felhatalmazással kapcsolatos, nem vitatható különbségén túl. A jogalkotás és a jogalkalmazás nem válik szét kirívóan: a gyakorlat szempontjából inkább a jogalkotó és a jogalkalmazó közötti feladatmegosztásról beszélhetünk. A bíróságok szükségképpen a törvényszövegek értelmezésén keresztül normaalkotást is végeznek, melynek során megjelenítenek morális tartalmakat és társadalompolitikai célokat egyaránt (Devlin, 1979; Stephens, 2009).

Minél aktívabb szerepet vállal egy bíró, a határozatában megfogalmazottak annál inkább átlépik a konkrét eset kereteit, és már nemcsak a feleknek szólnak az indokolásban írt gondolatok, hanem a társadalom szélesebb körének, esetleg magának a törvényalkotónak. A határozatok indoklása lehetőséget ad a bírók számára, hogy megfogalmazzák azokat a problémákat, amelyek az ügy kapcsán váltak ismertté, és amelyekre a törvényhozás egyelőre nem alkotott olyan jogi normát, amely megoldást kínálna rá. Ily módon egy adott problémakör szabályozatlan mivoltára hívhatja fel a figyelmet a jogalkalmazó. Tovább lépve azonban az aktivitás fokmérőjén, a bíró a határozatban meg is fogalmazhatja a maga véleményét vagy javaslatát a felmerülő kérdés tekintetében. Kitágítva

tehát a konkrét eset kereteit, a problémát szélesebb társadalmi-jogi közegbe helyezve állást foglalhat valamilyen megoldás mellett. Ez már az aktivitásnak egy igen magas foka, ezt nevezi Canor „bírói politikának”. Politika alatt itt nem a köznapi értelemben vett pártpolitika értendő, hanem a döntésekben tetőtől közéleti mondanivaló, társadalmi üzenet. A fő kérdés az, vajon a bírói jogalkalmazói tevékenység milyen mértékben hat közre a társadalmi célok és az azok megvalósítását szolgáló eszközök keretrendszerének kialakításában (Kaszás, 2008).

A fentebb említett, a büntetékiszabáshoz kapcsolódó részletesebb indoklás egyebekben hozzájárulhat ahhoz is, hogy a jogalkotó megalapozott döntést hozhasson arról, hogy az általa kevésbé hatékonynak tartott büntetékiszabási gyakorlatot milyen beavatkozási móddal tudja a megfelelő irányba befolyásolni (Ignác, 2020).

Nézetünk szerint azon is érdemes lehet elgondolkodni, vajon a büntetőbíróságok az ítéleteiken keresztül felvállalhatnak-e olyan szerepet, amellyel mintegy igyekeznének „felhívni” a jogalkotó figyelmét arra, ha egy törvényi szabályozás alkalmazása „szükségszerű” elégedetlenséget eredményezhet azáltal, hogy az a társadalmi értékítélettel szemben áll. Másképp megfogalmazva: a büntetőbíróságok az ítéleteikben vagy egyéb módon megfogalmazhatnak-e jogszabálykritikákat?

Ezzel kapcsolatban egy sajátos megvilágításba szeretnénk helyezni a 2020. évben nagy port kavart, K. Gábor, Magyarország egykori perui nagykövetének „pedofil-ügyét”.

Az azóta már – a vádlott és védője által enyhítésért bejelentett fellebbezés visszavonása okán – jogerőre emelkedett elsőfokú határozatot a kiszabott büntetés enyhe volta miatt súlyos kritikákkal illették. Ennek egyik oka az is lehet, hogy talán a bíróság nem kommunikálta kellő súllyal a közvélemény felé (nyilván azért is, mert a közérdeklődés csúcsán az ítélet még nem volt jogerős), melyek voltak azok a morális-erkölcsi szempontok, amelyek a büntetés kiszabásához vezettek. Az eset kapcsán megjegyzést érdemel ugyanakkor az is, hogy alapvetően a jogászai hivatás tagjai „megvédték” a bíróságot, mivel az az új büntetőeljárás kódex 504–505. §-ai alkalmazásával a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozatát elfogadta, és ebből következően törvényesen járt el a szankció mértékének meghatározásakor. A Be. 565. § (2) bekezdése alapján ugyanis nem szabhatott ki hátrányosabb büntetést, mint amelyet az ügyész által az 502. § (1) bekezdése alapján előterjesztett indítvány tartalmazott.

Érdekes lehet a Be. 504. § (3) bekezdését – mely szerint, ha a bűnösséget beismerő nyilatkozat elfogadásának feltételi fennállnak, a bíróság a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozatát végzésével elfogadja – megvizsgálni abból

a szempontból, hogy vajon az „elfogadja” kifejezés kötelező rendelkezést ír-e elő a bíró számára. Büntetés kiszabási szempontból firtatva úgy is feltehető a kérdés: amennyiben az ügyész – a bíró megítélése szerint – törvényes, de túlzottan enyhe büntetés kiszabására tesz indítványt, azonban a beismerő nyilatkozat elfogadásának feltételei fennállnak, van-e valamilyen lehetősége a bírónak arra, hogy az ügyész által indítványozottnál súlyosabb, általa „igazságosnak” vélt mértékű szankciót alkalmazhasson?

Az a bíró, aki a bűnösséget beismerő nyilatkozat elfogadása feltételeinek – Be. 504. § (2) bekezdés a)-c) pontjai – fennállása ellenére tárgyalásra tűzi az ügyet (például arra hivatkozik, hogy a beismerés mégsem önkéntes¹⁶), önkényesen jár el. Emellett a Be. 565. § (2) bekezdése is egyértelmű választ ad: még a tárgyaláson sem szabható ki súlyosabb büntetés annál, mint amelyet az ügyész az előkészítő ülésen indítványozott.¹⁷

Mindezekkel szemben megfogalmazhatja-e a bíróság (maga a bíró vagy a szervezet képviselőjében valaki), hogy a fenti törvényi szabályozásnak a betartása a társadalom rosszállását válthatja ki?

Szeretnénk párhuzamot vonni az új Be. egyik-másik markáns módosításával, mely alapján a bizonyítás általános szabályai között a 164. § így rendelkezik: „(1) A vád bizonyításához szükséges tények feltárása, az alátámasztásukra szolgáló bizonyítási eszközök rendelkezésre bocsátása, illetve beszerzésének indítványozása a vádlót terheli.

(2) A bíróság a tényállás tisztázása során bizonyítékot indítvány alapján szerez be.

(3) Indítvány hiányában a bíróság bizonyíték beszerzésére és megvizsgálására nem köteles.”

A Kúriának az EBH2019. B.23. számú határozata értelmében a bíróság hivatalból is elrendelhet bizonyítást. A Kúria a Bfv.I.1323/2018/20. számú döntésében foglaltakat elvi határozati formában fenntartva kiemelte, hogy „a bíróság által hivatalból elrendelt bizonyítás a bizonyítás eredményének a terhelt terhére vagy javára esésétől függetlenül is törvényes. Ilyetén megkötést nem tartalmaz a büntetőeljárás törvény, ami egyéb bíránt ellent is mondana annak

16 Ráadásul a Be. 504. § (2) bekezdésének b) pontja a beismerés önkéntessége mellett a vádlott beszámítási képességének vizsgálatát is előírja. Ezen képesség vizsgálata pedig mindenképp szakértői bizonyítást kíván meg (tárgyaláson).

17 Abban az esetben lenne lehetőség súlyosabb büntetés kiszabására, ha a bíróban kétely merül fel arra vonatkozóan, hogy a vádlott ugyan a vádirati minősítés szerint tesz beismerő nyilatkozatot, azonban ezen minősítés az iratok tartalma alapján helytelen (más bűncselekményt ismer be, mint amelyet az eljárás ügyiratai alátámaszthatnak), és ennek okán a tárgyaláson bizonyítást kell felvenni, melynek eredményeként megváltozik a minősítés – például halált okozó testi sértés kapcsán tesz beismerő nyilatkozatot, de a bizonyítás alapján emberölést kell megállapítani.

a törvényi parancsnak, hogy a bíróságnak (is) valóságghű tényállásra kell alapoznia a döntését. Továbbá a bíróság által hivatalból elrendelt bizonyítás osztja az indítványra elrendelt bizonyítás sorsát, hiszen abban teljességgel meg egyeznek, hogy a bizonyításnak általában nincs előre kiszámítható eredménye.”¹⁸

A Be. 164. § (3) bekezdése alaptörvény-ellenességének megállapítása és megsemmisítése iránt a Nyíregyházi Törvényszék tanácsa kezdeményezett alkotmánybírói eljárást. Az ennek tárgyában meghozott, 20/2020. (VIII. 4.) AB határozathoz fűzött különvéleményében markáns álláspontot fogalmazott meg Pokol Béla alkotmánybíró: „A többségi határozat indokolása végigvezeti a hazai büntetőeljárás szabályozást 1973-tól indulóan napjainkig a bírói aktív bizonyítási tevékenység visszaszorulása tekintetében, párhuzamosan azzal, hogy a szabályozásváltozás ezt a vádlói tevékenység területére utalva a bíróságnak egyre inkább már csak a prezentált bizonyítás értékelését hagyta meg. [...] Épp a bizonyításértékelés semlegessége és a bíróság pártatlanságának szélesebb terjedelme miatt megítélésem szerint az Alkotmánybíróságnak ezt a törvényi szintű változást pozitívan kell értékelni, lévén a mi feladatunk e téren alapvetően a pártatlan bíráskodás alkotmányos védelmét célozza az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése alapján. Am az aktív bizonyítási tevékenységnek ezen általános visszaszorulása közben az a szabályozás, mely törvénynek megfelelőnek ismeri el azt is, hogy a prezentált bizonyítékok mellett a bíró hivatalból már nem kezdeményez további bizonyítást, de ugyanúgy azt is, ha némelyik bíró mégis kezdeményez ilyet saját maga is indítvány nélkül, felveti a zsinórmértékű egységes bíráskodás eltűnésének veszélyét. Mivel pedig a szelektíven lehetséges pástra lépésnek vagy ettől eltekintésnek sok eltérő motivációja lehet az egyes bíróknál és bíróságoknál, így ez a nyitva hagyó szabályozás a támadott törvényhely, a Be. 164 § (3) bekezdése révén alaptörvényi aggályokat erősít meg számomra a bírói pártatlanság védelme szempontjából. Ebből következően én inkább hajlottam az indítványnak helyt adásra, és megsemmisítettem volna a támadott törvényhelyet, vagy egy alkotmányos követelménnyel olyan alkotmánykonform értelmezést írtam volna elő a bíróságok számára, mely a hivatalból való bizonyításkiegszítést kizárja a lehetőségeik közül.”¹⁹

Tehát dönthet úgy is a bíróság, hogy amennyiben az ügyész által előterjesztett bizonyítás nem eredményezi a büntetőjogi felelősség megnyugtató megállapíthatóságát, úgy felmentésről határoz, de úgy is (ezzel itt megteremtve annak a lehetőségét, hogy „kiküszöbölje az ügyészi hibát”), hogy hivatalból rendel el bizonyítást a valóságghű, „igazságos” tényállás megállapítása érdekében – aminek akár már elítélés is lehet az eredménye.

18 20/2020. (VIII. 4.) AB határozat [56] bekezdés.

19 20/2020. (VIII. 4.) AB határozat [109]–[110] bekezdés.

Visszatérve az előkészítő ülésen tett beismerő nyilatkozat elfogadása után kiszabandó büntetéshez: lehet-e abban a helyzetben a bíróság, hogy az ügyésznek a büntetés – törvényes, de a bíró megítélése szerint nem igazságos – mértékére tett indítványa „hibáját kiküszöbölve”, a beismerő nyilatkozat elfogadása feltételeinek fennállása ellenére valamilyen módon kikerülje a mértékes indítvány miatti kötöttséget?

A fentebb kifejtettek szerint erre nincs lehetőség, de még ha lenne is, akkor is felvetődhet ellenérvként, hogy a bíróságnak igazodnia kell az ügyészi indítványhoz, hiszen miért akarna súlyosabb büntetést kiszabni a bíróság, ha az ügyész feladata az állam büntető igényének érvényesítése (és nem a bíróságé)? Ezzel kapcsolatban azonban figyelembe kell venni azt is, hogy a bíróságoknak pedig az Alaptörvényben meghatározott feladata az igazságszolgáltatás, ezáltal áttételesen a társadalmi közérkölc, közmegegyezés védelme és kifejezése.

Az ügyész tehát a jelenleg hatályos szabályozás alapján döntően uralhatja a kiszabandó büntetés mértékét. Érdekes, hogy éppen a bünteteskiszabásnál – ahol „kicsúcsosodik” a büntetőeljárás – eltérést meg nem engedve van kötve a bíróság az ügyészi indítványhoz (ellentétben a bizonyítási eljárás menetének alakításával). Ez egyfelől a bírák részéről kíván szemléletváltást, másfelől viszont az ügyészi jogkörbe tartozó bünteteskiszabási indítványhoz való kötöttség miatti esetleges támadások kapcsán a bíróságoknak nagyobb feladatot kell vállalnia a közvélemény hiteles tájékoztatásában.

A „mértékes” ügyészi indítvány jogintézménye valóban csak akkor érheti el a jogalkotó által kívánt célját (az eljárások gyorsítása), ha valóban beismerésre ösztönzi a tényleges elkövetőket. Ez pedig csak akkor valósulhat meg, ha az előkészítő ülésen kiszabott joghátrány elmarad a tárgyaláson kiszabott büntetéstől (Polt, 2018). Mindazonáltal nem állítható megalapozottan, hogy ez a társadalom értékítéletével összeegyeztethető.

Összességében a bünteteskiszabás kapcsán mégis úgy véljük, hogy a törvényhozó a büntetés kiszabása terén alapvetően „elég” nagy önállóságot, szélesebb mérlegelési lehetőséget biztosít a büntetőbíróságok mint jogalkalmazók számára ahhoz, hogy ítéleteik értékközvetítése által a jelenleginél jobban alakítsák a jogot, illetőleg felhívják a jogalkotó figyelmét bizonyos ütközési pontokra a társadalmi értékítélet és a jogszabályok között.

Szabó Péter a büntetés célját így fogalmazza meg: „A büntetést a hatalomgyakorlás egyik eszközének is tekinthetjük, amelyben ugyanakkor tetten érhetjük a társadalom erkölcsi ítéletének kifejeződését is.” (URL1). A modern társadalmak pszichológiai bázisait azoknak a módszereknek az érvényesíthetősége garantálja, amelyekben a viselkedési értékrendet a kor alapvető közösségi értékei és érdekei határozzák meg, és ezek testesülnek meg a mindenkori jogalkalmazásban (Bolgár, 2019).

A büntetés-kiszabással kapcsolatos elmélkedés azért nem pusztán moralizálás, mert itt emberi sorsokról van szó, még hozzá olyanokról, akik, ha nem is követnek el majd súlyos bűncselekményeket, predesztináltak lehetnek arra, hogy ne tartásuk magukra nézve kötelezőnek a társadalmi normák elfogadását (Bolgár, 2019).

Ítélezéskén kívüli tevékenység és tényezők: legfőképpen a nyilvánosság tájékoztatása és a kapcsolattartás

A bírósági imázsépítéshez már jelenleg is számos eszköz áll rendelkezésre. Közülük kiemelendő a Nyitott Bíróság Program, valamint nem mellékes a bíróságok jelenléte a közösségi médiában sem.

Mindezek mellett érdemes lehet erőfeszítéseket tenni annak érdekében, hogy a bíróság a „legjobb munkahely versenyben” is előkelő helyezésre törekedjen, hiszen hajlamos mindenki azt gondolni, hogy a híresen jó munkahelyeknek az ügyfélszolgálati színvonala is kiváló, ezzel pedig növelhető a megelőlegezett bizalom az adott szervezettel szemben.

A legfontosabbnak azonban a nyilvánosság – közönség érdeklődéséhez igazodó – tájékoztatását és a nyilvánossággal való elmélyültebb viszony kialakítását tartjuk.²⁰

A döntéshozatali folyamatok transzparenciájának megteremtésével demonstrálni kell az eredmények semleges, tisztességes és politikai indokoktól mentes létrejöttét, kifejezésre juttatva egyúttal azt, hogy mi zajlik a társadalom és a bíróság kollektív interakciójában, ezzel a közvélemény-formálásban markáns szerepet vállalva (Vári, 2019).

A bíróságok közfeladata jó okot szolgáltat arra, hogy azok kihasználják a média olyan funkcióit, mint például:

- tájékoztatás, informálás;
- közreműködés a politikai hatalom kontrolljában;
- a hatalom gyakorlóit által meghozott döntések nyilvánosságra hozatala;
- a politikai és állami intézmények információinak eljuttatása a társadalom széles rétegeihez;
- értékek, normák és viselkedésminták közvetítése;
- oktatás, ismeretterjesztés;
- a kultúra megőrzése, fejlesztése, ápolása (Kriskó, 2014).

20 Kiemelhető, hogy az egyének a szervezeteket a hitelesség, a képességek, a jóindulat és az integritás mentén minősítik, kisebb részt közvetlen, nagyobb részt médián keresztül szerzett információk alapján (Szabó, 2014).

A nyilvánosság meggyőzését a társadalmi értékítélet fogalmából kiindulva kell megtenni, egyidejűleg feltéve a kérdést: van-e jelenleg állampolgári hozzáférhetőséggel bíró keretrendszer a „rossz” működési effektusok visszajelzésére?

Összegzés

A bíróságokkal szembeni közbizalom mind magának a bíróságnak, mind pedig az állampolgároknak alapvető érdekük, azonban ennek elmélyítéséhez a bírói szervezetnek is erőfeszítéseket kell tennie. Ahogyan azt tanulmányunk elején leszögeztük, a teljes társadalomnak való megfelelés nyilvánvalóan elérhetetlen idea marad, azonban lehetőség szerint mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy a bíróságok reflektáljanak a társadalmi viszonyok és szükségletek alakulására. A büntető ítélkezés mint a társadalom rendjének biztosításához szükséges szolgáltatás, nem nélkülözheti a társadalmi elfogadottságot.

Hangsúlyozni kell azonban, hogy ehhez nélkülözhetetlen a közösség kialakult erkölcsi „eszményeinek” érvényre juttatása, olykor akár annak árán is, hogy az eljáró bíró erkölcsi értékrendjének és életbölcességének a megjelenítése révén elrugaszkodik – törvényes keretek között – a korábban kialakult egységes gyakorlattól.

Álláspontunk szerint mindezek mellett előfordulhatnak olyan egyedi esetek is, amikor élesebb megfogalmazást igényel az, hogy a társadalmi kritika inkább magának a jogszabálynak a kritikája. Elegendő, ha arra gondolunk, hogy a bíróságok szükségszerűen társadalompolitikai célokat is megjelenítenek. Ebből következően pedig elkerülhetetlen, hogy a bíróságok olykor akár magukban az ítéletekben, akár a szervezeti kommunikáción keresztül igyekezzenek felhívni a jogalkotó figyelmét arra, ha egy jogszabályi rendelkezés szembehelyezkedik a társadalmi értékítélettel, ezáltal alkalmazása szükségszerűen társadalmi elégedetlenséget eredményezhet. Az ítélkezési tevékenység keretein túl tehát erőteljesebb szerepet indokolt felvállalni a nyilvánosság hiteles tájékoztatásában, akár azzal a céllal is, hogy megerősítésre kerüljenek a társadalom tagjai által elfogadott értékek, normák és viselkedésminták.

Az értékítéletet befolyásoló tényezők körében jelentős hangsúlyt helyeztünk a „fogyasztók” (ügyfelek és a közvélemény) tájékoztatására, melynek fő eszközeként az ítélet közzétételét is megjelöltük, ennek kapcsán az indokolás elsődleges szerepet kap. A nyilvánosság bírói tájékoztatása azonban álláspontunk szerint nem elégséges a tekintély védelméhez, és ehhez a jogszabályok is csak részben nyújtanak segítséget. A bíróságok tekintélyét egyéb tényezők is befolyásolják, hiszen a közvéleményt is számos erő befolyásolja (például az

ügyészek, politikusok nyilatkozatai, valamint a legszélesebb nyilvánossághoz eljutó médiamegjelentések, „szakértői” nyilatkozatok, közösségi média hatása). Ezek az erők kölcsönhatásban állnak egymással, rendszert képeznek.

Felhasznált irodalom

- Assmann, J. (2006). *Religion and cultural memory: Ten studies*. Stanford University Press.
- Bárczi G. & Országh L. (Főszerk.) (1959–1962). *A Magyar Nyelv Értelmező Szótára I-VII*. Akadémiai Kiadó.
- Barna L., Juhász D. & Márok S. (2018). Milyen a jó bíró? *Miskolci Jogi Szemle*, 13(1), 84–98.
- Baumgarten I. (1904). *A büntetés kimérésének reformjáról*. Franklin-Társulat.
- Bencze M. (2018). Bírói konformizmus – ítélkezési populizmus az autoriter politikai rendszerek szolgálatában? In Menyhárd A. & Varga I. (Szerk.), *350 éves az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara*, I. kötet (pp. 616–638). ELTE Eötvös Kiadó.
- Bencze M., Ficsor K. & Kovács Á. (2015). Útkeresés az igazságszolgáltatás minőségéről. *Jogtudományi Közlöny*, 70(9), 443–448.
- Bencze M. & Kovács Á. (2018). „Nem foghat helyt.” Az Alkotmánybíróság az indokolási kötelezettség teljesítéséről. *MTA Law Working Papers*, (10), 1–25.
- Bérces V. (2010). A magyar büntetési rendszer reformjával kapcsolatos jogalkotási kérdések. *Iustum Aequum Salutare*, 6(2), 83–99.
- Blutman L. (2001). A bírósági határozatok közzététele és az Alkotmány. *Jura*, 7(2), 80–96.
- Bolgár J. (2019). A büntetés alakváltozásai a társadalmi érdekmotivációk tükrében. *Belügyi Szemle*, 67(9), 7–22. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.9.1>
- Bócz E. (2011a). A bírászkodás tekintélye és a jogpolitika. *Magyar Jog*, 58(8), 449–458.
- Bócz E. (2011b). Vádfunkció, közvád, ügyész. *Állam- és Jogtudomány*, 52(1), 3–29.
- Boda, Z. (2020). A büntetőbíráskodás tekintélye, annak védelme, a társadalmi értékítélet és ezek összefüggései. In *Mailáth György tudományos pályázat 2020. Díjazott dolgozatok* (pp. 708–758). Országos Bírósági Hivatal. https://birosag.hu/sites/default/files/2021-10/mailath_2020_nyertes_dolgozatok.pdf
- Canor, I. (1998). *The limits of judicial discretion in the European Court of Justice*. Nomos Verlagengesellschaft.
- Cohen-Eliya, M. & Porat, I. (2011). Proportionality and the culture of justification. *American Journal of Comparative Law*, 59(2), 463–490. <https://doi.org/10.5131/AJCL.2010.0018>
- Devlin, P. (1979). *The judge*. Oxford University Press.
- Elliott, M. (2011). Has the common law duty to give reasons come of age yet? *Public Law*, (1), 56–74. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2041362>
- Engel, C. (2004). The impact of representation norms on the quality of judicial decisions. *Preprints of the Max Planck Institute for Research on Collective Goods*, (13), 1–46. <https://doi.org/10.2139/ssrn.617821>

- Fázsi L. (2013). A tekintély szerepe napjaink büntető ítélkezésében. *Jogtudományi Közlöny*, 68(11), 541–552.
- Földvári J. (1970). *A büntetés tana*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Gócza Á. (2018). Egységes-e a büntetés kiszabás emberöléses ügyekben? – A magyar táblabíróóságok büntetés kiszabási gyakorlatának összehasonlító vizsgálata. *Állam- és Jogtudomány*, 59(1), 3–31.
- Habermas, J. (1996). *Between facts and norms. Contributions to a discourse theory of law and democracy*. The MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/1564.001.0001>
- Hardin, R. (2002). Bizalom. *Szociológiai Figyelő*, 2/6(1-2), 5–25.
- Ignác Gy. (2020). A büntetés kiszabási gyakorlatra irányuló empirikus kutatások elmélete és módszertana. *MTA Law Working Papers*, (1), 1–14.
- Jakab A. (2010). Ki a jó jogász, avagy tényleg jó bíró volt-e Magnaud? *Jogesetek Magyarázata*, 1(1), 83–93.
- Kajtár I. & Herger Csabáné (2014). *Egyetemes állam- és jogtörténet*. Dialóg Campus Kiadó.
- Kaszás Á. (2008). A bírói mérlegelés kérdései egy monográfia tükrében. *Iustum Aequum Salutare*, 4(1), 157–177.
- Kearns, E. (1995). Order, interaction, authority: ways of looking at Greek religion, In Powell, A. (Ed.), *The Greek world* (pp. 511–529). Routledge.
- Kerecsi K. (2006a). A közvélemény és a szakemberek a helyreállító igazságszolgáltatásról. *Büntetőjogi kodifikáció*, 62(2), 3–20.
- Kerecsi K. (2006b). Vélemények a bűnről és a büntetésről – egy lakossági attitűdvizsgálat tapasztalata, In Irk F. (Szerk.), *Kriminológiai tanulmányok 43.* (pp 203–240). Országos Kriminológiai Intézet.
- Kovács G. (2016). A szervezeti és vezetői kommunikáció sajátosságai a rendészeti szerveknél. *Hadtudományi Szemle*, 9(1), 381–394.
- Krisko E. (2014). *Szervezeti kommunikáció. Online vezetői tréning*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Vezető- és Továbbképzési Intézet.
- Kúria (2018). *Összefoglaló vélemény: Az ítéleti bizonyosság elméleti és gyakorlati kérdései*. Kúria Büntető-Közigazgatási-Munkaügyi és Polgári Kollégiumai. Joggyakorlat-Elemző Csoport.
- Makai A. & Parádi Á. (2000). Büntetőbírói jogértelmezés Magyarországon a '90-es években. *Jogelméleti Szemle*, (3). <http://jesz.ajk.elte.hu/makai3.html>
- Menyhárd A. (2017). Szöveg, jog, értelmezés. In Chronowski N., Pozsár-Szentmiklós Z., Smuk P. & Szabó Zs. (Szerk.), *A szabadságszerető embernek. Liber Amicorum István Kukorelli* (pp. 299–309). Gondolat Kiadó. <https://doi.org/10.4324/9780429297069-5>
- Menyhárd, A. (2020). Text, values, and interpretation: The role of judges and legislative power in private law. In Belov, M. (Ed.), *Courts, politics, and constitutional law* (pp. 69–83). Routledge.
- Miskolczi B. (2015). Az igazság – igazságosság megjelenése a szabályozási elvekben. *Ügyvédvilág*, (6), 22–25.
- Miskolczi B. P. (2015). Az erkölcs és a jog szoros kapcsolata, *Polgári Szemle*, 11(4-6).
- Nagy L. (1974). *Ítélet a büntetőperben*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

- Oldfather, C. M. (2015). Of judges, law, and the river: Tacit knowledge and the judicial role. *Journal of Dispute Resolution*, (15), 155–166.
- Page, B. R., Wake, R. & Ames, A. (2004). *Public confidence in the criminal justice system*. Home Office Findings No. 221.
- Pápai-Tarr Á. (2017). Gondolatok a büntetékiszabás néhány elméleti és gyakorlati kérdéséről. *Pro Futuro*, 7(1), 11–25. <https://doi.org/10.26521/Profuturo/2017/1/4745>
- Patyi A. & Varga Zs. A. (2012). *Általános közigazgatási jog (az Alaptörvény rendszerében)*. Dialóg Campus Kiadó.
- Pokol B. (2011). Jogászság és jogrendszer, *Jogelméleti Szemle*, (4). <http://jesz.ajk.elte.hu/pokol48.html>
- Polt P. (2018). A büntetőeljárás törvény újításának várható hatásai, *Belügyi Szemle*, 66(9), 29–38. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.9.2>
- Rendeki S. (1976). *A büntetés kiszabása, enyhítő és súlyosító körülmények*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Simon A. (2020). A bírói meggyőződés szerepének alakulása a hatályon kívül helyezés megváltozott szabályainak fényében. *Büntetőjogi Szemle*, (1), 108–112.
- Stanko, E. A. & Bradford, B. (2009). Beyond measuring ‘how good a job’ police are doing: The MPS model of confidence in policing. *Policing*, 3(4), 322–330. <https://doi.org/10.1093/police/pap047>
- Stephens, C. (2009). *The jurisprudence of Lord Denning: A study in legal history, Vol. I, Fiat Justitia: Lord Denning and the Common Law*. Cambridge Scholars Publishing.
- Szabó I. L. (2014). Az intézményi, szervezeti bizalom helyzete Magyarországon 2014 elején. *Nemzet és Biztonság: biztonságpolitikai szemle*, 7(3), 119–141.
- Szendrói A. (2014). Az igazság felfogásai a büntető eljárásjogi rendszerekben. *Büntetőjogi Szemle*, (1), 37–42.
- Tahyné Kovács Á. (2018). A magyar bírák etikai előírásainak változásai 1993-tól. *Iustum Aequum Salutare*, 2018, (3), 67–86.
- Tóth G. A. (2010). Herbert L. A. Hart és a bíró morális felelőssége. *Világosság*, 51(Tavaszi), 67–84.
- Varga Á. (2015). Igazságosság kontra Igazság? Gondolatok a jobbiztonság, az igazságosság és a tisztességes eljárás kapcsolatáról. *Iustum Aequum Salutare*, 11(3), 131–139.
- Vári V. (2019). A rendőrség hatékonyságmérése a nemzetközi szakirodalomban – különös tekintettel a bizalom és a legitimitás működés jelentőségére. *Belügyi Szemle*, 67(6), 7–29. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.6.1>
- Virág Cs. & Völcsy B. (2020). A korlátozott precedensrendszer és a polgári perjog kapcsolata. *Magyar Jog*, 67(3), 125–135.
- Waluchow, W. J. (2007). *A common law theory of judicial review: The living tree*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511498893>
- Weigend, T. (2011). Should we search for the truth, and who should do it? *North Carolina Journal of International Law and Commercial Regulation*, 36(2), 389–415.

- Zlinszky J. (1998). *Keresztény erkölcs és jogászai etika*. Szent István Társulat.
- Zlinszky J. (2007). *Közéleti és jogászai etika a gyakorlatban*. Szent István Társulat.
- Zsiros B. (2018). Valóságos-e, ami igazságos? – Gondolatok a perbeli egyezségkötés új Be.-ben szabályozott intézményéről. *Büntetőjogi Szemle*, (1), 93–96.

A cikkben található online hivatkozás

URL1: *A büntetés, annak célja, jogalapja*. <https://www.jogiforum.hu/publikacio/2003/06/20/a-buntetes-annak-celja-jogalapja/>

Alkalmazott jogszabályok

- 38/1993. (VI. 11.) AB határozat
- A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.)
- EBH2019. B.23.
- Kúria Bfv.I.1323/2018/20.
- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Boda Z. & Bagossy M. (2022). A büntetőbíráskodás tekintélyének védelme és a társadalmi értékítélet összefüggései. *Belügyi Szemle*, 70(7), 1369–1394. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.7.2>

Szankciós elemek megjelenése a magyar állampolgársági jogban

Appearance of sanctioning elements in Hungarian citizenship law

Mágó Barbara

mesteroktató, rendőr százados
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
mago.barbara@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: E tanulmány célja egyfelől annak vizsgálata, hogy a szankció mint jogkövetkezmény hogyan értelmezhető egy olyan sajátos közigazgatási eljárásban, mint az állampolgársági igazgatás. Másfelől a tanulmány elemzi, hogy a hatályos állampolgársági jogban milyen módon értelmezhetjük az állampolgársággal összefüggő jogkövetkezményeket.

Módszertan: A tanulmány a korábbi és a hatályos állampolgársági törvények állampolgárság veszteségi jogcímeinek összehasonlító jogi értékelését kísérli meg elvégezni. A szerző a rendelkezésre álló szakirodalomra, valamint saját szakmai tapasztalataira támaszkodott, statisztikai vizsgálattal kismértékben élt.

Megállapítások: A migrációs folyamatok erősödésének köszönhetően számos, az állampolgársági jogban is ismert és használt fogalom került előtérbe, úgymint az állami szuverenitás, az állampolgári biztonság vagy a társadalomra veszélyesség. Ennek köszönhetően a nemzeti jogszabályokban jól ismert jogintézmények is újabb értelmezést kaphatnak, amely által a jogrendszerben betöltött szerepük is jelentősen átalakulhat. Míg a történelmi gyökerű állampolgárságtól megfosztás esetében közismert annak – többnyire a jogkövetkezményektől eltérő, inkább politikai értelemben vett – büntető jellege, addig az állampolgárság visszavonása más szankciós tartalmat hordoz magában. Az adott kor jellemző környezete (társadalmi, földrajzi, gazdasági, katonai, vallási stb.) mindig is reakcióra készítette a jogalkotót, s nincs ez máshogy ma sem. A magyar állampolgársági igazgatásban hagyományosan léteznek szankciós jellegű jogkövetkezmények.

Érték: A tanulmány kimutatja és elemzi a szankciós igényt a jogterületen. A vonatkozó magyar törvények és külföldi példák nyomán újító gondolatokat fogalmaz meg, melyek a jövőben akár tovább is bővíthetők.

Kulcsszavak: állampolgársági jog, állampolgárság megszűnése, állampolgárságtól megfosztás, állampolgárság visszavonása

Abstract

Aim: The aim of this study is to examine how sanctions – as a legal consequence – can be interpreted in a specific administrative procedure such as citizenship administration. On the other hand, the study analyses how citizenship-related legal consequences can be interpreted in the actual citizenship law.

Methodology: The study attempts to perform a comparative legal assessment of the loss of citizenship rights under previous and current citizenship laws. The author relied on the available literature as well as on her own professional experience, to a small extent with statistical analysis.

Findings: Due to the intensification of migration processes, a number of concepts known and used in citizenship law have come to the fore, such as state sovereignty, civil security or danger to society. As a result, well-known legal institutions in national law may be given a new interpretation, which may significantly change their role in the legal system. While historical title of deprivation of citizenship is generally known to have a punitive nature, mostly in a political sense that differs from the legal consequences, the revocation of citizenship has a different sanctioning content. The typical environment of the given age (social, geographical, economic, military, religious, etc.) has always provoked a reaction from the legislator, and this is no different today. There are traditionally legal consequences of sanctions in the Hungarian citizenship administration.

Value: The study detects and analyzes the need for sanctions in the jurisdiction. It formulates innovative ideas based on the relevant Hungarian laws and foreign examples, which can be further expanded in the future.

Keywords: citizenship law, termination of citizenship, deprivation of citizenship, revocation of citizenship

Bevezetés – az állampolgársági jog fejlődése a nemzeti szuverenitás tükrében

Az állampolgársági jogban a nemzeti szuverenitás gondolata, vagyis az, hogy az államok maguk döntenek állampolgársági kérdéseikben, már a 19. században megfogalmazódott. A 20. század elején több ízben is beigazolódtott, hogy az érintett államnak jogában áll eldönteni, hogy kit tekint állampolgárának és kit nem. Ekkor – még ha burkoltan is – az a nézet alakult ki, hogy a nemzeti szuverenitásban benne foglaltatik nemcsak az állampolgárság megszerzésének, hanem esetleges elutasításának és az állampolgárság elvesztésének a lehetősége is, hiszen az a személy, akit a nemzeti döntés értelmében nem lehetett állampolgárnak elismerni, azt mintegy kizárták, kirekesztették az állampolgárok köréből.

Az első nemzetközi szerződés, amely deklarálta az államok számára az állampolgárainak meghatározásához való jogot az 1930. évi hágai egyezmény volt¹. Az 1. cikk értelmében: *„Minden állam saját joga alapján határozza meg, hogy kik az ő állampolgárai. Az ilyen jogszabályt más államok annyiban kötelesek elfogadni, amennyiben az összhangban áll a nemzetközi egyezményekkel, a nemzetközi szokásjoggal, és az állampolgárok tekintetében általánosan elismert jogelvekkel.”* Az állampolgárok körének meghatározása szintén nemzeti princípiumként jelenik meg az állampolgársági jog legátfogóbb és legjelentősebb nemzetközi dokumentumában, az állampolgárságról szóló, 1997-es európai állampolgársági egyezményben² (továbbiakban: Egyezmény). A szuverenitás egyetlen korlátja a nemzetközileg elismert jogelveknek (állampolgárságtól való önkényes megfosztás tilalma, nemek megkülönböztetésének tilalma, menekültek és hontalanok honosításának elősegítése) való megfelelés.

A modernizálódó világban egyre elterjedtebb lett, hogy a polgárok nem feltétlenül azon a területen éltek le életüket, ahol megszülettek, és amely államnak származásuknál fogva voltak állampolgárai. A globalizáció hatására pedig idővel a származás szerinti és a választott állam földrajzi és kulturális távolsága akár óriásira is növekedhetett. Egyes országok gazdasági, szociális, kulturális vagy más stratégiai jelentőségű vonzereje regionális és globális érdeklődést is felkelthet állampolgárságának megszerzése iránt az elmaradottabb régiók lakosaiban. Az egyes nemzeti állampolgársági jogszabályok változásai az állampolgárság megadása, megtagadása, és az esetleges visszavonása során e folyamatokra is hagyományosan reagálnak. Minél több ember érkezik egy adott államba, minél nagyobb a honosítások száma, annál nagyobb az esély a visszaélésekre.

1 Convention on Certain Questions relating to the Conflict of Nationality Laws, The Hague, 13. April 1930.

2 A 2002. évi III. törvény hirdette ki Magyarországon.

A globális migráció növekedéséhez hasonlóan fokozódó mértékben tapasztalható a bevándorlással összefüggő honosítási kérelmek aránya is szerte a világban, de különösen az úgynevezett befogadó és egyes tranzit országokban (URL1). Ez a jelenség természeténél fogva veti fel a honosítással összefüggő szabályok érvényesülését, illetve az azokkal kapcsolatos jogkövetkezmények következetes alkalmazását. *„A nemzeti önrendelkezés része lehet e tekintetben egyfelől az is, hogy az államok honosítási eljárásrendszerükbe biztonsági garanciákat építenek, másfelől pedig az, hogy az esetleges tévedés alkalmával lehetővé teszik az állampolgárságtól való megfosztást is. Állami érdek, hogy a honosítással érintett külföldi ne jelentsen veszélyt a nemzetbiztonságra, ezért az egyes országok állampolgársági szabályaiban gyakran találkozhatunk olyan rendelkezésekkel, amelyek az állampolgárság megszerzését kizárják azokban az esetekben, ha az állampolgárságért folyamodó külföldi nemzetbiztonsági kockázatot jelent vagy terrorizmussal összefüggő tevékenységgel gyanúsítható.”* (Hautzinger, 2015). Hautzinger Zoltán gondolatai kiegészítéseként a tágabban értelmezett megfosztás fogalom – mely a magyar jogban hatályosan visszavonásként definiálható – és az egyes büntetőjogi tényállások lehetőséget teremtenek a család módon eljáró és a bűncselekményt elkövető személyek felelősségre vonására – személyének utólagos visszautasítására – is.

Az állampolgársághoz való jog és az állampolgárságtól való önkényes megfosztás tilalma

Az állampolgársághoz való jog emberi jogi megközelítésénél sem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a fent elemzett tény, miszerint az állampolgársági kérdések az államok kizárólagos belső joghatóságába tartoznak (Ganzer, 2013). A nemzetközi dokumentumok csupán elvárt alapelveket fogalmaznak meg, amelyeket a ratifikáló államok kötelesek átültetni nemzeti jogukba. Először az 1948-as Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának (továbbiakban: Nyilatkozat) 15. cikke fogalmazta meg az állampolgársághoz való jogot mint alapvető emberi jogot. *„Minden embernek joga van valamely állam állampolgárságához. Senkit sem lehet állampolgárságától, sem állampolgársága megváltoztatásának jogától önkényesen megfosztani.”* E deklaráció az állampolgárság megszerzéséhez és megtartásához való jogon túl rögzítette az egyén jogát állampolgársága megváltoztatása tekintetében, valamint a tekintetben, hogy állampolgárságtól önkényesen ne foszthassák meg. A Nyilatkozat nagy hiányossága azonban, hogy nem definiálja egyértelműen az önkényesség fogalmát, teret engedve annak eltérő értelmezésére. Joggal tehető fel a kérdés, hogy ennél egzaktabb,

kógens fogalomhasználat esetén vajon létrejött volna-e az Egyezmény aláírásához szükséges kompromisszumos többség? Az mindenestre bizonyosnak tűnik, hogy az ezt követő nemzetközi egyezmények nem deklarálták univerzálisan a minden embert megillető állampolgársághoz való jogot, csupán személyek némely kategóriájára vonatkoztatták azokat. Rögzítették például a gyermekek állampolgársághoz való jogát, a férjezett nők esetében a házasságkötés előtti állampolgárságuk elvesztésének tilalmát, továbbá kötelezték a részes államokat a menekültek, illetve a hontalanok állampolgárság-szerzésének elősegítésére. Az Európa Tanács keretében 1997-ben létrejött Egyezmény a 20. század végéig elért állampolgársági jogfejlődés összefoglalásaként értelmezhető (Parragi, 2019). Az Egyezmény alapelvei között rögzíti az állampolgársághoz való jogot, a hontalanság kiküszöbölését, az önkényes megfosztás tilalmát, valamint azt, hogy a házasságkötés nem érinti a felek állampolgárságát.³

A Nyilatkozat előnye továbbá, hogy taxatív módon felsorolja az állampolgárság elvesztésének lehetséges eseteit. Eszerint elveszthető az állampolgárság más állampolgárság önkéntes megszerzését követően, a honosítás során elkövetett csalás következményeként, külföldi katonai erőnél teljesített önkéntes szolgálat miatt, az állam alapvető érdekeit sértő magatartás esetén, az állam és a polgár tényleges kapcsolatának hiányára hivatkozással, a törvény erejénél foga bekövetkező szerzés esetén akkor, amennyiben bebizonyosodik, hogy a feltételek nem álltak fenn, valamint örökbefogadás kapcsán. A honosítási eljárás során elkövetett csalás következtében az egyén állampolgárságtól való megfosztását akkor is engedélyezi, ha ezáltal az illető hontalanná válik.

Szankció az állampolgársági jogban?

Figyelemmel arra, hogy az állampolgársági igazgatás leginkább származási és honosítási kérdésekkel foglalkozik, olyan közigazgatási területről beszélünk, amelyben a szankció kérdése sem általános értelemben merül fel. Ahhoz, hogy eldönthessük létezhet-e szankció az állampolgársági jogban, szükséges annak definícióját ismerni. A szankció egy jogellenes magatartás eredményeként bekövetkező, jogszabályban előírt joghátrány. Amennyiben e definíciót

-
- 3 Minden részes állam állampolgárságra vonatkozó szabályainak az alábbi alapelveken kell alapulniuk:
- a) minden személynek joga van valamely állampolgársághoz;
 - b) a hontalanságot el kell kerülni;
 - c) senkit sem lehet önkényesen megfosztani állampolgárságától;
 - d) sem egy részes állam állampolgára és egy külföldi közötti házasság, sem a házasság felbontása, sem pedig a házasság alatt a házastársak egyike állampolgárságának megváltozása nem érinti automatikusan a másik házastárs állampolgárságát.

állampolgársági jogi szempontból vizsgáljuk, felmerül a kérdés, hogy minden joghátrányt szankciónak tekinthetünk-e?

A magyar állampolgárok közösségét – így létszámát és etnikai összetételét – jelentősen megváltoztató történelmi esemény, a trianoni békeszerződés például tekinthető-e egyfajta állampolgársági jogi szankciónak? Tudva lévő, hogy a trianoni döntés következtében Magyarország területének több mint kétharmadát, lakosságának pedig több mint felét elvesztette. „*Trianon után az addigi magyar állampolgárok vagy az optálási jog révén magyar állampolgárok maradtak, vagy – a származási országban maradás révén – külföldiekké lettek*” (Hautzinger, 2020). Az optálási joggal nem élő vagy élni nem tudó, magyar állampolgárságukat veszített személyek azonban a fenti fogalom alapján nem szankciós jogkövetkezmény miatt váltak külföldivé, mivel az ő esetükben hiányzik az egyéni jogellenes magatartás megvalósítása.

Szintén nem beszélhetünk szankcióról a hatályos magyar állampolgársági jogban a honosítási kérelmek nemzetbiztonsági okok miatti elutasítása kapcsán. Bár, az elutasítás önmagában egyfajta negatív eredmény, a kérelmező – a kérelem benyújtásával – nem valósít meg jogellenes magatartást. A magyar állampolgárok körébe be nem fogadás természetesen a büntetőjogban értelmezhető jogsértő cselekmény következménye, azonban állampolgársági jogi szempontból csupán a honosítási feltételek fenn nem állása. Állampolgársági jogban a szankció a fennálló magyar állampolgárság elvesztése kapcsán értelmezhető leginkább, minden más szankció valójában nem az állampolgárság tárgyában testesül meg. Fenti példák nyomán megállapíthatjuk, hogy az állampolgársági jogban nem minden joghátrány minősül szankciónak, csak az, ami egyéni, felrőható, az állampolgárságot érintő jogellenes magatartás következménye, tehát „*minden szankció joghátrány, de nem minden joghátrány szankció*” (Gelencsér & Seereiner, 2018).

A mai magyar állampolgársági jog nem alkalmaz komplex felelősségi rendszert, a közigazgatási jogon belül egyedül a magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény (a továbbiakban: Ápt.) 9. §-a⁴ alapján az állampolgárság visszavonására van lehetőség. Korábbi állampolgársági jogszabályaink bár ismertek más szankciós intézményeket is, azokat azonban önkényesen, politikai célok elérése érdekében alkalmazták, mivel a múltbéli intézmények (külföldi katonai szolgálat, az állam érdekét sértő magatartás, vagy a tényleges kapcsolat hiánya) történelmi-politikai gyökerűek voltak, az adott kor szellemiségét, állami berendezkedését, geopolitikai viszonyait tükrözték.

4 9. § (1) A magyar állampolgárság visszavonható attól a személytől, aki magyar állampolgárságát a jogszabályok megszegésével, így különösen valótlan adatok közlésével, illetve adatok vagy tények elhallgatásával a hatóságot félrevezetve szerezte meg. Nincs helye a visszavonásnak a magyar állampolgárság megszerzésétől számított húsz év elteltével.

Véleményem szerint – külföldi példák nyomán – a közigazgatási felelősséget érdemes lenne a jogellenes cselekmény típusához és súlyához igazodó, más jogterületek eszközrendszerét is igénybe vevő szankciókkal bővíteni. Némely közigazgatás-ellenes cselekmények büntetőjogi felelősséget is vonnak maguk után, melyek mintául szolgálhatnának az állampolgársági igazgatásban is. Köztudott azonban, hogy az ultima ratio elve alapján a büntetőjogi szankció csakis végső eszköz lehet a felelősségre vonás jogrendszerében. Mivel az állampolgárságtól való megfosztás következtében akár az adott személy alapvető jogai (szabad mozgás, lakóhely szabad megválasztása) is csorbulhatnak, e lehetséges szankciónál a szükségességet és az arányosságot kiemelten szem előtt szükséges tartani.

A korábbi magyar állampolgársági törvények szankciós jogintézményei

A kodifikált magyar állampolgársági jog történetében az első kódex öt állampolgárságvesztési jogcíme (elbocsátás, hatósági határozat, távollét, törvényesítés, házasság) közül leginkább a hatósági határozatnál mutatható ki szankciós jelleg. Az 1879. évi L. törvénycikk 30. §-a alapján: „*A II. §-ban megnevezett hatóságok az állampolgárság elvesztését az igazgatásuk alatt levő területen községi illetőséggel bíró azon magyar állampolgárookra nézve kimondhatják, a kik engedélyük nélkül más állam szolgálatába állottak, ha felszólításukra a meghatározott idő alatt ezen szolgálatból ki nem lépnek. A jelen §-ban érintett határozatok, a szükséges nyilvántartás végett, esetről-esetre a miniszterelnök tudomására hozandók.*” A hatósági határozat esetében a haza iránti hűség – a más állam szolgálatába való lépéssel – oly módon sérült, hogy az állampolgárság elvesztését mint jogkövetkezményt arányosnak és indokoltnak tekintették. Ez tehát azt jelentette, amennyiben a magyar állampolgár megsértette abbéli – egyébként nem kodifikált – állampolgári kötelezettségét, miszerint más állam szolgálatába nem állhat, számolnia kellett azzal, hogy ezzel kizárják a magyar állampolgárok köréből. Nem utolsó sorban e szabály szankciós tartalmú normának tekinthető olyan értelemben is, hogy az aktív magatartás megvalósulásával létrejön egy olyan feltételezett (hipotetikus) állapot, amelyre – a büntetőjogi vagy a szabálysértési jogban megszokottakhoz hasonlóan – diszpozitív és szankciós rendelkezések alkalmazhatók. A korabeli hatósági határozat a hatályos Ápt. szerinti visszavonással azonosságot mutató jogkövetkezmény abban a tekintetben is, hogy a magyar állampolgárságot egy állami szerv döntését követően, az egyén beleegyezése nélkül lehetett elveszíteni, és hogy a magyar állampolgárság a hivatalos lapban történő kihirdetéssel szűnt meg.

A szankciós jelleg – ha csekély fokban is – felfedezhető az 1879. évi törvénycikk távollét intézményében⁵ is, ahol tíz év külföldön való tartózkodás által, és a hazatérésre való felszólításnak eleget nem téve veszíthette el bárki is a magyar állampolgárságát. A két veszteségi jogcím represszív jellegének hasonlósága, hogy mindkettő állampolgársági kötelezettség (más állam szolgálata, illetve huzamosabb ideig tartó külföldön tartózkodás) quasi megsértéséről szól, míg különbség, hogy utóbbi alkalmával, a távollét esetén – Parragi Mária szavaival élve – a magyar állampolgárság tulajdonképpen „elévült” (Parragi, 2000). Szintén különbségnek tekinthető, hogy a távolléttel összefüggő tény megállapítása nem volt életszerű (legtöbbször csak akkor derült fény az állampolgárság megszűnésére, amikor a személy – vagy időközben nagykorúvá vált leszármazója – hazatért, ekkor azonban kedvezményes honosításban részesülhetett), emellett bármely hazai kapcsolatfelvételt a távollét megszakadásának tekintettek, sőt olyan is előfordult, hogy az ország légtérén való átrepülést megszakadási oknak tüntették fel. Rögzítendő, hogy ez utóbbi körülmények – akár normáról, akár joggyakorlatról, jogértelmezésről legyen is szó – mindenképpen gyengítik, ellensúlyozzák az e jogcím mögött húzódó szankciós igényt.

A külföldi férfival történő házasságkötés esetében a magyar feleség viszonylatában találhatunk szankciós elemet a korabeli jogszabályban. Ahogy a férfiaknál a külföldi állam számára nyújtott katonai szolgálat, úgy a nők esetében a külföldi férfival történő házasságkötés hordozott büntető jellegű jogkövetkezményt. Ennek oka alapvetően a patriarchális családmodellben keresendő, amely tiszteletben tartotta a férj állampolgárságnak elsőbbségét. A polgári házasság intézményét bevezető, a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. törvénycikk szerint sem az állampolgárságok, sem a vallások különbözősége nem jelentett házassági akadályt. Más kérdés volt azonban, hogy milyen szankciók társultak ehhez. Míg az állampolgársági jog az állampolgárság elvesztését minden esetben kilátásba helyezte, addig az egyházak maguk döntöttek arról, hogy a frigyet

5 31. § „Távollétel.

Azon magyar állampolgár, ki a magyar kormány vagy az osztr.-magy. közös ministerek megbízása nélkül 10 évig megszakítás nélkül a magyar korona területének határain kívül tartózkodik, elveszti magyar állampolgárságát.

A távollét ideje azon naptól számítandó, a melyen az illető a magyar korona területének határát elhagyva távozott a nélkül, hogy magyar állampolgárságának fentartását a 9-ik §-ban megnevezett illetékes hatóságnak bejelentette volna; vagy ha utlevéllel távozott, a mely napon utlevele lejárt.

A távollét folytonossága megszakittatik az által, ha az eltávozott magyar állampolgárságának fentartását a fentebb nevezett illetékes hatóságnak bejelenti, vagy újabb utlevelet szerez, vagy valamely osztrák-magyar konzuli hivataltól tartózkodási jegyet nyer, avagy valamely osztrák-magyar konzuli község anyakönyvébe beiratik. 32. § A magyar állampolgárságnak ily módon történt elvesztése kiterjed a távollevő férfinak vele élő nejére és vele levő atyai hatalom alatt álló kiskorú gyermekeire.”

egyházilag, kánonjogilag is érvényesnek tekintették-e, vagy többletkövetelményeket – például áttérést, hitelhagyást – követeltek-e meg.

Az állampolgárságtól megfosztást a magyar jogba – szóhasználat tekintetében mindenképp – az 1939. évi XIII. törvény vezette be. A megfosztásra bármely politikai vagy politikainak vélt cselekmény miatt sor kerülhetett.⁶ E módosítás során került a magyar jogba az a rendelkezés is, amely szerint, aki honosítás útján más állampolgárságot szerzett, a magyar állampolgárságát automatikusan elveszítette. A megfosztás célja – egy bántóan anakronisztikus későbbi értelmezés szerint – az volt, hogy „szocialista államunk a külföldön élő hazaárulóktól és egyéb bűnöző elemektől megvonhassa a magyar államhoz tartozás egyik legfontosabb ismervét” (Bajáki, 1973). Az első valódi megfosztás 1941-ben jelent meg a Budapesti Közlönyben (Tóth, 2000), majd 1947 és 1953 között közel 1500 főt, 1957 és 1981 között pedig 203 főt fosztottak meg magyar állampolgárságától (Parragi & Ugróczy, 1993). A megfosztás ekkor vagyonek Kobzással is együtt járt, a férfi megfosztása pedig automatikusan kiterjedt a feleségre és a kiskorú gyermekekre. Megjegyzendő, hogy a vagyonek Kobzás azonban nem minden esetben jelentett egyidejű megfosztást is. Az elbocsátás és a megfosztás közötti különbség nagy hasonlóságot mutat a római jogi *ius migrandi* és a deportáció fogalmainak különbözőségével. Míg a vándorlás jogával élő személy, aki más államba költözött, Róma számára idegenné vált (*capitis deminutio media*, a római polgárjog elvesztése), vagyonát azonban megtarthatta, addig a száműzött vagyona az államra szállt (Hautzinger, 2018).

A második, 1949-ben hatályba lépő állampolgársági törvény a megfosztás terén nem jelentett újdonságot, csupán a távollét került ki az állampolgárság elvesztésének törvényi jogcímei közül, a többi veszteségi mód változatlan maradt.

Az állampolgárságról szóló 1957. évi V. törvény (a harmadik magyar állampolgársági törvény) értelmében a magyar állampolgárságot elbocsátás és megfosztás útján lehetett elveszíteni. E kettő közül az elbocsátás kérelemre induló

6 8. § (1) „A minisztérium megfoszthatja magyar állampolgárságától:

1. azt a külföldön tartózkodó személyt, akivel szemben a bíróság az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921: III. törvénycikkben meghatározott büntett vagy vétség miatt bűnösséget megállapító ítéletet hozott (1921: III. tc. 12. §);
2. azt a külföldön tartózkodó személyt, akire nézve a bíróság az 1921: XLIII. tc. 3. §-ának első bekezdése értelmében megállapította, hogy háború idején (1930: II. tc. 4. §, 1930: III. tc. 97. §) az ellenséghez pártolt és azt kémkedéssel, fegyveres szolgálattal vagy másnemű szolgáltatással támogatta vagy evégből ellenséges csapathoz csatlakozott, vagy önként ellenséges területre távozott;
3. azt, aki idegen állam kormányától, bármely más szervétől, vagy külföldi politikai szervezettől - a m. kir. kormány engedélye nélkül - bármilyen politikai jellegű tisztséget vagy megbízatást elvállal vagy valamely külföldi politikai szervezet tagjává lesz;
4. azt, aki az ország területének elhagyására vonatkozó jogszabályok megszegésével vagy kijátszásával külföldre távozik;
5. azt, aki bármilyen külföldi politikai jellegű szervezet tevékenységében részt vesz.”

eljárás. Megfosztható pedig az a külföldön tartózkodó személy volt, aki súlyosan vétett az állampolgári hűség ellen, vagy akit súlyos bűncselekmény miatt valamely bíróság jogerősen elítélt. A megfosztás ebben az időszakban a feleségre és gyermekre már csak akkor terjedt ki, amennyiben a határozat erről külön rendelkezett, a vagyonek Kobzás pedig eshetőlegessé vált.⁷ A külföldi férfival házasságot kötő nő helyzete is megváltozott, az időközben hatályba lépő családjogi jogszabályváltozásokra tekintettel magyar állampolgárságát a házasságkötés ténye miatt többé már nem veszítette el.

A magyar állampolgárság visszavonása napjainkban

A magyar Alaptörvény G) cikkében – alapelvei között – rögzíti az állampolgársághoz való jogot, valamint a magyar állampolgárságtól való önkényes megfosztás tilalmát. A jelenleg hatályos állampolgársági törvény szerint két módon, lemondással és visszavonással lehet elveszíteni az állampolgárságot.

Míg a lemondásra – született és honosított állampolgár esetében is – az egyén akaratából, kérelmére kerülhet sor, s csak akkor teljesíthető, ha nem eredményez hontalanságot, addig a visszavonás hatósági döntés következménye, kizárólag honosított személlyel szemben alkalmazható.

Az Ápt. 9. § (1) bekezdése értelmében a magyar állampolgárságot attól a személytől lehet visszavonni, aki az állampolgárság megszerzésénél csalárd módon járt el, s ezzel a jogszabályokat megsértette. A csalárd eljárás fogalmát e jogszabályhely nem definiálja, csupán példálózó jellegű felsorolást nyújt, mely szerint nemcsak a valótlan adatok közlésével, hanem a való elhallgatásával is megalapozható a visszavonás akkor, ha az alkalmas volt a hatóság megtévesztésére. A visszavonásra a megszerzéstől számított húsz éven belül kerülhet sor. A jogalkotó jelentős időt biztosít tehát a magyar hatóságoknak arra, hogy a megtévesztés esetleges tényét utóbb feltárja. Korábban ez a törvényi elévülési határidő tíz év volt. Az új szabályozás nyilvánvaló célja, hogy a magyar állampolgárság relatív vonzereje miatt, a jelentős számú honosítás által óhatatlanul megjelenő csalárd szándékok szankcionálására megfelelő jogi és időbeli keret álljon rendelkezésre. Figyelemmel arra, hogy a visszavonás érintettje rosszhiszeműen járt el, a magyar állampolgárság elvesztése által esetlegesen kialakuló hontalansága sem lehet kizáró körülmény. A visszaható hatály tilalma ezekben az esetekben is felmerül, a kérdést, hogy a kérelem benyújtásakor hatályban lévő tízéves elévülési szabályt, vagy a visszavonás alapjául szolgáló

7 Lásd az állampolgárságról szóló 1957. évi V. törvény 15. és 16. §-ait.

ténymegállapítás idején hatályos húszéves időtartamot kell-e figyelembe venni, a bírósági joggyakorlat mindeztidáig nem határozta meg. A visszavonásra okot adó tényt határozatban kell megállapítani, mely határozat a Fővárosi Törvényszék előtt közigazgatási perben megtámadható⁸. Amennyiben a határozat véglegessé vált, a miniszterelnökséget vezető miniszter tesz előterjesztést a köztársasági elnöknek az állampolgárság visszavonására, és később a döntést aláírásával ő ellenjegyzí⁹. A határozatot a Magyar Közlönyben ki kell hirdetni, az érintett magyar állampolgársága a kihirdetés napján szűnik meg¹⁰.

Amire azonban a hatályos jog nem képes megfelelő választ adni, az a rosszhiszeműen szerzett – tehát visszavonható/visszavonandó – magyar állampolgárság leszármazás jogcímén történő átörökítésének kérdése. A csalárd módon eljáró, de honosított család esetében nincs aggály a jogalkotóban, a gyermek állampolgársága is megvonható. Az utóbb született gyermek esetében azonban olyan joghézag és egyúttal olyan alkotmányossági ellentmondás merül fel, amelyre a hatalmi ágak egyike sem adott még adekvát választ.

Magyarországon az első állampolgárság-visszavonásra – a Magyar Közlöny alapján – 2013 júliusában került csak sor. A hivatalos lap tanúsága szerint azonban majdnem húsz „békeév” után a visszavonások száma meredeken emelkedni kezdett. Mindez arra enged következtetni, hogy az okok az új, egyszerűsített honosítás szabályozásában, és a tömeges hatósági ügyintézésben keresendők. *„Az egyszerűsített honosítás ugyanis éppen annak könnyített feltételei miatt hamar népszerűvé vált a határainkon túl élő magyarok ezrein kívül ukránok, oroszok, szerbek és más államok magyar felmenőkkel nem bíró polgárainak körében is. Ezt a bűnözői körök korán felismerték, és elkezdték kitaposni saját útjaikat a magyar állampolgárság és annak – számukra – legnagyobb értéke, a magyar útlevél megszerzése felé.”* (Horváth, 2016). Józan védelmi mechanizmusként ezzel egyidejűleg a rendvédelmi kapcsolódások magasabb szintre léptek. A visszaélések elkövetői köre kibővült, az ügyfeleken túl egyes ügyinézők is érintetté váltak. A visszaélések a gyakorlatban több nagy esetkörre bonthatók, így például a magyar nyelvismeret kérdésére, az okiratokkal való visszaélésekre, a büntetett előélet elhallgatására és az úgynevezett személycserés ügyekre.

Az egyszerűsített honosítás során a kérelmező magyar nyelvismeretét a kérelmet átvevő ügyintéző köteles vizsgálni, alkotmányos alapismeret vizsgát a kérelmezőknek nem kell tenni. A nyelvtudás elvárható szintje és a felmérés mikéntje a jogszabályokban azonban nem került rögzítésre, módszertani útmutatók és

8 Lásd az Ápt. 9. § (2) bekezdését.

9 Lásd az Ápt. 9. § (3) bekezdését.

10 Lásd az Ápt. 9. § (4) bekezdését.

ajánlások születtek e kérdéskörben, melyek szerint középfokú, kétoldalú magyar nyelven történő kommunikáció az elvárás. Számos esetben előfordult, hogy az ügyfelek – magyar nyelvismeret hiányában – a kérelem benyújtására felkészülten, az eljárás menetét és az alapvető kérdéseket mintegy betanulva érkeztek, s ezáltal megtévesztették az eljáró ügyintézőt. Sajnálatosan a korrupt ügyintézői körrel sem feledkezhetünk meg, akik ellenérték fejében hamisan igazolták a külföldi magyar nyelvismeretének elégséges szintjét. A Kúriai gyakorlat szerint (Kfv.37848/2018/4., Kfv.37804/20154/4., Kfv.33704/2015/6.) a ténymegállapító jegyzőkönyv felvételének, valamint a peres eljárás idején fennálló vagy fenn nem álló nyelvtudásból a kérelem benyújtásakor meglévő nyelvismeret szintjére következtetni lehet. A magyar nyelv ismeretének mértéke a mindennapi használat hiányában jelentősen csökkenhet, teljesen azonban nem szűnhet meg, a magyar nyelvtudás tekintetében a hatóság félrevezetése akkor valósul meg, ha a jelenkori nyelvismeretből kétségtelenül arra lehet következtetni, hogy az a honosítási kérelem előterjesztéskor is hiányzott. Önmagában az a tény, hogy a kérelmező nem magyar nyelvű országban él, sokadik generációs leszármazott, nem magyar anyanyelvű családban nevelkedett, vagy a magyar mellett több idegen nyelv ismeretével rendelkezik, melyeket a magyarnál gyakrabban használ, nem idézheti elő a magyar nyelv teljes elfelejtését.

Az okiratokkal visszaélések nagy száma a hitelesítői kör kibővítésében rejlik. Főszabály szerint az állampolgársági eljárásban a külföldi okiratokat hiteles magyar nyelvű fordítással és diplomáciai felülhitelesítéssel ellátva kell benyújtani. Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Irodán és a magyar konzuli tisztviselőn túl – országonként eltérően – bírósági tolmácsok, külföldi közjegyzők, országos és megyei kereskedelmi iparkamarák, valamint az Igazságügyi Minisztérium által jegyzékbe vett fordítók is jogosultak hiteles fordítást készíteni. Amennyiben a fordító a fordítást az okirat fénymásolatához fűzi azzal a záradékkal, hogy a kérelmező az eredetit előtte bemutatta, az okmányszakértői vizsgálat lényegében ellehetetlenül, a visszaélések száma pedig hatványozódik.

A büntetlen előélet vizsgálata szintén egy összetett kérdés. Az Ápt. szerinti követelmény, hogy a kérelmező a magyar jog szerint legyen büntetlen előéletű, és ellene a kérelem elbírálásakor büntetőeljárás ne legyen folyamatban¹¹, ezzel szemben a kérelemnyomtatványon az ügyfélnek arról is nyilatkoznia kell, hogy az elmúlt öt évben elmarasztalta-e valamely bíróság szándékos bűncselekmény elkövetése miatt, melyről az Ápt. végrehajtásáról szóló 125/1993. (IX. 22.) Korm. rendelet 3. § (2) bekezdése szerint büntetlenéget tanúsító igazolás is kérhető.

11 Lásd az Ápt. 4. § (1) bekezdés b) pontját.

Mivel a büntetlen előélet vonatkozásában a törvény és annak végrehajtási rendelete eltérően rendelkezik, így álláspontom szerint a bíróság ítélkezési gyakorlata irányadó, mely szerint az ügyfél hamis nyilatkozatot tesz, amennyiben külföldi elmarasztalását elhallgatja. Az egyes fordításokban eltérően szereplő, azaz eltérően átirrt személynevek szintén nehezítik a büntettek nyilvántartásában való keresést, az úgynevezett priorálást.

Az úgynevezett személycserés ügyekben valójában nem az alfanumerikus adatok szerinti kérelmező jelenik meg a hatóságok előtt, hanem egy hozzá hasonló, de valós igényjogosultsággal bíró megbízott. Ő nyújtja be a kérelmet, az ő nyelvismerete kerül megvizsgálásra, adott esetben ő teszi le az állampolgársági esküt is, az eredeti kérelmező az eljárásban való tényleges részvétel nélkül válik magyar állampolgárrá. Nyilvánvaló, hogy ebben az esetkörben az ügyfél, az eljáró személy és az ügyintéző is felelősségre vonható.

Az állampolgárság visszavonásával egyidejűleg tehát büntetőeljárás is indulhat. Számos esetben magát a visszavonást alapozza meg a büntetőbíróság ítélete. A tényállások az elkövetett cselekmény alapján különbözőek, leggyakoribb a vesztegetés, a közokirathamisítás, a hivatali visszaélés, de előfordult üzletszerűen elkövetett befolyással üzérkedés és befolyás vásárlása büntett is. A bíróság nemcsak a honosítási okiratot, hanem a köztársági elnöknek felterjesztett előterjesztést is közokiratnak minősítette (Dobos & Dobos-Balogh, 2019), így nemcsak honosítás esetén, hanem egy esetleges elutasítás kapcsán is megállapítható az intellektuális közokirathamisítás büntette. A büntetések is széles skálán mozognak, megrovástól letöltendő börtönbüntetésig terjednek, figyelemmel az elkövetett cselekmény tárgyi súlyára és annak társadalmi veszélyességére. Más bűncselekményekhez hasonlóan jogos állami főhatalmi igény merül fel arra, hogy a bűncselekmény eredményeként létrejött dolog, jogviszony (stb.) ne maradjon fenn. Az állampolgársági jog és a büntetőjog metszetében ez nem más, mint a honosítási okirat és a magyar állampolgárság visszavonása.

Jelen tanulmány lezárásig¹² – a Magyar Közlöny tanúsága szerint – közel 450 fő magyar állampolgárságának visszavonásáról döntött a köztársasági elnök. Az érintett személyek szinte kizárólag egyszerűsített honosítással szereztek magyar állampolgárságot, a hagyományos honosítás során a visszavonások száma elenyésző.

12 2022. február.

Az állampolgárság megvonásának lehetséges bővítése külföldi példák nyomán

Míg hazánkban csak a csalárd módon állampolgárságot szerző honosított személy állampolgárságát lehet szankciós igénnyel megvonni, addig a világ más államaiban sorra jelennek meg e megtorló eszköz vagy intézkedés egyéb változatai. A nemzeti megfosztó szabályozások legfőbb korlátja a hontalanság kérdése kapcsán merül fel. Ha a megfosztandó személy többes állampolgársággal bír, e kérdés relevanciáját veszti, mivel a szankciós intézkedést követően is rendelkezni fog legalább egy állampolgársággal. A honosított személyek túlnyomóan többes állampolgárok, azonban vannak olyan államok, melyek a honosítási eljárásukban megkövetelik az eredeti állampolgárságról való lemondást is. Amennyiben egy ilyen személy esetében történik megfosztás, az illető hontalanná válik. A már korábban említett 1997-es Egyezmény értelmében egy esetben lehetséges az állampolgárságtól való megfosztás úgy, hogy az érintett ezt követően hontalanná válik, mégpedig akkor, ha csalás, hamis adatszolgáltatás vagy releváns tény elhallgatása ad alapot az eljárásra¹³. Némely államban – élve az Egyezmény nyújtotta lehetőséggel – akkor is megfosztható az egyén, ha az állam alapvető érdekeit súlyosan sértő magatartást tanúsít, például hazafeladás vagy kémkedéssel gyanúsítható, ez esetben azonban a hontalanná válás előidézése tiltott¹⁴. Tovább árnyalják a kérdést azok a részletszabályok, melyek azt határozzák meg, hogy csak a honosított vagy az ex lege állampolgárságot szerzett személy is megfosztható-e az inkriminált magatartások tanúsítását követően. Amennyiben a született állampolgárokra nem alkalmazható a fenti szankció, úgy felmerül a diszkrimináció és az állampolgári jogegyenlőség kérdése, mivel a született és a honosított állampolgárok bármilyen megkülönböztetése alapvetően tilos.

Az elmúlt évtized legjelentősebb magyar állampolgársági jogot is érintő fejleménye, a magyar egyszerűsített honosítás szabályainak hatályba lépését követően – vélhetően éppen ezek folyamányaként – került beiktatásra Szlovákiában egy egyértelműen szankciós természetű intézkedés. E szerint a más állam állampolgárságát honosítással megszerző szlovák állampolgárok elveszítik ottoni állampolgárságukat (Gyenei, 2020). Emlékeztet és a közvéleményben is jelentős hullámokat kiváltó jogszabály-módosításról beszélhetünk, amelynek látványos és bizonyosan túlzó eredménye volt a visszahonosítás útján magyar állampolgárságot szerző idős tanárnő esete ([URL2](#)). Megállapítható, hogy egyes

13 Lásd a 2002. évi III. törvény 7. cikk (3) bekezdését.

14 Lásd a 2002. évi III. törvény 7. cikk (1) bekezdés d) pontját.

történelmi és társadalmi evidenciák miatt a magyar mellett a cseh állampolgárság megszerzése okozta az ilyen típusú joghátrányok nagyobb részét. Felvetődik a kérdés, hogy a jogalkotó szankciós igénye ezen esetekben is teljes súlyával a célzott jogpolitikai eredmény szerint manifesztálódott-e? E szankciós intézkedésnek – más állam általi honosítást követő állampolgárság vesztes – ugyan van előzménye a honi joganyagban, de véleményem szerint napjainkban semmi esetre sem követendő a magyar jogalkotás számára.

Az Egyesült Királyságban az 1981-es állampolgársági törvény bevezetése óta – 2002-t követően született állampolgár esetében is – a belügyminiszter megvonhatja az állampolgárságot akkor, ha ez a közös érdekében áll. Napjaink legismertebb jogesete a Shamima Begum ügy, ahol egy brit-bangladesi kettős állampolgárságú hölgy – aki az ország elhagyásakor kiskorú, mindössze 15 éves volt – csatlakozott az Iszlám Államhoz és egy dzsihadista harcos felesége lett ([URL3](#)). Ehhez hasonló nemzetbiztonsági okra hivatkozva Nagy-Britanniában közel 150 ember állampolgárságát vonták meg, legtöbbjüknek még a tárgyalás időszakára sem engedték az ország területére való újbóli belépést. Mindez az állampolgársági jogon túl emberi jogi kérdéseket is felvet, melyet most nem részletezünk.

Franciaországban az állampolgárságtól megfosztás csak olyan személyekre alkalmazható, akik szerezték állampolgárságukat, és az ő esetükben is csak akkor, ha a megfosztás következtében nem válik az érintett hontalanná, azaz egyidejűleg rendelkezik egy másik állam állampolgárságával is (Vajkai, 2017). A Code Civile 25. cikke alapján azonban ők nemcsak a csalással szerzett állampolgárság ürügyén, hanem utóbb elkövetett árulás, kémkedés, szabotázs, és egyéb állam elleni bűncselekmények miatt is megfoszthatók a szerzést követő tíz éven belül, terrorcselekmény esetén 15 éven belül. A 2015-ös párizsi terrortámadások következtében több migrációs háttérű kettős állampolgártól vonták meg a francia állampolgárságot, mely ügyben felmerült az állampolgárok közötti jogegyenlőség kérdése is, az alkotmánybíróság azonban nem találta diszkriminatívnak e rendelkezést (Lőrincz, 2015).

A fenti példák nyomán érdemes elgondolkodni, hogy a magyar állampolgársági jogban miként lehetne bővíteni az állampolgárság megvonását, melyre – a szerző véleménye szerint – jogi és társadalmi igény mutatkozik. E kezdeményezés során azonban rendkívül sok szempontot kell figyelembe venni, megvizsgálni. Például azt, hogy meddig lehet, meddig célszerű a honosított személyt jogbizonytalanságban tartani szerzett jogával kapcsolatosan. Amennyiben a honosítottak honosításukat követően elkövetett bűncselekmény következtében elveszíthetnék állampolgárságukat, sérülne az Alaptörvényben rögzített jog, miszerint a születéssel és a jogszerű honosítással szerzett állampolgárság

alapján egyének között különbséget tenni tilos. Az állampolgárok közötti efajta diszkrimináció a társadalomba beilleszkedés során is negatív hatást generálhatna, tovább szegregálhatná a migrációs háttérű személyeket az amúgy sem túl befogadó szemléletű magyar társadalomban. Ezzel szemben azonban a terrorizmus virágkorát éli, az államok terrorizmus ellen folytatott harca számos jogterületen hozott változást, és ez alól az állampolgársági jog sem lehet kivétel (Lőrincz, 2015). Magyarország eddig nem volt elszenvedője terrortámadásnak, mindazonáltal nem zárható ki, hogy magyar állampolgárságú személy ilyen cselekmény elkövetésével bárhol gyanúsíthatóvá váljék. A magyar állampolgársághoz fűződő kötelezettségek ugyanis minden magyart elkísérnek, bárhol is tartózkodjanak a világban.

Összegzés

A magyar állampolgársági jogban az állampolgárságtól megfosztás esetében a szankciós jelleg megkérdőjelezhetetlen, függetlenül attól, hogy milyen célokra is használták valójában. Az állampolgárság visszavonása kapcsán azonban felmerül a kérdés, hogy a csalárd eljárást szankcionálják-e, vagy csupán az eredeti állapotot állítják helyre. Egyértelműen in integrum restitutio-ról beszélhetnénk akkor, ha az ügyfelet – a magyar állampolgárság elvesztésén túl – más joghátrány nem érné. Ez azonban nincs így, gondoljunk csak a korábban kifejtésre került büntetőeljárásokra, amelyek során számos marasztaló ítélet született, sok esetben maga a büntetőbíróság hívta fel az állampolgársági szerv figyelmét az elkövetett visszaélésre. Kérdésként merülhet fel, hogy az eljárások és szankciók halmozása megfelel-e a ne bis in idem elvének, amely szerint senki sem büntethető kétszer ugyanazon cselekményért. Míg a büntetőjogi és a szabálysértési szankció együttes alkalmazása kizárja egymást, addig más jogágak esetében a két- vagy többféle szankció alkalmazása megfér egymás mellett, ugyanis ilyenkor általában létezik egy, az egyes jogágra jellemző tényállási többletelem (Varga, 2017). Az Európai Unió Bírósága – bár adóhatósági témakörben – szintén rávilágított arra, hogy a büntetőeljárások és a büntető jellegű közigazgatási szankciók halmozása ugyanazon személlyel szemben, ugyanazon tényállás miatt elképzelhető, és a ne bis in idem elv korlátozásának tekinthető (URL4). Ennek analógiáján az állampolgársági közigazgatási szankciók és az esetleges büntető ítéletek is elképzelhetők párhuzamosan, azonos tényállás megvalósulása esetén. A kérdés megfordítása, tehát az, amennyiben a büntető bíróság jogerős felmentő ítéletet hoz, köti-e az állampolgársági szervet az állampolgárság visszavonása kapcsán, tényállásfüggő. Annak ellenére például, hogy

a vesztegetés tényállása nem valósul meg – bizonyítottan nem történik jogtalan előny adása – még fennállhat hamis nyilatkozat tétele az ügyfél részéről a magyar nyelvismerete tekintetében. Ilyen esetben azonban intellektuális közokirathamisítás miatt újabb büntetőeljárás indítása lenne indokolt. A mai gyakorlatban azonban nem minden esetben jár a két szankció kéz a kézben. Előfordulhat az is, hogy a büntető törvénykönyv szerint a bűncselekmény büntethetősége elévül, de az állampolgárság visszavonására nyitva álló húsz éves időtartam még nem telik le, s csak a közigazgatási szankció érvényesíthető. Az állam részéről racionális szándék, hogy az állampolgár jóhiszemű módon szerezzék meg a vér szerinti leszármazókkal teljesen azonos jogállását. Ha ebben kétség merül fel, és ez végül jogerősen megállapításra kerül, alátámasztott a szankció alkalmazása, az állampolgárral szemben ugyanis az államot kötelezettségek terhelik, érte a külföldinél lényegesen nagyobb felelősséggel tartozik. A fentiek – álláspontom szerint – megalapozzák, hogy a magyar állampolgárság visszavonását önmagában büntető jellegű, de jogos, azaz nem önkényes intézkedésnek tekintjük.

Emellett azonban kijelenthető, hogy a magyar állampolgársági jog felelősségi rendszerét – a külföldi példák nyomán – más jogterületeket is érintő szankciókkal lehetne bővíteni. Amennyiben a honosított külföldi bűncselekmény elkövetésével jutott magyar állampolgársághoz, vagy honosítását követően jelentős tárgyi súlyú, esetleg migrációval vagy terrorizmussal összefüggő bűncselekményt követ el, a tényállás tisztázását és a bűnösség megállapítását követően – egyfajta büntetési nemként – állampolgárságtól megfosztást is kilátásba lehetne helyezni, melyet az eljáró büntetőbíróság róhatna ki. Az idegenjog egyéb területein a bíró által elrendelt kiutasítás egyfajta analógiát is szolgáltathat mindehhez. A megfosztást csak honosított személy esetében, jogszabályban meghatározott határidőn belül, az állam- és közbiztonságot jelentősen veszélyeztető, szándékos bűncselekmény miatt, személyenként, indokolási kötelezettséggel terhelt, fellebbezési jogot biztosítva lenne javasolt kiszabni. Mivel a vétlen családtagok vonatkozásában kizárt a megfosztás jogalapja, emiatt a családi élet tiszteletben tartásához való jog sérelmét is szem előtt szükséges tartani az ítélethozatalkor. A jogorvoslati lehetőségekre az általános szabályok szerint kerülhetne sor. Mivel a megfosztás mellett az elkövető nagy valószínűség szerint egyúttal kiutasított is lenne, vagy azt követően az idegenrendészeti szerv beutazási és tartózkodási tilalmat rendelne el vele szemben, így a szükségesség és arányosság követelménye a bírói mérlegelés során rendkívüli szerepet kaphatna ezen eljárásokban. A szerző álláspontja szerint e jogszabályi változtatás az állampolgárság megvonásának elrettentőbb, az elkövetés szempontjából pedig a generális prevenciót jobban érvényre juttató válfaja lehetne.

Felhasznált irodalom

- Bajáki V. (1973). *Magyar állampolgárság – kettős állampolgárság*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Dobos Á. Gy. & Dobos-Balogh N. (2019). „Állampolgárság-biznisz”, avagy az egyszerűsített honosítási eljárás és az illegális migráció összefüggései. *Ügyészek Lapja*, 26(1), 57–63.
- Ganzer M. (2013). *Állampolgárság és államutódlás*. Dialóg Campus Kiadó.
- Gerencsér B. & Seereiner I. (2018). *Közigazgatási szankciótan*. Tanszegédlet. Pázmány Péter Katolikus Egyetem.
- Gyenei L. (2020). *Az Európai Unió Bíróságának legújabb állampolgársági tárgyú döntése és annak tanulságai, kitékintéssel a szlovák állampolgársági szabályozásra*. *Kisebbségvédelem*, 2, 67–73.
- Hautzinger Z. (2015). *A terrorizmus elleni küzdelem idegenjogi eszközei*. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények. Migráció és rendészet* (pp. 203–212). Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat.
- Hautzinger Z. (2018). *A migráció és a külföldiek büntetőjogi megjelenése*. AndAnn Kft.
- Hautzinger Z. (2020). *Állampolgárság, menedékjog vagy külföldiség – optálási jog a trianoni békediktátum hatálybalépését követően*. In Barna A. (Szerk.), *Trianon centenáriuma: Tanulmányok a trianoni békeszerződés megkötésének 100. évfordulójára a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen* (pp. 295–307). Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Horváth T. B. (2016). *Egyszerűsített honosítás egy bűnügy keresztmetszetében*. *Belügyi Szemle*, 64(1), 92–106. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2016.1.7>
- Lőrincz A. (2015). *Az állampolgársági jog válasza a terrorizmusra*. In Hautzinger Z. (Szerk.), *Migráció és rendészet* (pp. 105–120). Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat.
- Lőrincz A. (2012). *Az állampolgárságtól való megfosztás, mint biztonsági eszköz*. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIII.* (pp. 319–334). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Parragi M. (2019). *Állampolgársági ismeretek*. Oktatási segédanyag.
- Parragi M. (2000). *A magyar állampolgársági jog és a külföldön élő magyarság*. Kisebbségkutatás, 1.
- Parragi M. & Ugróczky M. (1993). *A magyar állampolgárságra vonatkozó jogszabályok I.* Szeminex Kiadó.
- Tóth P. (2000). *Az állampolgárságtól megfosztva*. *Kisebbségkutatás*, 9(3), 432–445.
- Vajkai E. (2017). *Az állampolgárságtól megfosztás Franciaországban*. *Magyar Rendészet*, 17(3), 131–146.
- Varga Zs. A. (2017). *A közigazgatás és a közigazgatási jog alkotmányos alapjai*. Dialóg Campus Kiadó.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *A migrációra és a migráns népességre vonatkozó statisztika.*

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics/hu&oldid=264335

URL2: *Tamás Ilonka néni kettős állampolgársága 10 év távlatából.*

<https://felvidek.ma/2021/04/tamas-ilonka-neni-kettos-allampolgarsaga-10-ev-tavlatabol/>

URL3: *Elvesztette jogi csatáját az Iszlám Államhoz csatlakozott nő.* <https://hu.euronews.com/2021/02/26/elvesztette-jogi-csatajat-az-islam-allamhoz-csatlakozott-no>

URL4: *Az Európai Unió Bírósága 34/18. sz. sajtóközlemény.* <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2018-03/cp180034hu.pdf>

Alkalmazott jogszabályok

1879. évi L. törvénycikk a magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről

1894. évi XXXI. törvénycikk a házassági jogról

1939. évi XIII. törvénycikk a magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről szóló 1879: L. törvénycikk kiegészítéséről és módosításáról

1948. évi LX. törvénycikk a magyar állampolgárságról

1957. évi V. törvény az állampolgárságról

1990. évi XXVII. törvény a magyar állampolgárságtól megfosztó határozatok hatályának megszűnéséről

1993. évi LV. törvény a magyar állampolgárságról

125/1993. (IX. 22.) Korm. rendelet a magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény végrehajtásáról

2002. évi III. törvény az Európa Tanács keretében, 1997. november 6-án kelt, az állampolgárságról szóló Európai Egyezmény kihirdetéséről

Convention on Certain Questions relating to the Conflict of Nationality Laws, The Hague, 13 April 1930.

The Universal Declaration of Human Rights. 10 December 1948.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Mágó B. (2022). Szankciós elemek megjelenése a magyar állampolgársági jogban. *Belügyi Szemle*, 70(7), 1395–1413. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.7.3>

Adat az adatról, azaz a metaadatok elemzésének lehetőségei, különös tekintettel a szervezett bűnözésre

Data about data, i.e. the possibilities of analyzing metadata, with a special focus on organized crime

Bánáti Tibor

Dr. kiemelt főreferens, rendőr alezredes
Országos Rendőr-főkapitányság,
Bűnügyi Főigazgatóság,
Bűnügyi Elemző-Értékelő Főosztály
banati.tibor@uni-nke.hu

Nagy Ivett

doktorandusz, rendőr hadnagy
Nemzeti Közszerológiai Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
nagy.ivett@uni-nke.hu

Németh Ágota

Dr. mesteroktató, rendőr alezredes
Nemzeti Közszerológiai Egyetem,
Rendészettudományi Kar
nemeth.agota@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmányban a metaadatokat mint a bűnügyi nyomozás során beszerzendő digitális nyomokat vizsgáljuk. A metaadatok meghatározását és kategorizálását követően megismerhetjük azok keletkezésének mechanizmusát, összegyűjtésének és rögzítésének fontosságát. Tanulmányunk célja rámutatni arra, hogy a szervezett bűnözői körök azon célkitűzése, hogy a tevékenységükre utaló nyomokat a bűnüldöző szervek elől elrejtsek, nem járhat sikerrel, hiszen az összes metaadatot nem tudják megsemmisíteni.

Módszertan: Kutatásunk során a hazai és nemzetközi szakirodalmat vettük górcső alá annak megállapítására, hogy a különböző országokban egységesen értelmezett és alkalmazott módszerek és eszközök hatékonyan bevetetők-e a szervezett bűnözői körök elleni harcban. Választ kerestünk továbbá arra is, hogy ezen módszerek és eszközök alkalmasak-e arra, hogy valamennyi metaadatot kinyerhessük és eredményesen felhasználhassuk a nyomozások és bizonyítás során.

Megállapítások: A titkos információgyűjtés, a leplezett eszközök alkalmazása, a nyílt forrású információszerezés, az egyes nyomozási cselekmények alapján számos információ, adat jut a hatóságok birtokába. Ezek értékelése mellett azonban egyre fontosabb szerep hárul a metaadatok elemzéséből kinyert újabb információk feldolgozására, azokat önállóan és a rendelkezésre álló

összes információ, adat kontextusában is elemezve. A metaadatokból kinyert információk segítséget nyújthatnak többek között a szervezett bűnözői körök összetételére, tagjaira, tevékenységi körére vonatkozóan, melyek szintén az egyes elemzési formák önálló vagy kombinált alkalmazásával dolgozhatók fel. **Érték:** A téma aktualitása megkérdőjelezhetetlen, hiszen a COVID–19 okán előállt helyzet is egyértelműen igazolja hipotézisünket, amely szerint az elkövetői körök tevékenységi területe egyre inkább a kibertérbe helyeződik át. A közeljövőben további kutatások várhatók a témában, hiszen minden bűnüldöző szervnek és a társadalom egészének is jól felfogott közös érdeke a szervezett bűnözés elleni egyre hatékonyabb fellépés.

Kulcsszavak: digitális nyom, metaadat, szervezett bűnözés, büntügyi elemzés

Abstract

Aim: In this study we examine metadata as digital traces to be obtained during a criminal investigation. After defining and categorizing metadata, we can learn the mechanism of its generation, the importance of collecting and capturing it. The aim of our study is to point out that the goal of organized criminal circles to hide traces of their activities from law enforcement is not successful, as not all metadata can be destroyed.

Methodology: In the course of our research, we examined the domestic and international literature to determine whether the methods and tools uniformly interpreted and applied in different countries can be used effectively in the fight against organized crime. We are also looking for an answer to whether these methods and tools are suitable for extracting and effectively using all metadata in investigations and evidence.

Findings: The collection of secret information, the use of covert means, the acquisition of open source information, and a number of information and data come into the possession of the authorities on the basis of individual investigative acts. However, in addition to the evaluation of these, it is becoming increasingly important to process the new information extracted from the analysis of metadata, analyzing it independently and in the context of all available information and data. The information extracted from metadata can help, among other things, with the composition, members and scope of activities of organized criminal groups, which can also be processed using individual or combined forms of analysis.

Value: The topicality of the topic is unquestionable, as the situation caused by COVID–19 clearly confirms our hypothesis that the field of activity of the perpetrators is increasingly being transferred to cyberspace. Further research on

the subject is expected in the near future, as it is in the common interest of all law enforcement agencies and society as a whole to take more effective action against organized crime.

Keywords: digital trace, metadata, organized crime, crime analysis

Bevezetés

A digitális korszaknak köszönhetően az utóbbi években még inkább megnőtt az olyan technológiák (számítógépes vagy telekommunikációs) rohamos fejlődése, amelyek eredményeként még gyorsabbá vált az információáramlás, a kommunikáció, és egyre szélesebb körben vált elérhetőbbé az adatok tárolására szolgáló eszközök széles köre. Az internetnek köszönhetően olyan határok szűntek meg, amelyek korábban elképzelhetetlenek voltak. Ugyanakkor nemcsak a jogkövető állampolgárok számára vált elérhetővé az addig elérhetetlen, hanem a bűnelkövetők számára is. A koronavírus-világjárvány jelenségével az online tér még hangsúlyosabbá vált, a bűncselekmények elkövetésének helye egyre inkább a kibertér irányába tolódott és ez a hangsúlyáthelyeződés jelenleg is tart.

Ezen jelenségre tekintettel a sértettek is különösen az online térben elkövetett jogsértéseknek lettek elszenvedői, ami szintén újabb kihívást jelent a nyomozó hatóságok számára is, különösen akkor, ha szervezeten elkövetett bűncselekmények elleni küzdelemről beszélünk. Új, korábban nem alkalmazott eszközök és módszerek igénybevételére van szükség, mellyel eredményesen vehető fel a harc az új kihívásokkal szemben. A tanulmányban ezért a metaadat mint ennek a digitális korszaknak egyik szerves eleme jelenik meg. Ennek megfelelően a metaadat a bűnüldöző hatóságok szempontjából, azon belül pedig, mint egy lehetséges nyomozást támogató, segítő eszköz kerül bemutatásra.

Kutatási kérdésként került meghatározásra, hogy hogyan jelenik meg a nyomozásokban a metaadat mint segítő eszköz, valamint az is, hogy milyen elemzési módszerek, lehetőségek állnak a hatóságok rendelkezésére, amelyek hatékonyabbá tudják tenni a szervezett bűnözés elleni küzdelmet.

A metaadat és a szervezett bűnözés kapcsolatáról

A szervezett bűnözés jelensége a világ minden országát foglalkoztatja, az Európai Unió is igyekszik mindent megtenni annak érdekében, hogy minden

lehetséges eszközt és módszert biztosítson az ellene való küzdelemhez a tagállamok számára. Az Europol által 2021-ben kiadott SOCTA¹ jelentés szerint az EU-ban jelenlévő súlyos és szervezett bűnözői tevékenységek mindegyikének, de különösen a kiberbűnözés, kábítószeres illegális kereskedelme, környezeti bűnözés, lőfegyverek és robbanóanyagok illegális kereskedelme, emberkereskedelem, vagy akár a különféle csalások, hamisítások megvalósítása során számos digitális nyom, metaadat keletkezik. Az adatok elemzése nemcsak az egyes jogsértések felderítésében, de az elkövetők kilétének, a köztük lévő kapcsolatrendszernek, elkövetői körnek és azok belső struktúrájának megállapításában is kiemelt jelentősége van (URL1).

A digitalizáció előretörésével az életünk egészen apró, hétköznapi momentumai is követhetővé váltak, akarva-akaratlanul is nyomot hagyunk magunk után a virtuális térben. A fenti felsorolásban közös, hogy a nyomozások során minden esetben, mindegyik elkövetői csoportnál érdemes metaadatokra is koncentrálni, mivel már egy rövid kommunikáció során is metaadatok keletkeznek. Fontos, hogy metaadatot nemcsak bűnelkövetők generálnak, hanem a társadalomban jelen lévő bármely más, digitális eszközt használó személy is. A fentiekből következik, hogy digitális világunkban a bűnözés és a metaadat szorosan összefüggő fogalmak, így a nyomozó hatóságoknak arra kell törekedni, hogy az eljárásban beszerzett metaadat egyrészt kellő alapot biztosítson a felderítés további szakaszaiban, másrészt a bizonyítékként történő felhasználásuk is elengedhetetlenül fontos szempont.

A metaadat fogalma bár egyszerű, mégis a szöveggörnyezettől függhet annak jelentése. Alapesetben a metaadat szó jelentése: *„adat az adatról, információ az információról, vagy strukturált adat az adatról”*². Egy precízen megfogalmazott terminus technikus szerint a metaadat *„olyan azonosító vagy leíró adat vagy adatsorozat, amely az iratkezelési folyamat egyes részeihez, valamint a munkafolyamat elemeihez kerül generálásra, és az irathoz vagy ügyirathoz történő hozzárendelése és rögzítése által elősegíti egyedi irat és ügyirat kezelését”* (URL2). *„Tágabb értelemben a metaadat olyan strukturált adat, amely egy információs erőforrást ír le, magyaráz, tár fel, vagy más módon könnyíti meg visszakeresését, felhasználását és kezelését”* (Munk, 2014).

A metaadatok keletkezhetnek automatikusan és intellektuálisan is (Gyaraki, 2018a). Egy metaadat több olyan információt is jelent, amire akár először nem is gondolnánk. Van önmagában létező, könnyen megszerezhető, de olyan is, ami csak néhány lépésen keresztül válik hozzáférhetővé. Egy egyszerű példán

1 Serious and Organized Crime Threat Assessment.
2 Online publikálás (metaadatok és keretprogramok).

keresztül bemutatva, egy digitális fényképezőgéppel készített fényképnek számos digitális információja keletkezik a fényképezés pillanatában. Ilyenek például a fájl típusa, mérete, a készítésének időpontja vagy a kép felbontása. Ezek az információk a példa esetében automatikusan generált metaadatok (URL3). Hétköznapi tevékenységünk során akaratlanul is keletkeztetünk metaadatokat, például amikor a számítógépen készült, elmentett dokumentumainkat rendszerezjük, mappákba csoportosítjuk vagy átnevezzük őket. Ebben az esetben intellektuálisan keletkezett metaadatokról beszélünk.

A nyomozóhatóságoknak mindkét fajta módon keletkezett metaadat segítségével lehet a nyomozás, a titkos információgyűjtés során. A szervezett bűnözői körök elleni fellépés esetén azonban kiemeltebb szerep hárul az automatikusan keletkezett metaadatok megszerzésére, hiszen a bűnözői csoportok egyik jellemzője a konspiráció, azaz tudatosan törekednek arra, hogy minél kevesebb nyomot, így digitális nyomot, köztük metaadatot hagyjanak maguk után. Azonban mindennapi tevékenységük, napi szokásaik során számos olyan cselekményt hajtanak végre, melyekkel akaratukon kívül is metaadatok generálódnak.

A nemzetközi rendészettudományi szakirodalom is foglalkozik a metaadat jelentőségével, így több kategória is meghatározásra került már. Ilyen kategorizálás lehet az úgynevezett érdemi (vagy alkalmazási) metaadatok, rendszermetaadatok és beágyazott metaadatok (Hannon, 2017a).

Számos olyan tudományterület van, ahol a metaadatok kiemelkedő jelentőséggel bírnak, mint például a büntetőjog vagy a polgárjog, ahol az eljárásokban egy-egy apró digitális információ is döntő lehet.

Hogyan segítheti a nyomozásokat a digitális információ, azaz a metaadat?

A kutatás során számos olyan nemzetközi szakirodalom is feltárásra került, ami alapján fontos rögzíteni, hogy a bevezetésben leírt kutatási kérdésekkel részben már foglalkoztak. Ez nem meglepő, hiszen több ország is felismerte, hogy az online térben elkövetett bűncselekmények fenyegetettsége mekkora. Ha ezek a bűncselekmények szervezett körülmények között valósulnak meg (például bűnszervezetben, lásd pénzmosás), akkor még inkább szükség van ezen hálózatok online térben történő felderítésére is.

Hazai jogi szabályozást tekintve a digitális információ fogalma nem található meg a büntetőeljárásról szóló törvényben (továbbiakban: Be.), de a korábbi eljárási normával szemben az elektronikus adat fogalma már szerepel a hatályos jogszabályban. A Be. szerint „*elektronikus adat a tények, információk*

vagy fogalmak minden olyan formában való megjelenése, amely információs rendszer általi feldolgozásra alkalmas, ideértve azon programot is, amely valamely funkciónak az információs rendszer által való végrehajtását biztosítja”³. A metaadatot tekinthetjük egy olyan elektronikus kódnak, amely segíti az elektronikus adat feltárását. Az elektronikus adatok úgy jelennek meg a nyomozások során, mint bizonyítási eszközök, azaz bizonyításra alkalmas nyomok. Ehhez kapcsolódik még az is, hogy ezek a metaadatok kriminalisztikai megközelítésben digitális nyomok, mivel az elkövetők nyomait hordozzák.

A nyomozások során olyan metaadatokból származó digitális információk felhasználására van lehetőség a bizonyításkor, mint amikor valaki megnyitott, létrehozott, törölt, módosított például egy dokumentumot. Ugyanez igaz az interneten való böngészésre is (közösségi oldalakon, levelező rendszereken), de tágabb értelemben azok igénybevétele során minden számítógéphez, okostelefonhoz, egyéb informatikai eszközhöz szükségszerűen kapcsolódnak metaadatok. Minden adat automatikusan tárolásra kerül a számítógépen vagy az adott eszközön. Ezek az adatok a laikus felhasználó számára többnyire rejtve maradnak, az informatikában jártas szakemberek számára azonban általában könnyen elérhetők.

A nyomozás szempontjából releváns adatok mégis a személyes adatok, mint metaadatok, hiszen egy ismeretlen elkövető esetében kulcsfontosságú, hogy a keresett személy milyen digitális nyomokat hagyott maga után. Az eljárás során a felhasználónév, jelszó, IP cím, közösségi oldalon rögzített személyes adatok, de még akár egy rövid kommunikációból származó metaadatok is vizsgálhatók, függetlenül attól, hogy az okostelefonon vagy számítógépen zajlott. Megfigyelhető, hogy egyre többen a titkosítás különböző folyamatait alkalmazva törekszenek arra, hogy az offline és az online térben is a kommunikációjuk rejtve maradjon a nyomozó hatóságok elől (URL4).

Szintén az Europol által kiadott jelentésben szerepel az a bűncselekmény, ami még inkább arra ösztönzi a nyomozó hatóságokat, hogy minél több metaadatot gyűjtsenek be. Ezek a gyermekekkel szembeni szexuális visszaélések. Az Europol birtokában van jelenleg egy, a világ minden tájáról összegyűjtött, már több mint 51 millió képből és videóból álló adatbázis, ami tipikusan ehhez a bűncselekményhez kapcsolódik. Az Europol 2017 júniusában indított egy kampányt, amely során a képekről cenzúrázott részleteket tesznek közzé honlapjukon azért, hogy a nyilvánosság igénybevételevel bárki segíthessen felderíteni azok készítési helyét vagy származási országukat. A nyilvánosság ilyen mértékű bevonása egyértelműen jelzi a helyzet súlyosságát (URL4).

3 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 205. § (1) bekezdés.

A már említett okostelefonon és számítógépen túl egyéb, más olyan eszközök is jelen vannak, amik segítségünkre lehetnek a nyomozásokban. Ilyenek az okosórák, tabletek, laptopok. Ezekre az eszközökre azért kell kiemelt figyelmet fordítani, mert akár olyan alkalmazásokhoz (sportolás, egészség, pénzügyi tranzakciók) kapcsolódó helymeghatározással rendelkezhetnek, amik alapján az elkövetők tartózkodási helyére, helyváltoztatási szokásaira következtethetünk (Gyaraki, 2018b).

Felmerül a kérdés, hogy milyen technológiák szükségesek ahhoz, hogy a metaadatokat a rendszerekből kinyerhessük, majd rögzíthessük. Az Amerikai Egyesült Államokban már 2016-ban arra keresték a választ, hogy mikre van szükség, hogyan tarthat lépést a bűnfelderítés a rohamosan fejlődő világgal? Megállapításaik szerint olyan szoftverek kifejlesztésére lenne szükség, amelyek elősegítik a hálózatelemzést, az adatbányászatot és az elért eredmények vizuális megjelenítését is szolgálják. Elképzeléseik szerint ezzel új távlatok jelenhetnek meg a nyomozásokban, hiszen egy másfajta gondolkodást, más eszközök igénybevételét, és akár szakmai segítséget is jelentenek az eljáró szervezeteknek (Lettieri, Malandrino & Vicidomini, 2017).

Ezzel párhuzamot vonva egy hazai kutatás is zajlott 2021-ben. A szervezett bűnözés egyik tipikus elkövetési magatartása, a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények kapcsán végzett kutatás szerint a kibertérben elkövetett kábítószer-kereskedelem felderítéséhez leginkább hiányzó összetevő az elemzői gondolkodás és tudás. Kiemelkedő jelentőséggel bír a beszerzett digitális információk rendszerezése (rendszerben történő kezelése) és azok átláthatóságának biztosítása is (Nagy, 2021).

A szervezett bűnözői csoportok tevékenységének elemzése

Az új technológiák megjelenése új ellenőrző rendszereket is igényel, melynek teljességét ma már nem lehet megteremteni. Ennek az az oka, hogy mindig lesznek olyan újabb és újabb technológiák, melyek újdonságuk vagy a felhasználók hatalmas száma miatt a bűnözők tevékenységének középpontjába kerülhetnek, de az ellenőrzést végző szervek figyelmét elkerülik.

Napjainkban az egyes nyomozásokban, a felderítésekben a klasszikus információszerzési módszerek és nyomozási cselekmények alkalmazása mellett egyre nagyobb szerepet tölt be a digitális nyomkutatás és nyomrögzítés. Ezzel egyidejűleg érzékelhető is, hogy a keletkezett adat- és információmennyiség jelentős mértékű megnövekedése többletlehetőséget, ugyanakkor jelentős terhet és munkatöbbletet is jelent a bűnüldöző szervek számára.

Egy részük irat formában beszerzett bizonyíték, de egyre jelentősebb részt alkotnak a digitálisan keletkezett és beszerzett információk, amelyek a szakértői vagy elemzői tevékenység során válnak digitális adattá, bizonyítékká. Ezen adatmennyiség rendszerezése, feldolgozása egyre inkább igényli az elemzési módszerek, technikák alkalmazását.

Néhány metaadat, mint például a fájlok dátuma és mérete, könnyen látható, de számos metaadat elrejthető vagy elérhetetlenek azok számára, akik nem rendelkeznek speciálisabb informatikai ismeretekkel (Hannon, 2017b).

A bűnügyi elemzés csakúgy, mint maga a bűnüldözés egy folyamatosan fejlődő, soha meg nem álló, a bűnözést utol nem érő ága a rendőrség munkájának. A mai világban a technológia robbanásszerű fejlődése figyelhető meg, melynek eredményeit a modern kor bűnelkövetői nagyon gyorsan és ügyesen használják. A bűnelkövetők naprakészek a technika, az internet világában, melyhez a hatóságoknak is alkalmazkodni kell (Németh, 2020a). Mindez hathatósabban érvényesül a szervezett bűnözői csoportok tevékenységében, akik működésük sikere érdekében különféle ismeretekben jártas szakembereket, akár jogi, pénzügyi-számviteli, de különösen megfelelő számítástechnikai ismeretekkel rendelkező személyeket is foglalkoztatnak.

Az elkövetői csoportelemzés során feltárható a bűnöző csoportok tevékenysége, tagjai közötti feladatmegosztás, továbbá a személyek kapcsolatai is. Bár a nyomozást támogató bűnelemzési formák inkább rövid távúak, de az elkövetői csoportelemzésen belül megállapítottak mögött sokszor hónapokig vagy akár évekig tartó felderítő munka húzódik meg.

Az ismert vagy részben ismert elkövetőkből álló csoporttal kapcsolatos adatok, információk elemzése-értékelése során vizsgálandó, hogy

- a csoport hány főből áll,
- milyen az összetétele (etnikai, nemzetközi),
- milyen a csoport belső struktúrája, milyen a feladat megosztás,
- mióta működik,
- milyen az irányítók és tagok közötti kapcsolattartás formája, módja,
- milyen a technikai felszereltsége, mobilizálhatósága,
- a csoport tart-e fenn kapcsolatot más hazai vagy nemzetközi bűnözői csoportokkal,
- mi a legális és illegális tevékenysége,
- a bűncselekményből származó bevétel felhasználása, legalizálása hogyan történik,
- mi a bűnözői csoport besorolása szervezettség tekintetében,
- milyen a védekezési mechanizmusa, belső kohéziója, gyenge pontjai,
- támadhatósága, bomlasztására, felszámolására alkalmazható módszerek stb. (Németh, 2020b).

E szegmensek ellenőrzéséhez az elemzési formák komplex rendszerét használjuk fel, az ügyelemzés mellett szükséges a különféle kapcsolati elemzések végrehajtása is. Ezen elemzési formák, különösen a kommunikációs kapcsolatok elemzése esetén kiemelt szerepe van a metaadatoknak, hiszen a célszemélyek igyekeznek kommunikációjuk során a hatóságokat érdeklő információkat elrejtteni vagy megsemmisíteni, például e-mailek törlése stb.

A bűnözői csoportok tevékenységének felderítése során a hatóságok látókörébe került személyek elsődleges ellenőrzésének ma már elengedhetetlen része a nyílt forrású információszerzés. Ezt a tevékenységi formát azonban nemcsak a bűnüldöző szervek használják, hanem számos esetben az elkövetői oldal is. Ma már elmondható, hogy akár tudatosan, akár akaratlanul, de minden internethasználó végez OSINT⁴ tevékenységet, ezzel viszont nyomot hagynak maguk után, mivel tevékenységük során számos automatizált metaadat keletkezik.

A nyomozó hatóságok a nyílt forrású információszerzéshez belső és külső adatforrásokat egyaránt használnak. Belső adatforrások különösen az adóhatóságok listái, a közhiteles nyilvántartások, adatbázisok adatai (híváslisták, cellaadatok, pénzügyi tranzakcióadatok stb.), valamint a nyomozások során beszerzett adatok, az adatszolgáltatásra kötelezett szervek, cégek adatbázisai. A külső források között az online médiaszolgáltatók, hírforrásfelületek, a közösségi profilok (Facebook, Instagram, Twitter, LinkedIn stb.), a feltöltött tartalmak (például blog, vlog, weblap, képek, videók, hangfájlok stb.), valamint az online információk metaadatai bírnak nagy jelentőséggel (Gaál, 2019).

Napjainkban már a felderítés, nyomozás részét képezi az elkövetők, célszemélyek mozgási útvonalának követése, a mobiltelefonos cellaforgalmak vizsgálata, a biztonsági kamerarendszerek által rögzítettek ellenőrzése, a számítógépes adathordozók tartalmi vizsgálata, ahol szintén metaadatok tömkelegével találkozunk.

Mindezek mellett a telefonos és internetes kommunikációs kapcsolatok ellenőrzése, a pénzügyi tranzakciók elemzése, a személyi, gazdasági vagy pénzügyi kapcsolati hálózatok feltárása legalább akkora jelentőséggel bír, mint a klasszikus nyomozási cselekmények.

Az internetszolgáltatóktól kapott metaadatok alapján megállapítható, hogy a megfigyelt személynek milyen felhasználási szokásai vannak, milyen szolgáltatásokat és weboldalakat használ, mikor, hol tartózkodik, milyen kommunikációt folytat (Bittner & Schreiber, 2019).

Amennyiben a készülékén van helymeghatározó, a célszemély mozgása ezen adatok elemzésével is rekonstruálható.

4 Open Source Intelligence.

Különösen a telefonos és internetes kommunikációs kapcsolatok ellenőrzését emelnénk ki, ahol számos metaadat keletkezik. A hálózatelemzés szempontjából kulcsfontosságúak azok a szereplők, akiken keresztül a csoport tagjai összekapcsolódnak. Fontos szerepet töltenek be a hálózatban, hiszen rajtuk keresztül a hálózat szempontjából jelentős információk áramlanak egyik szoros kapcsolatot mutató csoport és a másik között. Ezek a személyek a szervezett bűnözés kontextusában potenciális célpontjai lehetnek az általuk használt távközlési eszközökben továbbított közlések „elfogásának” (lehallgatásnak), a közlésekhez kapcsolódó metaadatok megismerésére tett intézkedéseknek, a személyek és kapcsolatrendszerük tanulmányozásának, vagy akár hosszabb távon informátorként történő foglalkoztatásának is (Csaba, 2018).

A hálózatelemzés során feldolgozásra kerülő számos információ, metaadat esetén elmondható, hogy ezek egy része célirányosan, a célszemély tevékenységének nyomon követése, dokumentálása során keletkeznek. Ezen adatok jellege és mennyisége miatt is csak gépi feldolgozásra alkalmasak, ami csak a megfelelő elemző programok alkalmazásával lehetséges.

A digitális világban, és különösen a szervezett bűnözés elleni fellépés esetén elmondható, hogy az egyes jogsértések felderítésében kiemelt szerepe van az úgynevezett gépi keresőmotorok alkalmazásának, amelyek előre megfogalmazott paraméterek, adatsorok alapján automatizált vagy félautomatizált kereséseket végeznek a világhálón, illetve a számukra hozzáférést nyújtó adatbázisokban, adattárházakban. Ezek az információkereső motorok az indexelt kifejezéseket, vagy más – a keresés szempontjából fontos – jellemzőjét megjelenítő elemi adatokat (szavak, kifejezések, numerikus vagy logikai értékek) figyelik a dokumentum tartalmában. Az index kifejezések jellegüket tekintve metaadatok, vagyis olyan adatok, amelyek más adatokat (esetünkben információkat hordozó dokumentumokat) határoznak meg vagy írják le. Ez alapján történő keresés során a metaadat mindhárom formájával találkozhatunk.

A *leíró* metaadatok azonosítás és feltárás, megtalálás céljából írják le az információk erőforrást. Ezek közé tartozhat például a szerző, a cím, a tartalmi összefoglaló vagy a kulcsszavak. A *strukturális* metaadatok az összetett erőforrások felépítését, összetevőit írják le. Az *adminisztratív* metaadatok közé az erőforrások kezelését, megőrzését segítő, köztük technikai jellemzők tartoznak. Az információkeresés során használt index kifejezések között a legjelentősebb szerepet a leíró metaadatok játsszák, azonban sok esetben felhasználásra kerülnek adminisztratív metaadatok (például formátum, méret, elérhetőség helye stb.) is (Munk, 2013).

Az internet világában mindenképpen beszélni kell a dark netről, mely olyan hálózatokat foglal magába, amelyek nem érhetőek el egyszerű, nyílt hozzáféréssel bárki számára. A dark net része a dark web, ami az illegális és jogsértő

tevékenységek platformja. Az elsődleges cél itt olyan adatok kinyerése, melyek alapján a nyílt interneten tovább folytatható a keresés (Herédi, 2018). Az itt található oldalak nem a hagyományos elnevezésekkel és URL-ekkel rendelkeznek, így használatukhoz is speciális böngészők szükségesek (Csizner, 2019).

A szervezett bűnözéssel, terrorizmussal foglalkozó szervezetek által működtetett keresőmotorok azonban nemcsak a világhálón elérhető külső forrásokból, hanem mint azt a nyílt forrású információszerezésnél említettük, belső forrásokban is végeznek kereséseket. A gépi tanuláson alapuló entitáskinyerés automatikusan felismeri a betáplált dokumentumokban szereplő metaadatokat, személyeket és szervezeteket stb. a megadott indexeknek megfelelően (Erdész, 2020). A keresőmotorok a szervezett bűnözés elleni küzdelemmel foglalkozó bűnüldöző szervek, nemzetbiztonsági szolgálatok adattárházában is végrehajtanak automatizált vagy félautomatizált kereséseket.

Az így végrehajtott információkeresés során a különféle módon és célból beszerzett adattartalmakat azonos szempontrendszer köré rendezve teljesebb információhalmazt kaphatunk. Valamennyi adattárházban képződnek metaadatok, éppen ezért ez lehet az egyetlen közös szempont a technológiai adatkapcsolatok kialakítására. Akár nyílt, akár titkos rendeltetésű adattárházról is szerzünk adatokat, kiválogathatók azok a szervezett bűnöző és terrorista személyekhez, cselekményekhez, helyekhez, időpontokhoz, tárgyakhoz stb. köthető információkból leképezett metaadatok, amelyek segítik az értékelést. Amennyiben ezeket az adatokat célirányosan összekapcsolják, magasabb minőségű, mélyebb elemzés készülhet, mellyel átfogóbb és proaktívabb fellépés lehetséges (Kenedli, 2020a).

Ez a leírás elvezet bennünket a fúziós központok fogalomköréhez. A szervezett bűnözés nemzeti és nemzetközi térhódítása már az ezredforduló időszakában bizonyos specializálódást követelt meg a rendészeti és nemzetbiztonsági szerveken belül, melyek a szétagoltság miatt párhuzamosan tevékenykedtek. Szükségessé vált egy olyan, egységes szervezet létrehozása, mely központilag gyűjti, tárolja, feldolgozza, értékeli és elemzi a különböző nemzetbiztonsági, rendészeti, igazságszolgáltatási szervek szervezett bűnözés körébe sorolt eljárásaiban keletkezett nyílt és minősített információit és adatait. A fúziósközpontok az elkülönülten kezelt metaadat-állományok fúziós érkeztető felületre küldésével, majd új metaadatbázis építésével az adatok újrastrukturálásának magasabb szintje valósítható meg (Kenedli, 2020b).

A fentiekből is következik, hogy a keresőmotorok alkalmazása a bűnüldöző hatóságok munkáját reaktív és proaktív módon is segíti. Az egyes adatbázisokban, tárházakban történő priorálás során a megtörtént jogsértések felderítését végzik, az indexek alkalmazásával pedig elsősorban proaktív fellépés is előképezhető az egyes jogsértések megelőzése érdekében.

A rohamosan fejlődő digitális világban a bűnüldöző hatóságoknak is alkalmazkodniuk kell az új technológiákhoz. Az ezzel együtt járó újabb és újabb veszélyek, fenyegetések szükségessé teszik, hogy a bűnüldöző hatóságok hozzáférjenek az új eszközökhöz, és tagjaik új készségeket, ismereteket szerezzenek és alternatív nyomozási technikákat fejlesszenek ki.

A nyomozások során az elektronikus bizonyítékokhoz való határokon átnyúló hozzáférés is szükséges, melynek javítását célzó jogalkotási intézkedések kiegészítéseként az EU segítheti a bűnüldöző hatóságokat abban, hogy kialakítsák a bűncselekmények kivizsgálásához szükséges adatok azonosításához, biztosításához és olvasásához szükséges kapacitást, és hogy ezeket az adatokat bizonyítékként használják fel a bíróságon. Az Európai Bizottság is vizsgálja, hogy a kutatás és fejlesztés hogyan segíthetne a legtöbbet a bűnüldözés új eszközeinek létrehozásában, valamint, hogy a képzés hogyan kínálhatja a megfelelő készségeket a bűnüldözés és az igazságszolgáltatás számára (URL5).

Összegzés

Ahogy tanulmányunkban rámutatunk, a metaadatok láthatatlanul behálózják hétköznapjainkat, ez azonban a jogkövető magatartást tanúsító hétköznapi ember számára nem jelent problémát. A szervezett elkövetői körök ugyanakkor mindent megtesznek annak érdekében, hogy ezeket a metaadatokat elfedjék, láthatatlanná tegyék a bűnüldöző szervek előtt.

A folyamatosan fejlődő elemző programok igénybevételével azonban a szakértő szemek elől nem lehetséges a metaadatok elrejtése, a hazai és nemzetközi bűnüldöző szervek rendszerbe állították a legkülönbözőbb technikai eszközöket, programjaikat. Ezen informatikai eszközök felhasználása ugyanakkor csak abban az esetben lehet igazán eredményes, ha a metaadatokat tartalmazó adatbázisok minden bűnüldöző szerv által elérhetővé válnak, az adatok strukturálását követően az eredmények vizuálisan is megjeleníthetők.

Az így beszerzett és rögzített bizonyítékok rendszerzéséhez, új adattárak létrehozásához mindenképp szükséges a metaadatokat kezelő, rendszerbe szervező programok megismerése mellett az ezzel foglalkozó szervezeti egységek közti folyamatos kommunikáció. A nyílt és minősített adatok elérhetősége, feldolgozhatósága és rendszerezése érdekében létrehozott fúziós központok létrehozásával megteremthetővé vált a bünszervezetek elleni, eredményesebben működő hazai és nemzetközi fellépés.

Felhasznált irodalom

- Bittner, J. & Schreiber, D. (2019). *Überwachungsstaat mittels neuer Technologien, Seminar Informatik und Gesellschaft Sommersemester*. Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg Naturwissenschaftliche Fakultät Institut für Informatik.
- Csaba Z. (2018). A bünelemzés aktuális kihívásai a nemzetközi súlyos és szervezett bűnözés elleni európai fellépés terén. *Szakmai Szemle*, (4), 118–132.
- Csizner Z. (2019). Az OSINT határai. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 7(2), 19–31. <https://doi.org/10.32561/nsz.2019.2.2>
- Erdész V. (2020). Az irányítás és az elemzés-értékelés rendszere az amerikai Hírszerző Közösségben. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 8(2), 3–17. <https://doi.org/10.32561/nsz.2020.2.1>
- Gaál T. (2019). *SSZSZBMRFK előadása a Nemzetközi Oktatási Központ BBA-5.3.3/6-2018-00002. számú pályázatának Bűnügyi elemző alapképzésén*.
- Gyaraki R. (2018). *A számítógépes bűnözés nyomozásának problémái*. Doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem.
- Hannon, J. M. (2017). *Metadata in Civil and Criminal Discovery—Part I*. The Computer & Internet Lawyer.
- Hannon, J. M. (2017). *The Importance of Metadata in Digital Evidence for Legal Practitioners*. The Computer & Internet Lawyer.
- Herédi I. (2018). Nyílt forrású adatgyűjtés az interneten *Belügyi Szemle*, 66(7-8), 106-116. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.7-8.8>
- Kenedli T. (2010). *Elemzőközpontú információfeldolgozás a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni harcban*. Doktori értekezés. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem.
- Lettieri, N., Malandrino, D. & Vicidomini, L. (2017). By investigation, I mean computation. *Trends in Organized Crime*, 20(1-2), 31–35. <https://doi.org/10.1007/s12117-016-9284-1>
- Munk S. (2013). Információkereső rendszerek alapjai, összetevői. *Bolyai Szemle*, 22(1), 91–118.
- Munk S. (2014). Szemantika az informatikában. *Hadmérnök*, 9(2), 311–332.
- Nagy, I. (2021). Drug crime transformation under the effect of online platforms. *Belügyi Szemle*, 69(SI6), 107–123. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.6.7>
- Németh Á. (2021). A bűnügyi elemző-értékelő munka. In Harmati B., Kovács Szitkay E., Pap A. L. & Papp B. (Szerk.), *Honestas, Humanitas, Humilitas: ünnepi kötet Kerecsi Klára tiszteletére* (pp. 152–160). L'Harmattan Kiadó.

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *European Union Agency for Law Enforcement Cooperation, the Hague*. <https://www.unjobnet.org/organizations/Europol>
- URL2: *Metaadat*. <http://www.archivportal.hu/hu/leveltarosoknak/szotar/m/metaadat/>

URL3: *Online publikálás (metaadatok és keretprogramok)*. <https://gyires.inf.unideb.hu/Gy-BITT/11/ch05s02.html>

URL4: *SOCTA (2021)*. https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/soc-ta2021_1.pdf

URL5: *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a régiók bizottságának*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0605&from=EN>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Bánáti T., Nagy I. & Németh Á. (2022). Adat az adatról, azaz a metaadatok elemzésének lehetőségei, különös tekintettel a szervezett bűnözésre. *Belügyi Szemle*, 70(7), 1415–1428. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.7.4>

Pandémia, bűnözés, bűnügyi hírszerzés

Pandemic, crime, criminal intelligence

Nyeste Péter

Dr. PhD, egyetemi docens, rendőr alezredes
Nemzeti Köszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
nyeste.peter@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: A globális világméretű járvány, a COVID–19 társadalomra, bűnözésre és a bűnügyi hírszerzésre gyakorolt hatásainak a vizsgálata hazai és nemzetközi vonatkozásban egyaránt.

Módszertan: A tanulmány a vizsgált témakört elsősorban külföldi szakirodalmak, Europol elemzések összehasonlítása alapján hajtja végre, de a hazai bűnözési trendek egy szegmensét is vizsgálja statisztikai adatok összehasonlító elemzésével.

Megállapítások: A tagállamok bűnügyi hírszerző rendszereire és eljárásaira is hatással volt, van, és a közeljövőben továbbra is jelentős hatással fog bírni a pandémia. A bűnözés és a szervezett bűnözés online térbe történő intenzívébbé válása a nyomozók kiberbűnözés elleni képzésének fontosságát, és a szervezett bűnözés elleni egységek kiberbűnözés elleni tevékenységének megerősítését vonja magával.

Érték: A tanulmány bemutatja a szervezett bűnözés aktuális alakulását, várható trendjeit a pandémia hatására, valamint a hazai felderítési rendszer egyes lehetőségeit és következtetéseket, javaslatokat fogalmaz meg.

Kulcsszavak: pandémia, bűnözés, szervezett bűnözés, bűnügyi hírszerzés

Abstract

Aim: Examining the effects of the global pandemic, COVID–19, on society, crime and criminal intelligence, both domestically and internationally.

Methodology: The Hungarian study examines the topic primarily on the basis of a comparison of foreign literature and Europol analyzes, but it also examines a segment of crime trends with a comparative analysis of statistical data.

Findings: Member States' criminal intelligence systems and procedures have been, are and will continue to be significantly affected by the pandemic. The intensification of crime and organized crime online implies the importance of training investigators against cybercrime and strengthening the anti-cybercrime activities of anti-organized crime units.

Value: The study presents the current development of organized crime, its expected trends as a result of the pandemic, and formulates some possibilities and conclusions, recommendations for the domestic criminal intelligence system.

Keywords: pandemic, crime, organised crime, criminal intelligence

Bevezetés

A hazai bűnügyi hírszerzés kezdeti időszakában, már az 1880-as évek végén a fővárosi rendőrségen belül működő detektívek bűnügyi hírszerző tevékenységének a célja a figyelő, a bűncselekményt megelőző és felfedező szolgálati feladatok ellátása volt. Az alapvető felderítési, megelőzési feladatok magját jelenleg is ezek a tevékenységek képezik. A bűnözés monitorozása, a bűncselekmények hatékony megelőzése, megakadályozása és felderítése érdekében bizalmas puható eljárásokat folytattak a detektívek, például megfigyelést, „besúgókat”, fedett módon történő információszerzést és különböző csapdákat alkalmaztak.

A bűnügyi hírszerzés bizalmas jellegét a feltételezett bűncselekmények jellege, természete (például sértett nélkülség, politikai jelleg, a felek közötti érdekazonosság, szervezett elkövetés stb.) vagy az információ bizalmas úton, informátorokon keresztül történő beszerzése, illetve az eredményes nyomozás érdeke indokolta.

A rendszerváltozást követően, 1990-ben kirobbant, úgynevezett Duna-gate botrány¹ után a titkosszolgálatok és a bűnüldöző szervek „különleges” titkos információgyűjtő tevékenységének szabályozására az országgyűlés megalkotta az 1990. évi X. törvényt, a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról. A külső engedélyhez kötött titkos eszközök, módszereken kívüli, belső engedélyezésű bűnüldözési (és állambiztonsági) célú titkos módszerek, eszközök alkalmazására továbbra sem volt törvényi szintű szabályozás.

1 A Belügyminisztérium Állambiztonsági Szolgálat 1989. decemberében titkos nyomozási eszközöket és módszereket folytatott az ellenzéki pártokkal és szervezetekkel szemben, annak ellenére, hogy az 1989. október 23-án elfogadott új alkotmány szerint ez már törvénytelen, sőt alkotmányellenes tevékenység volt.

A hazai detektívtestület megalakulása óta több mint száz év telt el a rendszer-változásig, és a bűnözés és a bűncselekmények természete, jellege bár jelentősen átalakult, de a bizalmas úton történő információszerezéseket megalapozó körülmények (például sértett nélküliség, szervezett bűnözés) nem változtak, ezek továbbra is indokolttá tették és teszik az érintett fél tudomása nélküli információgyűjtéseket, adatrögzítéseket megfelelő külső kontrol alkalmazásával.

Egy hosszú előkészítő munka után született meg az 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről (továbbiakban: Rtv.), melynek külön fejezete (VII.) szabályozta a „bűnüldözési célú” titkos információgyűjtést, ami a korábban puhatoló eljárásoknak, majd később a pártállami időszakban titkos operatív eszközöknek, módszereknek nevezett tevékenységek új, törvényi szintű elnevezése lett. Ezzel a bűncselekmények megelőzése, felderítése és bizonyítása új, megismerhető, jogilag szabályozott lehetőségekhez jutott, csekély külső kontrollal.

A bűnügyi hírszerzés rendszere belső, minősített normák alapján a rendszer-változást megelőző eljárási rendhez hasonlóan a bizalmas információkat elsődlegesen ellenőrző, úgynevezett titkos információ ellenőrző, és a gyanú alapján további bizalmas ellenőrzéseket bevezető, úgynevezett titkos nyomozás szakaszra tagolódott.

Ez továbbra is azt jelentette, hogy a nyomozó hatóság önállóan, saját döntése szerint elrendelhetett és végrehajthatott egy bűnügyi relevanciájú információ ellenőrzését követő, a gyanú megállapítására és bizonyítékok meglétének, hollétének felkutatására irányuló titkos nyomozást érdemi külső kontrol nélkül.

Ez az eljárási rend komoly problémát jelentett a büntetőeljárások sikeres-ségére, a bizonyítékok felhasználhatóságára, valamint a nemzetközi bűnügyi együttműködés hatékonyságára nézve (Nyeste, 2015).

Bűnügyi hírszerzés

2018-ban érkezett el az ideje a hazai bűnügyi hírszerzés rendszerének, jogi alapjai átalakításának, a felderítések, nyomozások folyamatossága, az információ-vesztések elkerülése és a törvényesség erősítése érdekében.

A hazai bűnügyi hírszerzés fogalmát a következőképpen lehet meghatározni. A bűnügyi hírszerzést Magyarország alaptörvényében megjelenített rendészeti és bűnüldözési célok (a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme, a bűncselekmények megakadályozása, felderítése,) elérése érdekében, a rendészeti ágazati törvényekben megjelenített feladatszabás és a büntetőeljárás nyomozási feladatai érdekében végrehajtott, a magán- és családi élet, a magánlakás és levelezés tiszteletben tartásához és ehhez szorosan kapcsolódó

információs önrendelkezéshez, az információáramlás szabadságához és a személyes adatok védelméhez fűződő jogot is korlátozható, proaktív információ-szerző és elemző tevékenységként jellemezhetjük (Nyeste & Nagy, 2021).

A hazai jogalkotás a nemzetközi trendeknek megfelelően a bűnügyi hírszerzés bűnmegelőzési rendészeti célrendszerét, az úgynevezett hírszerzés alapú rendészet (intelligence-led policing) rendszerének megfelelően szabályozta a rendészeti ágazati törvényekben.

A hírszerzés alapú rendészet fontosabb jellemzőit a szakirodalom az alábbiak szerint írja le. A hírszerzés alapú rendészet a bűnügyi hírszerző elemzés szigorú döntéshozatali eszközként való alkalmazása azzal a céllal, hogy hatékony rendészeti stratégiákon keresztül előmozdítsa a bűncselekmények számának csökkenését és a bűnmegelőzést (Ratcliffe, 2008). Ez számos jellemzőjében megegyezik a problémaorientált, illetve közösségi rendészettel, néhány tekintetben viszont eltér azoktól (Tilley, 2003). Ha összevetjük a közösségi és a problémaorientált rendészettel, akkor kitűnik, hogy a hírszerzés alapú rendészet közelebbről fókuszál a bűnüldözésre, valamint a büntető igazságszolgáltatás eszközeire és céljaira. A hírszerzés alapú rendészetet sikeresen alkalmazzák az előforduló főbb bűnügyi problémák ellen, de önmagában nem elég hatékony az új bűnelkövetési minták, folyamatok feltárásában és a válaszlépések megfogalmazásában (Karn, 2013). Az ilyen folyamatok megfelelő feltárását és a hatásos fellépést a problémaorientált rendészet biztosíthatja. A meghatározásokból látható, hogy az új, korszerűbb hírszerzés alapú proaktív rendészeti rendszer sem tekinthető hibátlan „csodafegyvernek”.

A bűnügyi hírszerzés rendészeti célrendszerében a bűncselekmény megelőzését egy lépcsőzetes tagolással szabályozza az Rtv..

A rendőrség általános jelleggel végzi a bűncselekmények megelőzését, amelynek során figyelemmel kíséri Magyarország bűnügyi helyzetét, feltárja a bűncselekmények elkövetésének kockázatait, a bűncselekmények elkövetésére irányuló törekvéseket, továbbá megszerzi, elemzi, értékeli, ellenőrzi és továbbítja a bűnözéshez kapcsolódó, a bűncselekmények megelőzése, illetve megakadályozása céljából szükséges információkat. Ez a tevékenység nemcsak a bűnügyi szolgálati ág feladata, hanem minden olyan feladatellátásnál fontos, ahol bűnmegelőzésre nyílik lehetőség (például közrendvédelmi járőr). Az Rtv. először foglalja össze a rendészeti igazgatásnak azt az önálló területét, melynek társadalmi rendeltetése nem a múlt feltárása az igazságszolgáltatás előkészítése érdekében, hanem a jelen aktuális közrendjének, közbiztonságának a fenntartása (Finszter, 2018).

Az általános bűnmegelőzési feladatmeghatározást követi a titkos információgyűjtésre vonatkozóan felállított szempontrendszer, amely azt rögzíti, hogy

milyen feltételek esetén folytatható titkos információgyűjtés bűnmegelőzési céllal. Bűncselekmény elkövetésének megelőzése céljából akkor folytatható titkos információgyűjtés, ha megalapozottan feltehető, hogy attól a bűnözésre vonatkozó olyan információk megszerzése várható, amelyek elemzése és értékelése révén feltárhatók a bűncselekmények elkövetésére irányuló törekvések, és lehetővé válik a bűncselekmények megelőzése, illetve megakadályozása. A szabályozás harmadik lépcsője a legsúlyosabb jogkorlátozást megvalósító, bírói engedélyhez kötött eszközök alkalmazására vonatkozik. Bűncselekmény elkövetésének megelőzése céljából akkor lehet bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtést folytatni, ha megalapozottan feltehető, hogy attól a szervezett bűnözéssel kapcsolatos, illetve szervezett bűnözői csoportok azonosítását lehetővé tevő információk megszerzése várható. A bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés bűnmegelőzési alkalmazhatóságának célrendszerét egészítette ki a jogalkotó 2019-ben a Nemzeti Védelmi Szolgálat tevékenységével kapcsolatban, ami egyfajta visszalépés a 2018 előtti állapotok irányába (Jancsó, 2021).

A bűnügyi hírszerzési modellben 2018. július 01-jén hatályba lépett új büntetőeljárás törvény rendszerszintű bűnüldözési modellváltást jelentett, amely alapján a bűnügyi hírszerzés bünfelderítési célú (Balla et al., 2019) feladatai az Rtv.-ben, a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló törvényben² maradtak, valamint az ügyészségről szóló törvénybe³ bekerültek, míg a bűnüldözési célú felderítés (Balla et al., 2019) feladatait a büntetőeljárásról szóló⁴ törvényben fogalmazták meg.

A kialakított eljárási rendszer biztosítja annak lehetőségét, hogy nyomozás elrendelését megelőzően, de már a büntetőeljárás keretein belül, a bűncselekmények gyanújának megállapítása vagy kizárása érdekében, rövid határidőn belül proaktív előzetes felderítés legyen alkalmazható (Nyeste & Szendrei, 2019).

„Az új szabályozás szerint a korábban bűnüldözési céllal alkalmazott titkos információgyűjtő (jelenleg leplezett) eszközöket kezdettől fogva a büntetőeljárás keretei között kell alkalmazni ügyészi és bírói garanciális jogkörök mellett, így nagyrészt feleslegessé vált a titkos információgyűjtés eredményének bizonyítékká való átkonvertálása a korábban ezzel járó nehézkes eljárási szabályokkal” (Szendrei, 2019).

A konkrét bűncselekmények felderítésére kialakított proaktív nyomozási rendszer és a bűnmegelőzést lehetővé tevő lépcsőzetes bűncselekmény megelőzési célrendszer lehetővé teszi a rendészeti feladatokat ellátó szervek részére

2 2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról.

3 2011. évi CLXIII. törvény az Ügyészségről.

4 2017. évi XC. törvény a Büntetőeljárásról.

a bűnözés aktuális trendjeinek, kihívásainak megfelelő proaktív rendészeti fellépést a szervezett bűnözés területén is.

A 2019-ben kirobbant COVID–19-világjárvány alapvető hatást gyakorolt, és a mai napig is alapvető mértékben befolyásolja a bűnözés aktuális jellegét, trendjeit, a nyomozó hatóságok feladatait, valamint a reagáló, illetve a proaktív bűnügyi hírszerzést is.

A pandémia hatása a bűnözésre

A COVID–19 hatására kialakult világméretű járvány a modern társadalmakat korábban még sohasem tapasztalt kihívás elé állította. A kormányoknak meg kellett kísérelniük egyszerre fenntartani a modern társadalmakban megszokott szolgáltatások – mint a biztonság – színvonalát vagy a gazdaság működtetését, másrészt biztosítani kellett a pandémia továbbterjedésének megelőzését, az egészségügyi ellátórendszerek fenntartását.

A pandémia európai megjelenését követően a rendvédelmi szervek elsődleges feladatai közé tartozott karanténintézkedéseket alkalmazni, a társas érintkezéseket mérsékelni, illetve kijárási korlátozásokat (lockdown), határlezárásokat, határellenőrzéseket bevezetni. Ezek az intézkedések alapvetően befolyásolták a rendvédelmi szervek napi szolgálati feladatainak ellátását.

Ugyanakkor a bűnözők, a szervezett bűnözés – egy rövid idejű megtorpanást követően – komoly lehetőségeket láttak a pandémia társadalomra gyakorolt hatásaiban. Az ellátási zavarok hatására a kábítószer-csempészet is megtorpanat a kezdetekben (URL4). Később azonban stabilizálódott, illetve más ellátási útvonalak alakultak ki (Hollandia, Belgium kikötői). Az illegális kábítószer-kereskedelem rugalmasan reagált a lezárásokat követő időszakra, a kábítószer olyan teherautókba, hűtőautókba, vasúti vagonokba rejtették el, amelyek az áruforgalom zavartalansága miatt átfogóbb ellenőrzés nélkül tudtak áthaladni a határokon, és szintén jellemzővé vált az illegális kábítószer-kereskedelem virtuális térbeli növekedése az illegális platformokon (Nagy, 2021).

A bűnözésben, a bűnügyi trendekben lényeges változások következtek be, amelyekre jelentős befolyást gyakoroltak a lezárások. A szociális távolságtartási és kijárási tilalmaknak, illetve a megnövelt rendvédelmi jelenlét hatásának pozitív hozadéka is volt a bűnözés egyes szegmenseiben: csökkent az utcai erőszakos jellegű és vagyon elleni bűncselekmények aránya, valamint az embercsempészet is.

A pandémia során az állampolgárok nagy része az otthonaikban kényszerült maradni, és olyan bűnözési formák jelentek meg, illetve erősödtek meg, amelyek

az otthonaikban tartózkodó embereket célozták. A pandémia ideje alatt az állampolgároknak megnőtt a félelem, frusztráció, szorongás, ezáltal kiszolgáltatottabbá váltak, amelyet a bűnözői körök igyekeztek kihasználni, és rugalmasan reagáltak a kiszolgáltatott helyzetben lévő emberek félelmeire.

A szervezett bűnözés számos olyan csalási formát talált ki, amelyek a pandémia fenti hatásait aknázzák ki. A szervezett vagyon elleni bűnelkövetések során az idős, kiszolgáltatott emberek otthonaikba a bűnözők különféle trükkökkel jutottak be, például egészségügyi dolgozóknak vagy rendvédelmi szervek dolgozóinak kiadva magukat, akik fertőtlenítő szereket hoznak, illetve COVID-tesztet végeznek, és közben a lakásokból eltulajdonították a vagyontárgyakat. Szintén a kiszolgáltatott, időskorúak megtevesztésére szerveződött bűnözői körök kedvelt elkövetési módszere, az úgynevezett unokázós csalások is megnövekedtek a pandémia ideje alatt. A csalók a bűncselekmények elkövetésére lényegében ugyanazt a módszert használják. Az időskorú sértetteket a szervezet egyik tagja felhívja telefonon, és a beszélgetés során a rokonának adja ki magát. A telefonáló legtöbbször azt állítja, hogy balesetet okozott, és a kár megtérítéséhez azonnal pénzre van szüksége. Az áldozatok, hogy elkerülje a közvetlen találkozásokat, meggyőzi a sértetteket, hogy ő nem tud elmenni a pénzért, hanem egy ismerősét küldi el érte. Az idősök lakcímére ezután egy futárt irányítanak, aki átveszi a pénzt, ékszereket. Arra is volt példa, hogy bankszámlára kérték a bűnözők a pénz átutalását vagy a bankkártya adatok bediktálását kérték, és ezek felhasználásával online tranzakciókkal okoztak vagyoni kárt.

A home office, illetve az otthoni tanulás miatt gyakran szülői felügyelet nélkül otthon tartózkodó gyermekkorúak, illetve fiatalok online térben tartózkodása jelentősen megnőtt, és ezt a bűnözők nem hagyták kihasználatlanul. A kijárási korlátozások miatt otthonaikban maradni kényszerülő kiskorú gyerekek ellen elkövetett online bűncselekmények számának a növekedése is megfigyelhető. Az elmúlt években folyamatosan nőtt a gyermekek online zaklatásával kapcsolatos cselekmények száma. Ennek a bűncselekménytípusnak az elkövetését elősegítik a titkosított kommunikációs csatornák, eszközök, programok, dark netes fórumok használata. Az elkövetők fájlmegosztó hálózatokat és livestreaming platformokat használnak. A pandémia miatt otthonaikba kényszerülő állampolgároknál a családokon belüli erőszak, szexuális visszaélés bűncselekmények mértéke is megemelkedett világszerte.

Ezt a trendet támasztják alá a hazai statisztikai adatok is. Az első hullámot követően szinte azonnal megjelentek azok a jelzések, hogy a tavaszi karantén ideje alatt milyen jelentős mértékben nőtt a családon belüli erőszak jelenléte, például az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálathoz érkező hívások számának emelkedése is erre utal (Windt, 2022).

A magyarországi hivatalos belügyminisztériumi statisztikai adatok ([URL1](#)) szerint a kiskorú veszélyeztetése bűncselekmények száma 2019-ben 779 volt, míg 2020-ban már 964, ami közel 24%-os növekedést jelent. 2021 szeptemberéig 651 ilyen bűncselekmény történt. A szexuális erőszak bűncselekmény elkövetések száma 2019-ben 240 volt, 2020-ban 327, ami 36%-os növekedést jelent. 2021 szeptemberéig 172 ilyen bűncselekmény történt. A szexuális kényszerítés bűncselekmények száma 2019-ben 56, míg 2020-ban 95 volt, ami 17%-os növekedést jelent. 2021 szeptemberéig 42 ilyen bűncselekmény történt ([URL1](#)). A kapcsolati erőszak bűncselekmény száma 2019-ben 392 volt, 2020-ban 650, ami közel 66%-os (!) növekedést jelent. 2021 szeptemberéig 410 ilyen bűncselekmény történt, ami már most meghaladja a 2019-es bázisét ([URL1](#)).

Az adatok elemzése alapján – a 2019-es bázisét tekintve – megállapítható, hogy 2020-ban a pandémia miatt az otthonaikba kényszerülő emberekre a kijárási korlátozások, lezárások egyéb stresszfaktorok, pszichés nehézségek komoly hatást gyakoroltak, és jelentős emelkedés következett be az otthoni deviáns magatartásokban, a családon belüli erőszakos, szexuális jellegű bűncselekmények jelentős mértékben megnövekedtek. A 2021-es év számai biztatóbbak, de egyes bűncselekménytípusoknál már most meghaladják a bázisét, annak ellenére, hogy ezeknél a bűncselekményeknél rendkívül nagy a látencia ([URL1](#)).

Az online térben elkövetett bűncselekmények megelőzése, felderítése a nyomozó hatóságoknak is prioritási feladatává vált. Itt számos jelentős nemzetközi felderítési sikerről is be lehet számolni. Például a DisrupTor néven ismert, Európa által koordinált rendvédelmi műveletről, amely a dark weben működtetett illegális áruk és szolgáltatások forgalmazóit és vásárlóit célozta meg. A művelet eredményeként a Wall Street Market, a világ második legnagyobb illegális online piaca került bezárására 2019. májusában, valamint 179 olyan eladót tartóztattak le Európában és az Egyesült Államokban, akik több tízezer tiltott áru értékesítésében vettek részt ([URL2](#)).

Az Interpol is globális segítséget nyújt a rendvédelmi szervek részére a világban az International Child Sexual Exploitation⁵ nevű adatbázisuk folyamatos, naprakész frissítésével/feltöltésével, amely több mint 2,7 millió képet és videót tartalmaz, és ezek segítségével 27 733 áldozatot és 12 549 elkövetőt sikerült azonosítani világszerte 2022 januárjáig ([URL3](#)).

A korlátozások miatt jelentősen megnőtt a home office-ban dolgozók aránya, illetve az online szolgáltatásokat igénybe vevő állampolgárok száma, gondoljunk csak akár az élelmiszerek online beszerzésére. Ezek jelentős hatást gyakoroltak és jelenleg is hatással vannak a kiberbűnözésre. A COVID-19-cel kapcsolatos

5 Gyermek szexuális kizsákmányolásának nemzetközi adatbázisa.

social engineering⁶ támadások és az adathalász e-mailek aránya megnőtt, melyek során az elkövetők a koronavírus-járványra hivatkozva tévedésbe ejtik a sértetteket a koronavírus elleni hamis gyógymódok vagy gyógyszerek árusításával, vagy más, a járvánnyal összefüggő legendával.

Jelentős mértékű növekedés tapasztalható a különböző zsarolóvírusokkal (etc. Wanna Cry, Emotet, NotPetya) elkövetett kibertámadások területén. Megfigyelhető, hogy a támadások sokkal szofisztikáltabbak, személyre szabottabbak. A bűncselekmény elkövetése során felveszik a sértettekkel a kapcsolatot, majd megfenyegetik, melynek hatására igen nagy az ilyen jellegű bűncselekmények látenciája. Jellemzően kisebb, gyengébb ellenállóképességű célpontokat támadnak a vírusokkal. A pandémia miatt online térbe kényszerülő, kis kiberbiztonsági tudatossággal rendelkező felhasználókat különböző kártékony programok telepítésével támadják, használják ki. Ez lehet Bootnet, azaz hálózatos támadás, Rootkit, azaz rendszergazdai felhasználói jogosultságok megszerzése, lehet féreg, amely irányítás nélkül fertőz, lehet Trójai, amelyet más szoftverbe ágyaznak be, Backdoor, azaz távoli hozzáférés megszerzése, zsarolóvírus, Spyware, azaz kémprogram, vagy Adware azaz kéréstlen reklám, illetve Scareware azaz ál vírusirtó program telepítése.

Új online csalási módszerek is megjelentek, mint az úgynevezett SIM swapping, amelynek során a csalók előzetesen megszerzik az áldozat személyes adatait, kódjait, és a telefontársaságnál átíratnyítják a csalók SIM kártyájára a kétszeres azonosítást lehetővé tevő értesítéseket, és ezzel megszerzik a teljes irányítást az áldozat érzékeny adatai, akár bankszámlája felett (URL5).

A Ransomware programok továbbra is lehetővé teszik a bűnözők számára, hogy megtámadják a nagyvállalatokat és közintézményeket azáltal, hogy többrétegű zsarolási módszerekkel, például DDoS-támadásokkal fenyegetik őket. A mobilalkalmazásokra kifejlesztett Mailware rosszindulatú programokat folyamatosan fejlesztik, hogy megpróbálják megkerülni a további biztonsági intézkedéseket, például a kéttényezős hitelesítést. A bűnözők továbbra is visszaélnék törvényes szolgáltatásokkal, például VPN-csatornák használatával, titkosított kommunikációs szolgáltatásokkal és kriptovalutákkal is (URL6).

A kibertámadások célpontjaivá váltak a magánszemélyeken kívül jogi személyek, szervezetek, egészségügyi intézmények is. A pandémia során célzott támadások értek kórházakat, egészségügyi ellátó rendszereket.

A hazai statisztikai adatok itt is alátámasztják az európai trendeket. A magyarországi hivatalos belügyminisztériumi statisztikai adatok szerint az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás bűncselekmények száma

6 Pszichológiai manipuláció, befolyásolás.

2019-ben 2624 volt, míg 2020-ban már 3400, ami közel 30%-os növekedést jelent. 2021 szeptemberéig 1438 ilyen bűncselekmény történt.

Az információs rendszer vagy adat megsértése bűncselekmények száma 2019-ben 587 volt, míg 2020-ban már 830, ami több mint 41%-os növekedést jelent. 2021 szeptemberéig 579 ilyen bűncselekmény történt.

Az utóbbi évek ügyforgalmának tapasztalatai azt mutatják, hogy a bűncselekmények egy része az online térbe helyeződött át a pandémiától függetlenül is, de a pandémia ideje alatti kényszerű otthon tartózkodások és az ez idő alatti szolgáltatások megnövekedett online igénybevétele elősegítette az online térben elkövetett bűncselekmények számának növekedését (URL7).

A pandémia miatti gazdasági félelmeket kihasználó befektetési csalások aránya is megnövekedett. Növekszik a banki és hitelcsalásokkal, pénzmosással és korrupcióval kapcsolatos incidensek száma. A pandémia ideje alatt a szervezett bűnözés kihasználta az egészségügyi eszközök, fertőtlenítőszeresek iránti hatalmas igényt is, és hamis vagy gyenge minőségű egészségügyi eszközöket (például maszk, gumikesztyű, gyógyszerek, fertőtlenítőszeresek) árultak, melyek egy része valóban értékesítésre került, más részük csak a pénzügyi csalás részeként jelent meg. Több esetben jelentős összegeket csaltak ki cégektől FFP2 és FFP3 maszkok vásárlása céljából, amelyeket sohasem szállítottak le.

Olaszországban a szervezett bűnözői hálózatok behatoltak az egészségügyi rendszerbe, és képesek voltak bűnös célra elterelni azokat a pénzügyi befektetéseket, amelyek eredetileg az egészségügyi rendszer részére többlet pénzügyi forrásokat, felszereléseket biztosított volna, továbbá befolyást szereztek a közbeszerzési rendszerben, illetve kereskedelmi megállapodásokat tudtak befolyásolni az egészségügyi ellátó rendszeren belül (URL8).

A szervezett bűnözés a lezárások, ellátási láncok gyengülését kihasználva élesen jelen van a hamisított és nem megfelelő minőségű élelmiszer és italpiacon (URL9). Ez komoly kihívások elé állítja az élelmiszer biztonságért felelős hatóságokat, akiknek aktuális információkat kell szerezniük a szervezett bűnözés területéről, hogy felderítsék és megelőzzék az emberi egészségre, illetve az állatok egészségére ártalmas élelmiszerek forgalomba hozatalát.

Az Europol 2021-es súlyos és szervezett bűnözés általi fenyegetettség-értékelése (SOCTA⁷) szerint a pandémiának várhatóan három hatása lesz a bűnözés tekintetében:

- Jelenlegi, illetve rövidtávú hatás: a kiberbűncselekmények, csalások, egészségügyi termékekkel kapcsolatos bűncselekmények növekedése.

7 Serious and Organised Crime Threat Assessment.

- Középtávú hatás: amennyiben a lezárások, szociális távolságtartási intézkedések fennmaradnak, akkor folytatódnak az online elkövetett bűncselekmények, gyermekek sérelmére elkövetett, illetve az otthonokban elkövetett bűncselekmények, az egészségügyi termékek, készítmények hamisítása.
- Hosszú távú hatás: gazdasági, pénzügyi bűncselekményekre, illegális migrációra hatása lesz, a szervezett bűnözés könnyebben tudja elérni, befolyásolni a krízis miatt sebezhető társadalmi rétegeket, szegény vagy elszegényedett, munkanélküli személyeket, akik fogékonyak lesznek például hamisított áruk vásárlására, vagy a szervezett bűnözés ajánlatait, toborzási törekvéseit elfogadni. Bizonyos veszteséges ágazatokban (turizmus, vendéglátás stb.) tevékenykedők üzleteit, ingatlanjait megszerzik, illetve alkalmazásukba kerülnek ([URL10](#)).

A koronavírus helyzet hatással volt továbbá az álhírek terjedésére is. A korábbiaknál lényegesen több megtévesztő vagy félrevezető publikációt, hírt azonosítottak be, ezért az ilyen cselekmények elkövetésének megelőzése érdekében a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Irodája külön nyomozócsoportot állított fel. Az álhíreket, illetve félrevezető tartalmakat napi rendszerességgel figyelemmel kísérik, és amennyiben bűncselekmény (például rémhírterjesztés) elkövetését állapítják meg, haladéktalanul eljárást indítanak.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a pandémia a társadalomra és a bűnözésre is igen aktív, befolyásoló, formáló hatást gyakorol a közeljövőben is. A bűnözés rugalmasabban reagál a változó körülményekre, ezért a bűnüldözés számára jelentős kihívás megelőzni és megakadályozni a pandémia miatt kialakuló, illetve hatására alakuló bűnözési trendeket.

A szervezett bűnözés várható tendenciái és a bűnügyi hírszerzés

Az Europol, a Bűnüldözési Együttműködés Európai Unió ügynöksége az EU-t fenyegető bűnügyi veszélyeket bűnügyi hírszerzési adatok alapján folyamatosan beazonosítja, és négyéves tervezési ciklusokban elkészíti a súlyos és szervezett bűnözés általi fenyegetettség-értékelését (SOCTA), amely az Európai Bűnügyi Hírszerzés Modell (ECIM) kiindulópontja.

A jelenlegi tervezési ciklus a 2022–2025-ös időszakot öleli fel, melynek a 2021-es SOCTA értékelés megállapításai képezik az alapját. A fenyegetettség-értékelésnek készül egy publikus és egy terjedelmesebb, belső használatú verziója. A jelenlegi publikus értékelés is több mint 100 oldalas összegzés, melynek

forrásai nemcsak a bűnüldöző hatóságok, uniós szervek (például Frontex, Eurojust), hanem például a Kábítószer és Kábítószerfüggőség Európai Megfigyelőközpontja (EMCDDA), valamint nem uniós partnerek, magánszféra partnerek is adatokat továbbítanak hozzá.

A 2021-es fenyegetettség-értékelés több mint 4000, előre meghatározott metodológia szerint kitöltött kérdőív alapján készült el, ami uniós szinten a legátfogóbb értékelés a szervezett bűnözés területéről. Az előző 2017-es méréshez képest 60%-kal több adat került 2021-ben feldolgozásra.

A hírszerzési modellben a második lépés a következő négy évre szóló uniós szakpolitikai ciklus bűnügyi prioritásainak meghatározása. Ezek alapján több évre szóló stratégiai tervek készülnek, melyek prioritásonként és évente elfogadott operatív cselekvési tervek (OAP) útján kerülnek végrehajtásra. Ezeket a részt vevő tagállamok, az uniós intézmények és az érintett ügynökségek képviselői készítik el. Az OAP-ok tagállami-ügynökségi közös intézkedéseket, valamint önálló ügynökségi és tagállami intézkedéseket tartalmaznak. A közös intézkedéseket az úgynevezett Európai Multidiszciplináris Platform a Bűnügyi Fenyegetettség Ellen (EMPACT) keretében hajtják végre. Az egyes operatív cselekvési tervek végrehajtását a prioritással kapcsolatos irányítást vállaló tagállam „prioritásfelelőse” vezeti, a végrehajtás tagállami szintű felügyeletét, pedig a tagállami EMPACT-koordinátorok végzik. A prioritásfelelősök által évente benyújtott jelentések és az Europol által végzett időközi (éves) értékelések lehetőséget nyújtanak a többéves stratégiai tervek, illetve szükség esetén, például a pandémia változásai miatt a prioritások módosítására/kiigazítására. A COSI⁸ a szakpolitikai ciklus végén értékelést végez. Az értékelés során levont tanulságok pedig alapul szolgálnak a következő szakpolitikai ciklus tervezéséhez (Hegyaljai, 2014).

A 2021-es SOCTA értékelés a jelenlegi szervezett bűnözést a hidrához hasonlítja, amely a csalánozók törzsébe tartozó hidraállathoz hasonlóan képes szervezetenek bármely pontján végzett beavatkozásból az egész szervezetet újralakítani. A fenyegetettség-értékelés szerint a bűnözői hálózatokban részt vevő személyek ma már nemcsak egy szervezet, egy csoport részére dolgoznak, hanem több csoport vagy megrendelő számára hajtanak végre illegális szolgáltatásokat, cselekményeket, úgynevezett „crime as service” modellben. A bűnözői csoportok határvonalai is elmosódnak, van, aki előre meghatározott konkrét összegért nyújtja illegális vagy legális szolgáltatásait, de az is előfordul, hogy a később realizált illegális haszon meghatározott százalékáért nyújt segítséget a bűncselekményhez. A kapcsolat a csoport tagjai között lehet tartós, de ad hoc

8 Standing Committee on Operational Cooperation on Internal Security (COSI) – Belbiztonsági Operatív Együttműködési Állandó Bizottság.

jellegű is. Így a szervezett bűnözői struktúrák ma már sokkal rugalmasabbak, képlékenyebbek. Az európai szervezett bűnözői csoportok csak 40%-a működik a tradicionális hierarchikus felépítésű rendszerben, 60%-uk már inkább laza, rugalmas, hálózatos felépítésű modellben.

A hálózatos modell hasonló a legális üzleti vállalkozásokhoz, ahol vannak menedzserek és „területi képviselők”, akik kínálják szolgáltatásaikat. A területi szintű vezetőket körbe veszik szakemberek (brókerek, okmányhamisítók, jogi tanácsadók, könyvelők, közjegyzők, logisztikusok), de rendvédelmi szakemberek, ügyészek, bírók is, akik aktuális információkkal látják el őket, illetve megfelelő infrastruktúrát biztosítanak. Az ilyen infrastruktúra-szolgáltatások működtetésének a szerepe egyre jobban felértékelődik a szervezett bűnözői csoportoknál.

Az Europol szerint a rendvédelem proaktív válaszaiban az ad hoc együttműködések, változó bűnözői csoportokon alapuló szervezett és súlyos bűncselekményekre, valamint az ezekben kulcsszerepet játszó, infrastruktúrát működtető személyekre kell koncentrálni, és ezeket a személyeket kell felderíteni és eltávolítani a bűnözői csoportokból. Ez a megközelítés természetesen nem újdonság, hiszen az Európai Unió Tanácsának soros elnökségét 2011-ben el látó magyar elnökség által összegyűjtött, a szervezett bűnözés elleni legjobb gyakorlatok között az úgynevezett svéd bűnügyi arborisztikus modell leírása is szerepelt. A 2011-es gyűjtemény alapján az NKE Rendészettudományi Kar gondozásában kiadott Szervezett Bűnözés Kézikönyvében (Ábrahám et al., 2012) már megtalálható volt a bűnügyi arborisztikus modell mint legjobb gyakorlat. Ennek a lényege is az a „fakertésztől” vett modell, amely bizonyos részek eltávolításával a szervezet feljavítását vagy a bűnügyi modellben éppen ellen-tétét, a szervezet bomlasztását, megszüntetését érheti el.

A hagyományos bünszervezetek elleni harc mellett tehát megjelenik egy másik megközelítés is, amelyben a nem központi magban lévő, de kulcsszerepet játszó, infrastruktúra működtető személyeket kell elsődlegesen támadni. A hazai bűnügyi hírszerzésben a bűncselekmények megelőzését célzó titkos információgyűjtéseknek az elemzésekben feltárt trendekre, legjobb gyakorlatokra reagálniuk kell, hiszen a hazai szervezett bűnözői csoportok egy része nemzet-közi szintéren is működik.

A szervezett bűnözői csoportok tevékenységét illetően az elemzés megállapította, hogy a csoportok 60%-a érintett a korrupciós tevékenységekben, és 80%-uk használ legális üzleti vállalkozásokat illegális célok biztosítása érdekében.

A szervezet bűnözői csoportok 80%-a az illegális kábítószer-kereskedelemben, a szervezett vagyon elleni bűnözésben, jövedéki adócsalásban, online és egyéb csalásokban, emberkereskedelemben és embercsempészetben érintett, mivel ezek az „üzletágak” kecsgetnek a legnagyobb anyagi haszonszerzési forrással.

A súlyos és szervezett bűnözés fő motiváló ereje az anyagi haszonszerzés, ezért rendkívül fontos az illegálisan szerzett vagyon felkutatása és visszaszerzése, a pénzügyi profilozás. A jelenlegi, Europol által készített értékelésben egy 2016-os Europol adat szerepel, ami szerint 2% hatékonysággal tudják a tagállamok visszaszerezni a szervezett bűnözéssel elkövetett bűncselekményekből származó vagyont, annak ellenére, hogy az információcsere mennyisége jelentősen megnőtt a vagyonvisszaszerzési hatóságok és az Europol között is ([URL11](#)). A magyar rendőrség hivatalos jelentőrendszere, a Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer adatai szerint általában 25–30% körüli az összes bűncselekményből származó vagyonvisszaszerzés hatékonysága, de ennek csak egy szeletét képezi a szervezett bűnözéshez köthető bűncselekményekből származó vagyon visszaszerzésének a hatékonysága.

A szervezett bűnözés tevékenysége, szerkezete várhatóan a pandémiás időszak alatt az értékelésben előrejelzett módon fog alakulni közép- és hosszútávon. A bűnügyi hírszerzésnek az előrejelzéseket is alapul véve kell kialakítania stratégiáját és a hatékonyságot garantáló szervezeti elemeket, gyakorlati metodikai ajánlásokat. A hazai bűnügyi hírszerzési rendszerben vannak törekvések metodikai útmutatók kiadására, de még nem készült átfogó, gyakorlatorientált útmutatás a felderítők, nyomozók részére. Nehezíti a megfelelő metodikai ajánlások megfogalmazását, hogy még nem állnak rendelkezésre jogerős bírósági ítéletek az új bűnügyi hírszerzési rendszerben példaértékűen felderített és bizonyított bűncselekményekre alapozva.

A hazai bűnügyi hírszerzésben alkalmazott leplezett eszközök számarányai alapján is jól követhető a pandémiás trendeknek megfelelő online bűnelkövetések növekedésének felderítését és bizonyítását célzó bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazásának emelkedése. Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv által alkalmazott lehallgatások száma 2019-ben 1655 volt, míg 2020-ban már 1914, a hely titkos megfigyelése leplezett eszköz 2019-ben 43 volt, míg 2020-ban 87 esetben alkalmazták. Az információs rendszer titkos megfigyelése leplezett eszköz 2019-ben 38 volt, 2020-ban már 153 esetben alkalmazták. A küldemény titkos megismerése leplezett eszközt 2019-ben 21 alkalommal alkalmaztak, 2020-ban már 38 esetben. Ugyanakkor emelkedés figyelhető meg 2020-ban a külső engedélyhez nem kötött leplezett eszközök alkalmazása (például rejtett figyelés, puhatolás) és bizonyos ügyészi engedélyhez kötött leplezett alkalmazása során is (például fedett nyomozó) a 2019-es évhez képest.⁹

9 Országos Rendőrfőkapitányság Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Elemző-Értékelő Főosztály 2021. november 03-i adatszolgáltatása alapján.

Az online platformokon terjedő, a terrorizmushoz kapcsolódó bűncselekmények felderítése érdekében folyamatosan és fokozottan együtt kell működniük a nemzetbiztonsági, rendvédelmi és magánszektorak. A terroristák már a kezdeti fázisban kihasználják a kifejlesztett új technológiákat, kommunikációs platformokat, lehetőségeket, ezért ezek ellenőrzése, valamint a migrációs krízishelyzetek megfelelő kontrollálása, a lehetséges bűnelkövetők kiszűrése, bűncselekmények megelőzése is komoly feladat elé állítja a bűnügyi hírszerzésben részt vevő szereplőket is (URL4).

Összegzés és következtetések

A tagállamok bűnügyi hírszerző rendszereire és eljárásaira is hatással volt, van, és a közeljövőben továbbra is jelentős hatással fog bírni a pandémia. A rendvédelmi szerveknek – főleg a pandémia kezdeti időszakában – a szokásos feladataik helyett más, a pandémia egészségügyi kockázatait csökkentő feladatot kellett ellátnia vagy az államhatáron kellett ellenőrzési feladatokat végrehajtania. A nyomozások ennek következtében időben elhúzódtak, egyes cselekményeket csak később lehetett végrehajtani. A súlyos és szervezett bűnözés rövid megtorpanást követően rendkívül rugalmasan reagált a pandémia okozta változásokra, míg a rendvédelem csak követte a változásokat.

A szervezett bűnözői csoportok döntő többsége a jövőben is az illegális kábítószer-kereskedelemben, a szervezett vagyon elleni bűnözésben, jövedéki adócsalásban, online és egyéb csalásokban, emberkereskedelemben és embercsempészetben lesz érintett, mivel ezek a bűncselekménytípusok eredményezhetik a legnagyobb profitot. A súlyos és szervezett bűnözés fő motiváló ereje az anyagi haszonszerzés, ezért a rendészeti feladatokat ellátó szerveknek nagy figyelmet kell fordítaniuk az illegálisan szerzett vagyon felkutatására és visszaszerzésére. A büntetőeljárás új felderítési rendszere innovatív szemléletű megoldásokat feltételez a hatóságok eljárásaiban és bűnügyi hírszerzési modelljeiben is. Ezek megvalósulásának, hatékonyságának elemzése egy új tudományos tanulmányt igényelhet.

A bűnözés és a szervezett bűnözés online térben történő intenzívebbé válása a nyomozók kiberbűnözés elleni képzésének fontosságát, és a szervezett bűnözés elleni egységek kiberbűnözés elleni tevékenységének megerősítését vonja magával.

A kiberbűnözés aktuális kihívásairara adott válaszok magukba foglalhatják a nemzetközi együttműködési csatornák folyamatos, 24/7 jellegű működtetését, a virtuális valutákkal kapcsolatos elemzések fejlesztését, a Big data adat

fejlesztését, a dark nettel kapcsolatos operatív műveletek alkalmazását, fedett nyomozók, titkos együttműködők virtuális térben való alkalmazását, a civil szervezetekkel való egyre szorosabb együttműködést, figyelemfelhívó, tudatosító kampányok folyamatos szervezését.

Az új bűnügyi trendek elleni hatékony fellépés szorosabb együttműködést igényel a rendvédelmi szervek és a nemzetbiztonsági szolgálatok között is. A rendvédelmi szerveknél is nagyobb hangsúlyt kell helyezni a bűnözés monitorozására, új bűnügyi trendek detektálására, bűncselekmények megelőzésére. Szoros együttműködés szükséges továbbá a rendőrség terrorelhárítással foglalkozó egységei között, tekintettel a szervezett bűnözés és a terrorszervezetek közötti kapcsolatra, melyek erősen jelen vannak a különböző online platformokon, illetve kihasználják a krízishelyzeteket (Nyeste, 2020).

Felhasznált irodalom

- Balláné Fünszter, E., Szendrei F. & Urbán Z. (Szerk.) (2012). *Szervezett bűnözés kézikönyve*. Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar.
- Boda J. (Főszerk.) (2019). *Rendészettudományi szaklexikon*. Dialog Campus Kiadó.
- Finszter G. (2018). *Rendészettan*. Dialog Campus Kiadó.
- Hegyaljai M. (2014). Az EMPACT, mint rendészeti válasz az európai bűnözésre. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi határőr tudományos közlemények, XV. kötet* (pp. 127–134). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Jancsó G. (2021). A leplezett eszközök alkalmazása új rendszerének első éveit és a Be. első novellája. *Rendőrségi Tanulmányok*, 4(1), 43–71.
- Karn J (2013). *Policing and crime reduction. The evidence and its implications for practice*. Police Effectiveness in a Changing World Project, The Police Foundation, Police effectiveness Report.
- Nagy I. (2021). Drug crime transformation under the effect of online platforms. *Belügyi Szemle*, 69(6ksz.), 107–123. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.6.7>
- Nyeste P. & Szendrei F. (2019). *A bűnügyi hírszerzés kézikönyve*. Dialog Campus Kiadó.
- Nyeste P. & Nagy I. (2021). A bűnügyi hírszerzés az elméletben és a gyakorlatban. *Rendőrségi Tanulmányok*, 4(1), 4–21.
- Nyeste P. (2015). A titkos információszerezés szükséges és lehetséges reformja. *Belügyi Szemle*, 63(1) 59–79. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2015.1.3>
- Nyeste P. (2020). A rendőrség terrorizmust megelőző, felderítő, elhárító tevékenysége. In Ruzsonyi P. (Szerk.), *A közbiztonság* (pp 763–783). Dialog Campus Kiadó.
- Ratcliffe, J. H. (2008). *Intelligence-led Policing*. Willan Publishing,
- Szendrei F. (2019). A rendészeti célú titkos információgyűjtés. In Szendrei F. (Szerk.), *A bűnügyi hírszerzés kézikönyve* (pp. 57–84). Dialog Campus Kiadó.

- Tilley, N. (2003). Community Policing, Problem-oriented Policing and Intelligence-Led Policing. In Newburn, T. (Ed.), *Handbook of Policing* (pp. 311–339). Cullompton.
- Windt Sz. (2022). A világtárvány hatása az emberkereskedelemre az első két év tapasztalatai alapján. *Belügyi Szemle*, 70(2) 327–344. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.2.6>

A cikkben található online hivatkozások:

- URL1: *Bűnügyi Statisztikai Rendszer*. <https://bsr.bm.hu/>
- URL2: *Europol: European Union Serious and Threat Assessment 2021*. <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment>
- URL3: *Europol: IOCTA 2020*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2020>
- URL4: *Europol: IOCTA 2021*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2021>
- URL5: *Europol: Enterprising criminals - Europe's fight against global networks of financial and economic crime, Report*. <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/enterprising-criminals-%E2%80%93-europe%E2%80%99s-fight-against-global-networks-of-financial-and-economic-crime>
- URL6: *Europol: International sting against dark web vendors leads to 179 arrests, Press release*. <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/international-sting-against-dark-web-vendors-leads-to-179-arrests>
- URL7: *Europol: Pandemic Profiteering: How criminals exploit COVID 19 crisis, Report*. <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/pandemic-profiteering-how-criminals-exploit-covid-19-crisis>
- URL8: *Europol: Operation Opson IX.- Analysis Report*. <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/operation-opson-ix-%E2%80%93-analysis-report>
- URL9: *Global Initiative Against Transnational Organised Crime, Coronavirus: The impact on crime and criminal networks, Global Initiative Against Organised Crime*. <https://globalinitiative.net/analysis/crime-contagion-impact-covid-crime>
- URL10: *Interpol: International Child Sexual Exploitation Database*. <https://www.interpol.int/Crimes/Crimes-against-children/International-Child-Sexual-Exploitation-database>
- URL11: *Europol: Does crime still pay?* <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/does-crime-still-pay>

Alkalmazott jogszabályok

1994.évi XXXIV. törvény a rendőrségről

2010.évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról

2011.évi CLXIII. törvény az Ügyészségről

2017.évi XC. törvény a büntetőeljárásról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Nyeste P. (2022). Pandémia, bűnözés, büntügyi hírszerzés. *Belügyi Szemle*, 70(7), 1429–1446.
<https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.7.5>

Az emberi méltóság a rendőrséget is érintő válságkommunikációban

Human dignity in crisis communication affecting the police

Pokrócos György

Dr. doktorjelölt, média szakjogász, elnök
Nemzeti Közszerológiai Egyetem,
Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola,
Adatvédelmi Szakmai Egyesület
dr.pokrocos@gmail.com

Absztrakt

Cél: A cikk célja bemutatni, mennyiben érinti a közérdeklődésre számot tartó események kommunikálása a rendőrséget és a médiát.

Módszertan: Írásomban összegyűjtöttem az erre vonatkozó szabályokat, illetve nemzetközi és hazai példákkal alátámasztva összehasonlítottam a magyar jogszabályoknak megfelelő kommunikációt olyan, világszerte elterjedt eseményekkel, amelyek publikálásai nem ezeknek a szabályoknak megfelelően történtek.

Megállapítások: A rendőrségi kommunikáció – amely gyakran válságkommunikáció is egyben – rendszerint tájékoztatást ad azokról az esetekről, amelyek a hatáskörébe tartoznak. Ha általánossá válik a rendőrségi kamerafelvételek közzététele, egy szabályt akkor is szem előtt kell tartani: az emberi méltóság sérthetetlen és tilos a megalázó, kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek médiatartalomban történő öncélú és sértő bemutatása.

Érték: Ameddig a magyar rendőrök nem viselnek testkamerát, és annak felvételeit nem teszik közzé, ebből fakadó jogsértéstől nem kell tartani. A rendőrség honlapján az áldozatokat gúnyoló, más kárán örvendő írások nem kizárólag a rendőrség tekintélyét rombolják. Alkalmasak arra is, hogy az érintettek emberi méltóságát megsértsék. A jövőben továbbra is nyomon követem és elemzem az emberi méltóságot sértő közleményeket, híreket.

Kulcsszavak: emberi méltóság, kommunikáció, média, válság

Abstract

Aim: When writing this article, my aim was to show how the communication of events of public interest affects the police and the media.

Methodology: In my writing I have compiled the relevant rules and, by way of example, compared the communication in accordance with Hungarian law to the reporting of world-wide events that did not take place in accordance with these rules.

Findings: Police communication, which is often a crisis communication, usually provides information on cases that fall within its remit. If the publication of police camera footage becomes available, a rule must be kept in mind: human dignity is inviolable and the self-serving and offensive presentation of humiliating, vulnerable people in media content is prohibited.

Value: As long as the Hungarian police do not wear a body camera and their recordings are not published, there is no need to fear an offense. Writings on the police website that mock the victims and are otherwise detrimental not only destroy the authority of the police. They are also liable to violate the human dignity of those concerned. In the future, I will continue to monitor and analyze announcements and news that violate human dignity.

Keywords: human dignity, communication, media, crisis

A válság, válsághelyzet és annak kommunikációja

Krízis, avagy válság. A hétköznapiakból ismert kifejezések egymás szinonimái. Ismerjük és használjuk ezeket a fogalmakat, hiszen számtalanszor találkozhatunk már olyan válsággal és válsághelyzettel, amelyről beszámolt a média, vagy akár, amelyet mi magunk is megéltünk. Egy-egy nagyobb, közérdeklődésre számot tartó esemény a médián keresztül eljut minden emberhez. Ilyen közel-múltbéli események voltak például a fukusimai atomerőmű katasztrófa¹ mint természeti katasztrófa, a kelet-ukrajnai háború² mint fegyveres konfliktus, vagy a devizahitel-válság³, amely a magyar fogyasztói társadalmat érintette, és befolyásolta a gazdasági életet. Talán a legismertebb problémát mind a védekezés,

1 A 2011. március 11-én bekövetkezett földrengés és cunami pusztító hatásai nukleáris üzemzavart okozott és balesetek sorozatát indította be a Fukushima Daiicsi atomerőműben.

2 Egy fegyveres konfliktus Ukrajna keleti részén, amely 2014 március elején robbant ki.

3 A 2004-ben és 2006-ban is politikai válsággal küzdő kormányok nem foglalkoztak a lakossági csoportok hitelero képességének vizsgálatával, a PSZÁF ebben az időszakban csak erőtlén, a kockázatok észlelésének dokumentálására alkalmas lépéseket tett, a lakosság a fogyasztási hajlandóságát nem a munkabérből, hanem a hitelekbeől oldotta meg.

mind pedig a kommunikáció területén a koronavírus-járvány okozta. Közérdeklődésre számot tartó válsághelyzetek voltak azok a bűncselekmények és az azt követő intézkedések, amelyek a mai napig is kifejtik hatásukat: a párizsi terrortámadások⁴, a londoni terrortámadások⁵, a nizzai terrortámadás⁶ is. Sajnos magyar példákkal is lehet szemléltetni a válsághelyzeteket: a 2006-os őszi zavargásokkal, a Lehel utcai robbantással⁷, a vörösiszap-katasztrófával⁸, vagy akár a Teréz körúti robbantással⁹. Ezek a cselekmények vezető hírként jártak körbe a médiában, még akkor is, ha az emberi méltóság sérelme nyilvánvaló volt mindenki számára, aki a felvételeket látta. A magyar események kapcsán a rendőrség szóvivője rendszerint megszólalt és tájékoztatót. A terrorcselekmények vagy a természeti katasztrófák áldozatainak bemutatásakor azonban kevésbé hangsúlyosan szerepel az egyén védelme. A rendőrségi kommunikáció – amely ez esetekben válságkommunikáció is egyben – pedig rendszerint tájékoztatást adott azokról az esetekről, amelyek a hatáskörébe tartoztak. Az írott és íratlan szabályoknak azonban ezekben az esetekben is meg kell felelni, különös tekintettel az emberi méltóság megóvására. Írásomban az ezt érintő kommunikáció és válságkommunikáció azon területével kívánok foglalkozni, amely a rendőrség hatáskörébe tartozik, és amelyet a média hírfolyama feldolgoz.

Mi a válság?

A szakirodalom szerint a válság az egyén, a csoport vagy a társadalom életében megnyilvánuló súlyos zavar, nehéz helyzet, amelynek kimenetele jó is, rossz is lehet (Barlai & Kővágó, 1996). A rossz hatásokat kifejtő események gyakran az emberi méltóság sérelmével is járnak: vérző, sebesült emberek, saját akaratukkal

-
- 4 2015. november 13-án terrortámadás-sorozatot követtek el Párizsban, három robbantás és hat különálló lövöldözés történt.
 - 5 2017. március 22-én Londonban, egy iszlamista merénylő gépkocsival az emberek közé hajtott a Westminster hídon, majd halálra szurkált egy rendőrt. A 2017. június 3-án három személy egy tehergépkocsival a járókelők közé hajtott, majd a környéken lévő éttermekben és kocsimákban embereket kezdtek megkésélni.
 - 6 2016. július 14-én Nizzában egy merénylő tehergépkocsival a Franciaország nemzeti ünnepét ünneplő tömegbe hajtott, miközben fegyverével a rendőrökre lőtt.
 - 7 2014. január 13-án hajnalban egy ismeretlen személyazonosságú férfi egy csomagot helyezett el a Lehel utcai CIB Bank előtt, majd távozását követően pár perccel a csomag felrobbant.
 - 8 2010. október 4-én átszakadt a MAL Magyar Alumínium Termelő és Kereskedelmi Zrt. tulajdonában lévő Ajkai Tímföldgyár vörösiszap-tározó gátja, elárasztva a környező településeket. A katasztrófában tíz ember életét veszítette és további 150 megsérült.
 - 9 2016. szeptember 24-én 22 óra 36 perc 18 másodperckor Budapesten, a Teréz körút 4. szám előtt egy házi készítésű bomba robbant fel, megsebesítve egy taxisofort és két rendőrt. A merénylet célpontja egyértelműen a két rendőr volt.

ellentétesen cselekedni kényszerülő, menekülő, síró, magatehetetlen személyek formájában. Ennek a megörökítése és a nyilvánosság előtti bemutatása szigorú szabályokhoz van kötve Magyarországon. A válság azonban nemcsak rossz, negatív hatásokat kifejtő váratlan esemény lehet, hanem olyan hirtelen jött, a korábbi élethez képest jelentős előnyökkel járó változás is. A válságon túl a fogalmak meghatározásakor említeni kell a válsághelyzetet, amely egy olyan helyzet, amelyben a katasztrófa bekövetkezésének 50%-nál nagyobb az esélye (Barlai & Kővágó, 1996). A katasztrófa ebben a tekintetben olyan esemény lehet, amely előre meg nem határozható számú ember életét, egészségét vagy testi épségét, a lakosság jelentős vagyoni javait, alapvető ellátását vagy a környezetet veszélyezteti vagy károsítja. A károsodás mértékére jellemző, hogy a leküzdésére és elhárítására a hatóságok, szervezetek, intézmények együttműködése szükséges (Schweickhardt, 2013). A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (továbbiakban: Rtv.) felhatalmazást ad az Európai Unió tagállamának bűnüldöző egységei részére, hogy válsághelyzet esetén kényszerítő eszközt, akár lőfegyvert is alkalmazzon terrorcselekmény vagy azzal összefüggő bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy esetében elfogása során. Az Rtv. 62/F. §-a ebben az esetben a válsághelyzet fogalmát úgy definiálja, hogy az *„bármely olyan helyzet, amikor az Európai Unió tagállamának illetékes hatósága joggal feltételezi, hogy egy bűncselekmény súlyos, közvetlen fizikai fenyegetést jelent az érintett tagállamban tartózkodó személyekre, az ott található vagyontárgyakra, infrastruktúrára vagy intézményekre, ideértve különösen a Btk.-ban meghatározott terrorcselekményt.”*

Egy ilyen eseményt nem lehet elhallgatni, és azt sem lehet megtenni, hogy a hatóságok ne vegyenek részt a kommunikációjában. A szervek elsődleges feladata ezzel, hogy a kialakult véleményeket, képzeteket, találgatásokat eloszlassa, és tájékoztatást adjon a valós helyzetről. Éppen ezért fontos az, hogy a kommunikáció megfeleljen a tájékoztatással szembeni elvárásoknak, de ne sértse az adott ügy okainak felderítését végző eljárás érdekeit, és ne sértse azon emberek érdekeit sem, akik résztvevői vagy áldozatai a történéseknek, ám mégis gyors és precíz legyen, visszaellenőrzött és hiteles információkat tartalmazzon, és ezzel megbízható módon segítse a megbomlott rend helyreállítását, a közvélemény megnyugtatóását. Egy bárki által elkövetett jogellenes cselekménykor a találgatások közt elsődlegesen szerepel az, hogy volt-e az elkövetőnek társa és milyen indítatásból követte el a cselekményt. Ezen elsődleges kérdések tisztázása alapvetően a hatóságok és nem a média feladata, hogy ezzel is elősegítse a nyugalom helyreállítását.

A rendőr mint újságíró

A Las Vegasban 2017. október 1-jén történt lövöldözés híre az egész világon elterjedt. Megjelentek olyan tudósítások – mind a részt vevő személyek, mind a média, mind pedig a rendőrség részéről –, amelyek beszámoltak az eseményről, a lövöldözés pillanatairól, majd az azt követő eseményekről is. A vérben úszó helyszínen, a sebesült emberek és holttestek ábrázolása rendkívüli nézettséget hoz a média részére (vagy akár rendkívüli látogatottságot és megosztást a közösségi média és a mikroblogok részére is), de nem biztos az, hogy az ilyen jellegű ábrázolás meg is felel a jogszabályi követelményeknek. A világhálón a The Telegraph, az Independent ([URL1](#)), a Time ([URL2](#)) oldalain is, valamint a YouTube-on is több feltöltés között megtalálható az említett eseményen készített olyan rendőrségi vágatlan felvétel, ahol a Mandalay Bay hotel előtti területen a helyszínen feladatot ellátó rendőrök testkamerájának felvételeit tesszik közzé. Időközben a The Telegraph ismeretlen okból eltávolította oldaláról a videót, de a másik két weboldalon továbbra is megtalálható. Ennek a filmnek a forrása egyértelműen a rendőrség. Ezeket a felvételeket és az egyéb fénykép-felvételeket is átveszik, majd közlik a világ többi országában. Magyarországon a rendőrségi kommunikáció részletes szabályait jogszabályokban és közjogi szervezetszabályozó eszközben találhatjuk meg. A rendőrség, habár üzemeltet weboldalt, közösségi médiát, mikroblogot és YouTube csatornát is, mégsem minősül médiatartalom-szolgáltatónak, így a szakma speciális jogszabályi rendelkezései nem vonatkoznak rá. Az eseményeket követő évben, 2018. őszén volt szerencsém a Las Vegas-i helyszínt megtekinteni, amely nagy segítséget jelentett abban, hogy a korábban látott felvételek alapján ismertetni próbáltam a történeteket, amelyről a közösségi média felületen videó chat formájában be is számoltam, illetve intézkedéstaktikai szempontból is elemeztem.

Az ilyen rendőrségi forrásból származó és válsághelyezeteket megörökítő felvételeknek hatalmas hírértéke van. Azt azonban meg kell említeni, hogy a médiatartalom-szolgáltató és az újságíró meghatározása között nincs tartalmi azonosulás. A médiatartalom-szolgáltató fogalmát a magyar jogszabályok közül a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény (továbbiakban: Smtv.), valamint a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvények (továbbiakban: Mtv.) tartalmazzák. Ezek alapján médiatartalom-szolgáltató a mediaszolgáltató, illetve bármely médiatartalom szolgáltatója. A rendőrség akkor lehetne mediaszolgáltató, ha szerkesztői felelősséggel rendelkezne a mediaszolgáltatás tartalmának megválasztásáért, és meghatározná annak összeállítását. A szerkesztői felelősség a médiatartalom kiválasztása és összeállítása során megvalósul

tényleges ellenőrzésért való felelősséget jelenti, és nem eredményez szükség-szerűen jogi felelősséget a médiaszolgáltatás tekintetében. Ezek a felvételek és tájékoztatások azonban nem önálló, üzletszerűen – rendszeresen, nyereség el-érése érdekében, gazdasági kockázatvállalás mellett – végzett gazdasági szol-gáltatás keretén belül kerülnek a rendőrségi forrásokból a média hírfolyamába, hiszen a rendőrség alapító okirata nem tartalmaz ilyen célú gazdasági haszon-szerzési tevékenységet (URL3), továbbá a válsághelyzetben a tartalmat sem a rendőrség hozza létre, hanem a megtörtént események ismereteit a nyilván-osság tájékoztatása céljából teszi közzé.

Az újságíró fogalma ennél megengedőbb, annyira, hogy a tájékoztatást adó rendőr és rendőrség nem tekinthető médiatartalom-szolgáltatónak, ugyanakkor az újságíró fogalmával kapcsolatban ez nem mondható el.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2000-ben kiadott ajánlása (Recom-mendation, 2000) alapján az újságíró „*olyan természetes vagy jogi személy, aki rendszeresen vagy hivatásszerűen gyűjt és terjeszt információt a nyilvánosság számára bármely tömegkommunikációs eszközön keresztül*”. A szakirodalom ezt úgy értelmezi, hogy ez alapján a megfogalmazás alapján egy blogger is tekinthető újságírónak, vagy bárki, aki a nyilvánosság valamely fóruma előtt tá-jékoztató tevékenységet végez (Koltay & Nyakas, 2015). Míg korábban, a saj-tóról szóló 1986. évi II. törvény 11. § (1) bekezdés alapján az volt újságírónak tekinthető, aki „*a sajtónál hivatásszerűen tájékoztatást végző személy*” volt.

A rendőr, különösen a nyilvánosság tájékoztatását hivatásszerűen végző, a kom-munikációs szolgálati ághoz tartozó ez alapján olyan tevékenységet végez, amely alapján az általa képviselt rendőrség (mint jogi személy) újságírónak tekinthető. Nem az adott feladatot ellátó rendőr az újságíró, hanem a rendőrség, mert az adott szervezetet képviselve, hivatásának, a kinevezési parancsnak és a mun-kaköri leírásnak megfelelően jár el, amikor a nyilvánosságot a tömegkommu-nikáción keresztül tájékoztatja. Az Országos Rendőr-főkapitányság Kommu-nikációs Szolgálat rendszerint az ORFK Kommunikációs Szolgálat aláírással tájékoztat, jelezve azt, hogy az így adott információk forrása nem egy konkrét rendőr, hanem a szervezeten belül erre kijelölt főosztály, amely az Országos Rendőr-főkapitányság állásfoglalását továbbítja. Hasonlóan tapasztalhatjuk ezt a megyei kommunikációs munkatársaknál is. Előfordulhat az is, hogy a szóvivő vagy a sajtóügyelet ügyeletvezetője a nevével és rendfokozatával ad tájékoztatást, nyilatkozatot, interjút. Azonban ebben az esetben sincs többről szó, mint hogy az általa képviselt szervezet szóvivőjeként hivatalbeli kötelezettségét teljesíti.

A rendőrségnek éppen ezért jó kapcsolatot kell ápolnia a médiával, hiszen el-kerülhetetlen és megkerülhetetlen a közös munka.

A kommunikációs szolgálati ág

A magyar rendőrségi kommunikáció szabályozása – az általános tájékoztatásadástól a krízishelyzetekben történő informálásig – szerteágazó. Az Alaptörvény *Szabadság és felelősség* című fejezetében meghatározza, hogy Magyarország elismeri és védi a sajtó szabadságát és sokszínűségét, biztosítja a demokratikus közvélemény kialakulásához szükséges szabad tájékoztatás feltételeit. A sajtószabadság tehát alkotmányos kommunikációs jog, amely csak úgy tud megfelelően működni, ha a médiatartalom-szolgáltatók hozzá is férnek a szükséges információkhoz. Az információkhoz való hozzáférés lehetőségét az Smtv. 9. §-a biztosítja, amikor úgy rendelkezik, hogy a közigazgatási szervek, közintézmények és köztisztviselők, a hivatalos és közfeladatot ellátó személyek – a szükséges felvilágosításoknak és adatoknak a médiatartalom-szolgáltatók számára, megfelelő határidőben történő rendelkezésére bocsátásával – a közérdekű adatok nyilvánosságáról, illetve az információszabadságról szóló jogszabályok keretei között kötelesek elősegíteni a médiatartalom-szolgáltató tájékoztatási feladatának elvégzését. Így tehát a rendőrség köteles megadni akár egy válsághelyzettel kapcsolatban is minden olyan tájékoztatást, felvilágosítást a média részére, amelyet az Smtv. alapján kérnek tőle, és amelyre az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (továbbiakban: Infotv.) alapján jogosult és köteles. Ennek a tájékoztatásnak az egyik korlátja az emberi méltóság tiszteletben tartása lehet. A közérdekű adatok megismerése azonban nem kizárólag a médiát illeti meg, azzal bárki élhet szóban, írásban vagy elektronikus úton. A bárki által kérhető közérdekű adatigénylés és a média által igényelt információkérés között a lényegi különbség nem az adatigénylő személyében, hanem a szerv, szervezet vagy intézmény belső ügyrendjében, a megkeresésekre választ adó alegységekben van. Ma már elmondható, hogy minden közintézmény rendelkezik kommunikációs munkatársakkal vagy külön kommunikációs főosztály vagy osztály formájában vagy sajtószóvivő, sajtóreferens személyében vagy ezek kombinációjaként. Az adatigénylés így tehát a belső ügyrendnek köszönhetően elkülönül akkor, ha azt a média kéri, és akkor, ha rajta kívül álló más személy. Az információadásra vonatkozó igénynek az adatot kezelő közfeladatot ellátó szerv az igény beérkezését követő legrövidebb idő alatt, legfeljebb azonban 15 napon belül tesz eleget, amely határidőt az Infotv. határoz meg. Egy válságkommunikációban azonban éppen az az érdek, hogy a legrövidebb idő intervallumának való megfelelés az információk visszaellenőrzését követően azonnal megtörténjen, hogy a tévhittek és a valóság közti távolság mielőbb megszűnjön vagy lecsökkenjen. Ehhez pedig az is szükséges, hogy szakmailag felkészült, a napi híreseményeket ismerő és jól kommunikáló szakemberek végezzék ezt a tevékenységet.

A média tehát kommunikációs alapjogával élve tesz eleget a tájékoztatásnak, és kér információkat az állami szervektől akkor is, amikor valamilyen válsághelyzetről tájékoztat. A rendőr, a rendőrség pedig ennek eleget téve informál.

A jogalkotó is felismerte annak fontosságát, hogy a szervezeti kommunikáció milyen fontos és a rendőrségen belül is külön kezelendő. A korábbi gyakorlatat szakítva a 18/2013. (V. 9.) BM rendelet 2. § (1) bekezdése önálló szolgálati ágként iktatta be a szolgálati szabályzat 3. §-ban felsoroltak közé a kommunikációs szolgálati ágot, amely rendelkezés 2013. július 1-jétől lépett hatályba. Ettől kezdve a médiatartalom-szolgáltatók tájékoztatása elsődlegesen a kommunikációs szervek feladata.

A rendőr és a nyilvánosság

A rendőrök nyilvános szereplésének szabályozására nem kizárólag az információs forradalmat követő nagyszámú médiamegkeresések óta került sor. Korábban is megvoltak a nyilvános szereplés szabályai és a médiatartalom-szolgáltatóknak adható tájékoztatások szabályai, azonban a korabeli média szűkös, korlátok közé szoruló működése és a politikai helyzet alapjaiban meghatározta és befolyásolta a lehetőségeket. A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 2-es számú parancsaként 10-21/2/1968. iktatószámom 1968. február 6-án kiadott rendőrségi szolgálati szabályzat¹⁰ is tartalmazta a rendőr nyilvános szereplésével kapcsolatos szabályokat. A szabályzat rendelkezik a rendőr nyilvános működéséről, amelyben elrendeli, hogy a Belügyminisztérium által kiadott sajtótermékek kivételével a rendőr rendszeresen vagy időszakosan megjelenő lapoknak vagy más sajtótermékeknek engedély nélkül nem lehetett szerkesztője, sem pedig belső vagy külső munkatársa. Ahhoz, hogy egy rendőr ilyen sajtótermékekben publikálhasson a belügyminiszter előzetes engedélyére volt szükség. Szintén a belügyminiszter engedélyével lehetett kiadni olyan irodalmi művet (könyvet, füzetet stb.), amely rendőri vonatkozású kérdéseket tárgyalt. Az engedély megadását követően a szerzőnek nevét és rendfokozatát fel kellett tüntetnie. A rendőri állásra való utalás nélkül azonban lehetőség volt közölni, valamint kiadni a szépirodalmi, tudományos, sporttal foglalkozó műveit, valamint politikai jellegű kérdéseket tárgyaló irodalmi termékeit. Jelenteni kellett azt is, ha a rendőr írói álnéven publikált. A helyi rádiók, sajtó részére helyi vonatkozású bűnügyi, közlekedési vonatkozású tájékoztatást a közép fokú (megyei) hatóság vezetője adhatott, egyéb rádiós vagy televíziós

10 A rendőrség szolgálati szabályzata

műsorban rendőri témákat érintő előadást tartani csak a belügyminiszter engedélyével lehetett.

A mai rendőrség oldaláról tekintve a tájékoztatás-, felvilágosításadás általános kötelezettségén túl a rendőri igazgatási szabályok is előírják ezzel kapcsolatos szabályokat. A szolgálati szabályzatról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet (továbbiakban: szolgálati szabályzat) 99. § alapján a rendőr, ha arra engedélyt kapott, a sajtó, a rádió és a televízió megkeresése alapján a feladatkörébe tartozó szolgálati ügyekről, egyes bűncselekményekről nyilatkozhat, de figyelemmel kell lennie a személyes adatok védelmére vonatkozó előírások betartására. Kivételes esetben – különösen bűncselekmény, közlekedési baleset vagy más rendkívüli esemény helyszínén – tényközlő nyilatkozatot tehet, de a felelősség kérdésében nem foglalhat állást, és a védendő adatokra ekkor is tekintettel kell lennie, és utólagosan az engedélyezésre jogosult eljárója felé jelentenie kell. A szolgálati szabályzat ezen túlmenően általánosságban rendelkezik arról, hogy a sajtó, a rádió, a televízió megkeresésére az országos rendőrfőkapitány és helyettesei, valamint – a hatáskörükbe tartozó ügyben – a Terrorelhárítási Központnál és a Nemzeti Védelmi Szolgálatnál a főigazgató, az irányításuk alá tartozó szervek vezetői, továbbá ezen szervek vezetőinek helyettesei vagy megbízásuk alapján a sajtóreferens (sajtószóvivő) jogosultak nyilatkozni. Ahogy látható, maga a szolgálati szabályzat is megemlíti, hogy a média közérdekű adatigénylésére a rendőr jogosult nyilatkozni, valamint megemlíti azt is, hogy a rendőrségnek van megbízott vagy kinevezett sajtóreferense és sajtószóvivője is. Nyilatkozattételre a felsorolt vezetők által kijelölt személyek is jogosultak, ezek a személyek a nyilatkozattételt nem tagadhatják meg, ha a nyilatkozattétel hivatalból kötelességük. Előfordul olyan eset is, hogy egy időben több rendőri szerv intézkedik ugyanabban az ügyben, vagy akár társszervek, ezért ilyenkor nyilatkozni csak az egymással történt egyeztetést követően lehet. A rendőr a rendőrség képviselőjeként, szakértőjeként a sajtóban, a rádió és a televízió műsoraiban, filmekben csak az országos rendőrfőkapitány, illetve a Terrorelhárítási Központ vagy a Nemzeti Védelmi Szolgálat állománya esetén a főigazgató előzetes hozzájárulásával szerepelhet.

Látható tehát, hogy több évtizedes szabály a rendőrök tájékoztatásadási kötelezettségén belül a média tájékoztatása is, különösen olyan esetekben, ha bűncselekmény vagy közlekedési baleset történt. Ezek az esetek egyrészt futótűzként terjednek a lakosság körében, másrészt a média is értesül róla, és arról tájékoztatni is fog. Az internet elterjedése előtt ugyan nem olyan mértékben volt lehetőség a hírek továbbítására, mint a jelen korban, de az érdeklődés és a hírek utáni vágy korántsem csökkent. A korábban szigorúan belügyminiszteri engedélyhez kötött szereplések napjainkban sokkal részletesebben szabályozottak,

a szolgálati szabályzaton túl kifejezetten erre vonatkozó közjogi szervezetszabályozó eszköz is született.

Az emberi méltóság védelme a kommunikációban

Mindenki előtt ismert az Alaptörvény azon rendelkezése, hogy az emberi méltóság sérthetetlen. Függetlenül a válságtól, válsághelyzettől vagy ezek kommunikációjától, minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz (Alaptörvény II. cikk). Az Alkotmánybíróság már több esetben is megállapította, hogy az Alaptörvény II. cikke és az Alkotmány 54. § (1) bekezdése egyező tartalommal rögzíti minden ember jogát az emberi méltósághoz [24/2014. (VII. 22.) AB határozat]. Az Alkotmánybíróság már működése legelején megkezdte az emberi méltósághoz való jog tartalmának kibontását, így már a 8/1990. (IV. 23.) AB határozatban megállapította, hogy az emberi méltóság mint az általános személyiségi jog anyajoga magában foglalja a személyiség szabad kibontakoztatásához, vagy a magánszférához való jogot, továbbá az önrendelkezés szabadságához való jogot, a cselekvési autonómiát is (ABH 1990, 42.)

Az Alaptörvényhez fűzött miniszteri indokolás szerint „*az Alaptörvény egyes alapvető jogokat tartalmazó rendelkezései élén elvi jelleggel rögzíti az emberi méltóság sérthetetlenségét, amely valamennyi alapvető jog értelmezésére kihatóan hangsúlyosan, külön is kifejezi az emberi méltóság lényeges tartalmának érinthetetlenségét. Az emberi méltósághoz való jogot, mint az emberi lét alapját az élethez való joggal egységben fogalmazza meg, és minden ember jogát elismeri az élethez és az emberi méltósághoz.*” Az emberi méltóság olyan általános személyiségi jogi anyajog, azaz olyan szubszidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható [8/1990. (IV. 23.) AB határozat]. Az Alkotmánybíróság szerint az emberi méltósághoz való jog azt jelenti, hogy van az egyén autonómiájának, önrendelkezésének egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja, amelynél fogva – a klasszikus megfogalmazás szerint – az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárggyá. Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit. Az emberi méltóságot – ahogyan a taláros testület megállapításaiból látható – nem szabad megsérteni. Akkor sem, ha ez az alapjog konkurálni kezd valamely kommunikációs alapjoggal, a véleménynyilvánítás szabadságával vagy a sajtószabadság jogával. „*Az emberi méltóságot sértik az olyan magatartások,*

amelyek megkérdőjelezik a jogosult emberi mivoltát, illetve elmulasztják, megtagadják azt a minimális és kötelező tiszteletet, amely az embert pusztán emberi minősége alapján megilleti.” (Vékás & Gárdos, 2018). A tájékoztatásokat ezek figyelembevételével kell megadni és tovább közölni. Ezekkel kapcsolatos rendelkezéseket tartalmaz a rendőrség több ágazati szabálya is.

Az Rtv. 2. § (1) bekezdése alapján a rendőrség védelmet nyújt az életet, a testi épséget, a vagyonbiztonságot közvetlenül fenyegető vagy sértő cselekménnyel szemben, felvilágosítást és segítséget ad a rászorulóknak. A rendőrség tiszteletben tartja és védelmezi az emberi méltóságot, óvja az ember jogait. Ez a rendelkezés nemcsak a külső, hanem a belső kommunikációban is elvárás. Ahogyan a Kúria megállapította, „*a hivatásos állomány tagja a szolgálat ellátásával összefüggésben köteles a munkatársaival az emberi méltóság és a függelmi viszonyok tiszteletben tartásával érintkezni*” (BH2020. 51.).

Ez a szabály valamennyi intézkedés esetében is feltétel. Nem hivatkozhat a rendőr arra, hogy válságban, válsághelyzetben azért intézkedett a jogszabályi előírásokkal ellentétesen, mert felfokozott volt helyzet, nagy volt a nyomás, és gyorsan és látványosan kellett eredményt felmutatni (vö. móri bankrablás). A rendőr kiképzett hivatalos személy, akinek minden helyzetben meg kell felelnie az elvárásoknak. A rendőr ugyanakkor ember, polgár, akit lakókörnyezete, családja, baráti társasága vesz körül és ezáltal befolyásol, sőt, akár elvárásokat is megfogalmaz a munkájával szemben. A rendőrnek azonban nem szabad kizökkennie. Személyes tapasztalatom, hogy amikor 2015 januárjában a Budapest I., Attila úti társasházban O. György 44 éves férfi kidobta az ablakon hat hónapos fiát, majd ő maga is kiugrott, akkor komoly erőfeszítésembe került az, hogy a helyszínen úgy tájékoztassam a média jelenlévő képviselőit, úgy adjak nekik interjút, hogy az események bennem erős érzelmeket keltő hatásait ne mutassam, az ezzel kapcsolatos gondolataim ne látszódnak. A megfelelő felkészítés, a vezetőkkel történt egyeztetés, a kommunikációs munkám előtti számtalan halálos kimenetelű esemény helyszíne segített abban, hogy ne essek ki a szerepből, a rám bízott feladatot a legjobb tudásom szerint ellássam. Sem az elkövető, sem az áldozat emberi méltóságát nem volt szabad megsértenem, az elkövető cselekményét bírálnom.

A szolgálati szabályzat 99. § (1) bekezdése szerint a rendőr a sajtó, a rádió és a televízió megkeresése alapján a feladatkörébe tartozó szolgálati ügyekről, egyes bűncselekményekről csak engedéllyel, és a személyes adatok védelmére vonatkozó előírások betartásával nyilatkozhat. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban: Ptk.) alapján a nevesített személyiségi jogok körébe tartozik többek között a személyes adatok védelméhez való jog, továbbá a képmáshoz és a hangfelvételhez való jog is. A személyes adatok védelme kettős: polgári jogi és adatvédelmi jogi oltalomban részesül. A polgári jog a magánjog

legfontosabb jogága, amely a személyi és vagyoni, valamint a gazdasági viszonyokat szabályozza, úgy, hogy a jogviszonyok alanyai egymással egyenjogú és mellérendelt pozícióban vannak. A Ptk. éppen ezért magánjogi oltalmat szabályoz. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy a képmás és hangfelvétel személyes adatnak minősül, így a személyes adatok védelmére közjogi oltalmat az adatvédelmi jog biztosít. A kettős oltalom és védelem éppen azt hivatott hangsúlyozni, hogy a védett érték (például a képmás és a hangfelvétel) különleges (PJD 2017).

A médiatartalom-szolgáltatóknak jelenleg adható tájékoztatás rendjéről a 10/2013. (III. 14.) ORFK utasítás (továbbiakban: Utasítás) rendelkezik. Az Utasítás a kommunikációs szervekkel, valamint az általuk ellátott kommunikációs tevékenységgel szemben alapvető követelményként határozza meg a gyors reagálóképességet, a hitelességet, az egységességet, a következetességet, a közérthetőséget és a pártatlanságot. Éppen ezért elvárás az is a rendőr-főkapitányságok vezetőivel szemben, hogy kötelesek intézkedni a tekintetben, hogy a kommunikációs szervek a közérdeklődésre számot tartó eseményekről – így a válság- vagy katasztrófa-helyzetről – soron kívül tájékoztatást kapjanak. Kelletlen helyzetet teremtene ugyanis, ha maga a rendőrség kommunikációs képviselője a hozzá forduló médiatartalom-szolgáltatóknak azért nem tudna hiteles és pontos tájékoztatást adni – ezzel egyben a közvéleményt megnyugtatni –, mert neki sincs információja a történetekről.

Az Smtv.¹¹ és az Mttv.¹² alapján médiaszolgáltatónak az általa közzétett médiatartalomban tiszteletben kell tartania az emberi méltóságot, illetve a mediaszolgáltatásban közzétett kereskedelmi közlemény nem sértheti az emberi méltóságot. Az Smtv. alapján tilos a megalázó, kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek médiatartalomban történő öncélú és sérelmes bemutatása.¹³ Az emberi méltóság ezek alapján védve van a forrás (rendőrség) felől és a nyilvánosságot tájékoztató közvetítő közeg (média) oldaláról is. A jogszabályi környezet rendelkezésre áll ahhoz, hogy a válságkommunikáció során senki méltósága ne sérüljön. Azonban a Las Vegas-i rendőr testkamerás felvételeket magunk elé idézve láthatjuk, hogyan kiszolgáltatott helyzetben lévő, megsérült, adott esetben magatehetetlen és vérző személyek elkeseredetten keresték a menekülési utat, hogyan próbáltak egymáson átmászva menekülni a gyilkos lövések elől. A magyar jogszabályok esetében ez egyetlen esetben lehetne jogszerű: ha a közvetítés élőben történik és nincs mód a beavatkozásra. Ekkor is alaposan vizsgálni szükséges, hogy valóban nem állt-e rendelkezésre olyan szerkesztői

11 Smtv. 14. (1) bekezdés.

12 Mttv. 24. § (1) bekezdés a) pont.

13 Smtv. 14. (2) bekezdés.

eszköz, amellyel a személyes méltóság óvható lett volna. Abban az esetben, ha a közvetítés már felvételtől történik, lehetőség van a moderálásra, kitakarásra, maszkolásra vagy hangtorzításra, így nem elfogadható – az adott személy emberi méltóságát figyelmen kívül hagyva – mások agonizálását bemutatni.

Az Utasítás rendelkezik arról, hogy a rendőrség által készített kép- és hangfelvételek hogyan adhatók ki a médiatartalom-szolgáltatók részére. Ez alapján „A rendőrség szervei a rendőri intézkedések képi rögzítése során kötelesek arra törekedni, hogy a nagyobb médiafelület elérése érdekében a médiatartalom-szolgáltatók részére ellenőrzött formában eljuttatható képanyagok készüljenek. A jelentős médiaérdeklődésre számot tartó, előre tervezett akciók előkészítése és végrehajtása során, valamint országos jelentőségű ügyekben lehetőség szerint figyelmet kell fordítani a médiatartalom-szolgáltatók részére a rendőrség kommunikációs szervei által kiadható, a szakmai érdekek érvényesülését nem veszélyeztető, de a rendőrségi eredmények bemutatására alkalmas helyszíni képfelvételek elkészítésére.”¹⁴ Továbbá „A rendőrség által a rendőri intézkedésről készített kép- vagy hangfelvételeknek, a rendőrség által üzemeltetett térfelügyelő rendszerek rögzített felvételeinek a médiatartalom-szolgáltatónak – a vonatkozó jogszabályi előírások maradéktalan betartásával – történő kiadására kizárólag a Szolgálat vezetőjének engedélyével kerülhet sor.”¹⁵

Ahogy látható, az Utasítás szerint a nyilvánosságra hozott felvételek kontrollja az ORFK Kommunikációs Szolgálat vezetője, csak ő adhat engedélyt a rendőrség által a rendőri intézkedésről készített kép- vagy hangfelvételek médiatartalom-szolgáltatóknak történő kiadására, mindezt a vonatkozó jogszabályi előírások maradéktalan betartásával. Az Utasítás 33. pontja ráadásul azt is megköveteli, hogy „A kommunikációs szervek kommunikációjuk tartalmi elemeit illetően kötelesek egyeztetni, valamint lehetőség szerint a végleges tartalmat jóváhagyatni az adott szerv érintett szakterületének vezetőjével vagy vezetőivel.” A nyilvánosságra hozott tartalmakért tehát nem a készítő kommunikációs szerv felel, hanem a kiadást engedélyező vezető, kép- vagy hangfelvételek esetében pedig az ORFK Kommunikációs Szolgálat vezetője.

A vonatkozó jogszabályi előírások maradéktalan betartására való utalás azt jelzi, hogy ezen előírásoktól eltérni semmilyen esetben nem lehetséges, így a kép- vagy hangfelvételek kiadásakor az Alaptörvény, a Ptk, az Rtv. ide vonatkozó rendelkezéseit maradéktalanul be kell tartani. Vagyis azt, hogy az emberi méltóság sérthetetlen, és ez alól a rendőrség sem kivétel: köteles tiszteletben

14 A médiatartalom-szolgáltatók részére adható tájékoztatás rendjéről szóló 10/2013. (III. 14.) ORFK utasítás 57. pont.

15 A médiatartalom-szolgáltatók részére adható tájékoztatás rendjéről szóló 10/2013. (III. 14.) ORFK utasítás 58. pont.

tartani és védelmezni az emberi méltóságot. Ezeket az elvárásokat személyesen ismerttettem a kommunikációs szolgálati ág munkatársaival a részükre megtartott oktatás keretén belül 2017. október 26-án, „Az emberi méltóság és a személyiségi jogok tiszteletben tartása a válságkommunikáció során – A válságkommunikáció médiajogi aspektusai” című előadásomban.

Az interneten fellelhető híradások alapján az Utasítás hatálybalépését követően megjelent, és az elmúlt évek elfogásairól tájékoztató cikkek közt találhatunk több olyat, amelyben az elfogott személy hiányos ruházatát hangsúlyozza a média, amelyek forrása a rendőrség. Ilyen például az „Alsógatyában fogták el az órákat, ékszereket, pénzt lopó Kálmánt” (URL4), a „Gatyában fogták el az embervadászt” (URL5), az „Alsónadrágban fogták el a BRFK volt nyomozóját – videó” (URL6), az „Alsónadrágban fogták el a 19 éves férfit, aki több rábaközi otthonba is betörhetett – videó” (URL7), az „Alsónadrágban fogták el a magyar drogbárót – Videó a rajtaütésről!” (URL8). Ezeket a tudósításokat rendszerint a rendőrség kommunikációs szerve által készített, így rendőrségi forrásból származó, az elfogásokat bemutató felvételekkel is illusztrálják.

Sajnos rossz példával maga a rendőrség is szolgál, amikor kifejezetten azzal kérkedik és arra hívja fel a figyelmet, hogy beosztottjai hiányos öltözetű személyt fogtak el (URL9):

1. számú ábra: „A bűn meztelen”

Forrás: Magyar Rendőrség Facebook-oldala.

Egy-egy felvétel megtekintésekor nem kizárólag a hiányos ruházatban lévő és gyakorlatilag különféle nehézségek nélkül beazonosítható („*Alsónadrágban fogták el a BRFK volt nyomozóját*”) személyek öltözetének bemutatása kifogásolható, hanem gyakran az alkalmazott rendőri intézkedés is. Az álmából felkeltett, rendőri felszólításra a lakásból kijövő, az utasításokat ellenszegülés nélkül végrehajtó, fehérműben az utasítást követve földre térdepelő, kezét fején összekulcsoló személyekkel szemben ezt követően alkalmazott földre vitel, lehasaltatás, testi kényszer és bilincselés alkalmazása is megkérdőjelezhető, és ahogyan a bírói ítéletek mutatják, gyakran jogsértő is. A szolgálati szabályzat alapján az Rtv. szerinti kényszerítő eszköz csak akkor alkalmazható, ha az intézkedés alá vont személy magatartása, ellenszegülésének mértéke annak Rtv. szerinti alkalmazását indokolja.¹⁶ A szabályzat kényszerítő eszközökre vonatkozó rendelkezései közt megtalálható az intézkedés alá vont személy magatartása szempontja szerinti különbségtétel, amely alapján a személy lehet: passzív ellenszegülést tanúsító, aktív ellenszegülést tanúsító vagy támadó magatartást tanúsító. A rendőr az intézkedés alá vont személyt fekvő helyzetben, fálnak vagy más tárgynak nyomva megbilincselheti, ha azt a személy aktív ellenszegülése, támadása, erőszakos magatartása vagy ezek kialakulásának megelőzése szükségessé teszi.¹⁷ A rendőri utasításokat végrehajtó, együttműködő személyekről nem rendelkezik a szolgálati szabályzat kényszerítő eszközökre vonatkozó rendelkezése, hiszen sem az ellenszegülés megtörése, sem a szökés megakadályozása, sem a támadó magatartás leküzdése nem jöhet számításba egy olyan személy esetében, aki maradéktalanul végrehajtja az intézkedő rendőrök utasításait és magatartása sem utal arra, hogy ezzel ellentétes szándéka lenne. A bírói gyakorlat segít ennek az értelmezésében: általánosságban nem lehet kijelenteni, hogy minden földre vitel és bilincselés jogszerűtlen lenne, hiszen a jogszabályi feltételek fennállása esetén a kényszerítő eszköz alkalmazása valóban az adott helyzet körülményeinek mérlegelésétől függ, vagyis a jogszabályi rendelkezéseket egyediesítve kell alkalmazni (Kúria Pfv. 21.200/2017/6.). A bilincs alkalmazása jogszerűségének megítélése során az ahhoz vezető folyamat egészét kell értékelni, figyelembe véve az intézkedés alá vont személy veszélyességét, a biztonsági kockázatot, és a közelben lakó, tartózkodó civilek, valamint a rendőrök védelmét is (Kúria Kfv. 37.435/2016/6.). Önmagában ellenszegülés, szökés feltételezésére bilincselés nem alkalmazható. A bilincshasználat bármilyen kényszerítő körülmény, biztonsági kockázat nélküli, preventív használata egyértelműen ellentétes az Emberi Jogok Európai Bíróságának

16 Szolgálati szabályzat 39. § (1) bekezdés.

17 Szolgálati szabályzat 41. § (7) bekezdés.

irányadó gyakorlatával (Kúria Kfv.III.38.129/2016/4.). A rendőri intézkedés során együttműködő, ellenállást, ellenszegülést nem tanúsító, szökést meg nem kísérő, arra utaló magatartást szintén nem tanúsító személlyel szemben a testi kényszer és a bilincs alkalmazása jogszerűtlen (BH.2020. 127.) Ezekkel pedig kifejezetten kérkedve, a szinte meztelen személy kiszolgáltatott helyzetét hangsúlyozva pedig több mint aggályos.

Ezek alapján a rendőrségnek különös gondossággal ügyelnie kell arra, hogy az intézkedését rögzítve olyan jogsértő tartalmat ne tegyen közzé saját felületein, vagy adjon ki vezetői jóváhagyással a médiatartalom-szolgáltatók részére, amelyen az látható, hogy az emberi méltóság tiszteletben tartása nem minden esetben érvényesül. Legyen szó akár az intézkedés alá vont személy hiányos öltözetben ábrázolt kiszolgáltatott helyzetéről, vagy a testi kényszer, bilincselés jogszerűtlen, aránytalan alkalmazásáról. Amennyiben az elkövető elfogására nincs más mód, és az csak az ő hiányos öltözetében hajtható végre a legnagyobb biztonsággal, abban az esetben mérlegelni kell, hogy ennek a felvételnek a kiadása is indokolt-e, nem sérti-e az elfogott személy emberi méltóságát. Akár robbantásról, akár terrorcselekményről van szó, a rendőrségnek nem az a feladata, hogy erejét fitogtatva egy alulöltözött emberrel szemben retorziót alkalmazzon, esetleg annak megalázó helyzetét – amely megszegyenítésére, megalázására is alkalmas – közszemlére tegye. Egy demokratikus jogállamban a fegyveres rendvédelmi szerveknek nem feladata az elkövetők megszegyenítése, megalázása, ahogyan a büntetés-megbüntetés ilyen formában való alkalmazása sem.

Az intézkedés alá vont személyek emberi méltóságának megsértése a kivizsgált panaszok alapján nem kivételes és nem ritka a rendőrség részéről. A korábban Független Rendészeti Panasztestületként működő testület www.parlament.hu-n található 2008–2010. évi beszámolójában ([URL10](#)), a 2014–2016. évi beszámolójában ([URL11](#)) *„több esetben arra az álláspontra helyezkedett, hogy a kényszerítő eszköz alkalmazása nem felelt meg az előírásoknak, amelynek következtében pedig megállapítást nyert a személyi szabadsághoz való jog, az emberi méltósághoz és a testi épséghez való jog sérelme.”* A testület megállapításai alapján sok esetben az intézkedések és kényszerítő eszközök használata retorziós jellegű volt, ezért megállapította a panaszosok emberi méltósághoz és tisztességes eljáráshoz való alapvető jogainak súlyos sérelmét.

A testület hatáskörét 2020. február 27-től átvevő alapvető jogok biztosa a 2020-as évről készített beszámolójában szintén kitér arra, hogy a kényszerítő eszközök használata sok esetben aránytalan, indokolatlan, ez által az emberi méltóságot sértő ([URL12](#)).

Abban az esetben, ha az ilyen jogsértésekről felvétel is készül és ezt a rendőrség kiadja a médiatartalom-szolgáltatóknak, nemcsak jogsértést követ el,

hanem a rendőrségbe és a hivatalos személyekbe vetett bizalmat is megrengeti. Az ilyen kommunikációnak rossz üzenete, adott esetben ellentétes hatása lehet. Ennek a megoldásában pedig nem segít az, ha nem beszélünk vagy nem veszünk tudomást róla. Egyrészt egy ilyen felvétel azt mutatja a társadalom tagjainak, hogy esetleges elfogásuk alkalmával teljesen fölösleges együttműködniük a rendőrséggel, végrehajtani az intézkedő rendőrök utasításait, hiszen így is, úgy is, akár hiányos öltözetben is a földre lesznek teperve. Másrészt ezeknek az eseményeknek az utánkövetése a rendőrségi kommunikációban már nem történik meg, nem tudjuk meg azt, hogy hány személyt helyeztek szabadlábra, ki védekezhet szabadon, esetleg kiket mentett fel a bíróság az ellene felhozott vádak alól, vagy ki kapott olyan enyhe büntetést, amely nem indokolta az erőteljes rendőri fellépést. Nem szerepel majd a rendőrségi kommunikációban az, ha egy alulöltözött és földön megbilincselte ember a későbbiekben esetleg ártatlannak bizonyul. Ennek oka a hatáskörmegoszlásban lelhető fel. A bírósági szakban lévő ügyekben a rendőrség nem jogosult tájékoztatást adni. A rendőrségnek azonban nem feladata megtorolni az intézkedés alá vont személy által elkövetett vélt vagy valós cselekményeket, a represszió a büntető bíróság feladata, neki is az irányadó eljárási szabályok megtartásával. De ebben az esetben – még a bíróságnak sem – szabad megsérteni senki emberi méltóságát.

A médiatartalom-szolgáltatók felelőssége a rendőrségtől átvett hírek tekintetében

A médiatartalom-szolgáltatók rendszerint valamilyen forrást használnak fel, az informátor által elmondottakat közvetítik a hírműsoraik összeállításakor. Amennyiben az információk forrása a rendőrség, abban az esetben a médiatartalom-szolgáltatóknak nincs lehetősége a forrás állításait vagy annak valóságtartalmát ellenőrizni. Az újságíró ugyanakkor felelősséggel – büntetőjogi és polgári jogi – tartozik az általa készített médiatartalmak tekintetében (Koltay & Nyakas, 2015) A rendőrség kommunikációs feladatokat ellátó képviselője egy kiemelt esemény, katasztrófa helyszínéről tájékoztat „a jelenleg rendelkezésre álló információk alapján”, amely információ azonban a későbbi eljárások során változhat.

A médiának sok esetben nincs meg vagy erősen korlátozott a lehetősége az információ valóságtartalmának ellenőrzésére. Nincs meghatározva, hogy mely forrásokból származó információk esetében mentesül automatikusan a média az ellenőrzés kötelezettsége alól, mely esetben van többletkötelezettsége és melyeknél várható el fokozott gondosság a közzététel során. A magyar bírói

gyakorlat a híresztelés szélesebb körű megengedése irányába mozdult el. Az országgyűlés, a helyi önkormányzat, a közigazgatás országos és helyi szervei, az igazságszolgáltatás egyes szervei működéséről tudósító médiatartalom-szolgáltatót nem terheli felelősség. A valósághű tudósítás tehát jogszerű. A rendőrség által tartott sajtótájékoztatón elhangzott tényállítások valóságtartalmának ellenőrzésére a médiatartalom-szolgáltatók nem kötelezhetők, mert a média elé nem állítható olyan gondossági követelmény, amely teljesíthetetlen. Márpedig egy adott ügy részleteit a legjobban az ügyben eljáró hatóság – esetünkben a rendőrség – ismeri a legjobban. A kommunikációs szervtől kapott téves információ közlése tehát nem alapozhat meg személyiségvédelmi igényt (Koltay & Nyakas, 2015).

Az információk eltorzítása, az öncélú, egyoldalú bemutatás és stílus, a másik fél megszólaltatása nélkül már jogsértő is lehet.

Kritika a rendőrség emberi méltóságot sértő kommunikációjával kapcsolatban

A rendőrség kommunikációja korántsem mindig tökéletes. A szexuális erőszakkal, kapcsolati erőszakkal és prostitúcióval kapcsolatos hírek vonatkozásában 2015-ben több észrevétel és javaslat fogalmazódott meg (Balogh & Füstös, 2015). A szerzők a problémát abban látták, hogy a rendőrség honlapján megjelent írások címei bulvárosak, szenzációhajhászak, ugyanakkor a közlemények tartalmához nem illeszkedő, más fájdalmit és szenvedését keserű humorral fellevezőtök voltak. Az írás szerint az egyik legsérelmesebb cím a „*Házibuli*” (URL13) volt, amely egy 15 éves lány többszöri megerőszakolásával és azt videóra rögzítésével foglalkozó cikk címe volt, és amely egy vidám, fiatalok szórakozására jellemző házibulival bagatellizálja a súlyos bűncselekményt. A prostitúcióval kapcsolatos hírekben szintén gúnyos, lenéző hangnemet, erkölcsileg ítélkező megfogalmazásokat, kárörvendő és gúnyos megjegyzéseket fedeztek fel. Az elemzést végzők szerint több esetben fiatalkorú lányokról is írtak a kommunikációs szervek, azonban annak említése, hogy a kiskorú prostituáltak minden esetben áldozatnak – a szolgáltatásaikat igénybe vevők pedig bűnelkövetőknek – számítanak, egyetlen esetben sem került kiemelésre.

A rendőrség honlapján az áldozatokat gúnyoló, más kárán örvendő írások nem kizárólag a rendőrség tekintélyét rombolják. Alkalmasak arra is, hogy az érintettek emberi méltóságát megsértsék.

Összefoglalás

A hírigény egyre növekszik, ahogyan a hírek megosztására alkalmas felületek száma is folyamatosan növekszik. Az a médiatartalom-szolgáltató, aki elsődlegesen közöl le egy eseményt, feltehetően megnyeri az aznapi hírversenyt, hiszen minden ezt követő további médium az ő írásaira fog hivatkozni, utalni. Ez egy olyan versenyhelyzetet teremt, amely egyben játék az idővel is. Az idő pedig fontos tényező a hírek moderálása tekintetében.

A Las Vegas-i példa jól szemlélteti, hogy a rendőrségi forrásból származó információkat – jelen esetben felvételeket – a média változtatás nélkül adta közzé. Még akkor is, ha azon kiszolgáltatók helyzetben lévő, emberi méltóságukban megsértett emberek voltak láthatók.

A magyar rendőrség kommunikációs szerveinél eddig ilyen nem fordult elő, vagy nem közismert a közlés későbbi kimenetele. Ameddig a magyar rendőrök nem viselnek testkamerát és annak felvételeit nem teszik közzé, ilyen esettől nem kell tartani. Ha pedig általánossá válik a rendőrségi kamerafelvételek közzététele, egy szabályt akkor is szem előtt kell tartani: az emberi méltóság sértésetlen, és tilos a megalázó, kiszolgáltatók helyzetben lévő személyek médiatartalomban történő öncélú és sérelmes bemutatása.

Végezetül pedig ne feledjük: „*A rendőrség tiszteletben tartja és védelmezi az emberi méltóságot, óvja az ember jogait.*”¹⁸ Válogatás nélkül.

Felhasznált irodalom

- Balogh L. & Füstös M. (2015). Szexuális erőszakkal, kapcsolati erőszakkal és prostitúcióval kapcsolatos hírek a magyar rendőrség honlapján. Észrevételek és javaslatok médiaetikai szempontból. *Magyar Rendészet*, 15(1), 59–72.
- Barlai R. & Kővágó Gy. (1996). *Válság- (katasztrófa) kommunikáció, tanulmányok és szemelvények*. Petit Real Könyvkiadó.
- Koltay A. & Nyakas L. (2015). *Magyar és európai médiajog*. Wolters Kluwer Kft.
- Schweickhardt G. (2013). *Katasztrófavédelmi igazgatás*. Nemzeti Közszerzői és Tankönyvkiadó Zrt.
- Vékás L. & Gárdos P. (2018). *Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. Wolters Kluwer Kft.

18 Rtv. 2. § (1) bekezdés.

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *Stephen Paddock: Listen to the moment police burst into Las Vegas shooter's hotel room.* www.independent.co.uk/news/stephen-paddock-las-vegas-shooting-audio-moment-police-burst-in-hotel-room-latest-a7979076.html
- URL2: *Las Vegas shooting: Police body camera footage shows chaotic search for Mandalay Bay gunman.* www.independent.co.uk/news/world/americas/las-vegas-shooting-latest-updates-police-body-camera-footage-video-stephen-paddock-mandalay-bay-a7981886.html
- URL3: *Országos Redőr-főkapitányság Alapító Okirata.* www.police.hu/sites/default/files/orfk_alapito.pdf
- URL4: *Alsógyatyában fogták el az órákat, ékszereket, pénzt lopó Kálmánt.* www.444.hu/2016/06/04/alsogyatyaban-fogtak-el-az-orakat-ekszereket-penz-lop-kalmant
- URL5: *Gatyában fogták el az embervadászt.* www.blikk.hu/aktualis/krimi/gatyaban-fogtak-el-az-embervadaszt/6hjjel1
- URL6: *Alsónadrágban fogták el a BRFK volt nyomozóját.* https://hvg.hu/itthon/20140807_Alsonadragban_fogtak_el_a_BRFK_volt_nyomo
- URL7: *Alsónadrágban fogták el a 19 éves férfit, aki több rábaközi otthonba is betörhetett.* www.kisalfold.hu/kek-hirek/helyi-kek-hirek/alsonadragban-fogtak-el-a-19-eves-ferfit-aki-tobb-rabak-kozi-otthonba-is-betorhetett-video-10367185/
- URL8: *Alsónadrágban fogták el a magyar drogbárót – Videó a rajtaütésről!* www.life.hu/hirek/20210529-alsonadragban-fogtak-el-a-magyar-drogbarot-video-a-rajtautesrol.html
- URL9: *Ledöntötték Az Akadályokat.* www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/ledontottek-az-akadalyokat
- URL10: *A Független Rendészeti Panasztestület Beszámolója a 2008–2010. évi tapasztalatairól.* www.parlament.hu/irom39/05033/05033.pdf
- URL11: *B/15762 A Független Rendészeti Panasztestület Beszámolója A 2014 – 2016. Évi Tapasztalatairól.* www.parlament.hu/irom40/15762/15762.pdf
- URL12: *Beszámoló Az Alapvető Jogok Biztosának És Helyetteseinek Tévékenységéről 2020.* www.ajbh.hu/documents/10180/3812363/AJBH+besz%C3%A1mol%C3%B3+2020/a629d00d-5057-b867-afef-aadcf10cf8ea?version=1.0
- URL13: *Házibuli.* <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/hazibuli>

Alkalmazott jogszabályok

1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányáról
1986. évi II. törvény a sajtóról
- 24/2014. (VII. 22.) AB határozat

8/1990. (IV. 23.) AB határozat

A Független Rendészeti Panasztestület B/15762. számú beszámolója a 2014 – 2016. évi tapasztalatairól

A Független Rendészeti Panasztestület beszámolója a 2008 – 2010. évi tapasztalatairól

A médiatartalom-szolgáltatók részére adható tájékoztatás rendjéről szóló 10/2013. (III. 14.) ORFK utasítás

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény

A rendőrség szolgálati szabályzata, Belügyminisztérium, 1968. (A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 2-es számú parancsa, 10-21/2/1968. iktatószám)

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény

A szolgálati szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R (2000) 7. ajánlása

Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény BH2020. 51.

Egyes fegyveres szervek szolgálati szabályzatának módosításáról, valamint a SIS-be történő adatbevitel elrendeléséhez felhasználandó iratmintákról, valamint a közúti közlekedési igazgatási feladatokról, a közúti közlekedési okmányok kiadásáról és visszavonásáról szóló 35/2000. (XI. 30.) BM rendelet módosításáról szóló 45/2007. (IX. 21.) IRM rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 18/2013. (V. 9.) BM rendelet

Kúria Kfv. 37.435/2016/6.

Kúria Kfv.III.38.129/2016/4.

Kúria Pfv. 21.200/2017/6.

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

PJD2017. 23.

Recommendation No. R (2000) 7 of the Committee of Ministers to Member States on the right of journalists not to disclose their sources of information (Adopted by the Committee of Ministers on 8 March 2000, at the 701st meeting of the Ministers' Deputies).

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Pokrócos Gy. (2022). Az emberi méltóság a rendőrséget is érintő válságkommunikációban. *Belügyi Szemle*, 70(7), 1447–1467.<https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.7.6>

Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő rovat elé

Finszter Géza

professor emeritus, ny. rendőr ezredes
Magyar Tudományos Akadémia doktora,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar

Korinek László

professor emeritus
Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja,
Pécsi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar

Absztrakt

A rovat *célja* annak a külföldi szakirodalomnak a bemutatása, ami egy válságokkal terhes nemzetközi környezetben a szabadság és a biztonság értékrendjeinek harmóniáját keresi. Az elméleti alapvetést gazdagítja a közrend és a közbiztonság fogalompár szembesítése. A stratégiai kérdések körében találkozhatunk a terrorizmus elleni küzdelem tervezésével. Továbbra is téma marad a világvárossal kapcsolatos külföldi megoldások figyelemmel kísérése, de téma a szociális gondozás és a rendészet együttműködése is.

A szerkesztés *módszere* ebben az esetben is a külföldi szakirodalom lehető legteljesebb, a hangsúlyokat és a kutatási eredményeket híven tükröző bemutatása.

Az elkészült recenziók *főbb megállapításai* megerősítik a rendészeti igazgatásnak azokat a főbb törekvéseit, amelyek a 21. század harmadik évtizedét jellemzik. Ide sorolható a rendőrségi szervezetek reform értékű fejlesztése, a környezet- és klímavédelem feladatainak közbiztonsági összefüggései, a digitális világ biztonságra gyakorolt hatásai.

A rovat *fő értéke* az, hogy a hazai kutatók és a rendészeti gyakorlat szakemberei számára megnyitja az univerzális jelentőségű forrásokat.

A kutatási *eredmények* ismertetése során olyan különös utakat találhatunk, mint a rendőrségi visszaélések elemzése a gépi tanulás útján, a járvány leküzdésére bevethető rendészeti intézkedések lehetőségei a mobil telefonok megfigyelésében. Hasonlóan ritkán előkerülő probléma a szociális munkások és a rendőrségek együttműködése, ami osztrák, belga és portugál gyakorlat alapján kerül ismertetésre.

Kulcsszavak: biztonsgtudományok, közbiztonság és közrend, kutatási téma

Abstract

The *aim* of this column is to present the foreign literature that seeks the harmony of the values of freedom and security in an international environment fraught with crises. The theoretical foundation is enriched by the confrontation of the

concepts of public order and public security. Among the strategic issues we can find in the planning of the fight against terrorism. Monitoring foreign solutions to the pandemic remains a topic, as well as the cooperation between social care and law enforcement.

In this case too, the editorial *method* is to present the foreign literature as fully as possible, reflecting the emphases and research findings.

The main *findings* of the reviews confirm the main aspirations of law enforcement administration in the third decade of the 21st century. These include the reform-oriented development of police organisations, the public security context of environmental and climate protection tasks, and the impact of the digital world on security.

The main *value* of the column is that it opens up resources of universal relevance to domestic researchers and law enforcement professionals.

In presenting the *results* of the research, we can find special ways, such as the analysis of police abuses through machine learning, the possibilities of law enforcement measures to combat the epidemic in mobile phone surveillance. A similarly rare problem is the cooperation between social workers and police forces, which is illustrated on the basis of Austrian, Belgian and Portuguese practice.

Keywords: security sciences, public security and public order, research subject

NEMZETKÖZI RENDÉSZETI FIGYELŐ

Nemzetközi Rendészeti Figyelő VI.

International Law Enforcement Observer VI.

Pék Richárd Tamás

Dr. doktorandusz
Nemzeti Közszerológati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
pektamasrichard@gmail.com

Fekete Csaba

Dr. mesteroktató, doktorandusz,
c. rendőr dandártábornok
Nemzeti Közszerológati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
fekete.csaba2@uni-nke.hu

Gál Erika

Dr. tanársegéd, rendőr alezredes
Nemzeti Közszerológati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
gal.erika@uni-nke.hu

Erdélyi Katalin

doktorandusz
Nemzeti Közszerológati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
katalin@irasszakerto.hu

Bánáti Tibor

Dr. doktorandusz, kiemelt főreferens,
rendőr alezredes
Országos Rendőr-főkapitányság,
Bűnügyi Főigazgatóság,
Bűnügyi Elemző-Értékelő Főosztály
banati.tibor@uni-nke.hu

Bacsó Bernadett

doktorandusz, német nyelvtanár
Nemzeti Közszerológati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
bacsó.bernadett@uni-nke.hu

Pék Richárd Tamás

A szabadság és biztonság viszonya Svájcban: mit értenek a svájciak „szabadság” és „biztonság” alatt, hogyan értékelik a kettő egymáshoz való viszonyát

A cikk a 2018. március 21. napja és 2018. április 4. napja között, 10 401 felnőtt, Svájcban élő, svájci állampolgár online megkérdezéssel végzett, a Svájci Biztosítási Szövetség 2018. évi Biztonsági Jelentésének a Szabadság és Biztonság tanulmánya (URL1) kiértékelését helyezi a középpontba. A felmérés legnagyobb újítása, hogy a szabadságot és biztonságot a megkérdezettek oldaláról, az ő válaszai alapján vizsgálta, és e körben hiánypótló jellegű, hiszen korábban ilyen felmérés még nem volt. A cikk elsőként a szabadság és biztonság fogalmával kapcsolatban adott válaszokat elemzi, majd azok kategorizálásával, fogalmi magyarázatával foglalkozik, végül a felmérésben vizsgált négy tézist és eredményeit mutatja be, azokból következtetést levonva.

A felmérés során elsőként arra voltak kíváncsiak, hogy a megkérdezettek mit értenek a szabadság és a biztonság fogalma alatt, azt hogyan magyaráznák meg saját szavaikkal. A szabadság definiálására 2262 fő, míg a biztonságra 2258 fő válaszolt. A válaszok alapján 47, illetve 52 kategóriát állítottak fel, majd azokat szűkítették azokra, melyekre legalább 50 válasz érkezett. A szabadságnál 10, míg a biztonságnál 11 kategória alakult ki.

A szabadság kategóriái: azt csinálhatom, amit akarok (392 fő); magam döntöm el, hogy mi a szabadságom (192 fő); vélemény szabadság (176 fő); mozgási szabadság (170 fő); függetlenség (140 fő); biztonság (114 fő); félelemnélküliség (106 fő); döntési szabadság (94 fő); pénzügyi eszközök (57 fő); választási lehetőség (52 fő). A kategóriák alapján meghatározott szabadságfogalom első sorban a szabadsággal (tenni és tenni hagyni, amit szeretne az ember; alapjogokkal, cselekvési fogalmakkal) hozható összefüggésbe.

A biztonság kategóriái: félelemnélküliség (332 fő), mozgási szabadság (270 fő), jól érzem magam érzése (200 fő); szabadság (147 fő); fenyegetésnélküliség (73 fő); védelem (73 fő); védettség (59 fő); veszélytelenség (59 fő); gondolati szabadság (53 fő); gondtalanság (56 fő); bizalom (52 fő).

A két fogalom definiálásánál közös elem volt a mozgási szabadság, a félelemnélküliség és a szabadságot a biztonsággal, illetve a biztonságot a szabadsággal határozták meg a válaszadók. Utóbbi azt mutatja, hogy a két fogalom egymásnak nem ellentettjei, hanem ikerfogalmak.

A kategóriába sorolt válaszok alapján meghatározott szabadság- és biztonságfogalom további felosztást igényel. Létezik negatív (szabadság valamtől) és pozitív szabadságfogalom (szabadság valamihez). A negatív szabadság a szövetségi alkotmányból írt alapjogokból (7-35. cikk) fakad és korlátozásukra csak az alkotmányban meghatározott feltételek [36. cikk (1)–(3) bekezdések] mellett kerülhet sor azzal, hogy azok lényegi tartalma érinthetetlen és korlátozhatatlan, és addig terjed, míg harmadik személy alapjogát nem korlátozza. A pozitív szabadság biztosítja, hogy a polgárok jogosultak tenni, amit akarnak a szövetségi alkotmányban biztosított alapjogokat gyakorolva. A válaszadók a pozitív szabadságot (901 válasz) jobban preferálták a negatív szabadsággal (592 válasz) szemben.

A biztonságfogalom további felosztásának elméleti hátterét a kriminológia adja, ahol az objektív és szubjektív biztonságot különböztetik meg. Előbbit a rendőrségi bűnügyi statisztika méri, mely statisztikailag és tudományosan igazolható, ellenőrizhető azzal, hogy adatait az áldozatfelmérések során, a látens bűnözéssel kapcsolatban nyert adatokkal ki kell egészíteni. A szubjektív biztonság a biztonságérzetet jelenti. A válaszadók többsége a szubjektív biztonságot (813 fő) fontosabbnak tartotta, mint az objektív biztonságot (563 fő).

A szabadságra, biztonságra, annak érzetére a szociodemográfiai helyzet is hatással lehet. A felmérés szerint a nem, iskolai végzettség, jövedelem nem mutat statisztikailag szignifikáns különbséget a szabadság vonatkozásában. A baloldali politikai beállítottságúak átlagon felüli gyakorisággal a negatív (baloldaliak: 46%, közép: 22%, jobboldaliak: 32%), míg a jobboldali politikai beállítottságúak a pozitív szabadságot értik a szabadság alatt (baloldaliak: 36%, közép: 23%, jobboldali 41%). Az iskolai végzettség, jövedelem nem mutat statisztikailag szignifikáns különbséget a biztonságnál. Az életkor esetén a 18–35 éves kor közötti válaszadók, átlagon felüli gyakorisággal a szubjektív (29%), míg az 55 év felettiek inkább az objektív biztonságot preferálják. A baloldali politikai beállítottságúak és a férfiak az objektív, míg a jobboldali beállítottságúak és a nők a szubjektív biztonságot választják.

A tanulmány ezt követően négy tézist nevez meg, melyet a felmérés eredményei alapján megvizsgált:

1. A két fogalomnál egy fogalmi ikerpárról van szó és mindkettő kölcsönösen feltételezi egymást. A népességben mindkét értéket közel azonosan támogatták, és a viszonyukat állandóan újra kell nézni, mert változhat a támogatottság mértéke.
2. Azok, akik nem érzik biztonságban magukat, sokkal inkább készek a szabadságjogokat feladni a biztonság érdekében.
3. Azoknál, akik biztonságban érzik magukat, a szabadság elsőbbséget élvez a biztonsággal szemben.
4. A terrorizmussal kapcsolatban elfogadott, hogy a megkérdezettek általánosságban a biztonság szupremáciáját erősebben támogatják.

Az eredmények körében megállapítható, hogy az első tézist a felmérés igazolta, mert a megkérdezettek döntő többsége mind a biztonságot, mind a szabadságot fontosnak tartotta, azonos mértékben választották, mely során a biztonság a szabadságot még megelőzi, és a megkérdezettek 56%-a szerint az államnak a biztonságot még az egyéni szabadság kárára is biztosítania kell.

A második tézis csak részben, az életkor, iskolai végzettség, politikai beállítottság esetén igazolható, míg a harmadik tézis csak a férfiaknál és baloldali politikai beállítottságúaknál igazolható.

A negyedik tézis általánosságban igazolható, mivel a megkérdezettek 64%-a egyetértett azzal, hogy a biztonságot még a személyes szabadság korlátozásával is biztosítani kell.

A cikk a következtetések között kiemeli, hogy a szabadság alatt a válaszadók elsősorban a pozitív szabadságot és a szubjektív biztonságot emelték ki, mely mindkettő elsősorban érzelmi fogalom, azok tartalmilag átfedik és nem zárják

ki kölcsönösen egymást. Így a két fogalom ikerfogalom különböző súlyozással, megnevezésük számos és terjedős.

Összességében megállapítható, hogy Svájc objektívan nézve egy biztonságos és szabad ország, ahol a szabadságot és a biztonságot azonos mértékben, erősen kezelik, mivel mindkét társadalmi alapérték ikerfogalom, melyek egymást kölcsönösen nem zárják ki. Mivel a népesség mind szabadnak, mind biztonságban lévőnek érzi magát, ebben az összefüggésben az objektív helyzet és a szubjektív értékelés egybevágo.

Fekete Csaba

Közbiztonság és közrend – fogalmi és intézményi hatály

Public Security and Public Order – Conceptual and Institutional Scope

A lengyel szerzők publikációjukban a közrend és közbiztonság fogalmát elemzik mint a biztonsgtudományok kategóriáit.

Kutatásuk problémáját kérdésben fogalmazták meg: Hogyan kezelik a közbiztonságot és a közrendet definíciós és intézményi szempontból?

A tanulmány elméleti kutatási módszereket használ, a szakirodalom kritikai elemzése és társadalmi jelenségek elemzése útján ad választ a feltett kérdésre.

A szerzők részletesen bemutatják az intenzív lengyel biztonsgkutatás tudományos eredményeit. A biztonsgot széles hatókörrel és jelentéssel bíró, több dimenziós fogalomként határozzák meg.

A kifejezésnek számtalan meghatározása van, attól függően, hogy milyen szinten veszik figyelembe. A biztonsg magába foglalja a szükségletek kielégítését (létezés, túlélés, bizonyosság, teljesség, stabilitás, identitás, függetlenség, életszínvonal és minőség védelme). Hiánya szorongást és fenyegetésérzetet okoz. A biztonsg az ember, a társadalmi csoportok fő szükséglete, ugyanakkor az állami és a nemzetközi rendszerek alapvető szükséglete. A biztonsg befolyásolja az emberi attitűdök kialakulását, mivel ez az egyik olyan tevékenységi feltétel, amelynek célja az életcélok elérése. A biztonsg tehát szükséglet, de egyben az emberi tevékenység feltétele is.

A lengyel tudományos irodalom meglehetősen széles körben írja le a közbiztonság és a közrend fogalmát. E fogalmak jelentésének elemzését sok kutató végzi, és közülük sokan saját definíciót javasolnak.

A tanulmány vizsgálja a biztonsg és közbiztonság fogalmának viszonyát, valamint részletes tartalmi elemzést végez a közrend, közbiztonság fogalmát illetően, ezzel kapcsolatban több kutató álláspontját idézi.

Egyes szerzők a közbiztonságot a biztonság elemeként, bizonyos állapotként vagy folyamatként értelmezik. A közrend és közbiztonság fogalmával kapcsolatban pedig kiemelik, hogy azt az irodalomban, a jogalkotásban, a köznyelvi kommunikációban gyakran szinonim fogalomként alkalmazzák, holott ezek nem egyenértékűek.

A közrend és a közbiztonság fogalma kétértelmű jelentési körrel rendelkezik, amelyeket a szakirodalom gyakran meghatározatlan fogalmakként ír le, így az nem került egyértelműen definiálásra.

Az irodalomban a közbiztonság számos definíciója megtalálható, e fogalom sokfélesége pedig a jogi meghatározás hiányából ered. A közbiztonsági területek sokfélesége lehetetlenné teszi a közbiztonság átfogó meghatározását.

A közbiztonság meghatározásának a tanulmányban idézett nézetei rávilágítottak e fogalom jelentési körének egyértelmű meghatározásával kapcsolatos nehézségekre.

A közrend fogalma a belügyi szervek és más közigazgatási szervek, társadalmi szervezetek azon feladataira utal, amelyek közvetlenül kapcsolódnak az államban az élet normális fejlődését lehetővé tevő rend fenntartásához.

Rámutat ugyanakkor arra, hogy a közbiztonság fenntartása, védelme az egyik legrégebbi közfeladat, amely szorosan kapcsolódik a közhatósághoz, közigazgatási szervekhez, és mindenekelőtt alkotmányos érték. Kiemeli a Lengyel Köztársaság alkotmányának ide vonatkozó legfontosabb rendelkezéseit.

Megteremtése, fenntartása elsősorban a legfőbb központi kormányzati szervek, valamint az önkormányzati szervek közfeladata. A közbiztonsági kérdésekkel foglalkozó intézmények többsége a Belügyminisztérium szervezetében működik. A jogalkotó azonban számos feladatot bízott a Belügyminisztériumon kívüli intézményekre, ezért a tanulmány bemutatja, hogy egyes lengyel közigazgatási szervek, illetve jogintézmények hogyan szolgálják a közbiztonság és közrend fenntartását. A közbiztonság védelme a lengyel közigazgatás szervezetrendszerében alapvetően a rendőrség feladata.

A közrend és a közbiztonság fogalmi kölcsönösen meghatározzák, kompenzálják egymást, és nagyon gyakran egymás mellé tartoznak. Ezt valószínűleg az a tény diktálja, hogy egy olyan entitás egészére utalnak, amely tág értelemben a biztonságra utal, beleértve a közös javak és érdekek védelmét, amelyek hozzájárulnak annak megvalósításához.

Janusz Gierszewski, Andrzej Piecywok kutatási eredményének konklúziója, hogy a közbiztonság és a közrend kategóriái a biztonsági terület tudományos kutatásának tárgyai lehetnek. A közbiztonság és a közrend fogalma a legtágabb értelemben vett közterületeken élő polgárok biztonságát is magában foglalja. Az emberek védelme előtérben van, mert a társadalom egyes tagjainak biztonsága

meghatározza a békét, a társadalmi rendet, garantálja az egész állami szervezet biztonságát

Ezek a kategóriák lehetővé teszik a kutatási terület meghatározását és korlátozását azáltal, hogy a kutatásnak egy kategóriát (közbiztonság vagy közrend) vagy más kritériumokat jelölnek meg.

Gál Erika

Zsúfolt helyek terrorizmus elleni védelme: a védelmi intézkedések elfogadását gátló jelenlegi tényezők és akadályok elemzése

Protecting crowded places from terrorism: an analysis of the current considerations and barriers inhibiting the adoption of counterterrorism protective security measures

A tanulmány középpontjában azok a helyek, helyszínek állnak, amelyek nagy létszámú befogadóképességük miatt jelentős vonzerőt jelentenek a terroristák számára. Ezért alapvető fontosságú, hogy az új zsúfolt helyek tervezése, kialakítása során figyelemmel legyenek a terrorizmus elleni küzdelemre is, így a szerzők által lefolytatott kutatásnak a középpontjában a jelenlegi helyzet alaposabb megértése állt, illetve megkísérelte azonosítani azokat az akadályokat, amelyek gátolhatják a terrorizmus elleni védelmi intézkedések meghozatalát.

Míg a 2001. szeptember 11-i támadásokat a terrorizmusellenes intézkedések fejlődésének meghatározó pillanatának tekintik, az olyan országok, mint az Egyesült Királyság, már korábban is jelentős tapasztalattal rendelkezett a belföldi terrorizmus elleni fizikai válaszlépések alkalmazásában. Azonban miközben ezek a válaszlépések csökkentették a terrortámadások előfordulásának lehetőségét, negatívan befolyásolták a városközponti zsúfolt helyeknek mint biztonságos lakóhelynek, munkahelynek, közösségi térnek, tanulási helyszínnek, turisztikai csomópontnak és befektetésnek a vonzerejét. Az Amerikai Egyesült Államokban a jövőbeli terrortámadások hatásainak ellensúlyozására és mérséklésére innovatív tervezési jellemzők irányultak (például törésbiztos üvegezés), azonban azokat főként szövetségi érdekeltsgű helyszíneken alkalmazták, és kevés figyelmet fordítottak más kritikus infrastruktúrára vagy olyan helyszínekre, ahol tömeges összejövetelekre került sor.

A szeptember 11-i események katalizátorként szolgáltak a terrorizmusellenes politika újragondolásához, különösen nyugati viszonylatban, sokkal nagyobb hangsúlyt fektetve a kritikus infrastruktúra eszközeinek terrorizmussal szembeni védelmére.

Az Amerikai Egyesült Államokban ezekre a változásokra adott kezdeti választ a 2002-ben elfogadott Nemzeti Belbiztonsági Stratégia. Más nyugati államok látzólag követték az amerikai a példát, így például Ausztrália 2004-ben adta ki első terrorizmussal kapcsolatos fehér könyvét. Az ausztrál fehér könyv azonban csak nagyon korlátozott figyelmet szentelt a terrorizmus elleni védekezés biztonsági követelményeire. Ezzel szemben az EU-stratégia tartalmazott egy külön szakpolitikai ágat az állampolgárok terrorizmussal szembeni védelmére, a sebezhetőségek megértésére és csökkentésére, valamint a kritikus infrastruktúrák védelmére.

A kezdeti publikációk megjelenése óta a terrortámadások célpont szerinti iránya megváltozott, gyakoribbá váltak a zsúfolt helyek ellen intézett támadások, amelyek világszerte nemzetbiztonsági aggodalomná váltak. Természetesen ezeket a fent említett stratégiákat számos alkalommal felülvizsgálták, és minden iteratív fejlesztési folyamat egyre inkább a zsúfolt helyek terrortámadásokkal szembeni védelmének koncepciójára összpontosított azért, hogy összehangolt erőfeszítésekkel útmutatást nyújtsanak a védekezéssel és felkészüléssel kapcsolatban. A védekezésre hivatott állami szervek mellett nagy hangsúlyt kapott az új zsúfolt helyeket fejlesztők, azok kiépítésébe befektető piaci szereplők tájékoztatásának, felkészítésének igénye is. Ilyen útmutatókra is találhatunk kifejezetten jó példákat, azonban összességében mégis az mondható el, hogy hiányzik a vita arról, hogy az ingatlanfejlesztés milyen szerepet is játszik a terrorizmus elleni védekezés folyamatában.

Információk a kutatásról, annak módszeréről

A bevezetőben megfogalmazott probléma megértése, a gátló tényezők feltárása és azonosítása érdekében kvalitatív módszertani keretbe ágyazott empirikus kutatást végeztek a szerzők az Egyesült Királyságban, az Amerikai Egyesült Államokban és Ausztráliában. Az Egyesült Királyságban Belfast és London, az Amerikai Egyesült Államokban New York City, Oklahoma City és Atlanta, Ausztráliában pedig Sydney, Melbourne és Canberra városaira összpontosítottak a kutatás során. Ezeket a városokat három meghatározó tényező hatására választották kutatási területként. Mindegyik város vagy (1) a nemzetközi vonatkozású terrorizmus fókuszában állt az utóbbi időben; (2) külön politikákat dolgozott ki, amelyek a zsúfolt helyek védelmére összpontosítanak; vagy (3) egy globális város, amely minden évben jelentős számú látogatót vonz.

A kutatás két alapvető kutatási kérdés megválaszolását célozta. Az első kérdés arra vonatkozott, hogy a zsúfolt helyek kialakításával foglalkozó szakemberek jelenleg figyelembe veszik-e a terrorizmus elleni védelmet az ingatlanfejlesztési folyamat során. Ha igen, akkor a döntéshozatali folyamatban az ilyen típusú

intézkedések szerepelnek-e, és a tervezési-fejlesztési folyamat mely szakaszában jelennek meg. A második kérdés annak megértésére irányult, hogy a zsúfolt helyek kialakításában milyen akadályok gátolhatják potenciálisan a terrorizmus elleni védelmi intézkedések bevezetését.

Az empirikus kutatás lefolytatásához félig strukturált interjúkat vettek fel a fent említett városok építészeti, várostervezési, mérnöki, tervezési, projektmenedzsment, önkormányzati képviselőkkel, ingatlanfejlesztési és befektetési szektorban dolgozó szakemberekkel. Az egyes országokon belül mindaddig készítették az interjúkat, amíg az egyes szakmai szektorokon belül el nem érték az információk telítettségét. Ehhez ötvenhat interjút kellett lefolytatni az Amerikai Egyesült Államokban, ötvennégy interjút az Egyesült Királyságban és harminckett interjút Ausztráliában – így a minta összesen 142 interjúból állt. Az interjúkérdések tesztelése és finomítása egy kísérleti folyamat során történt, amelynek keretében tíz félig strukturált interjút vettek fel az Egyesült Királyság szakértőivel. A kísérleti szakasztól kezdődően a folyamat finomítását követően minden további interjút ugyanazzal a kérdéssorral készítették el, hogy biztosítsák a kutatás eredményeinek összehasonlíthatóságát.

A kutatás eredményei

A kutatás eredményeit tekintve azok hat nagy csoportba sorolhatók. Az interjúalanyok válaszait elemezve elsőként megállapítható, hogy a világ legtöbb országában hiányzik a konkrét jogszabályi követelmény a terrorizmusellenes védelmi biztonsági intézkedések beépítésére a magánszektor által megvalósított új fejlesztésekbe. Pedig ennek célja a terrorizmus elleni védekezés biztonsági szempontjainak egyértelmű integrálása lenne a zsúfolt helyek tervezési-fejlesztési folyamatába.

Második eredményként a kutatók megfogalmazták, hogy bár általánosan elfogadott volt, hogy a jövőben a fejlesztési folyamatban a terrorizmus elleni küzdelemre fokozottan figyelni szükséges, ez jelenleg nem lényeges szempont az ingatlanfejlesztési döntéshozatalban, különösen igaz ez a kis- és közepes méretű vállalkozások, befektetők esetében. Az eredmények azt sugallták, hogy kulcsfontosságú feladat lenne a terrorfenyegetettség felismerésének fokozása a magánszektor fejlesztési projektjein belül.

Az eredmények harmadik nagy csoportját hatásvizsgálat keretében mutatták ki a szerzők, amely először is feltárta az elmúlt évek jelentős terroreseményeit, és azoknak a zsúfolt helyek fejlesztésében részt vevők döntéshozatalára irányuló hatásait. Az esetek részleteinek feldolgozását és elemzését követően megállapították, hogy a nagyvárosokban dolgozó és nagyszabású ingatlan- és

infrastruktúra-fejlesztési terveket készítő válaszadók jelezték, hogy ezek az események felkeltették a figyelmüket a terrorizmus lehetséges kihívásaira. A kisebb városokban fejlesztéssel foglalkozók és kisebb projekteken dolgozók körében ez nem mindig volt így. Az eredmények azt is kimutatták, hogy ezek az események nem készítették őket más gondolkodásra, vagy nem változtatták meg döntéseiket az új fejlesztésekkel vagy a meglévő zsúfolt helyek utólagos felszerelésével kapcsolatban. Mindezt számos tényező motiválta, többek között: a támadások gyakorisága, távolság a támadástól, ügyfélvezéreltség, illetve a mentalitás. Érdekes módon az ügyfél-aspektus – azaz, hogy a terrorizmus elleni védelmi intézkedések beépítése vagy kizárása iránti végső döntés mindig az ügyfél kezében van – jelent meg a legkiemelkedőbb komponensként abban, hogy a közelmúlt terroreseményei befolyásolták-e a döntések meghozatalát.

A válaszok alapján negyedik lényeges eredményként fogalmazták meg azt, hogy a válaszadók széles spektruma felismerte, hogy a terrorizmus elleni intézkedések a jövőben valószínűleg hangsúlyosabbak lesznek a döntéshozatali folyamatban, azonban a magánszektorban nyitottabbnak kell lennie a védelmi szakemberek bevonására, csakúgy ahogy az a közszférában is történik. Sok szervezetnél ma is vannak és korábban is voltak házon belüli biztonsági szakértők vagy biztonsági tanácsadók, azonban a fejlesztői közösséggel folytatott megbeszélések arra utalnak, hogy a főbb globális gyakorlatokon kívül tartózkodó építészeti és egyéb tervezői szakemberek nem voltak kellően képzettek vagy jártasak a terrortámadások mérséklésével kapcsolatos innovatív és integrált tervezési megoldások alkalmazásában. Ennek eredményeként a javasolt tervek gyakran jelentős többletköltséggel jártak volna, amit a fejlesztési költségvetés nem tudott volna kigazdálkodni. Ez tehát hatással lenne az ilyen intézkedések szervezeti elfogadottságára, különösen akkor, ha azokat nem írja elő törvény.

Az ötödik nagy eredménycsoportban összefoglaló megállapítást tettek a kutatók, hiszen az egész válaszadói csoport egyetértett abban, hogy a terrorizmus elleni küzdelmet kiemelt szempontként kell kezelni az ingatlanfejlesztési folyamatban. Bár ez a konszenzus nyilvánvaló volt, egyes válaszok mégis azt sugallták, hogy egy ilyen követelményt nehéz lenne kezdeményezni és fenntartani. Valójában az ágazatok résztvevői megjegyezték, hogy a konkrétabb iránymutatásoknak és keretrendszernek produktívnak kell lenniük az épületek funkcionalitását, kialakítását és működését illetően, és azokra a válaszokra kell összpontosítani, amelyek arányosak azokkal a veszélyekkel, amelyekkel egy-egy fejlesztés szembesülhet. Ezzel összefüggésben a válaszadók azt sugallták, hogy a rendőrségi védelmi biztonsági tanácsadók nem értették teljesen az ingatlanfejlesztést, annak tervezési elemeit vagy a kapcsolódó költségeket, és ennek következtében többször olyan ajánlásokat tettek, amelyek nem voltak megfelelőek,

ezáltal az ingatlanfejlesztői oldal nem tudta az ügyfél és a rendőrség igényeit megfelelően, kiváló minőségben biztosítani.

A hatodik csoportban olyan új ismeretek mutathatók ki a kutatás eredményeként, amelyek egyértelműen meghatározzák, hogy miért nem vezetnek be terrorizmus elleni védelmi intézkedéseket a zsúfolt helyek fejlesztései során. Ezek az akadályok egészen a költségekkel kapcsolatos hagyományos aggályoktól a fejlesztési folyamatban részt vevő különböző szakmák közötti szakértelem/oktatás hiányával kapcsolatos kihívásokig terjedtek. A legmarkánsabb akadályok közé sorolhatjuk a tudatosság hiányát, azaz, hogy a fejlesztési szektorban is szükség van a figyelem felkeltésére, mivel ez komoly akadályt jelent a terrorizmus elleni védelmi biztonsági intézkedések beépítése, mérlegelése előtt. Egyértelmű akadályként azonosítható a védelmi intézkedések által generált többletköltség. A szerzők megállapították, hogy a költségkorlát csak akkor lesz lebontva, ha a terrorizmus elleni védelmi intézkedések megfontolását javasló biztonsági szakemberek bizonyítani tudják, hogy az ilyen intézkedések beépítése hozzáadott értéket és piacképességet jelent mind a fejlesztő közösség, mind a végfelhasználó számára. Ennek megfontolását, hogy egy bizonyos zsúfolt hely fejlesztése során alkalmazzanak-e terrorizmus elleni védelmi intézkedéseket nagy mértékben gátolhatja az ügyfél státusza is. Hacsak a magánszektorbeli oldal nem kapcsolódik kritikus nemzeti infrastruktúrához, vagy nem vonz egyszerre több tízezer embert, valószínű, hogy a megfontolásaik korlátozottak lesznek. A gátló tényezők közé sorolják a helyszín fizikai adottságait is, hiszen egyes fejlesztésre szánt telephelyek olyan helyen helyezkednek el, amelyek nem alkalmasak számos védelmi intézkedés végrehajtására, és ennek következtében az intézkedések hatékonysága is csökken. Az oktatás és szakértelem kérdéskörével kapcsolatban a válaszok azt is jelezték, hogy aggályok merültek fel az ingatlanszakma terrorizmus elleni küzdelemmel kapcsolatos szakértelmével kapcsolatban. „... [*a szakmák*] *küzdenek azért, hogy valódi szakértőket találjanak, akik valódi javaslatokat tudnak adni*” (McIlhatton et al., 2018). Más válaszok azt mutatták, hogy a biztonsági szakértelemre a tervezői és mérnöki szakmákon belül van szükség, mivel ők teljes mértékben tisztában vannak azzal, hogyan lehet a legjobban integrálni a védelmi intézkedéseket a mind esztétikailag, mind funkcionálisan. Egy másik egyértelmű akadályként azonosították azt a meggyőződést, hogy a terrorizmus „velünk nem fog megtörténni”, és ez sok projekten belül akadályozza a védelmi fellépést. Ezt általában vagy a problémára irányuló kellő figyelem hiánya okozta, vagy alacsonynak tartották egy rájuk hatással lévő támadás valószínűségét. Mivel az ingatlanfejlesztési folyamatba nem kötelező beépíteni a terrorizmus leküzdésével és hatásainak mérséklésével kapcsolatos intézkedéseket, megállapítást nyert, hogy amíg a szabályozás nem írja elő ennek beépítését, addig a fejlesztési szektor részéről továbbra

is ellenállás lesz. Általános egyetértés volt a vizsgált csoporton belül abban, hogy a fejlesztések közelében végrehajtott támadás pozitívan befolyásolja a terrorizmus elleni védekező biztonsági intézkedésekkel kapcsolatos döntéseiket. Ennek ellenére a narratíva azt sugallja, hogy ez eseti alapon történne, és amíg ezeknek a támadásoknak a gyakorisága nem nő, és nem koncentrálnak jobban a földrajzi területekre, addig az iparágat valószínűleg nem befolyásolják kellő mértékben. Valójában azt feltételezték, hogy ez a hatás idővel csökkenni fog.

Következtetések

A kutatás egyik legfontosabb következtetése, hogy az általános elvárás, hogy a terrorizmus központi szempontként szerepeljen az ingatlanfejlesztési folyamatban – különösen azokon a területeken, ahol korábban terrortámadások történtek – sokkal összetettebbek, és a projektek léptékétől függően eltérőek.

A tanulmány a jelenlegi megfontolások megkülönböztetésével olyan bizonyítékot ad, amelyből a zsúfolt helyek védelmével kapcsolatban a döntéshozók tájékozódhatnak és döntéseiket ezáltal megalapozhatják. Ez a kutatás a terrorizmuskutatási diskurzus egy kifejezetten alulkutatott eleme, a terrorizmus elleni védekezés biztonságának meglévő szakirodalmi bázisát bővíti azáltal, hogy kidolgozza azokat a tényezőket, amelyek a zsúfolt helyek jövőbeni fejlesztésén belül gátolhatják a terrorizmus elleni intézkedések figyelembevételét és megvalósítását. Az eredmények azt mutatják, hogy az olyan tényezők, mint a költség és az esztétika a valóságban nem az egyedüli meghatározó tényező a terrorizmus elleni védelmi intézkedések fejlesztésből való kizárásában, hanem olyan kérdések, mint a tudatosság, az oktatás és az ügyfél egyaránt befolyásolják a döntéshozatali folyamatot. A megállapítások rámutatnak arra is, hogy a szakpolitikai megközelítésekben, például az oktatásban végrehajtott kis változtatások, valamint egyes terrorizmusellenes tervezési taktikák más biztonsági megfontolások miatti együttes hatásai milyen módon hozhatnak jelentős és pozitív változást.

Erdélyi Katalin

Az ausztrál rendőrségen belüli súlyos visszaélések elemzése gépi tanulással

Machine Learning Analysis of Serious Misconduct Among Australian Police

A szerzők a rendfenntartás igazságossága okán azokat a súlyos rendőri kötelességszegéseket vizsgálták, amelyek a tisztek elbocsátásával vagy vádemeléssel

zárultak, így jogosan feltételezhető a rendőrség büntetőjogi felelőssége. Jóllehet a rendőri környezetben jogszerűen is alkalmazzák az erőszakot, a bizonyítható kötelességszegés kihat a közösség biztonságára és a rendőrség legitimitására.

Ausztráliában ez volt az első olyan alkalom, amikor 1200 tisztviselőnek, 13 éves periódusa alatt (2003. január és 2016. október között) keletkezett teljes panasztörténetét feldolgozták. Ezek fele, mintegy 600 eset tartalmazott súlyos visszaélést. A rendőri környezet egyedülálló a tisztek számára biztosított hatáskörökben, a nyilvánossággal szemben gyakorolt sűrű előfordulású hátrányos interakciókban és a helytelen magatartás lehetőségeiben. A bőséges adatforrásból az elemzéssel egyrészt a kötelességszegések előzményeit és okait, másrészt a nem megfelelő rendőri magatartás kockázatának mértékét próbálták meghatározni. Az adatok közötti kapcsolatok kinyerésére gépi tanulást alkalmaztak. A gépi tanulások módszerek nemcsak az összefüggések feltárását teszik lehetővé, hanem képesek előre jelezni bizonyos események bekövetkezésének valószínűségét. E téma ily módszerrel való megközelítése még viszonylag újszerű, de jól jelzi, hogy a gépi tanulás figyelemre méltó sikerrátát képes eredményezni a rendőrség és a lakosság tagjai közötti káros kölcsönhatások előrejelzésében.

A kutatók konkrétan három kérdésre keresték a választ:

1. Hasznosak-e a korábbi kötelességszegések a súlyos kötelességszegések előrejelzésében?
2. Melyik karrierszakaszban vannak a rendőrtisztek a legnagyobb kötelességszegés kockázatának kitéve?
3. Vannak-e olyan demográfiai jellemzők, amelyek előre jelzik a súlyos kötelességszegést?

A korábbi szakirodalmak jellemzően a tapasztalatlan és a fiatal tisztek körében jelölik meg problémaként a súlyos kötelességszegést, míg az idősebb, stabil otthoni életvitelű, jelzálloggal és gyermekekkel rendelkező tiszteket kevésbé javasolták összefüggésbe hozni a kötelességszegéssel. Ugyanakkor a szerzők eredményei azt mutatják, hogy a kötelességszegés kockázata csak a 30 éves kor végén emelkedett, a rendőrök karrierjének közepénél, azaz a tapasztalt tisztek körében a legkiemelkedőbb. Az elemzés világossá tette azt is, hogy az erőszakos viselkedésben a másodlagos foglalkoztatás (pénzügyi kérdések, fáradság) jelenléte is szerepet játszik, így a rendfenntartó szervek közötti, a szabálytalanságok megelőzésére szolgáló eszközök elosztása, bár most jellemzően a fiatal tisztek felé irányul, a karrierjük közepén lévő tisztek felé is kellene irányulnia.

Míg a korábbi kutatások felvetették a foglalkoztatás előtti szűrés és az oktatás fontosságát, ennek a kutatásnak nem ez a megállapítása. Az eredmények alátámasztják az adatközpontú elemzés alkalmazhatóságát a rendőri kötelességszegések

elemzésében. Az a megállapítás, hogy a korábbi magatartás előrejelzi a jövőbeni viselkedést, különös tekintettel a devianciára, nem volt újszerű, de erősen alátámasztotta a korábbi kutatások eredményeit. Ezzel szemben voltak olyan megállapítások, különösen az életkor, a tapasztalati szint és a másodlagos foglalkoztatás szerepe tekintetében, amelyek újszerűek voltak ezen a kutatási területen.

Folyamatosan felmerül a kérdés, hogy a pályafutásuk elején viszonylag alacsony kockázatú tisztek miért válnak kötelességsszegési kockázatokká. Hogy a kriminológiai jellegzetességek kialakulása a rendőrök körében a rendőri szervek egyedi sajátossága-e, vagy a kiégés és a traumák kitettségeinek következménye. Ez nem tisztázott. Ettől függetlenül a rendőri szervek politikájának folyamatos éberséget kell tükröznie, figyelni kell a súlyos hivatali visszaélések valószínűségének alakulását, nemcsak a fiatal tisztviselők első éveiben, hanem egész pályafutásuk során, különösen másodlagos foglalkoztatás esetén. A rendészeti szervezetek folyamatosan változnak az idők során, ezért az ilyen környezetek folyamatos kutatása kulcsfontosságú a rendvédelmi szervek közötti helytelen magatartás változó jellegének azonosításában.

A kutatás során felhasznált adatok szigorúan bizalmasak voltak, ezért nem állnak rendelkezésre.

Bánáti Tibor

Az amerikai rendészeti szervek válaszai a COVID–19-re

American Law Enforcement responses to COVID–19

Az Amerikai Egyesült Államok területén a COVID–19-világjárvány idején, 2020 nyarán bevezetett korlátozásokról szóló cikk a rendészeti szervek által kifejtett konkrét intézkedéseket vizsgálja. A *The Journal of Criminal Law and Criminology* című folyóirat hasábjain a szerzők: Matthew B. Kugler, Mariana Oliver, Jonathan Chu és Nathan R. Lee arra kerestek választ, hogy az USA bűnüldöző szervei milyen szerepet játszottak a COVID–19 okán bevezetett korlátozó intézkedések előmozdításában a 2020. év első felében. Kutatásuk során az általuk felkeresett rendészeti szervek – jellemzően a helyi hatáskörű rendőri egységek – állományában kvantitatív módszerek alkalmazásával végezték felméréseiket, melyben a rendőrség által bevezetett eljárásokra, esetleges büntető intézkedésekre, illetve a preventív-tájékoztató tevékenységre vonatkozó kérdéseket tettek fel.

A tanulmány elején a szerzők leszögezik: az USA szövetségi államaiban különböző korlátozó rendelkezéseket vezettek be a tagállami kormányzatok, melyek

betartatásában főként a lokális erők, a helyi rendőri egységek vettek részt. A kormányzatok elsősorban a pandémia miatt bevezetett magatartási előírások betartására kérték a rendőri szerveket a 2020 márciusában kiadott rendeleteikkel. Az iskolák bezárását helyi önkormányzati hatáskörbe utalták, akik karanténba kerültek, nem hagyhatták el otthonaikat. Kötelezővé tették a közterületi maszkviselést és a szükségtelen interperszonális kontaktusokat is korlátozták. Ezen szabályok betartásához azonban nem volt szükséges az állami erőszakszervezetek alkalmazása, a szabályok betartása elsősorban a lakosság önkéntes jogkövetésen alapult. Míg egyes tagállamokban a nem létfontosságú üzleteket bezárták, a világszerte preferált „home office” típusú munkavégzés alkalmazását szorgalmazták, addig 2020 májusától egyes tagállamokban fokozatosan az újraindítás politikáját folytatták.

A szerzők arra kerestek választ, hogy a bűnüldöző szerveknek milyen mértékben és milyen eszközök alkalmazásával kellett elősegíteniük a COVID-19 okán bevezetett korlátozások betartását. Példaként említik Tajvan, Szingapúr, Dél-Korea és európai vonatkozásban Ausztria gyakorlatát, ahol a karantén elrendelésére és a fertőzött személyek mozgásának nyomon követésére a mobiltelefonok GPS adatait használták fel. Izraelben, Franciaországban és Kínában drónokat alkalmaztak a karantén szabályok betartásának ellenőrzéséhez, ezzel párhuzamosan a közterületi videokamerák gyakorlati alkalmazására is sor került. A szerzők megjegyzik, hogy a sorolt technikai eszközök mellett az arcfelismerő rendszerek alkalmazása sem ütközne komolyabb jogi akadályba, mivel az USA alkotmánya megengedi azok célhoz kötött felhasználását.

Egyetlen olyan jogi aggály merült fel az alkalmazott technológiai eszközök igénybevételeivel kapcsolatban, amelyhez bírói engedély szükséges, ez pedig a mobiltelefonok helyadatainak folyamatos megfigyelése. Megállapítják, hogy a nyomozások során alkalmazott eljárás a COVID-19 korlátozásokkal kapcsolatban is felhasználhatónak tűnik a jelenlegi jogszabályi környezetben, csupán az alkalmazott technológia vethet fel jogi aggályokat. A drónok új alkalmazási lehetőségét ismertetik a tanulmányban: Connecticut állam egyik városában felmerült a technika lázmérésre alkalmas változatának kipróbálási lehetősége, ez azonban a helyi közösség ellenállásába ütközött, ezért elvetették. A helyi adatszolgáltatásokból a kutatók megállapították, hogy New York és Chicago rendőrsége a korlátozási szabályok betartását a kisebbségi közösségekhez tartozókkal szemben szigorúbban ellenőrizte.

Összegzésük alapján megállapítható, hogy a COVID-19-járvány megfékezésére több ország által is használt megfigyelő eszközöket az USA rendvédelmi szervei is használhatják anélkül, hogy alkotmányukat megszegnék. Ez alól egyedül a mobiltelefonok korábban már említett helyadatainak tartós megfigyelése képez kivételt. A mobiltelefonok helyadatainak a COVID-19 okán történő felhasználásához

a jelenlegi, bűnüldözési célú szabályozás nem megfelelő, annak módosítását követően azonban az állampolgárok ilyen típusú megfigyelését az amerikai jogi szabályozás nem a rendőrség, hanem a Nemzetbiztonsági Ügynökség hatáskörébe utalná.

A rendőrség mellett az önkormányzatok is rendelkeznek rendészeti jogosítványokkal, az ehhez szükséges eszközparkjuk is rendelkezésre áll, a beszerzett információk alapján mégsem vetették be azokat a járvány ideje alatt, vagy csak elenyésző mértékben.

A tanulmány gerincét képező felmérést 2020. június 16. és július 3. között hajtották végre helyi rendvédelmi szerveknél, hogy felmérjék, hogyan reagáltak a COVID-19-re, mit próbáltak tenni a hatóságok és milyen eszközökkel. A felmérést 370 szerv bevonásával végezték és a kérdések lényegüket tekintve arról szóltak, hogy az eljáró hatóságok a korlátozó szabályok betartatása kapcsán a kormányzati szervek által előírt intézkedések közül melyiket és milyen mértékben alkalmazták. Az előírt rendelkezések a „bátorító” vagy a „végrehajtási” intézkedések voltak. Az előbbi kategóriába például táblák kihelyezése, míg utóbbiba a bírság kiszabása tartozott. A megkérdezett résztvevők az 1000 és 10 000 fő közötti lakosságszámú amerikai települések véletlenszerűen kiválasztott önkormányzati bűnüldözési vezetői és rendőri osztályok vezetői voltak. A beérkezett válaszok elemzéséből megállapítható, hogy a válaszadók 74%-a csak „bátorító” intézkedéseket alkalmazott, „végrehajtási” intézkedéseket csupán 1,3% vezetett be. A két módszer együttes használatáról a megkérdezettek 11,7%-a számolt be, míg 13%-uk egyik intézkedést sem alkalmazta. A nagyobb lélekszámú települések hatóságai azonban nagyobb valószínűséggel hoztak végrehajtási intézkedéseket a nagyobb lélekszám miatti gyakori jelentősebb létszámú összejövetelek elkerülése érdekében.

A semmilyen intézkedést sem foganatosító, vagy csak „bátorító” intézkedésekkel fellépő hatóságok (a megkérdezett 370 hatóságból 22 válaszadó) vezetőinek további kérdésre kellett válaszolniuk:

- Miért nem tettek lépéseket (260 szervezeti egység vezetőjének)?
- Miért döntöttek úgy, hogy lemondanak a „végrehajtási” intézkedésekről a „bátorítás” javára?

A semmilyen intézkedést sem foganatosító rendészeti vezetők mintegy 60%-a szükségtelennek tartott bármilyen iránymutatást.

A csak „bátorító” intézkedéseket foganatosító vezetők 45%-a arról számolt be, hogy nem kaptak a felettes szervüktől útmutatást, 42%-uk szerint pedig a közösségeikben nem kellett többet tenniük a szabályok betartásához. A technikai eszközök alkalmazására vonatkozó kérdésekre a megkérdezettek mintegy 92%-a válaszolta, hogy nem alkalmazott semmilyen speciális technológiát,

megfigyelő eszközt. A válaszadók 5,9%-a számolt be videókamerák használatáról, 1,4%-a említette az arcfelismerést, mindössze 1,1% számolt be drónok, illetve hitelkártya vagy mobiltelefon-helyadatok alkalmazásáról.

A cikk összefoglalójából megállapítható, hogy az eljáró rendvédelmi szervek minden esetben a minimális beavatkozás szükségességét szem előtt tartva, önként választották a „bátorító” intézkedések alkalmazását. A büntető jellegű rendőri tevékenység hiánya nem jogszabályi felhatalmazás hiányára volt visszavezethető, hanem arra, hogy a 2020 nyarán általánosan bevezetett közterületi intézkedések előírása (maszkviselés, távolságtartás) és otthon maradás (karantén, illetve home office munkavégzés) miatt a rendőri szervek nem látták szükségét a megfigyelés eszközei bevetésének, a büntető intézkedések fogantatásának. Mivel ilyen tartalmú utasítást felettes szerveiktől sem kaptak, azok bevezetésére nem került sor.

Bacsó Bernadett

SWaPOL – Szociális Munka és Rendészet – A szociális munka és a rendészet szakmai továbbképzése

SWaPOL – Social Work and Policing -Berufliche Weiterbildung für Soziale Arbeit und Polizei

A SWaPOL projekt nemrégiben zárult le, ami az „ERASMUS + Stratégiai Partnerségek” programsorozat segítségével jött létre. Három ország működött közre a munkaterv kialakításában: Ausztria, Belgium és Portugália. A szerzők által feldolgozott téma bemutatja a manapság is arra törekvő fejlesztéseket, amelyek támogatják a szociális munkások és a rendőrség munkacsoportjainak szorosabb együttműködést. A tanulmány kitér arra, hogy szükség van a szakmai csoportok közötti folyamatos információcserére, a szervezeti felépítésük egymással történő megosztására, valamint a gyakorlatban megszerzett tapasztalatok átadására. A folyamat sikerességének érdekében kidolgoztak egy tananyagot, ami a közös szakmai fejlődéshez járul hozzá. A fiatalok szerfogyasztására és a közterületen történő zavargásokra vonatkozó preventív koncepciók alapját képezik azok a munkastratégiák, amik kapcsolódási pontok mindkét területen.

A SWaPol előzményei

A sok évre visszatekintő rendőri munkafolyamatok az évek során folyamatosan átalakultak Ausztriában. A közvélemény által kevésbé ismert szervezeti

egységek kiegészültek, fő figyelmet kapott a saját tulajdon védelme, az erőszak, a szexuális bűncselekmények, illetve a fiatalok szexuális szennyeződésének megelőzése, emellett az áldozatvédelem bevezetése, valamint a gyermek- és ifjúságvédelemmel kapcsolatos sürgős bűnügyi feladatok ellátása. Kiemelt fontosságúvá vált a lakossággal való szoros kapcsolattartás és állandó visszajelzés. A biztonságos társadalom kialakulása többé nemcsak állami feladat, hanem annak létrehozásában egyre nagyobb felelősséget kell vállalniuk a magán személyeknek is. Alsó-Ausztriában és Bécsben megvalósítottak egy „AGORA” nevezetű kísérleti kutatási projektet, amiben vizsgálták, hogy a lakossággal történő együttműködés gyakorlata, hogyan működik a közterületi szervek bevonásával, és miként tudják megteremteni a „egészséges rendet”. A hangsúlyt a gyakran felmerülő lakossági problémákra helyezték, mint a pszichotróp szerek, tehát a dohány, az alkohol és a különböző illegális tudatmódosító szerekkel összefüggő erőszak. A folyamatok során nemcsak a pozitívumok, hanem a hiányok és korlátok is napvilágra kerültek. A részben sikeres projekt rámutatott arra, hogy az együttműködés nem fenntartható, és a strukturális formája sem volt megvalósítható. Ezen összefogás eredményeképpen megszületett a döntés, hogy szükség van egy hosszú távú projektre, hiszen a rendőrség és a szociális munkások össze tudnak dolgozni és képesek pozitív töltetű eredményeket elérni.

SWaPOL – Szociális munka és rendészet

A bevezető rész után a szerzők kitérnek a SWaPOL koncepció fejlesztésére, amire több mint két év állt rendelkezésre, 2018. november és 2021 februárja között. A projektet a próba időszak, a „PILOT” alatt az Európai Jóléti Politikai és a Társadalomkutatói Központból irányították, természetesen a partnerszervezetek közreműködésével. A rendőri és szociális munkában részt vevők közösen szerzett tapasztalatai, ismeretei alapján kidolgoztak egy tananyagot, valamint egy kézikönyvet, amit a szociális munka tantárgy keretein belül tanítanak, illetve felhasználnak a főiskolákon. A képzési koncepció célja, hogy a professzionálisan működő partnerség fenntartható módon valósuljon meg és a többi európai ország számára is elérhetővé váljon.

A műben három modulon át vezető szakmai képzés magában foglalja a szakértői információátadás képességének elsajátítását, helyzetfüggő bevetési gyakorlatokat, terepgyakorlatokat, valamint közös társalgásokat, és lehetőséget nyújt a reflexiók megosztására.

Az 1. modul a szervezeti, szakmai, etikai és szociálpedagógiai alapismeretek elsajátítására irányult. A rendőrségi és szociális munka közterületen történő együttműködése kap még ezen kívül szerepet, különösképpen a hajléktalanok,

az alkoholisták és a droghasználók tekintetében. A bűnmegelőzés egyik fontos momentumaként megtanítanak nekik fontos angol és német kifejezéseket, hiszen a nemzeti koncepciók megismeréséhez szükség van ezekre.

A 2. modul arra összpontosít, hogy a fiatalok körében leginkább a nyilvános helyeken, illetve a szórakozó helyeken történő illegális szerek használatának megelőzési módjait vegyék célkeresztbe. Szembesülnek a szociális munkások, a rendőrök és a fiatalok eltérő nézőpontjaival. Megvizsgálják a szerhasználat okozta viselkedés különböző okait a személy, a környezet és a drog hármásának aspektusából, valamint megvitatják a függőség mint betegség témakörét, és a prevenció fontosságát.

A 3. modulban a szegénységgel és a hajléktalansággal mint társadalmi problémával kapcsolatosan felmerülő rend kérdéskörével foglalkoznak. Megpróbálnak együttműködni a hajléktalan egyesületekkel és interkulturális közvetítőkkal annak érdekében, hogy elkerüljék a hajléktalanok kitelepítését és szankcionálását.

Összegzés

A szerzők szakmailag átfogóan mutatják be, hogy a SWaPOL továbbképzésnek az a célja, hogy a szociális munkások a rendőrökkel együttműködve egy folyamatos konstruktív eszmecserét folytassanak a prevenció és a gyakorlatban történő pozitív változások érdekében.

Felhasznált irodalom

- Cubitt, T. I. C., Wooden, K. R. & Roberts, K. A. (2020). A Machine Learning Analysis of Serious Misconduct Among Australian Police. *Crime Science*, 9(22), 1–13. <https://doi.org/10.1186/s40163-020-00133-6>
- Ferst, T. (2019). Das Verhältnis zwischen Freiheit und Sicherheit in der Schweiz. Was Schweizerinnen und Schweizer unter „Freiheit“ und „Sicherheit“ verstehen und wie sie deren Verhältnis beurteilen. *SISAK Journal*, 3, 18–30.
- Kugler, M. B., Oliver, M., Chu, J. & Lee, N. R. (2021). American Law Enforcement responses to COVID–19. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, (előzetes közlés, 2021), 20–25. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3707087>
- McIlhatton, D., Berry, J., Chapman, D., Christensen, P. H., Cuddihy, J., Monaghan, R. & Range, Dan (2020). Protecting Crowded Places from Terrorism: an analysis of the current considerations and barriers inhibiting the adoption of counterterrorism protective security measures. *Studies in Conflict & Terrorism*, 43(9), 753–774. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2018.1507311>

Stummvoll, G., Reischl, C. & Dück, C. (2021). SWaPOL – Social Work and Policing. Berufliche Weiterbildung für Soziale Arbeit und Polizei. *SLAK-Journal - Zeitschrift für Polizeiwissenschaft und polizeiliche Praxis*, (2), 26–38.

A cikkben található online hivatkozás

URL1: *SVV Sicherheitsmonitor 2018. Die Schweiz zwischen Sicherheit, Risiko und Freiheit*. <https://www.svv.ch/sites/default/files/2018-06/SVV%20Sicherheitsmonitor%202018.pdf>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Pék R. T., Fekete Cs., Gál E., Erdélyi K., Bánáti T. & Bacsó B. (2022). Nemzetközi Rendészeti Figyelő VI. *Belügyi Szemle*, 70(7), 1469–1489. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.7.7>

Az Európai Unió tagállamainak schengeni térséghez való viszonya

Sui generis szabályok a határforgalom-ellenőrzésben

Relations between the Member States of the European Union and the Schengen Area

Sui generis rules in border control

Herczeg Mónika

osztályvezető, rendőr alezredes
Belügyminisztérium,
Európai Együttműködési Főosztály,
Rendőri Együttműködés és Határigazgatási Osztály
monika.herczeg@bm.gov.hu

Magyar Tudományos Akadémia

Absztrakt

Cél: A cikk célja, hogy megvizsgálja az Európai Unió tagállamainak és különleges státusszal rendelkező területeinek schengeni térséghez való viszonyát. A tanulmány általánosságban elemzi az Európai Unióval kötött tagállami szerződések és jegyzőkönyvek tartalmát. A különleges státusszal rendelkező területek közül elsősorban a legkülső régiók, valamint a tengerentúli országok és területek helyzetére koncentrálva vizsgálja a határforgalom-ellenőrzést érintő jogokat és kötelezettségeket.

Módszertan: Dokumentum- és tartalomelemzés.

Megállapítások: Az európai országok közötti együttműködés fejlődésével létrejött Európai Unió egy egyedülálló társulást eredményezett a kooperációban részt vevő tagállamok között. A kezdeti gazdasági együttműködés mellett azonban fokozatosan felmerült az igény az integráció más területeken történő elmélyítésére is. Az egyik ilyen a belső határellenőrzés nélküli térség kialakítása volt, amelyet létrejötté óta az Európai Unió egyik legnagyobb vívmányaként tartanak számon. Az európai uniós tagság azonban nem feltétlenül jár együtt a belső határokon a határellenőrzés automatikus megszüntetésével. A publikáció ezért elsősorban a tagállamok és a legkülső régiók, valamint a tengerentúli országokra és területekre vonatkozó szabályokat kutatja.

Érték: A tanulmányban feltárt összefüggések hazai szinten ilyen mélységig korábban még nem kerültek bemutatásra, ezért a dolgozat hiánypótlónak tekinthető. Bár a publikációnak nem célja a legkülső régiókban és a tengerentúli országokban és területeken folytatott határellenőrzés gyakorlati szintű bemutatása, ugyanakkor olyan kiinduló dokumentumot jelent, amely lehetővé teszi a terület további kutatását és a témával kapcsolatos kiegészítő tanulmányok kidolgozását.

Kulcsszavak: schengeni térség, határellenőrzés, legkülső régiók, tengerentúli országok és területek

Abstract

Aim: The purpose of this article is to examine the relationship of the Member States of the European Union and their special status territories with the Schengen area. It analyses the content of the treaties and protocols concluded by the Member States with the European Union in general. Among the territories with special status, it examines the rights and obligations of border checks, focusing on the situation of the outermost regions and the overseas countries and territories.

Methodology: document and content analysis.

Findings: The European Union, which was created through the development of cooperation between European countries, has resulted in a unique association between the Member States involved in this cooperation. In addition to initial economic cooperation, there was a need to deepen integration in other areas. One of these was the creation of an area without internal border controls, which has been considered one of the European Union's greatest achievements since its creation. However, membership of the European Union does not necessarily mean the automatic abolition of internal border controls. This publication therefore focuses on the rules applicable to the Member States and the outermost regions and overseas countries and territories.

Value: The correlations explored in the study have not been presented in such depth at the domestic level before, so the paper can be considered as a missing piece. Although the publication does not aim to present border control in the outermost regions and overseas countries and territories at a practical level, it can serve as a starting point for further research and complementary studies in this field.

Keywords: Schengen Area, border control, outermost region, overseas countries and territories

Bevezetés

Az európai országok közötti együttműködés fejlődésében az Európai Szén- és Acélközösség¹ létrejötte, az 1957. március 25-én aláírt Római Szerződések², végül pedig a Lisszaboni Szerződéssel³ létrehozott Európai Unió (a továbbiakban: EU) egy egyedülálló társulást eredményezett az együttműködésben részt vevő tagállamok között. A kezdeti gazdasági együttműködés mellett azonban fokozatosan felmerült az igény az integráció más területeken történő elmélyítésére is. Az egyik ilyen a belső határellenőrzés nélküli térség kialakítása volt, amelyet az EU egyik legnagyobb vívmányaként tartanak számon. A határokon végrehajtott határellenőrzés fokozatos megszüntetése, ezáltal a személyek szabad mozgásának gondolata már az 1980-as években megfogalmazódott. Először Németország és Franciaország állapodott meg abban, hogy a két ország között fokozatosan megszünteti a határellenőrzést. Az 1984-ben megkötött Saarbrückeni Egyezményhez hamarosan további országok is csatlakoztak, amelynek eredményeként 1985. június 14-én megszületett a Schengeni Megállapodás (a továbbiakban: Megállapodás) ([URL1](#)). Tekintettel arra, hogy az Európai Közösség akkori tíz tagállama közül csak öt tagállam tudott konszenzusra jutni a határellenőrzés megszüntetésének kérdésben, a schengeni térséget az Európai Közösségtől elkülönítve hozták létre.

A Megállapodás aláírói kötelezettséget vállaltak arra, hogy fokozatosan megszüntetik az országaik belső határain gyakorolt ellenőrzéseket, biztosítva ezzel a területükön a saját, valamint más Európai Gazdasági Közösséghez tartozó és az azon kívüli országok valamennyi állampolgárára vonatkozó szabad mozgást. A Megállapodás gyakorlati megvalósítására dolgozták ki a Schengeni Megállapodás Végrehajtásáról szóló egyezményt ([URL2](#)) (a továbbiakban: SVE). Az SVE 1995. március 26-i hatályba lépése amellett, hogy megszüntette a belső határokon folytatott határellenőrzéseket, közös vízumpolitikát hozott létre az aláíró országok között. A megállapodások és az azok alapján elfogadott szabályok teljesen elkülönültek az Európai Közösség struktúráitól. Közös szabályokat írt elő a külső határok ellenőrzésére, harmonizálta a beléptetési feltételeket és a rövid távú tartózkodásra jogosító vízumokat érintő szabályokat, valamint

1 Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, a Német Szövetségi Köztársaság és Olaszország kormányai 1951. április 18-án Párizsban írták alá az Európai Szén- és Acélközösséget létrehozó szerződést, amely 1952. július 23-án lépett hatályba.

2 Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, a Német Szövetségi Köztársaság és Olaszország kormányai 1957. március 25-én Rómában írták alá az Európai Gazdasági Közösséget és az Európai Atomenergia-közösséget létrehozó úgynevezett Római Szerződéseket, amelyek 1958. január 1-jén léptek hatályba.

3 A Lisszaboni Szerződést – teljes nevén „Lisszaboni Szerződés az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról” 2007 – december 13-án írták alá Lisszabonban, és 2009. december 1-jén lépett hatályba.

fokozott rendőrségi és igazságügyi együttműködést irányozott elő. A kitűzött cél informatikai rendszerrel való támogatására pedig szorgalmazta a Schengeni Információs Rendszer (a továbbiakban: SIS) létrehozását.

Ahogy egyre több uniós tagállam írta alá a Megállapodást, konszenzus született arról, hogy azt az EU eljárásaiba is be kell vonni. A Megállapodást és az ahhoz kapcsolódó SVE-t az Amszterdami Szerződés⁴ 1999-ben történt hatályba lépése emelte be az európai uniós jog fősodorvonalába. Az Amszterdami Szerződés 2. cikk 15. pontja „*Vízumok, menekültügy, bevándorlás és a személyek szabad mozgásával kapcsolatos egyéb politikák*” elnevezéssel egy új címet illesztett be az Európai Közösséget létrehozó szerződésbe, a schengeni joganyag (Schengen Acquis) további elemeit pedig a szerződés mellékletéhez csatolt jegyzőkönyvbe építette, amely ezáltal az EU jogi és intézményi keretrendszerének részévé vált (Horváth, 2011).

A belső határellenőrzés nélküli, úgynevezett schengeni térséget jelenleg 26 ország alkotja, amelyből 22 európai uniós tagállam⁵, négy pedig társult ország.⁶ Az egyes országok és a hozzájuk tartozó területek schengeni térséghez való viszonyát a különböző uniós jogi aktusok és szerződések határozzák meg.

Az EU tagállamainak schengeni térséghez való viszonya

Az EU tagállamai közül teljes jogú schengeni tagsággal rendelkezik Ausztria, Belgium, a Cseh Köztársaság, Németország, Észtország, Görögország, Spanyolország, Franciaország, Olaszország, Lettország, Litvánia, Luxemburg, Magyarország, Málta, Hollandia, Lengyelország, Portugália, Szlovénia, Szlovákia, Finnország és Svédország. Ezen országok mindegyike teljeskörűen alkalmazza a schengeni vívmányok összességét. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az előbb felsorolt országok a közös határszakaszaikon nem végeznek határellenőrzéseket, ugyanakkor a külső határaikon, azaz egy schengeni állam és egy nem schengeni állam közötti határszakaszon egyértelműen meghatározott kritériumokon alapuló, harmonizált ellenőrzéseket hajtanak végre.

Az Amszterdami Szerződés aláírói közül néhány tagállam viszont fenntartotta magának a jogot arra, hogy eldöntse részt vesz-e a schengeni együttműködésben.

-
- 4 Az Amszterdami Szerződést 1997. október 2-án írták alá és 1999. május 1-jén május 1-jénlépett hatályba. Jelentős változásokat hozott a közös kül- és biztonságpolitika valamint a bel- és igazságügy területén.
 - 5 Ausztria, Belgium, Cseh Köztársaság, Dánia, Észtország, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Luxemburg, Magyarország, Málta, Németország, Olaszország, Portugália, Spanyolország, Svédország, Szlovákia, Szlovénia.
 - 6 Izland, Norvégia, Svájc, Liechtenstein.

Az akkori EU-tagállamok közül Dánia, az Egyesült Királyság és Írország élt ezzel a lehetőséggel. A schengeni vívmányokhoz való viszonyukat az Európai Unióról szóló szerződés (a továbbiakban: EUSz) és az Európai Unió Működéséről szóló szerződés (a továbbiakban: EUMSz) (URL3), valamint az azokhoz csatolt jegyzőkönyvek rendezik.

A schengeni vívmányok tekintetében az EUMSz és a jegyzőkönyvek különleges státuszt biztosítanak Dániának. A Dánia helyzetéről szóló 22. jegyzőkönyv (URL4) kimondja, hogy az EUMSz V. cím alatt a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségre vonatkozó rendelkezések Dániára nem kötelezőek és nem alkalmazhatók. A jegyzőkönyv ugyanakkor nem zárja ki annak lehetőségét, hogy Dánia a nemzeti jogában végrehajtsa a schengeni vívmányok továbbfejlesztésére irányuló javaslaton vagy kezdeményezésen alapuló tanácsi intézkedéseket. Ilyen esetben az intézkedés nemzetközi jogi kötelezettséget hoz létre Dánia és az intézkedéssel kötelezett tagállamok között. Ezt a lehetőséget kihasználva Dánia 2001. március 25-én csatlakozott a schengeni térséghez, azóta teljeskörűen alkalmazza a schengeni vívmányokat, amely egyben a schengeni tagállamokkal közös belső határszakaszokon a határellenőrzés megszüntetését is jelentette.

Az Egyesült Királyság és Írország a közös történelmi múltjukra tekintettel már 1923-ban létrehoztak egy közös utazási övezetet, amely már akkor határellenőrzés nélkül biztosította a két ország között a határok szabad átjárhatóságát. Az EUSz, valamint az EUMSz 20. jegyzőkönyv is elfogadta a két ország között korábban létrejött közös utazási területet. A jegyzőkönyv 2. cikke egyben lehetőséget biztosít arra, hogy egymás területei között a személyek mozgására közös szabályokat alakítsanak ki (URL5).

Mivel az Amszterdami Szerződés schengeni vívmányok integrálásával kapcsolatos tárgyalásai során az Egyesült Királyság nem akart csatlakozni a schengeni térséghez, Írország pedig meg kívánta őrizni az Egyesült Királysággal és a társult szigetekkel közös utazási övezetét, mindkét tagállam úgy döntött, hogy nem vesz részt az új együttműködésben. Az EUMSz Szerződéshez csatolt 19. jegyzőkönyv 4. bekezdése azonban mindkét ország esetében fenntartotta annak lehetőségét, hogy bármikor kérhessék a schengeni vívmányok egészében vagy egyes részeiben való részvételüket. Az ilyen kérelemről az Európa Tanács (továbbiakban: Tanács) a schengeni tagállamok és az érintett államok képviselőinek egyhangú szavazatával határoz.

Írország e kivételes szabályt kihasználva, az EUMSz-hez csatolt 19–20. és 21. jegyzőkönyvek által rögzítetteknek megfelelően, a schengeni vívmányok közül csak a büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködésre vonatkozó rendelkezéseiben fejezte ki részvételi szándékát. Az önkéntes

kivülmaradás lehetőségével élve így az ország nem képezi részét a belső határok nélküli térségnek, továbbra is önálló határellenőrzési rendszert tart fenn. A határellenőrzés szempontjából ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az Írországba történő be- illetve kiutazáskor a személyek ellenőrzése az ír nemzeti jogszabályokban előírtak szerint történik. Mindez fordított esetben is igaz, vagyis az Írországból a schengeni tagállamok területére érkező, valamint a schengeni tagállamok területéről Írországba távozó személyeket a schengeni szabályoknak megfelelő határforgalom-ellenőrzési eljárás alá kell vonni, azaz Írország és a schengeni tagállamok között a határok szabadon nem átjárhatók. Ugyanakkor a rendőrségi és igazságügyi együttműködés keretében Írország 2021. március 15-én teljes hozzáférést kapott a SIS-hez, miután az EU Tanácsa 2020. december 10-én jóváhagyta az ír kormány csatlakozási kérelmét a rendszerhez.

Az Egyesült Királyság egészen az EU-ból való kilépéséig, valamint az azt követő 2020. december 31-ig tartó átmeneti időszak végéig⁷ – Írországhoz hasonlóan –, szintén csak a schengeni vívmányok egy részében vett részt, nem volt tagja a belső határok nélküli térségnek.

A schengeni joganyag uniós jogi keretek közé emelése egyúttal azt is jelentette, hogy az EU-hoz újonnan csatlakozni kívánó országoknak kötelező ezen joganyag átvétele és alkalmazása. Az EU tagság azonban nem azonnal jár együtt a belső határokon a határellenőrzés automatikus megszüntetésével. Az EU-ba felvételt nyert tagállamoknak a schengeni térséghez való csatlakozásuk előtt be kell bizonyítaniuk, hogy képesek alkalmazni a schengeni szabályok összességét. Egyfelől tanúbizonyosságot kell tenniük arról, hogy a belső határok nélküli térség biztonsága érdekében képesek megfelelően ellenőrizni a hozzájuk tartozó külső határszakaszokat, ide értve a szárazföldi, tengeri és légi határok ellenőrzését, és felelősséget vállalni a rövidtávú tartózkodásra jogosító egységes vízumok kiállítása iránt. Másrészt a belső határellenőrzések megszüntetését követően kellően felkészültek arra, hogy hatékonyan együttműködjenek a többi schengeni állammal a biztonság magas szintjének fenntartásában, ide értve a rendőrségi együttműködésre és a személyes adatok védelmére vonatkozó szabályok betartását. Harmadrészt pedig megteremtették a SIS-hez és a Vízuminformációs Rendszerhez (VIS) szükséges csatlakozási feltételeket, és készek is ezeket használni (Balla, 2018).

A teljes schengeni tagság elérésének jogi feltétele, hogy a Tanács egyhangú döntést hozzon az új tagállam csatlakozásáról, és az e döntésről készült határozatában

7 Az Egyesült Királyság 2020. január 31-én kilépett az EU-ból, ugyanakkor az EU és az Egyesült Királyság között megkötött megállapodás értelmében egy 2020. december 31-ig tartó átmeneti időszak került meghatározásra, amely időtartama alatt az Egyesült Királyságban továbbra is az uniós jogot kellett alkalmazni, illetve addig az időpontig az uniós jogban a tagállamok körébe az Egyesült Királyságot is bele kell érteni.

meghatározza a belső határokon való ellenőrzések megszüntetésének időpontját. Ezt a döntést egy értékelési folyamat előzi meg, amely során a schengeni vívmányok valamennyi területére kiterjedően értékeli az adott tagállam külső határok, vízümpolitika, SIS, adatvédelem, valamint a rendőrségi együttműködés és a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés területén hozott intézkedéseit, azok alkalmazásának hatékonyságát és eredményességét.

Az EU tagállamai közül jelenleg Bulgária, Románia és Horvátország nem rendelkezik még teljes jogú schengeni tagsággal. Mindhárom ország esetében a csatlakozás feltételeiről, valamint az Európai Unió alapját képező szerződések kiigazításáról szóló okmányok ([URL6](#); [URL7](#)) írják elő, hogy a csatlakozás időpontja előtt elfogadott schengeni vívmányok rendelkezései és az azokon alapuló vagy azzal összefüggő jogi aktusok a csatlakozás időpontjától kezdődően kötelezők. Az okmányok ugyanakkor azt is kimondják, hogy a fent felsorolt rendelkezéseket és jogi aktusokat csak akkor kell az említett államokban alkalmazni, ha a Tanács határozatban megállapította, hogy az alkalmazandó schengeni értékelési eljárásokkal összhangban az adott állam teljesíti az érintett vívmányok valamennyi részének alkalmazásához szükséges feltételeket. Az átmeneti időszakig, vagyis a Tanács határozatának megszületéséig a schengeni vívmányok összességét a belső határokon való ellenőrzés megszüntetése, valamint a vízumokra vonatkozó jogszabályok kivételével alkalmazniuk kell. A három ország fent említett szempontok szerinti schengeni értékelése már lezárult, jelenleg a Tanács arra vonatkozó határozatát várják, amely megállapítja a belső határok megnyitására kijelölt időpontot. A tanácsi határozat elfogadásáig, illetve az abban megjelölt időpontig e tagállamoknak a területükre érkező vagy onnan távozó személyek ellenőrzését a schengeni vívmányokkal összhangban, a határforgalom-ellenőrzésre vonatkozó schengeni szabályok teljes körű figyelembevételével kell végrehajtsák. Ugyanakkor az ezekből az országokból a schengeni térségbe érkező vagy onnan távozó személyek ellenőrzésekor a külső határok átlépésére vonatkozó szabályok szerint kell eljárni.

Az EU-s tagállamok közül Ciprus helyzete szintén különleges. Noha Ciprus EU-hoz való csatlakozásával kötelezettséget vállalt a schengeni joganyag alkalmazására is, annak teljes körű végrehajtása a ciprusi sziget területi vitája miatt elmaradt. A korábbi brit fennhatóságtól való függetlenné válásakor a görög és török nemzetiségű lakosok körében jelentős feszültségek keletkeztek. Ezek feloldására, valamint az összetűzések kezelését célzó nemzetközi tárgyalások eredményeként 1963 végén létrehozták az úgynevezett „zöld vonalat”, amely a görögök lakta területet választja el a törökök lakta területektől, amely végső soron így kettéosztotta az országot. Az így létrejött északi területeken 1975-ben a ciprusi törökök egyoldalúan, a mai napig fennálló saját, önálló közigazgatást

alakítottak ki Észak-Ciprusi Szövetségi Állam néven, majd 1983. november 13-án, kikiáltva függetlenségüket, megalakították az Észak-Ciprusi Török Köztársaságot, amelyet jelenleg csak Törökország ismer el önálló államként. A sziget újbóli egyesítésére az elmúlt időszakban több kísérlet is történt, de ezek mindaddig nem jártak sikerrel ([URL8](#)).

A Ciprusi Köztársaság 2004. május 1-jén így mint megosztott sziget csatlakozott az EU-hoz. Bár a csatlakozással jogilag a sziget teljes egészében az EU részévé vált, de annak megosztottságára tekintettel a sziget északi részére az EU különleges jogi rendelkezéseket állapított meg. A csatlakozási szerződéshez csatolt 10. jegyzőkönyv ([URL9](#)) 1. cikke (1) bekezdésének megfelelően a közösségi vívmányok csatlakozást követő alkalmazása a Ciprusi Köztársaság azon területein, ahol a Ciprusi Köztársaság kormánya nem gyakorol tényleges ellenőrzést, felfüggesztésre került. Ez a gyakorlatban a sziget azon északi területére vonatkozik, ahol 1983-ban létrejött az Észak-Ciprusi Török Köztársaság.

A Schengeni Acquis ciprusi területeken való érvényesülését illetően a Ciprusi Köztársaság azokat mint uniós tagállam – a SIS és a belső határokon való ellenőrzések megszüntetését kivéve – teljeskörűen alkalmazza, így ezen kérdésekben a Tanácsban is szavazati joga van. Ezzel szemben az SVE rendelkezései az Észak-ciprusi Török Köztársaság területére nem érvényesek, ugyanakkor annak felfüggesztése nem érinti az északi részen élő azon ciprusi törökök jogait, akik egyben a Ciprusi Köztársaság állampolgárai ([URL10](#)).

Az EU tagállamainak különleges státusszal rendelkező területei

Az EU területe közel sem korlátozódik a földrajzi értelemben vett kontinensre. Van ugyanis jó néhány olyan, nem az európai kontinenshez tartozó tengeren túli terület is, amelyek szintén az uniós jogrend szerint működnek. A területek jogállása azonban közel sem egységes. Az ilyen területek egy része valamilyen nemzetközi jog vagy az uniós alapszerződésben rögzített társulás alapján tartoznak az EU-hoz, más területek viszont valamelyik európai állam gyarmati múltjából adódóan alkotnak az EU-val közös közigazgatási egységet. Ez a helyzet fordítva is igaz, mivel a tagállamoknak vannak olyan területei is, amelyek annak ellenére, hogy földrajzilag Európában található, mégsem képezik az EU részét.

Az ilyen területek státuszáról a Lisszaboni Szerződés hatályba lépése előtt az Európai Közösséget létrehozó szerződés (a továbbiakban: EK Sz) Hatodik rész, Általános és záró rendelkezések 299. cikkében előírt különleges szabályok, azt követően pedig az EUM Sz 349. és 355. cikkei ([URL3](#)) állapítottak meg különleges rendelkezéseket, amelynek további részleteit az egyes tagállamok

csatlakozási szerződéséhez csatolt jegyzőkönyvek tartalmazzák.

Az EU tagállamainak 32 olyan területe van, amelyek különleges kapcsolatban állnak az EU-val. Az ilyen területeket az alábbi három különböző kategóriába sorolhatjuk:

- legkülső régiók;
- tengerentúli országok és területek;
- speciális tagállami területek.

A fent említett kategóriák közül a tanulmány csak a legkülső régiók, valamint a tengerentúli országok és területek schengeni térséghez való viszonyát vizsgálja.

A legkülső régiók azok a területek, amelyek az EU egyik tagállamának részei, de jelentős távolságra vannak az európai kontinensről. E helyzetükből adódóan, bár az EU és az egységes piac szerves részét képezik, de sajátos földrajzi elhelyezkedésük és az ahhoz kapcsolódó nehézségek miatt az uniós politikákat speciális helyzetükhöz kellett igazítani. Ennek okán bizonyos területek mentesülnek az EU általános áfaszabályai alól, és a schengeni vívmányokat sem alkalmazzák ([URL11](#)).

Jelenleg kilenc legkülső régió létezik, amelyek közül

- öt francia tengerentúli megye – Martinique, Mayotte, Guadeloupe, Francia Guyana és Réunion;
- egy francia tengerentúli közösség – Saint-Martin;
- két portugál autonóm régió – Madeira és az Azori-szigetek;
- egy spanyol autonóm közösség – a Kanári-szigetek.

Francia Guyana, Guadeloupe, Martinique, Mayotte és Réunion tengerentúli megyeként, míg Saint-Martin tengerentúli közösségként tartozik Franciaországhoz. Mint ilyen területek a francia jog hatálya alá tartoznak, így a Francia Köztársaság szerves részeként területük egyben az EU területe. Ennek megfelelően az ott élőket mint uniós polgárokat, megilleti a szabad mozgás joga. Ezzel szemben az SVE 138. cikke ([URL2](#)) ugyanakkor úgy rendelkezik, hogy az SVE csak a Francia Köztársaság európai területére érvényes. Ezt erősíti meg a schengeni térség külső és belső határainak igazgatásáról szóló Schengeni határellenőrzési kódex ([URL12](#)) 37. preambulumbekzdése is. Az európai parlamenti és tanácsi rendelet világossá teszi, hogy az EUMSz 355. cikkétől eltérően a rendelet Franciaországnak csak az európai területeire alkalmazható. E kivételes szabályok miatt az előbb említett területek nem részei a schengeni térségnek, így azokon a schengeni vívmányok sem érvényesülnek. A határellenőrzés gyakorlati végrehajtásában mindez azt eredményezi, hogy bár a felsorolt tengerentúli területekre az uniós jogból fakadóan a szabad mozgás uniós jogát élvező

személyek vízummentesen utazhatnak be, de a területekre csak a hivatalos határátkelőhelyeknél és azok hivatalos nyitvatartási ideje alatt lehet be- illetve kilépni. Emellett a határokat átlépő személyeket, valamint a birtokukban lévő szállítóeszközöket és tárgyakat a területen érvényes nemzeti jogszabályok szerint kell ellenőrizni.

Az Atlanti-óceán szigetei közül az Azori-szigetek és Madeira olyan portugál autonóm területek, amelyekre a francia területekhez hasonló, az uniós jog alkalmazásától eltérő szabályok érvényesek. Ilyen eltérő szabályok vonatkoznak például az adózásra vagy a halászatra. Mivel mindkettő a Portugál Köztársaság szerves része, így az ott élő polgárokat is megilleti a szabad mozgás joga. Emellett Portugália 1995. március 26-i schengeni térséghez való csatlakozási szerződése alapján ([URL13](#)) a szigetekre történő beutazás és tartózkodás a Portugáliába történő beutazással azonos feltételek szerint történik, vagyis mindkét sziget a schengeni térség része. A schengeni térségből e területekre látogatók esetében a határok átlépésekor nincs ellenőrzés, ugyanakkor az ott tartózkodáshoz szükség van személyazonosságot igazoló okmányokra.

Az afrikai partoknál található Kanári-szigetek Spanyolországhoz tartoznak. Spanyolország Portugáliával egyidejűleg csatlakozott ([URL14](#)) a schengeni térséghez. A spanyol jog értelmében bár a Kanári-szigetek is autonóm közösségeket alkotnak, de közigazgatási szempontból a szigetek és a szárazföldi területek között nincsen eltérés, a szigetek is a schengeni térség részei. Ebből következik, hogy a beutazás a spanyolországi beutazási szabályokkal megegyező. Az ide látogató uniós polgárokat megilleti a személyek szabad mozgásának joga, és a szigetekre történő belépés során sem kell határellenőrzésen átesniük. Ugyanakkor személyazonosságukat az ott tartózkodás alatt nekik is megfelelő okmányokkal kell igazolni.

A tengerentúli országok és területek azok a területek, amelyek különleges kapcsolatban állnak az EU egyik tagállamával. A Római Szerződés 1957. márciusi aláírásakor 15 ilyen területet nevesítettek. A listát azóta többször felülvizsgálták. Az Egyesült Királyság Európai Unióból való kilepését követően 2020. február 1-jétől az EU-nak jelenleg 13 olyan tengeren túli országa és területe van, amely alkotmányos szempontból három különböző uniós tagállamhoz kapcsolódik. Ezek közül

- öt tartozik Franciaországhoz – Francia Polinézia, Új-Kaledónia, Wallis és Fortuna, Saint-Barthélemy, Saint-Pierre és Miquelon, Francia déli és antarktiszi területek;
- egy Dániához – Grönland;
- és hat a Holland Királysághoz – Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, Sint Eustatius, Sint Maarten.

A tengeren túli országok és területek (a továbbiakban: TOT-ok) széles körű autonómiával rendelkeznek, az EU és e területek közötti kapcsolatot az EUMSZ Negyedik Rész 198. cikke szabályozza, amely lehetőséget ad arra, hogy a Dániával, Franciaországgal, Hollandiával különleges kapcsolatban álló Európán kívüli országok és területek és az EU között egyfajta társulás jöjjön létre. Ennek megfelelően a Tanács minden pénzügyi ciklus elején egyhangúlag külön, úgynevezett „tengerentúli társulási határozatot” fogad el, amely meghatározza a társulásra alkalmazandó szabályokat és eljárásokat ([URL15](#)). Az együttműködés elsősorban gazdasági érdekekhez kapcsolódik, amelynek célja, hogy javítsa a TOT-ok és az EU közötti gazdasági fejlődést és együttműködést. Ezek az országok és területek nem részei az EU területének, közvetlenül nem tartoznak az uniós jog hatálya alá, így nem vonatkoznak rájuk a schengeni vívmányok sem.

A Franciaországhoz tartozó tengerentúli területek közül a déli és antarktiszi földek lakatlan területek, a többi TOT-hoz tartozó kollektívákra és területekre a legkülső régiókkal hasonló szabályozás érvényes. A területek lakosai francia állampolgárok, kivéve Új-Kaledóniát, amely a francia állampolgárság mellett saját állampolgárságot is létrehozott. A területek EU-val, valamint a schengeni térséggel való kapcsolata a Francia Köztársasággal való alkotmányos rendelkezéseken alapulnak. Ennek megfelelően a területek képezik az EU részét és nem részei a schengeni térségnek sem. Az uniós polgároknak és a schengeni térségből ide érkező látogatóknak a nemzeti jogszabályokban előírt határellenőrzésen kell átesniük.

A Karib-tengeren található, Holland Királysághoz tartozó hat terület közül három (Bonaire, Sint Eustatius és Saba) Hollandia sajátos települése. A másik három (Aruba, Curaçao és Sint Maarten) autonóm ország a Holland Királyságon belül. A szigetek lakói holland állampolgárságuk miatt uniós polgárok, ugyanakkor valamennyi sziget megőrizte a TOT-okra vonatkozó státusát, így nem részei az EU-nak sem. A hat területre vonatkozó belépést külön rendelkezések szabályozzák, önálló vízumrendszerrel rendelkeznek. Ezt erősíti meg az SVE 138. cikke ([URL2](#)) is, amely szerint annak rendelkezései csak a Holland Királyság európai területére vonatkoznak. Ennek megfelelően mind az EU-ból, mind a schengeni térségből utazóknak teljes körű határellenőrzésen kell átesniük, ennek megfelelően a schengeni vívmányok csak a Holland Királyság európai területére érvényesek.

Grönland földrajzilag Észak-Amerikához tartozik, de politikailag a Dán Királyság fennhatósága alatt áll. Ebből következően Dánia Európai Közösséghez való 1973-as csatlakozásakor ugyancsak része volt a közösségnek, de az egyre nagyobb autonómia bevezetése, majd a közösségben való maradást érintő 1982-es népszavazás eredményeképpen 1985-ben kivált a közösségből. A kilépés fő

oka elsősorban a közös halászatból eredő nézeteltérések, valamint a grönlandi vizek feletti ellenőrzés, így a halászati jog visszaszerzése volt. Az EU és Grönland kapcsolatát Dánia, Írország és az Egyesült Királyság csatlakozási szerződése (URL16), valamint a dán csatlakozási szerződéshez kapcsolt 4. jegyzőkönyv rendezi. Ennek megfelelően Grönland dán területei nem részei az EU-nak és a schengeni térségnek sem, így területére a Dánia által kiállított schengeni vízumok sem érvényesek. Ettől függetlenül a TOT-okra jellemzően a szigeten élők uniós polgárok. A területre történő további beutazási szabályokat illetően a schengeni együttműködéshez kötött dán csatlakozási megállapodás rendelkezése (URL17) szerint, mivel a sziget az Északi Útlevel Unió részét képezi, a schengeni térségből ideutazókat nem kell ellenőrizni a határok átlépésekor. Az EU tagállamok, valamint az Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) országaiból érkezők az útlevel mellett személyi igazolványt használva is utazhatnak, a dán, finn, norvég, svéd és izlandi állampolgárok esetében a beutazáskor az Északi Útlevel Unióról szóló megállapodás⁸ (Fejes et al., 2007) alapján más személyi okmányok (például vezetői engedély) is felhasználhatók (URL17).

Összegzés

A tanulmányban végzett elemzés világossá teszi, hogy az EU tagállamai és a hozzájuk tartozó területek belső határellenőrzés nélküli térséghez való viszonyát elsősorban az EUMSZ, valamint az azokhoz csatolt jegyzőkönyvek, továbbá a Megállapodás, az SVE, és a tagállamok csatlakozásáról szóló megállapodások rögzítik.

Az analízis rávilágít arra, hogy az EU-tagállamok és az azokhoz tartozó területek schengeni térséghez való viszonyának eltérő státuszát egyrészt az egyes területek történelmi múltja és geopolitikai elhelyezkedése, másrészt az eltérő gazdasági érdekek, harmadrészt pedig az uniós jog változása eredményezte.

Míg a Megállapodást megelőző időszakban az EU-tagállamok dönthettek arról, hogy az előbb említett történelmi, geopolitikai szempontokat figyelembe véve részt kívának-e venni az SVE végrehajtásában, addig a schengeni joganyag uniós jogi keretek közé emelő Lisszaboni Szerződés hatálybalépésével az EU-hoz újonnan csatlakozni kívánó országok számára kötelezővé vált e joganyag átvétele és alkalmazása.

8 Svédország, Dánia, Finnország és Norvégia között, a belső északi határokon az útlevelvizsgálat eltörléséről szóló megállapodáshoz Izland 1965. szeptember 24-én, a Feröer-szigetek 1961. január 1-jén csatlakozott.

A belső határellenőrzés nélküli térség fenntartásához a Megállapodás, az SVE, valamint az egyes tagállamokra vonatkozó csatlakozási szerződések mellett a térség létrejötte óta számos olyan jogi normát is elfogadtak, amely további szabályokat és kötelezettségeket állapít meg a külső- és a belső határokat átlépő személyek, valamint a határellenőrzést végző tagállami hatóságok számára. Ezek schengeni térségre gyakorolt hatásának vizsgálata azonban már egy követező tanulmány témája lehet.

Felhasznált irodalom

- Adaoglu, H. S. (2009). "Special Territories in European Union and North Cyprus: A Sui Generis Relationship Under Community Law" *Uluslararası İlişkiler*, 6(23) 127–148.
- Balla J. (2018). Schengeni értékelési mechanizmus. *Hadtudományi Szemle*, 11(1), 287–306.
- Fejes Zs., Sallai J., Soós E. & Tóth J. (Szerk.), Vájlok L. (2007). Schengene hangolva. *Európai Műhelytanulmányok* 113. Külügyminisztérium.
- Horváth Z. (2011). *Kézikönyv az Európai Unióról*. HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft.
- Sallai, J. (2012). A schengeni integráció negyedszázada és jövője. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *A rendészettudomány határkövei* (pp. 247–256). Magyar Hadtudományi Társaság.

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *Agreement between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of checks at their common borders.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A42000A0922%2801%29>
- URL2: *Convention implementing the Schengen Agreement of 14 June 1985 between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of checks at their common borders.* [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/ALL/?uri=celex:42000A0922\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/ALL/?uri=celex:42000A0922(02))
- URL3: *Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union Consolidated version of the Treaty on European Union Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union Protocols Annexes to the Treaty on the Functioning of the European Union Declarations annexed to the Final Act of the Intergovernmental Conference which adopted the Treaty of Lisbon, signed on 13 December 2007 Tables of equivalences.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12016ME%2FTXT>

- URL4: *Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. PROTOCOLS Protocol (No 22) on the position of Denmark.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012E%2FPRO%2F22>
- URL5: *Note on Common Travel Area.* <https://brexitlegal.ie/note-on-common-travel-area/>
- URL6: *A Bolgár Köztársaság és Románia csatlakozásának feltételeiről, valamint az Európai Unió alapját képező szerződések kiigazításáról szóló okmány.* https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2005.157.01.0203.01.HUN&-toc=OJ%3AL%3A2005%3A157%3AFULL
- URL7: *Okmány a Horvát Köztársaság csatlakozásának feltételeiről, valamint az Európai Unióról szóló szerződés, az Európai Unió működéséről szóló szerződés és az Európai Atomenergia-közösséget létrehozó szerződés kiigazításáról.* https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2012.112.01.0006.01.HUN#L_2012112HU.01002101
- URL8: *Thomas De WAAL: Uncertain Ground, Cyprus: In Europe, In limbo.* *Carnegie Endowment for International Peace.* <https://carnegieeurope.eu/2018/12/03/cyprus-in-europe-in-limbo-pub-77844>
- URL9: *A Cseh Köztársaság, az Észt Köztársaság, a Ciprusi Köztársaság, a Lett Köztársaság, a Litván Köztársaság, a Magyar Köztársaság, a Máltai Köztársaság, a Lengyel Köztársaság, a Szlovén Köztársaság és a Szlovák Köztársaság csatlakozásának feltételeiről, valamint az Európai Unió alapját képező szerződések kiigazításáról szóló okmány.* <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b4d35af2-4b09-452c-aaa4-716f00027ad3/language-hu>
- URL10: *Adaoglu, Hacer Soykan, "Special Territories in European Union and North Cyprus: A Sui Generis Relationship Under Community Law".* <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/540016>
- URL11: *Az Európai Unió legkülső régiói.* <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/100/a-legkulso-regiok>
- URL12: *Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/399 rendelete (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni határ-ellenőrzési kódex).* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A32016R0399>
- URL13: *Agreement on the Accession of the Portuguese Republic to the Convention implementing the Schengen Agreement of 14 June 1985 between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of checks at their common borders signed at Schengen on 19 June 1990, to which the Italian Republic acceded by the Agreement signed at Paris on 27 November 1990.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A42000A0922%2805%29>
- URL14: *Agreement on the Accession of the Kingdom of Spain to the Convention implementing the Schengen Agreement of 14 June 1985 between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of checks at their common borders signed at Schengen on 19 June 1990, to which the Italian Republic acceded by the Agreement signed at Paris on 27 November 1990.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A42000A0922%2804%29>

URL15: *Az Európai Bizottság honlapja – Nemzetközi partnerségek.* https://ec.europa.eu/international-partnerships/where-we-work/overseas-countries-and-territories_en

URL16: *Documents concerning the accession to the European Communities of the Kingdom of Denmark, Ireland, the Kingdom of Norway and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A11972B%2FTXT>

URL17: *Agreement on the Accession of the Kingdom of Denmark to the Convention implementing the Schengen Agreement of 14 June 1985 on the gradual abolition of checks at the common borders signed at Schengen on 19 June 1990.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A42000A0922%2808%29>

Alkalmazott jogszabályok

A Bolgár Köztársaság és Románia csatlakozásának feltételeiről, valamint az Európai Unió alapját képező szerződések kiigazításáról szóló okmány. HL L 157., 2005. június 21.

A Cseh Köztársaság, az Észt Köztársaság, a Ciprusi Köztársaság, a Lett Köztársaság, a Litván Köztársaság, a Magyar Köztársaság, a Máltai Köztársaság, a Lengyel Köztársaság, a Szlovén Köztársaság és a Szlovák Köztársaság csatlakozásának feltételeiről, valamint az Európai Unió alapját képező szerződések kiigazításáról szóló okmány. HL 236., 2003. szeptember 23.

Agreement between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of checks at their common borders. OJ L 239, 22.9.2000.

Agreement on the Accession of the Kingdom of Denmark to the Convention implementing the Schengen Agreement of 14 June 1985 on the gradual abolition of checks at the common borders signed at Schengen on 19 June 1990. OJ L 239, 22.9.2000.

Agreement on the Accession of the Kingdom of Spain to the Convention implementing the Schengen Agreement of 14 June 1985 between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of checks at their common borders signed at Schengen on 19 June 1990, to which the Italian Republic acceded by the Agreement signed at Paris on 27 November 1990. OJ L 239, 22.9.2000.

Agreement on the Accession of the Portuguese Republic to the Convention implementing the Schengen Agreement of 14 June 1985 between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of checks at their common borders signed at Schengen on 19 June 1990, to which the Italian Republic acceded by the Agreement signed at Paris on 27 November 1990. OJ L 239, 22.9.2000.

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/399 rendelete (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni határ-ellenőrzési kódex).

Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union PROTOCOLS Protocol (No 22) on the position of Denmark. OJ C 326, 26.10.2012.

Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union Consolidated version of the Treaty on European Union Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union Protocols Annexes to the Treaty on the Functioning of the European Union Declarations annexed to the Final Act of the Intergovernmental Conference which adopted the Treaty of Lisbon, signed on 13 December 2007 Tables of equivalences OJ C 202, 7.6.2016.

Convention implementing the Schengen Agreement of 14 June 1985 between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of checks at their common borders. OJ L 239, 22.9.2000.

Documents concerning the accession to the European Communities of the Kingdom of Denmark, Ireland, the Kingdom of Norway and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. HL L 73., 1972.3.27.

Okmány a Horvát Köztársaság csatlakozásának feltételeiről, valamint az Európai Unióról szóló szerződés, az Európai Unió működéséről szóló szerződés és az Európai Atomenergia-közöséget létrehozó szerződés kiigazításáról. HL L 112., 2012. április 24.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Herczeg M. (2022). Az Európai Unió tagállamainak schengeni térséghez való viszonya. *Belügyi Szemle*, 70(7), 1491–1506. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.7.8>

Egészségfejlesztés és egészségvédelem a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság állományában

Health promotion and health protection for police officers
at the Szabolcs-Szatmár-Bereg County Police headquarters

Ambrusz Aliz

klinikai szakpszichológus,
pszichoterapeuta
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei
Rendőr-főkapitányság,
Humánigazgatási Szolgálat
Egészségügyi és Pszichológiai
Alosztály
aliz.ambrusz@gmail.com

Petlyánszki Gábor

Dr. alosztályvezető főorvos
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei
Rendőr-főkapitányság,
Humánigazgatási Szolgálat
Egészségügyi és Pszichológiai
Alosztály

Malét-Szabó Erika

Dr. PhD, főtanácsadó, rendőr
alezredek
Belügyminisztérium,
Közszolgálat-fejlesztési és Stratégiai
Főosztály
erika.malet-szabo@bm.gov.hu

„Az egészséget az ember teremti meg
és éli meg mindennapi élethelyzeteiben,
ott ahol tanul, dolgozik, játszik és szeret.”

Ottawai Charta

Absztrakt

Cél: A cikk vonatkozó elméleti bevezető után áttekintést ad arról, hogy az elmúlt években miként valósultak meg a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság állománya körében az egészségfejlesztési és egészségvédelmi törekvések. Bemutatásra kerül, a gyakorlatban hogyan tud itt, a végteken megvalósulni az a viszonyulás, hogy az emberi egészség érték, melyet megbecsülni, értékelni kell.

Módszertan: Rövid áttekintést adunk arról, hogy milyen történeti, elméleti háttere van az egészségfejlesztési tevékenységnek általában, illetve a rendőrség vonatkozásában. Ezt követően áttérünk a jelenleg megvalósult programjaink bemutatására.

Megállapítások: Az egészségfejlesztés rendszerszintű áttekintése fontos egy megfelelő egészségterv kidolgozásához és végrehajtásához. Ezt szolgálja, hogy Malét-Szabó tevékenységi alapmodelljének keretrendszerébe ágyazottan jelenítjük meg az országos, illetve a helyi szintű egészségfejlesztési tevékenységet.

Érték: Tanulmányunk rávilágít arra, hogyan lehet egy egyedi és komplex egészségfejlesztési rendszert megvalósítani a személyes, szervezeti és környezeti tényezők összehangolásával.

Kulcsszavak: egészségfejlesztés, tevékenységi alapmodell, rendvédelem, egészség

Abstract

Aim: This article, after a theoretical introduction, gives an overview of how health promotion has been implemented in the past years for the staff of the Police Headquarters of Szabolcs-Szatmár-Bereg County. In practice, how the attitude that human health is a value that should be appreciated and valued can be put into practice here at this end of Hungary.

Methodology: We give a brief overview of the historical and theoretical background to our health promotion activities in general and regarding the police force. Then we move on to the presentation of our programmes being currently implemented.

Findings: A systematic review of health promotion is important to the development and implementation of an appropriate health plan. It is to this aim that we present the national and the local police health promotion within the Malét-Szabó Activity Framework Modell.

Value: Our review highlights how it is possible to develop a unique and complex health promotions system by the coordination of the personal, organizational and environmental factors.

Keywords: health promotion, Activity Framework Model, law enforcement, health

A munka és az egészség kapcsolata

Az egészség fogalma hosszú évek alatt sokat változott, finomodott. Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) jelentősebb okirataiban is látszik az a folyamat, mely során egyre pontosabban definiálódik az egészség fogalma, és szélesedik a spektrum, melyet felölel e fogalom.

1948-ban fogalmazódott meg a WHO által, hogy „*az egészség a tökéletes fizikai, szellemi és szociális jóllét állapota, és nem csak a betegség vagy fogyatékosság hiánya.*” (WHO, 1948).

1985-ben a WHO már az egészség fogalmát kiterjesztette az alábbiakra: az egészség nem más, mint annak mértéke, hogy az egyén, a csoport mennyire képes törekvéseinek realizálására, szükségleteinek kielégítésére, másrészt pedig a környezet megváltoztatására, vagy az azzal való megbirkózásra. Az egészséget tehát a mindennapi élet erőforrásának tekinthetjük, nem pedig céljának (WHO,1985). Ez a pozitív megfogalmazás hangsúlyt fektet a szociális és a személyes erőforrásokra is éppúgy, mint a fizikális kapacitásra (Pálmai, 2017).

A 2014-es megfogalmazása még tovább bővíti az egészség fogalmát a mentális egészség fogalmával, miszerint: a mentális egészség a jóllétnek egy olyan állapota, amelyben: az egyén képes felismerni saját képességeit, alkalmas az élet természetes stresszel való megküzdésre, hatékonyan és eredményesen tud dolgozni, illetve képes a közösségébe beilleszkedni és abban tevékenyen részt venni (WHO, 2014; Heather, 2014). A fentiekből jól látszik az egészségfogalom egyre komplexebbé válása, ahogy egyre szélesebb kört érint.

Hazánkban az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény ekképpen fogalmazza meg az egészséget: *„az egészség az egyén életminőségének és önmegvalósításának alapvető feltétele, amely döntő hatással van a családra, a munkára és ezáltal az egész nemzetre.”*

Az egészségnek van egy társadalmi, gazdasági vetülete. Az emberi erőforrásgazdálkodás számára jelentős tényező a dolgozók, a munkát végző, termelő emberek egészségi állapota. Színvonalas, jó munkát, csak az egészség teljes birtokában lehet végezni. A személyes erőforrásból integrálódik a szervezeti erőforrás (Juhász, 2007). A meglévő munkaerő megőrzése kifizetődőbb, hiszen az új munkaerő toborzása és betanítása költséges, csakúgy, mint a következményes okok miatti kiesés (például betegszabadság, személyes konfliktus) (Malét-Szabó, 2015). A dolgozók egészségével kapcsolatban kétféleképpen keletkezhet költség. Egyrészt a kedvezőtlen munkakörülmények rejtett költségei, hiszen nagyobb a megbetegedések, balesetek okozta hiányzások kockázata. A másik tényező, amikor a beteg vagy sérült dolgozó nem hiányzik a munkából, például mert félti az állását. Ilyenkor a dolgozó feladatait nem tudja képességeinek megfelelően ellátni, csökken a teljesítménye, ezáltal romlik a termelékenység (Gábor et al., 2012). E „szükséges jelenlét” (presenteeism) mind a munkateljesítményre, mind pedig a munkavállaló egészségi állapotára kihat (Schultz & Edington, 2007). Egy hazai felmérés során megállapították, hogy a vizsgált nagyvállalat dolgozói betegség esetén 66,2%-ban nem mentek el betegállományba. Válaszaikból kiderült, hogy legnagyobb százalékuk az őket érő anyagi teher miatt nem mentek betegállományba, de indokként a helyettesítés elmaradása, az állás veszélybe kerülése is számottevő volt (Kapás

& Kaprielian, 1998). Ezen tényezőkből is látszik, hogy az egészségmegőrzés mind az egyén, mind pedig a munkáltató érdeke, legyen az állami vagy más fenntartású intézmény.

A munkahelyi egészségfejlesztésből fakadó nyereség szervezeti szinten és egyéni szinten való megnyilvánulását az alábbi táblázat foglalja össze (Garaj, 2015).

1. számú táblázat: Egészségfejlesztésből fakadó nyereség

Szervezeti szinten	Egyéni szinten
<ul style="list-style-type: none"> • Kisebbségi költségek; • növeli az egészségi állapottól függő eredményeket; • javul a vállalati imázs; • javul a cég pozíciója a munkaerő piacon; • növekszik a vevői megelégedettség, megeremti és javítja a vállalat jó hírét; • csökken a fluktuáció; • javítja a humán erőforrás hatékonyságát; • fokozza a termelékenységet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kevesebb a baleset; • az egészséges munkavállalók egzisztenciális biztonságához vezet; • javuló egészségi állapot; • hozzájárul a munkavállaló munkaerőpiaci érték-növekedéséhez; • magasabb életminőség; • nagyobb munkavállalói megelégedettség.
<p>Javitja a lojalitást, az elkötelezettséget, ezzel a munkavállaló hatékonyságát és teljesítményét</p>	

Forrás: A szerzők saját készítése.

Az egészség–munka–hatékonyság kapcsolati modelljei

Az egészség és a munka kapcsolata igen komplex. Önmagában az anyagi jövedelem ott számít sokat az emberek boldogságérzetében, ahol az alapszükségletek (például élelmiszer, otthon, szabadság) kielégítése hiányos (Gebauer, 2007). A munkahely egyrészt anyagi biztonságot ad a megfelelő életszínvonal és az egészség feltételeinek megteremtéséhez, másrészt hozzájárulhat egy egészséges énkép kialakulásához, fenntartásához, hiszen az elvégzett munka mindig magával hozza a minősítést is, mely az önértékelés egyik alappillére. A munkafolyamatok során megélt szociális kapcsolatok pedig a társas támogatottsághoz járulhatnak hozzá (Naidoo & Wills, 1999). A munka így az egészség velejárója, feltétele és fenntartója is egyben.

Számos elméleti modell született, hogy a munka és körülményei hogyan hatnak a dolgozó egészségére. Az egyik legismertebb modell az 1970-es években kidolgozott személy–környezet illeszkedés modell, mely a személy és a környezet illeszkedésére helyezi a hangsúlyt. A modell azzal foglalkozik, hogy a személy készségei, képességei milyen kapcsolatban állnak a munka által adott lehetőségekkel, elvárásokkal. Optimális esetben a munkahely az egyén képességeinek megfelelő mértékben kínál lehetőséget a motiváció kielégítésére, így

növeli az egyén kompetenciaérzését, önértékelését, hatékonyságát (Harrison, 1978; Juhász, 2002).

A munka és az egészségi állapot közötti kapcsolat másik modellje Siegrist (1996) erőfeszítés–jutalom–egyensúlyhiány modellje. E modell három fő eleme: erőfeszítés, jutalom és megküzdési komponens. Az erőfeszítéshez tartozó munkahelyi jellemzők: időnyomás, felelősségvállalás, túlóra, fizikai megterhelés. A jutalom három lehetséges forrása pedig az anyagi juttatás, az elismerés és a karrier támogatás. A harmadik komponens a munkahelyi követelményekkel való megküzdés mintázata (Juhász, 2007; Szilas, 2014, Salavecz, Neculai, Rózsa & Kopp, 2006).

A legtöbbet vizsgált modell Karasek (Karasek & Theorell, 1990) megterhelés–kontroll–támogatás modellje, mely szerint a munkahelyi stressz a munka két alapvető jellemzőjének (megterhelés, kontroll) egymáshoz való viszonyából fakad, melynek hatását a szociális támogatottság módosítani képes. A munkakövetelmények vagy megterhelések olyan tényezőket takarnak, mint időnyomás, konfliktusok, túlóra, félelem az állás elvesztésétől. A kontroll, vagyis döntési jogkör egyik tényezője arra utal, hogy a dolgozónak mennyire van lehetősége arra, hogy munkáját, aktivitását, készségeit, képességeit felhasználhassa, míg a másik tényező, a munkavégzés módja fölötti kontroll. Az egyén, illetve a szervezet képes ezen tényezők dinamikus megváltoztatására, a szociális támogatottság pedig képes moderálni a negatív irányú változásokat egy bizonyos szintig (Szabó, 2009).

A szervezeti igazságosság aspektusával foglalkozó vizsgálatok célja az igazságosság észleléséhez vezető feltételek, az igazságosság és igazságtalanság következményeinek feltárása. Megállapítható, hogy az igazságosságnak a szervezeti hatékonyság és a dolgozók jóléte szempontjából egyaránt van jelentősége. Az igazságosság vagy annak hiánya befolyásolja a szervezeti tagok elégedettségét, elkötelezettségét, engedelmisségét ezen keresztül teljesítményét, de vezethet a szervezet szempontjából nemkívánatos viselkedésekhez is, például „visszavonulási reakciókhoz” (például hiányzás, kilépés) vagy „szervezeti megtorló viselkedéshez” (például személyközi agresszió, lopás, szabotázs). Az igazságosság észlelése tehát a teljesítményen és a tagok önértékelésén, jólétén keresztül is befolyásolja a szervezet működését (Sass, 2011; Szilas, 2011; Kovács, 2000).

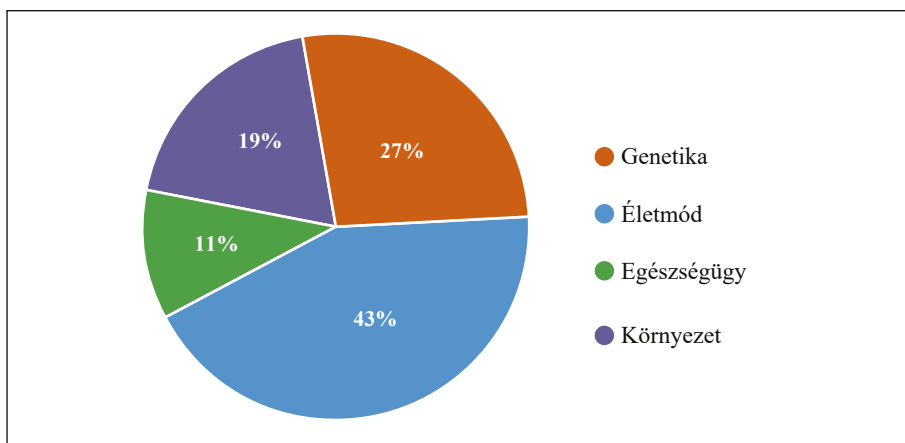
Munkahelyi egészségfejlesztés

Történeti előzményei a 19. századig nyúlnak vissza a munkaidő csökkentését és a gyermekmunka megszüntetését célzó állami beavatkozással. A 20. századi

első nagyvállalatok számára fontossá vált a munkavédelem, mint kifizetődő és megtérülő munkáltatói érdek, illetve megjelentek a sport- és rekreációs programok (Gábor et al., 2012).

1948-ban megalakult az Egészségügyi Világszervezet melynek célja az, hogy valamennyi nép a lehető legmagasabb egészségügyi színvonalat érje el (WHO, 1948). Az 1900-as években számos tanulmány és kutatás készült, melyek az egészség különféle aspektusait tárták fel. Ezek közül kiemelkedő a Lalonde jelentés, mely megfogalmazta az egészségmező elméletet. Ezen elmélet szerint négy tényező alapján egy ország megbetegedési és halálozásai arányait elemezni és változtatni lehet. E négy tényező: biológiai vagy genetikai háttér, környezet (természeti, épített és társadalmi egyaránt), az életmód és az egészségügyi ellátórendszer. A jelentés szerint az egészséget leginkább befolyásoló tényező mintegy 43%-ban az egyén életmódja, a genetikai, biológiai háttér csak mintegy 27%-ban. A környezet 19%-ban, az egészségügy 11%-ban tehető felelőssé az egészségért (1. számú ábra). Az irat végén megjelölte azokat a szereplőket is, akiknek az egészség érdekében való együttműködése alapvető, így az egészséggel kapcsolatos szakmákat és intézeteket, a tudományos élet szereplőit, az oktatási rendszert, az önkormányzati és kormányzati rendszert, az üzleti szektort és a szakszervezeteket, az önkéntes szervezeteket és valamennyi állampolgárt (Lalonde, 1974; Kökény, 2015).

1. számú ábra: Lalonde jelentés

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

Egy másik igen meghatározó dokumentum az Alma Atai Nyilatkozat (1978), mely kimondja, amellett, hogy az egészség alapvető emberi jog, társadalmi

cél is, mely az egészségügyön kívül számos más gazdasági és társadalmi terület közreműködését igényli. Meghatározza az egészségügyi alapellátást, és az egészségben megnyilvánuló egyenlőtlenségek csökkentését tűzi ki célul (URL4; Kis, 2017).

Az egészséget az egyént övező társadalom kontextusában értelmezte az 1986-ban született Ottawai Charta (URL2). E dokumentumban a munkahely egészségfejlesztésben betöltött szerepe is megjelenik, miszerint a munka és a szabadidő az egészség forrásai kell legyenek az ember számára (Kis, 2017; Kökény, 2015; Juhász, 2002). Az Egységes Európai Okmányban is megjelenik (1986), hogy a tagállamok különös figyelmet fordítanak arra, hogy javításokat ösztönozzenek a munkakörnyezet tekintetében, a dolgozók egészségének és biztonságának védelme érdekében. Az Európai Közösség (89/391/EEC, 1989) keretutasítása pedig pontosan meghatározza, hogy a munkáltató feladata biztosítani a dolgozók egészségét, biztonságát, a megelőzés elvén alapulva. A kockázatok értékelésére, leküzdésére, elkerülésére irányuló lépéseket ír elő (Juhász, 2007; Salavecz et al., 2006; Országos Egészségfejlesztési Intézet, 2007).

A tagállamok a Maastrichti és az Amszterdami Szerződésben kinyilvánították szándékukat egy aktívabb egészségpolitikára és hatékonyabb egészségügyi együttműködésre (URL1; Gábor & Kiss, 2009).

A közös együttműködés és a tapasztalatok megosztása kapcsán 1996-ban megalakult a Munkahelyi Egészségfejlesztés Európai Hálózata (European Network for Workplace Health Promotion – ENWHP). A cél, hogy a tagok közötti információ- és tapasztalatcsere révén meghatározza és elterjeszse a példás munkahelyi egészségfejlesztési programokat, beavatkozásokat (URL5; Juhász, 2007).

A Luxemburgi Deklaráció szerint „*a munkahelyi egészségfejlesztés a munkaadók, a munkavállalók, és a társadalom valamennyi olyan együttes tevékenységét jelenti, amely a munkahelyi egészség és jóllét javítására irányul.*” A cél eléréséhez szükséges három eszközrendszer együttes alkalmazása szükséges: 1. munkaszervezet javítása; 2. a dolgozói részvétel biztosítása; 3. a személyi kompetencia fejlesztése (URL6; Gábor & Kiss, 2009). Az Európai Tanács 2001-ben kiadott Zöld könyve szerint egyetemleges felelősség áll fenn az élet- és munkakörülmények terén is (URL3; Gábor & Kiss, 2009).

Az utóbbi évtizedekben jól látszik az egészséghez köthető szemléletváltozás és a növekvő felelősségérzet az ossztársadalmat érintően. Az EU egészségügyi programjai 2003 óta olyan tudásanyagot hoztak létre, amelyekre a politikai döntéshozók és kutatók bátran támaszkodhatnak és építkezhetnek. Napjaink meghatározó népegészségügyi programjainak meghatározó célkitűzése az egészségbarát kormányzás megvalósítása (Vokó, 2019).

Munkahelyi egészségfejlesztés Magyarországon

Hazánkban egy 1893-ban elfogadott törvény az iparfelügyelet feladatává tette a munkakörülmények és munkakörnyezet ellenőrzését (Gábor & Kiss, 2009). Magyarország volt az egyetlen kelet-középeurópai ország, amely 1986-ban jelen volt az Ottawai Charta megszületésénél, és alig egy évvel később, az új irányvonalat követő önálló egészségfejlesztési kormányprogrammal állt elő. Ennek szellemében született az 1063/1987. (XII. 10.) minisztertanácsi határozat, mely az egészségmegőrzés hosszú távú társadalmi programjáról szól (Kökény, 2015). Később az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvénybe is bekerült az Ottawai Chartának megfelelő egészségfejlesztés fogalma [37. § (1)–(2) bekezdése].

Magyarországon a Munka Törvénykönyve (2012. évi I. törvény) és a Munkavédelmi törvény (1993. évi XCIII. törvény) is előírja, hogy a munkát végzőknek joguk van a biztonságos és egészséges munkafeltételekhez. Ennek biztosítása elsődlegesen a munkáltató feladata. E feladata keretében a munkahely kialakításánál, a munkaeszközök és munkafolyamat megválasztásánál a munkáltató többek között az emberi tényezőket is köteles figyelembe venni.

A 1993. évi XCIII. törvény a munkavédelemről című munkavédelmi törvény kiter a pszichoszociális faktorokra, amelyet a következőképpen értelmeztek: „...*a munkavállalót a munkahelyén érő azon hatások (konfliktusok, munkaszervezés, munkarend, foglalkoztatási jogviszony bizonytalansága stb.) összessége, amelyek befolyásolják az e hatásokra adott válaszreakcióit, illetőleg ezzel összefüggésben stressz, munkabaleset, lelki eredetű szervi (pszichoszomatikus) megbetegedés következhet be*”. A jogalkotás is elismeri, hogy a munkavégzés túl hosszú időtartama és a nem megfelelő munkakörülmények növelik az egészségkárosodás kockázatát (Salaveczi, 2011). A jogalkotási folyamatok során napjainkra fokozatosan megvalósult a hazai jogszabályok Európai Unió jogharmonizációja. Az 1990-es évektől pedig elkezdődtek a népegészségügyi programok. A 2003-ban elfogadott Nemzeti Népegészségügyi Program [46/2003. (IV. 16.) OGY határozat az Egészség Évtizedének Johan Béla Nemzeti Programja] egyik alappillére az egyének, csoportok, intézmények és közösségek részvétele és felelőssége az egészségfejlesztésben. Az ezt követő években az újonnan megjelenő nemzeti programokban folyamatosan fókuszban volt az egyén egészségére való törekvésnek a társadalmi kontextusba ágyazása.

Munkahelyi egészségfejlesztés a rendőrségnél

A rendőrség a régmúlt időkben a fizikai egészségességre helyezte a hangsúlyt. A pszichés alkalmasság és gondoskodás központi megfogalmazása a 1990-es

évek közepén történt. A 2000-es években egyre inkább körvonalazódott a pszichológiai szakszolgálatok feladatköre, melyben helyet kapott az egészségmegőrzés és az egészségfejlesztés is. Hosszú út vezetett ahhoz, hogy a fizikai egészségi állapotból kiindulva a pszichológiai egészség tekintetbevételén át, ma egy komplex kiválasztási eljárás nyújt segítséget az alkalmassági vizsgálatok során. Egy hosszú és alapos kutatói tevékenység eredményeképp jelent meg a 45/2020-as BM rendelet, mely új szintre emeli a kiválasztási eljárást, és a kompetenciaterületek felmérésével segíti a munkahatékonyt, mely hozzájárul a mentális egészség fenntartásához (Malét-Szabó, 2021).

2017-ben került jóváhagyásra a népegészségügy általános céljaival összhangban az Élet–Erő–Egészség program.¹ A rendőrség már korábban is számos egészségfejlesztést és egészségmegőrzést segítő lehetőséget és programot biztosított az állomány részére, így a program elsődleges célja a működő, egészséget támogató programok fenntartása, végrehajtási elveinek országos szintű egységesítése, valamint új programok bevezetése.

A rendőrség egészségfejlesztési programjait Malét-Szabó Erika ágyazta elméleti keretbe, Segal hatékony munkahelyi egészségfejlesztési modelljére (Segal, 1995) alapozva. E tevékenységi alapmodell célja, hogy egységes rendszerben ábrázolja a magyar rendőrségen folyó pszichológiai, egészségügyi és munkavédelmi tevékenység egészségre és hatékonyságra gyakorolt hatásait, mindezt az egyén és a szervezet szintjén (2. számú ábra) (Malét-Szabó, 2015; Erdős, 2020).

2. számú ábra: A rendőrség egészségfejlesztési programjai Malét-Szabó tevékenységi alapmodell rendszerében

Forrás: Eredeti ábra átvétele (Malét-Szabó, 2015).

1 A rendőrség Egészségfejlesztési és Egészségvédelmi Programja 2017–2021.

Az egyik főtengeylen a támogatandó, fejlesztendő terület célja az egyén vagy a szervezet, a másik tengelyen pedig a fókusz az egészség vagy a hatékonyság. Természetesen ezek a területek szoros, kölcsönös viszonyrendszerben vannak egymással.

Az egyén és hatékonyság metszetében szerepelnek azon tevékenységek, melyek azt a célt szolgálják, hogy a megfelelő helyre a megfelelő kompetenciával bíró dolgozók kerüljenek.

Az egyén és az egészség metszéspontjában azon tevékenységek vannak, melyek célja az egyén egészségének megőrzése, a problémák, sérülések helyreállítása. A rendvédelemben felismerték ennek fontosságát, hiszen a teljes állomány számára biztosított az egészségügyi és pszichológiai ellátás, a rekreáció és a rehabilitáció. E szolgáltatások ilyen jellegű kiépített rendszere és hagyománya máshol nem található (például civil szférában).

A szervezet és egészség metszéspontjában a szervezet egészséges működése áll, a szervezeti felmérések mentén született változások, valamint a tapasztalatokra épülő munkahelyi képzések. Ide tartoznak a foglalkozásügyi, közegészségügyi és járványügyi, valamint munkavédelmi tevékenységek, a különböző rendezvények.

A szervezet és hatékonyság metszéspontjában lévő tevékenységek alapvetően arra irányulnak, hogy a különböző képzési formákon keresztül (például vezetőképzés, kompetencia alapú készségfejlesztés) hatással legyünk a szervezet működésére és az egyén egészségére (Malét-Szabó, 2015).

A 2017-ben jóváhagyott egészségfejlesztési és egészségvédelmi program pontokba szedte az addig is meglévő, rendelkezésre álló elemeket, illetve meghatározta a bevezetésre kerülő szerelemeket:

Meglévő programok:

1. Egészséges munkahelyi környezet kialakítása.
2. Egészségügyi ellátórendszer fenntartása, működtetése és igénybevétele.
3. Munkahelyi sportolási lehetőségek biztosítása.
4. Egészséges étkezés és táplálkozás a munkahelyeken.
5. Civil szervezetek, intézmények bevonása a rendőri állomány egészségfejlesztésébe (együttműködési megállapodások).
6. Egészségi és pszichikai alkalmassági vizsgálatok rendszere.
7. Pszichológiai, mentálhigiénés ellátórendszer működtetése.
8. Pszichológiai tréningek tartása.

Az akkor bevezetésre került elemek:

1. Egészséges étkezés a munkahelyeken (heti reformétkezési nap beiktatása).
2. Egészségsátrak, egészségsarkok, egészségnapok szervezése a munkahelyeken.
3. Ismeretterjesztés, egészségnevelés.

4. Betegségek, kórelváltozások kimutatására alkalmas szűrővizsgálatok.
5. Egészségfelmérő és -megőrző kompetenciák felmérése.
6. Munkahelyi egészségterv.
7. Sportlétesítmények kedvezményes igénybevétele.
8. Rendszeres testmozgás népszerűsítése.

A tevékenységi alapmodellben feltüntetve a program elemeit a következő ábra vázolható fel.

3. számú ábra: Az *Élet-Erő-Egészség Program Malét-Szabó* tevékenységi alapmodell rendszerében

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

E programelemek ábrázolásával látszik, hogy az egészségfejlesztési terv alapvetően az egyént helyezi a középpontba. A cél az egyén egészséggel kapcsolatos

tudatosságának fokozása, az ismereteinek a bővítése, az életstílus megváltozását segítő tényezők előtérbe helyezése.

Bár a programba nem került be, de rendszerszintű és szemléletformáló változást hozott a 2015-ben bevezetett új egységes belügyi vezető kiválasztási rendszer, mely alapját egy több éves tudományos kutatáson alapuló 13 elemű vezetői kompetenciarendszer képezte, ami alapját adta a jelenleg érvényben lévő kiválasztási rendszernek (Malét-Szabó, 2021). E rendszer az egyén és hatékonyság metszetének egy számottevő eleme, mely a megfelelő munkamotiváció fenntartása mellett segíti a kiegésző megelőzését, a megfelelő mentális egészség megőrzését.

Az egészségfejlesztés fontosságát, és annak kutatása iránti igényt jelzi, hogy egyre több a rendőrség körében végzett kutatás, melyek értékes eredményekkel szolgálnak az állományban dolgozók egészségi és pszichés állapotát érintően. 2001–2008 között egy három megyét és 3980 rendőrt érintő vizsgálat (Szabó, 2009) a rendőrlét által okozott stresszterheltség jellegzetességeit tárta fel, illetve annak az állományban eltöltött évek számával mint időkomponenssel való összefüggését. Az Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Szervek Kiképző Központjában, Budapesten szolgálatot teljesítő állomány tagjai (1000 fő) sportolási szokásainak vizsgálata (Mácsár, Bognár & Plachy, 2017) során megállapításra került többek között, hogy sokan sportolnak rendszeresen időt és anyagi forrás nem sajnálva, de sok a dohányzó is a megkérdezettek között. A csapaterős tevékenység pszichés hatásairól (Borbély, Farkas & Tózsér, 2017), a próbaidős rendőr őrmesterek mentális egészségéről és egészség magatartásáról születtek értékes vizsgálatok (Borbély, 2019).

Munkahelyi egészségfejlesztés a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság állományában

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében (továbbiakban: a megye) 2008-tól a határórság rendőrségbe olvadásával az egészségügyi tevékenységek köre és az egészségügyi területen dolgozók száma gyarapodott. A nemzetközi és magyar trendekhez való igazodás, majd az Élet–Erő–Egészség Program egyre kifejezőbbé tette a preventív munka fontosságát, az állomány egészségének megőrzését és visszanyerésének támogatását. Az egészségfejlesztés több, egymástól eltérő, ugyanakkor egymást kiegészítő tevékenységet ölel fel. Az alábbiakban először a központi program alapján kerül bemutatásra a megyében megvalósult egészségfejlesztés, majd a tevékenységi alapmodellben gondolkodva vázoljuk.

Egészséges munkahelyi környezet kialakítása

Az országos szintű munkavédelmi és közegészségügyi szakmai felügyeleti rendszer részeként a megyében is munkavédelmi szakreferens munkája járul hozzá a nem veszélyeztető és biztonságos munkakörnyezet kialakításához. (A munkakörnyezet megfelelőségére vonatkozó hatósági és nem hatósági jellegű helyszíni ellenőrzések végrehajtása; a munkakörnyezet kockázatértékelésének elvégzése; szükséges egyéni védőeszközökkel történő ellátása; munkakörhöz kötött védőoltások biztosítása; téli, nyári védőittallal történő ellátás.)

Prevenció az orvosi ellátás során

A megyében a jogszabályokban és belső normákban meghatározottak szerint egészségügyi szolgálat működik. Két telephelyen (Nyíregyháza, Nyírbátor) alap- és foglalkozás-egészségügyi, illetve háziorvosi ellátás érhető el. Mindkét telephelyen fogászati praxis is van.

Az orvosi időszakos vizsgálatok alkalmával számtalan kivizsgálásra – laborvizsgálatok, szűrővizsgálatok, szakorvosi konzíliumok elvégzésére – kerül sor. Jelenleg a Nemzeti Népegészségügyi Központ általi ajánlás alapján a nőknél a korhoz kötött, ajánlott mammográfiás szűrővizsgálaton az érintettek teljes számban megjelentek (URL7). A férfiak 50 éves kor fölött, szinte kivétel nélkül részt vesznek az urológiai szűrővizsgálaton, illetve az ehhez csatlakozó PSA (prosztata-specifikus antigén) vizsgálaton. Védőoltási kampányokban az érintettek köre maradéktalanul részt vett. Fogászati szakterületen nagy a hangsúly a szűréseken való megjelenésen, ezáltal is a prevenciót részesítve előnyben. Egyre több dolgozót érintenek a magas vérnyomás, szív-érrendszeri megbetegedések, mozgásszervi megbetegedések. A dolgozók egészségügyi gondozáson való megjelenése példaértékű. Egyre több esetben kell kiemelni a vidéki állományból a gondozásra szoruló betegeket, akiknek kivizsgálása, terapizálása, további nyomon követése, gondozása is a megyéhez kerül. A személyi állomány részére az időszakos alkalmassági vizsgálatok során – a rendelkezésre álló szakorvosi leletek, a fizikális vizsgálat, valamint az anamnézis alapján – egészségmegőrzési, egészségfejlesztési tanácsadás is történik.

Sportolási tevékenység támogatása

A sportolási lehetőségek igénybevételére a hivatásos állománynak a fizikai állóképességük fenntartása vagy javítása céljából heti két óra munkakedvezmény biztosított. A megyében több helyen is rendelkezésre áll a rendőrség épületében

sportolási lehetőség, kondicionálótermi edzést tarthatnak egyéni és csoportos formában, illetve van, ahol a szauna használat is adott. (Nyíregyháza Rendőrkapitányság, Tiszavasvári Rendőrkapitányság, Nyírbátori Objektum Oktatási csoport, Barabás Határrendészeti Kirendeltség, Beregsurány Határrendészeti Kirendeltség, Csenger Határrendészeti Kirendeltség, Fehérgyarmat Rendőrkapitányság, Kölcse Határrendészeti Kirendeltség, Mátészalka Rendőrkapitányság, Záhony Rendőrkapitányság, Záhony Határrendészeti Kirendeltség).

A rendőrség és a sportlétesítmények jó kapcsolata lehetővé teszi, hogy helyi szinten a rendvédelmi dolgozók kedvezményesen használhassák a sportolási lehetőséget biztosító intézményeket, például Nyíregyháza Rendőrkapitányság dolgozói a főiskolai uszodában bérletkedvezményben részesülnek; Záhonyban a határrendészeti kirendeltségen a kondicionálóterem mellett ping-pong asztal, szauna is található, és a munkatársaik kedvezményesen használhatják az önkormányzati sportlétesítményeket is. A nyíregyházi strand a rendőrségi dolgozók-nak a nyári időszakban kedvezményes belépőjegyet biztosít.

Egészséges táplálkozás munkahelyi feltételeinek biztosítása

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság csak a nyírbátori objektumban üzemeltet saját konyhát. A közétkeztetést, a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló 37/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet szabályozza, mely szabályozza a fogyasztók egészségi állapotának megfelelő étellel történő ellátását, a változatos, vitaminokban, ásványi anyagokban gazdag ételek elkészítését. Ezt az élelmezési jogszabályt alkalmazva biztosítva van az élelmezés. A biztonságos ételkészítés körülményeit a HACCP rendszer működtetése garantálja. Folyamatosak a felülvizsgálatok és a dolgozók oktatása. Azon objektumokban, ahol külső szolgáltató biztosítja az ellátást, a szolgáltatóval egyeztetve biztosítják az ételt, amelyeknek alapanyagai tartalmazzák a reformétkezés alapanyagait. A megyei rendőr-főkapitányság épületében külső szolgáltatóval a fenti kérdésben szigorú az egyeztetés, az általuk heti szinten elkészített étlap folyamatosan áttekintésre és véleményezésre kerül. A megyében minden szervezeti egységben található teakonyha, mely biztosítja az ételek megfelelő tárolását, melegíthetőségét.

Ismeretterjesztés, egészségnevelés

Az egészségnevelési előadások, oktatások fő célja, hogy növelje az állomány egészségkultúráját, hogy az egészség értéket képviseljen az egyén életében, kialakuljon a megfelelő egészségtudatosság, cél legyen az egészség megőrzése,

a kórosan megváltozott egészségi állapot helyrehozása. Ebben a témakörben megemlítendőek még a pszichológiai tréningek is, amelyek megfelelő alapot adnak az egészségtudatosság alakításához, mind a pszichés, mind a szomatikus egészség fontosságának tudatosításához. Pszichológiai tréningek tartása évi 5–8 alkalommal történt, bár az elmúlt két év járványügyi intézkedései ezt felülírták.

Továbbképzések alkalmával, a felvilágosító előadások tartása mellett, egészségügyi gyorstesztekkel való szűrésre, illetve egyéni tanácsadásra is sor került. Nagyobb létszámú előadás tartására évente egy-két alkalommal került sor, de immár az elmúlt két évben a járványügyi helyzet nem tette ezt lehetővé.

Az internetes platformok, az egészségügy területén kihelyezett plakátok, ismeretterjesztő anyagok további lehetőséget adnak az ismeretek bővítésére.

Rekreációs lehetőségek biztosítása

A jogszabályokban meghatározottak alapján a rendőrség személyi állománya igényjogosultként ellátást kaphat és igénybe veheti a MH Egészségügyi Központ Honvédkórház és intézményei ellátó rendszerét is. Szerződés alapján lehetőség van a Hévízi rekreációs programban való részvételre is.

A mentális egészség támogatása, pszichológiai tevékenység

A pszichológia szakterületen dolgozó pszichológusok az alkalmassági vizsgálatok kapcsán felmérik a pszichés állapotot, illetve feltárják az esetleges problémákat. A megyében jelenleg négy klinikai szakpszichológus látja el a feladatokat. Személyes és munkahelyi problémák pszichoterápiás vezetése, illetve az orvossal együttműködve a különböző krónikus betegek pszichés vezetése, az egészségmegőrzés támogatása biztosított ezáltal. Az állomány számára folyamatosan tartanak stresszkezelési, konfliktuskezelési, kommunikációs, burnout és csapatépítő tréningeket, amelyek hatékonyan segítik elő a pszichés stabilitás megőrzését.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság egészségfejlesztési programja a tevékenységi alapmodell tükrében

Malét-Szabó (2015) tevékenységi alapmodellje Segal (1995) átfogó munkahelyi egészségfejlesztési programján alapszik. Segal programja három fő részből áll:

- szervezeti változtatások (szervezeti fókusz);

- közvetlen egészségügyi szolgáltatások biztosítása a munkahelyen;
- egyéni kockázati tényezők módosítására irányuló egészségfejlesztés (egyéni fókusz).

Mint ahogy a fentiekből látszik a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányságon megvalósuló egészségfejlesztési program Segal programjának mindhárom elemét szem előtt tartva alakult ki. A benne szereplő egészségfejlesztési tevékenységek Malét-Szabó (2015) tevékenységi alapmodelljében gondolkodva a 4. számú ábra szerint vázolhatók fel.

4. számú ábra: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság egészségfejlesztése Malét-Szabó tevékenységi alapmodell rendszerében

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

Az egyén és hatékonyság dimenziójában található az alkalmasságvizsgálatok. Az előzetes alkalmassági vizsgálatok döntést hoznak arról, hogy hivatalos szolgálatra alkalmas-e valaki. A későbbi vizsgálatok biztosítják, hogy a megfelelő kompetenciával rendelkezők kerüljenek a számukra is legalkalmasabb beosztásba.

Az egyén és egészség kontextusában találhatóak azok a vizsgálatok, melyek a már dolgozó állomány egészségét monitorozzák, illetve az egyén egészségét támogatják (szűrővizsgálatok, védőoltások, intézményi rekreációs programok, kondicionálóterem használata, gondozási tevékenység).

Az egészség és szervezet metszetében találhatóak azok a tevékenységek, melyek az egyén szervezeten belüli munkájának egészségességét, a szervezet egészséges működését segítik. Az egészségügyi állapot komplex felmérése biztosítja, hogy a munkája szempontjából kellően egészséges dolgozó a megfelelő hatékonysággal lássa el feladatait. Az egyéni készségfejlesztő tréningek lehetőséget adnak az egyéni egészségtudatosság fejlesztésére, míg a stresszkezelő, a kiégést megelőző és a csapatépítő tréningek lehetőséget adnak arra, hogy a szervezeti egységek működése gördülékenyebb legyen.

A hatékonyság és szervezet szempontjából a szervezet működésének hatékonyságát segítő lehetőségek vannak a középpontban. Ezek általában különféle tréningek formájában valósulnak meg, illetve a rendőrszakmai munka közvetlen segítése révén.

A megyében megvalósult egészségfejlesztési intézkedések mind egyéni, mind csoportos szinten célozzák az egészségtudatosság növelését, az ismeretek bővítését. A jövőben terveink között szerepel egy átfogó áttekintés a megyében dolgozó hivatásos állományú tagok egészségtudatosságát illetően. Ezen eredményeket felhasználva, az állomány egészségmagatartását feltérképezve képessé válunk arra, hogy megyei szinten célzottabb intézkedések kerüljenek bevezetésre. Célunk, hogy állományunk egy magasabb szintű fizikális és mentális egészségnek örvendjen, támogatva őket az egészségük védelmét szolgáló komplex programmal.

Összegzés

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság kiemelten fontos területként kezeli az állomány egészségének megőrzését. Mind az egészségmegőrzés, mind pedig egy betegségből való meggyógyulás és a rehabilitáció, azaz a másodlagos és a harmadlagos prevenció területén támogatja a dolgozókat. A folyamatosan zajló egészségnevelési programok lefedik a tevékenységi alapmodell minden szegmensét. Ez a rendszerszintű gondolkodás pedig lehetővé teszi, hogy egyéni és szervezeti szinten is, a rendelkezésre álló lehetőségek szerint, komplex intervenciók történjenek. Az eddigi eredményeink folyamatos kutatásra ösztönöznek bennünket, melyek eredményei a tervek szerint egy még célzottabb, még hatékonyabb egészségfejlesztési terv kidolgozását teszik lehetővé.

Felhasznált irodalom

- Ádány R. (2011). *Megelőző orvostan és népegészségtan*. Medicina Könyvkiadó Zrt.
- Borbély Zs. (2019). Egészségmagatartás és mentális egészség – nemi különbségek a munkahelyi stressz megélésében. *Belügyi Szemle*, 67(7-8), 37–50. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.7-8.3>
- Borbély Zs., Farkas J. & Tózsér E. (2017). A tömeges méretű illegális migráció pszichés következményei a rendészeti feladatellátás során *Hadtudományi Szemle*, 10(3), 288–304.
- Erdős Á. (2020). Függőség és rendészet: addikció szűrése, kezelése és megelőzése, a rendészeti gyakorlatban a tevékenységi alapmodell tükrében *Magyar Rendészet*, 20(2), 49–68. <https://doi.org/10.32577/mr.2020.2.3>
- Gábor E. & Kiss J. (2009). Munkahelyi egészségfejlesztés – a minőség jegyében I. *Egészségfejlesztés*, 50(4), 2–8.
- Gábor E., Kiss J., Gazsó J., Lőrík E., Fekete K., Köteles G. & Taller Á. (2012). A munkahelyi egészségfejlesztés keretei. In Demetrovics Zs., Urbán R., Rigó A. & Oláh A. (Szerk.), *Az egészségpszichológia elmélete és alkalmazása I.* (pp. 259–294). ELTE Eötvös Kiadó.
- Garaj E. (2015). Versenyképesség és egészségnyereség. A munkahelyi egészségfejlesztés érték-növelő alternatív megoldásai. *Hadtudomány*, 25(el. klsz.), 41–47.
- Gebauer Gy. (2007). A boldogság tényezői. In Buday-Sántha A. & Rácz G. (Szerk.), *Évkönyv. Pécsi Tudományegyetem. Közgazdaságtudományi Kar. Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola* (pp. 107–121). Pécsi Tudományegyetem.
- Harrison, R. V. (1978). Person-Environment Fit and Job Stress. In Cooper, C. L. & Payne, R. (Eds.), *Stress at work* (pp. 175–205). John Wiley & sons Ltd.
- Heather, G. (2014). Positiv mental health and mental illness. *Statistics Canada*, 25(9), 3–9.
- Juhász Á. (2007). *Az egyéni és a szervezeti fókuszú munkahelyi egészségfejlesztés*. PhD értekezés. Eötvös Lóránd Tudományegyetem.
- Juhász Á. (2002). *Munkahelyi stressz, munkahelyi egészségfejlesztés*. Munka- és Szervezetpszichológiai Szakképzés Oktatási segédanyag. <http://www.munkahelyiegeszsegfejlesztes.hu/docs/doc2.pdf>
- Karasek, R. & Theorell, T. (1990). *Healthy work: Stress, productivity, and the reconstruction of working life*. Basic Books.
- Kapás Zs. & Kaprielian T. (1998). A foglalkozás-egészségügy, mint szolgáltatás-piaci viszonyok között. In Monspart S. & Horváth N. (Szerk.), *Így csináljuk mi!* (pp. 23–36). A Népjóléti Minisztérium támogatásával az Egészségesebb Munkahelyekért Egyesület.
- Kis B. (2017). Az Ottawai Charta és jelentősége az egészségfejlesztésben. In Lippai L. (Szerk.), *Holisztikus egészség, egészségmagatartás és egészségfejlesztés* (pp. 47–54). Testmozgásfókuszú egészségnevelés kortárs csoportokban egyetemi jegyzetsorozat I. kötet. Szegedi Tudományegyetem.
- Kovács J. (2000). *A méltányosság elve a munkahelyi ösztönzésben*. PhD értekezés. Debreceni Egyetem.

- Kökény M. (2015) Az egészségfejlesztés három évtizede Magyarországon a globális kihívások és a politikai változások tükrében. PhD értekezés. Debreceni Egyetem.
- Lalonde, M. (1974). *The new perspective on the health of Canadians. A working document.* Ottawa Minister of Supply and Service Canada. <https://www.phac-aspc.gc.ca/ph-sp/pdf/perspect-eng.pdf>
- Mácsár G., Bognár J. & Plachy J. (2017) Sportolási és életmódszokások kérdőíves vizsgálata a Budapesten szolgálatot teljesítő rendőrállomány körében. *Recreation*, 7(3), 13–15. <https://doi.org/10.21486/recreation.2017.7.3.1>
- Országos Egészségfejlesztési Intézet (2007). *Egészségfejlesztés és Népegészségügy az Európai Unióban.* Egészségfejlesztési Módszertani Füzetek.
- Malét-Szabó E. (2015). Egészség és hatékonyság: A magyar rendőrségen folyó pszichológiai tevékenységek kettős célkitűzése. In Balázs K. (Szerk.), *Alkalmazott pszichológiai tanulmányok a Szociál- és Munkapszichológiai Tanszék fennállásának 25. évfordulójára* (pp. 87–110). Debreceni Egyetem.
- Naidoo, J. & Wills, J. (1999). *Egészségmegőrzés.* Medicina.
- Pálmai J. (2017). A holisztikus egészségfogalom felé. In Lippai L. (Szerk.), *Holisztikus egészség, egészségmagatartás és egészségfejlesztés* (pp. 33–39). Testmozgásfókuszú egészségnevelés kortárs csoportokban egyetemi jegyzetsorozat I. kötet. Szegedi Tudományegyetem.
- Salavecz Gy., Neculai K., Rózsa S. & Kopp M. (2006). Az erőfeszítés-jutalom-egyensúlytalanság kérdőív magyar változatának megbízhatósága és érvényessége. *Mentálhigiéné és pszichoszomatika*, 7(3), 231–246. <https://doi.org/10.1556/Mental.7.2006.3.7>
- Salavecz Gy. (2011). *A munkahelyi stressz és az egészség összefüggései hazai és nemzetközi viszonylatban* (PhD értekezés). Semmelweis Egyetem,
- Sass J. (2011). *Szervezeti érzelmek és szervezeti bizalom* (tananyag). Budapesti Corvinus Egyetem. <https://adoc.pub/kesztette-sass-judit.html>
- Schultz, A. B. & Edington, D. W. (2007). Employee Health and Presenteeism: A Systematic Review. *Journal of Occupational Rehabilitation*, 17, 547–579. <https://doi.org/10.1007/s10926-007-9096-x>
- Segal, L. (1995). *Issues in the Economic Evaluation of Health Promotion in the Work Place.* National Health and Medical Research Council, National Centre for Health Program Evaluation.
- Siegrist, J. (1996). Adverse Health effects of high-effort/low-reward conditions. *Journal of Occupational Health Psychology*, 1(1), 27–41. <https://doi.org/10.1037/1076-8998.1.1.27>
- Szabó E. (2009). *A munkahelyi egészségpszichológia és egészségfejlesztés rendszere a Magyar Köztársaság Rendőrségén, valamint a szubjektíve észlelt munkahelyi stresszterheltség jellegzetességei-különös tekintettel az idői tényezőre – a hivatásos állományú rendőrök körében.* PhD értekezés. Debreceni Egyetem.
- Szilás R. (2011). *Munkahelyi stressz és szervezeti igazságosság.* PhD értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem.
- Szilás R. (2014). A szervezeti igazságosság hatása a munkahelyi stressz kialakulásának folyamatára. *Munkügyi Szemle*, 58(1), 56–65.

Vokó Z. (2019). Egészségbarát kormányzás. *Magyar Tudomány*, 180(10), 1496–1499. <https://doi.org/10.1556/2065.180.2019.10.9>

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *A Maastrichti és az Amsterdami Szerződés*. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/3/a-maastrichti-es-az-amsterdami-szerzodes>

URL2: *World Health Organization. (1986) The Ottawa Charter for Health Promotion*. <https://www.who.int/teams/health-promotion/enhanced-wellbeing/first-global-conference>

URL3: *Zöld könyv 2001*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3Agreen_paper&qid=1623314376372

URL4: *Declaration of Alma-Ata 1978*. https://www.who.int/publications/almaata_declaration_en.pdf

URL5: *Healthy Employees in Healthy Organisations Report Making the Case for Workplace Health Promotion Analysis of the effects of WHP European Network for Workplace Health*. https://www.enwhp.org/resources/toolip/doc/2018/04/24/report_business_case_01.pdf

URL6: *Luxembourg Declaration on Workplace Health Promotion in the European Union*. https://www.enwhp.org/resources/toolip/doc/2018/05/04/luxembourg_declaration.pdf

URL7: *Nemzeti Népegészségügyi Központ Információk az emlőszűrésről*. <https://www.nnk.gov.hu/index.php/component/content/article/179-projektek/efop-1-8-1/informaciok-az-efop-1-8-1-projekten-belul/618-informaciok-az-emloszuresrol>

Alkalmazott jogszabályok

1063/1987 (XII. 10) miniszteri határozat – nem hatályos

1948. évi XII. törvény Egészségügyi Világszervezet Alkotmányának becikkelyezéséről

1993. évi XCIII. törvény a munkavédelemről

1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről

2/2013. (I.30.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek hivatásos állományú tagjainak továbbképzési és vezetőképzési rendszeréről, valamint a rendészeti utánpótlási és vezetői adatbankról

2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről

37/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról

46/2003. (IV. 16.) OGY határozat - az Egészség Évtizedének Johan Béla Nemzeti Programjáról

57/2009. (X. 30.) IRM-ÖM-PTNM együttes rendelet az egyes rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjai egészségi, pszichikai és fizikai alkalmasságáról, közalkalmazottai és köz-tisztviselői munkaköri egészségi alkalmasságáról, a szolgálat-, illetve keresőképtelenség meg-állapításáról, valamint az egészségügyi alapellátásról.

Council Directive 89/391/EEC of 12 June 1989 on the introduction of measures to encourage improvements in the safety and health of workers at work (A Tanács 1989. június 12-i 89/391 / EGK irányelve a munkavállalók munkahelyi biztonságának és egészségvédelmének javítá-sát ösztönző intézkedések bevezetéséről)

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Ambrusz A., Petlyánszki G. & Malét-Szabó E. (2022). Egészségfejlesztés és egészségvédelem a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság állományában. *Belügyi Szemle*, 70(7), 1507–1527. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.7.9>

A COVID–19-járvány első két hullámának hatása a rendészeti hallgatók alkohol- és koffeinfogyasztására, valamint dohányzási szokásaira

Effects of the first two waves of the COVID–19 on law enforcement college students' alcohol, caffeine consumption and smoking habits

Erdős Ákos

tanársegéd, pénzügyőr őrnagy
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
erdos.akos@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja a COVID–19-járvány első két hullámának, valamint a bevezetett járványügyi intézkedések, és a magyar rendészeti hallgatók alkohol- és koffeinfogyasztása, illetve dohányzási szokásainak változása közötti összefüggések vizsgálata.

Módszertan: Keresztmetszeti, kérdőíves vizsgálatot végeztünk a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának (NKE RTK) rendészeti hallgatói körében (N=556). A vizsgálati minta (N=180) 57,2%-a férfi (n=103), 42,8%-a nő (n=77).

Megállapítások: Az eredmények azt mutatják, hogy a pandémia első hullámának ideje alatt az alkoholt fogyasztó rendészeti hallgatók 9%-ánál, az alkalmi és rendszeres dohányzók 25%-ánál, míg a koffeines italt fogyasztók 13,5%-ánál nőtt a fogyasztás mértéke. A fogyasztás mértékének változásában egyik szer esetében sem volt szignifikáns különbség a férfiak és a nők között ($p_{\text{alkohol}}=0,452471$; $p_{\text{dohányzás}}=0,532113$; $p_{\text{koffein}}=0,059011$; $p>0,05$). Az alkalmi és a rendszeres alkoholfogyasztók, valamint dohányosok körében ugyanakkor a szerhasználat mértékének változása és a meglévő fogyasztói mintázat között szignifikáns volt az összefüggés. A rendszeres alkoholfogyasztók körében 5,7-szer nagyobb arányban fordult elő a fogyasztás mértékének növekedése a pandémia ideje alatt, mint az alkalmi fogyasztók között (25,0% vs.

4,4%). A napi dohányosok körében is csaknem kétszer nagyobb volt a szerhasználat mértékének növekedése az alkalmi dohányosokhoz viszonyítva (30,8 vs. 16,7%). Eredményeink azt mutatják, hogy a rendészeti hallgatók körében az alkoholfogyasztás mértékének növekedését elsősorban a távolléti oktatás bevezetésével megnövekedett strukturálatlan szabadidő ($\bar{x}=3,12$; $SD=1,454$), az elrendelt rendvédelmi szolgálat ($\bar{x}=2,81$; $SD=1,515$), illetve a lezárásokkal fokozódó szorongás ($\bar{x}=2,75$; $SD=1,437$) eredményezte. Továbbá a különleges jogrend idején elrendelt rendvédelmi szolgálat szerepet játszhatott a dohányzás ($\bar{x}=3,81$; $SD=1,601$) és a koffeinfogyasztás ($\bar{x}=3,86$; $SD=1,632$) mértékének növekedésében is. Ezzel együtt viszont a társas interakciók csökkenésének mindhárom pszichoaktív szer fogyasztásának visszaesésében meghatározó szerepe lehet.

Érték: A COVID-19-járvány első hullámának egyik legmeghatározóbb következménye a fiatal felnőttek körében az volt, hogy az egyetemek világszerte távolléti, online oktatásra álltak át. Az egyetemi hallgatók, így a rendészeti felsőoktatás hallgatói is számos kihívással kerültek szembe. Ezek különböző formában befolyásolták az alkohol- és koffeinfogyasztás, valamint a dohányzás mértékét.

Kulcsszavak: COVID-19, rendészet, egyetemi hallgatók, alkoholfogyasztás

Abstract

Aim: The aim of this study is to investigate the relationship between the first two waves of the COVID-19 epidemic and the introduced epidemiological measures and the changes in alcohol and caffeine consumption and smoking habits among Hungarian law enforcement students.

Methodology: Cross-sectional, questionnaire-based survey was conducted among law enforcement students ($N=556$) at the University of Public Service Faculty of Law Enforcement (UPS FLE). The study sample ($N=180$) was 57.2% male ($n=103$) and 42.8% female ($n=77$).

Findings: The results show that during the first wave of the pandemic, 9% of law enforcement students, who consumed alcohol, 25% of occasional and regular smokers and 13.5% of caffeinated drinkers increased their consumption. There was no significant difference between male and female in the consumption of any of these drugs ($p_{\text{alcohol}}=0.452471$; $p_{\text{smoking}}=0.532113$; $p_{\text{caffeine}}=0.059011$; $p>0.05$). However, among occasional and regular alcohol users and smokers, there was a significant association between changes in the level of substance use and existing patterns of consumption. Regular drinkers were 5.7 times more likely to increase their consumption during the pandemic

than occasional drinkers (25.0 vs. 4.4%). Daily smokers also showed a nearly two-fold increase in substance use compared to occasional smokers (30.8% vs. 16.7%). Our results suggest that the main reason for increase in alcohol consumption among law enforcement students were primarily due to the increased unstructured leisure time ($\bar{x}=3.12$; $SD=1.454$), the required law enforcement duty ($\bar{x}=2.81$; $SD=1.515$), and the increased anxiety caused by lockdowns ($\bar{x}=2.75$; $SD=1.437$). Furthermore, required law enforcement duty may also have played a role in the increase in smoking ($\bar{x}=3.81$; $SD=1.601$) and caffeine consumption ($\bar{x}=3.86$; $SD=1.632$). However, the reduction in social interactions may play a crucial role in the decrease of use of all three psychoactive substances.

Value: One of the most striking consequences of the first wave of the COVID–19 epidemic among young adults was the introduction of online education in universities worldwide. University students, including law enforcement students, have faced many challenges. These influenced alcohol and caffeine consumption and smoking in different ways.

Keywords: COVID–19, law enforcement, college students, alcohol consumption

Bevezetés

A kínai kutatók által 2020. január 7-én azonosított 2019-nCoV (COVID–19) humánvírus alig egy hónap alatt a világ számos országában megjelent (Kumar, Malviya & Kumar, 2020). Magyarországon az első COVID–19 esetet 2020. március 4-én regisztrálták. A járvány első szakaszában összesen 573 fő veszítette életét, ezért annak kezelésére gyors és szigorú központi intézkedések bevezetésére került sor (Oroszi, Horváth, Túri, Krisztalovics & Röst, 2021). A magyar kormány közegészségügyi intézkedései körében megtiltotta a rendezvények megrendezését, kijárási korlátozást vezetett be, elrendelte a kötelező maszkviselést, a nemzetközi utazások, a vendéglátás és szórakoztatás korlátozását, valamint az iskolák bezárását (Váradi, 2020). A felsőoktatási intézmények néhány nap alatt álltak át online oktatásra. Az egyetemi hallgatókat kötelezték az egyetemi campusok és kollégiumok elhagyására.

A járvány terjedése és a bevezetett korlátozó intézkedések közvetlen, kedvezőtlen hatással voltak az emberek életére. Egyes piaci ágazatok (például turizmus, vendéglátás) teljesen ellehetetlenedtek (Boros & Kovalcsik, 2021), a munkaerőpiacok lényegében összeomlottak, a munkanélküliség a korábbi válságok során még nem mért magasságokba szökött Magyarországon és más országokban is

(Czirfusz, 2021). Különösen az első járványhullám idején, 2020 tavaszán csökkent a gazdasági teljesítmény (Uzzoli, Kovács, Páger & Szabó, 2021).

A kijárási tilalommal, karanténnal, a szociális távolságtartással, a fizikai kontaktus csökkenésével egyre nőtt a társadalmi izoláció. Az iskolák bezárása miatt megélhetési nehézségek, az intrafamiliaris feszültség emelkedése, bizonytalanság érzése nehezítette a mindennapokat. Jelentősen nőtt a bizalmatlanság és a kiszolgáltatottság veszélye (Lazáry, 2020).

Son és munkatársai (Son, Hegde, Smith, Wang & Sasangohar, 2020) egyetemi hallgatók körében (n=195) végzett kutatása szerint a hallgatók 71%-ánál a COVID-19-járvány miatt megnőtt a stressz és a szorongás szintje. A kutatók több olyan stressztényezőt azonosítottak, amelyek hozzájárultak a hallgatók körében a stressz, a szorongás és a depresszió megnövekedett szintjéhez. Ezek közé tartozott a saját és családtagjaik egészségével kapcsolatos aggodalom (91%), a koncentrációs nehézségek (89%), alvászavarok (86%), társas interakciók csökkenése (86%), valamint a tanulmányi teljesítményre vonatkozó fokozott aggodalmak (82%). Az elmúlt másfél évben végzett vizsgálatok eredményei arra utalnak, hogy a megváltozott élethelyzet hatással volt az egyetemi hallgatók egészségmagatartására is. Egyes kutatások szerint a pandémiás korlátozások során az egyetemi hallgatók körében megnőtt az alkoholfogyasztás, a dohányzás, valamint a kávé fogyasztásának gyakorisága (Al Miskry, Hamid & Darweesh, 2020; Charles, Strong, Burns, Bullerjahn & Serafine, 2021). Más vizsgálatok pedig épp ennek az ellenkezőjét sugallják, vagyis, hogy a pandémiás időszakban jelentősen csökkent a különböző pszichoaktív anyagok használata a fiatalok körében (Fruehwirth, Gorman & Perreira, 2021; Tavolacci et al., 2021; Vera et al., 2021).

Tanulmányunkban a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának (továbbiakban: NKE RTK) nappali munkarendű, tisztjelölt és kettős jogállású rendőr, pénzügyőr és büntetés-végrehajtási hallgatói (rendészeti hallgatók) körében vizsgáltuk az alkohol- és koffeinfogyasztás, valamint a dohányzási szokások változásait a COVID-19-járvány első két hullámát követően. A hazai szakirodalomban közölt adatok alapján a járvány első időszakát 2020. februártól májusig, a második járványhullámot pedig 2020. augusztustól 2021. februárig tartó időszakban határozzuk meg (Ács et al. 2021; Kovalcsik et al. 2021). Vizsgáltuk továbbá, hogy egyes háttértényezők hogyan befolyásolták a szerhasználati szokások változásait.

Módszer

Keresztmetszeti, kérdőíves vizsgálatot végeztünk az NKE RTK rendészeti hallgatói körében (N=556). Az adatfelvételre az első járványhullámot követően,

illetve a második hullám során, 2020. október és 2021. január között került sor. A vizsgálati minta (N=180) 57,2%-a férfi (n=103), 42,8%-a nő (n=77). A válaszadók 90,6%-a (n=163) tisztjelölti jogviszonyban tanul, a kettős jogállású hallgatók aránya pedig 9,4% (n=17). A vizsgálatban részt vevők 30,6%-a az első, 21,1%-a a második, 25,6%-a a harmadik és 22,8%-a a negyedik évfolyamon tanult. A minta nemek és évfolyamok szerinti megoszlása együttállást mutat a teljes hallgatói állomány (alapsokaság) ezen jellemzőivel. Az állandó lakóhelyeket tekintve megállapítható, hogy a hallgatóknak közel egyharmada a fővárosban vagy valamelyik megyeszékhelyen (31,7%) lakik. 27,2%-uk ötezer főnél kisebb lélekszámú faluból/községből, 24,4%-uk pedig ötezernél több, de húszezernél kevesebb lakosú kistelepülésről származik (1. számú táblázat).

1. számú táblázat: *A minta szocio-demográfiai jellemzői*

		minta (N=180)	
		(n)	(%)
Neme	férfi	103	57,2
	nő	77	42,8
Jogviszony	tisztjelölt	163	90,6
	kettős jogállású	17	9,4
Évfolyam	első évfolyam	55	30,6
	második évfolyam	38	21,1
	harmadik évfolyam	46	25,6
	negyedik évfolyam	41	22,8
Lakóhely típusa	faluközség	49	27,2
	kistelepülés	44	24,4
	nagytelepülés	30	16,7
	megyeszékhely/főváros	57	31,7

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

Tanulmányunkban a rendészeti hallgatók alkohol- és koffeinfogyasztási, valamint dohányzási szokásainak változásait vizsgáltuk. A válaszadók a szerhasználati szokásaikban beállt változások szubjektív értékelését három tartományban végezheték el: (1) csökkent a fogyasztás, (2) nem történt változás, (3) nőtt a fogyasztás.

A hallgatói szerhasználatot befolyásoló háttértényezőket hét kérdéssel, összesen hat konceptuális tartományban vizsgáltuk (2. számú táblázat).

2. számú táblázat: *A vizsgálatban mért szerhasználatot befolyásoló háttértényezők és tartalmuk meghatározása*

	Háttértényezők	Itemek	Tartalom
1.	Társas interakciók csökkenése	2	Az egyetemi campusok és kollégiumok bezárásával, a karantén szabályok, szociális távolságtartás, a rendezvénytilalom miatt csökkent a társas érintkezések száma
2.	Karantén szorongás	1	A karanténzárással összefüggő szorongás szintjének növekedése
3.	Családi krízisek	1	A hallgatót és/vagy családtagjait közvetlenül érintő gazdasági (például munkahely elvesztése), egészségügyi (például COVID-19 diagnózis, hospitalizáció, halál) problémák megjelenése
4.	Rendvédelmi szolgálat	1	A rendvédelmi feladatokat ellátó szerv vezetői által elrendelt kötelező szolgálat (például határellenőrzési szolgálat) teljesítése
5.	Strukturálatlan szabadidő növekedése	1	A távoktatással nőtt a képzéstől való távolmaradás lehetősége, a „szabadon” felhasználható szabadidő mennyisége
6.	Edukációs aggodalmak	1	A távolléti (online) oktatás és vizsgáztatás saját elvárásainak való megfeleléssel, a tanulmányi teljesítménnyel kapcsolatos aggodalmak

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A vizsgálatban szereplő háttértényezők meghatározására a hazai és nemzetközi szakirodalom alapján került sor, kiegészítve azokat a rendészeti felsőoktatás sajátoságaiból származó tényezőkkel. A társas interakciók csökkenése, a karanténzárással összefüggő szorongás növekedése, az egyént és családtagjait érintő gazdasági és egészségügyi természetű kockázatok megjelenése, valamint a távoktatással és tanulmányi teljesítménnyel összefüggő aggodalmak mellett (Fruhwirth, Gorman & Pereira, 2021; Son et al., 2020) lehetséges háttértényezőként számításba vettük a strukturálatlan szabadidő növekedését és a hallgatók számára elrendelt rendvédelmi szolgálatot is.

Ez előbbi kapcsán több hazai vizsgálat is megállapította, hogy a távolléti oktatás eredményeként az egyetemi hallgatók időbeosztása rugalmasabbá, munkavégzésük kötetlenebbé vált, idejükkel szabadabban gazdálkodhattak (Kovalik-Deák, 2020; Robin, 2020), ezáltal több lehetőség nyílt akár a szerhasználatra is. Az utóbbi háttértényező vizsgálatba emelését pedig a hallgatók képzési formájának sajátos jegyei indokolták. A rendészeti felsőoktatás képzési sajátossága ugyanis, hogy a kettős jogállású és tisztjelölt hallgatók különleges jogrendben, katasztrófa helyzetben rendvédelmi szolgálatra rendelhetők be (Szabó, 2018). A COVID-19 első hullámának idején az oktatási

kötelezettségeiken túl a hallgatók többsége számára el is rendelték a kötelező szolgálati feladatok teljesítését. A rendőrtisztjelöltek a nyugati határon kapcsolódtak be a határforgalom ellenőrzésébe, a büntetés-végrehajtási hallgatók a börtönökben végeztek szolgálati feladatot, a migrációs szakirányú hallgatók pedig az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság szervezeténél dolgoztak (Ruzsonyi, 2021). Ezért a szerfogyasztási szokások változásának egyik háttértényezőjeként a rendvédelmi szolgálati feladatok elrendelésének szerepét külön mértük a vizsgálatban.

A válaszadók az egyes háttértényezőknek a szerhasználatra gyakorolt hatását, illetve annak szubjektív mértékét ötfokozatú Likert-skálán jelölhették (1=egyáltalán nem befolyásolta; 5=teljes mértékben befolyásolta).

Eredmények

Szerhasználati szokások főbb mutatói

A rendészeti hallgatók körében az alkoholfogyasztás életprevalencia értéke 98,8% (n=178). A megkérdezettek 42,2%-a (n=76) tekinthető alkalmi fogyasztónak, vagyis havonta legfeljebb egyszer vagy ennél ritkábban fogyaszt alkoholos italt. Több mint harmaduk (33,9%, n=61) havonta kettő-négy alkalommal fogyaszt szeszes italt, míg az ötödük (21,1%, n=38) heti rendszerességgel iszik, vagyis hetente kétszer-háromszor. A rendészeti hallgatók 1,1%-a (n=2) csaknem napi alkoholfogyasztónak minősül, miután hetente négyszer vagy többször fogyaszt alkoholt.

Az alkoholt életük során valaha kipróbáló fiatalok 33,7%-ára (n=60) jellemző a nagy ivás, vagyis akik egy alkalommal öt vagy annál több italt fogyasztanak.¹ Az alkoholt már kipróbáló megkérdezettek 25,8%-a (n=46) számolt be arról, hogy havonta, hetente, naponta vagy majdnem naponta fogyaszt egy alkalommal ötnél több alkoholos italt ugyanazon alkalommal (3. számú táblázat).

¹ A tanulmányban a nagy ivás (heavy episodic drinking/bidge drinking) mértéke a nemzetközi szakirodalom definícióinak megfelelően (Jackson, 2008), öt vagy annál több ital azonos alkalommal történő elfogyasztásában került meghatározásra.

3. számú táblázat: Alkoholos kipróbáló rendészeti hallgatók fogyasztási szokásai [% (n)]

N=180	Életprevalencia	Havonta vagy ritkábban	Havonta kétszer-négyyszer	Hetente kétszer-háromszor	Hetente négyszer vagy többször
Összes (Σ)	98,8 (178)	42,2 (76)	33,9 (61)	21,1 (38)	1,1 (2)
Férfi (n=103)	98,0 (101)	36,9 (38)	36,9 (38)	23,3 (24)	,0
Nő (n=77)	100,00 (77)	49,4 (38)	29,9 (23)	18,2 (14)	2,6 (2)
1. évf. (n=55)	96,4 (53)	43,6 (24)	36,4 (20)	16,4 (9)	,0
2. évf. (n=38)	100,0 (38)	31,6 (12)	39,5 (15)	28,9 (11)	,0
3. évf. (n=46)	100,0 (46)	41,3 (19)	32,6 (15)	23,9 (11)	2,2 (1)
4. évf. (n=41)	100,0 (41)	53,7 (22)	26,8 (11)	17,1 (7)	2,4 (1)

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A rendészeti hallgatók körében 81,1% a dohányzás életprevalenciája (n=146). A férfiak között a nőkhöz viszonyítva 2,4-szer magasabb azoknak az aránya, akik még soha nem dohányoztak. A dohányzás kipróbálása és a nemek között azonban nincs szignifikáns kapcsolat ($p=0,080277177$; $p>0,05$). A rendészeti hallgatók 24,4%-a (n=44) dohányzik rendszeresen (naponta) vagy alkalmanként. A hallgatók 10%-a alkalmi fogyasztó, ami azt jelenti, hogy a napi rendszerességnél ritkábban dohányzik. A férfiak között az alkalmi dohányosok aránya mintegy kétszerese a nőknél mért arányszámnak (12,6% vs. 6,5%) (4. számú táblázat).

4. számú táblázat: Dohányzással kapcsolatos eredmények [% (n)]

N=180	Soha nem dohányzó	Kipróbálók	Alkalmi dohányzó	Naponta dohányzó
Összes (Σ)	18,9 (34)	81,1 (146)	10,0 (18)	14,4 (26)
Férfi (n=103)	23,3 (24)	76,7 (79)	12,6 (13)	16,5 (17)
Nő (n=77)	13,0 (10)	87,0 (67)	6,5 (5)	11,7 (9)
1. évf. (n=55)	23,6 (13)	76,4 (42)	3,6 (2)	16,4 (9)
2. évf. (n=38)	26,3 (10)	73,7 (28)	7,9 (3)	10,5 (4)
3. évf. (n=46)	10,9 (5)	89,1 (41)	17,4 (8)	13,0 (6)
4. évf. (n=41)	14,6 (6)	85,4 (35)	12,2 (5)	17,0 (7)

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A vizsgálatban részt vevő rendészeti hallgatók 14,4%-a dohányzik rendszeresen, vagyis legalább naponta egyszer. A napi rendszerességgel dohányzó rendészeti hallgatók 65,4%-a férfi, 34,6%-a nő. A napi dohányzás prevalenciája – ellentétben az életprevalenciánál mért értékekkel – a férfiak körében magasabb, mint a nőknél (16,5% vs. 11,7%). Mindazonáltal sem az alkalmi dohányzás, sem pedig a rendszeres dohányzás és a nemek között nincs szignifikáns kapcsolat ($p=0,175144$; $p=0,363102$; $p>0,05$).

A rendszeres dohányzók többsége (73,0%, $n=19$) tíz vagy annál kevesebb cigarettát szív el egy nap, 27,0%-uk ($n=7$) azonban napi 11–20 szálát is elfogyaszt. A vizsgálat eredménye azt igazolja, hogy a rendszeresen dohányzó nők közül többen fogyasztanak nagyobb mennyiségű cigarettát (44,4%) a rendszeresen dohányzó férfi társaikhoz képest, akiknek mindössze 14,6%-a szív el tíznél több cigarettát naponta.

A koffeinfogyasztás életprevalenciája 98,3% ($n=177$). A férfiak 97,1%-a ($n=100$), a nők közül pedig kivétel nélkül mindenki ($n=77$) fogyasztott már élete során valamilyen koffeines italt. A rendészeti hallgatók két ötöde (40,0%, $n=72$) fogyaszt naponta legalább egyszer koffeines terméket. A napi fogyasztók átlagos koffeinbevitel 177,5 mg/nap (range: 60–550 mg/nap; $SD=89,541$).² Az alkalmi fogyasztók aránya, akik a napinál ritkábban fogyasztanak koffeintartalmú italt 54,4% ($n=98$). A koffeines italokat valaha kipróbáló hallgatók 4,0%-a ($n=7$) saját bevallása szerint viszont soha nem iszik sem kávé, sem energiaiitalt (5. számú táblázat).

5. számú táblázat: *A koffeint tartalmazó italt valaha fogyasztók megoszlása termékenként és a fogyasztás gyakorisága alapján [%(n)]*

N=180	Soha	Ritkábban, mint hetente	Hetente néhány alkalommal 1 adag/nap	2 adag/ nap	2 adag/ nap	3 adag/ nap	4 adag/ nap
Kávé	16,6 (30)	26,1 (47)	19,4 (35)	16,1 (29)	11,7 (21)	5,6 (10)	,6 (1)
Instant kávé	41,1 (74)	31,7 (57)	12,8 (23)	6,7 (12)	2,2 (4)	,6 (1)	,0
Energiaiital	26,7 (48)	47,2 (85)	15,6 (28)	2,2 (4)	2,2 (4)	,0	,0

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

2 Az egyes termékek koffeintartalmát pedig a szakirodalmi adatok alapján becsültük: kávé (1 adag = egy eszpresszó vagy hosszú kávé) = 100mg/adag; instant kávé (1 adag = egy tasak) = 60 mg/adag; energiaiital (1 adag = 1 doboz, 2,5 dl) = 75 mg/adag (Barone & Roberts, 1996; Dojcsákné Kiss-Tóth & Kiss-Tóth, 2018; Roehrs & Roth, 2008).

Pandémia hatása a vizsgált szerek használatára

Tanulmányunkban megvizsgáltuk, hogy a különböző legális pszichoaktív szerek fogyasztásának mértéke hogyan változott a férfiak és nők körében, valamint az alkalmi és rendszeres fogyasztói csoportokban a COVID–19-járvány első két hulláma során. Az eredmények azt mutatják, hogy a pandémia első időszakában az alkoholt valamilyen rendszerességgel fogyasztó rendészeti hallgatók 9%-ánál, az alkalmi és rendszeres dohányzók 25%-ánál, míg a koffeines italt fogyasztók 13,5%-ánál nőtt a fogyasztás mértéke. A rendszeres és alkalmi fogyasztókat egyaránt figyelembe véve megállapíthatjuk, hogy a különböző pszichoaktív szerek közül az alkohol esetében számoltak be legtöbben a fogyasztás mértékének csökkenéséről (54,5%). Mindeközben az alkalmi és napi dohányosoknak 34,1%-a, a koffeines italt fogyasztóknak pedig mindössze 13,5%-a számolt be a fogyasztás mértékének csökkenéséről a járványügyi korlátozások ideje alatt. Összességében a pandémia első két hulláma során a fogyasztások mértéke mindhárom vizsgált szer esetében legnagyobb részben stagnált, esetleg csökkent a rendészeti hallgatók körében (6. számú táblázat).

6. számú táblázat: Az egyes pszichoaktív szerek fogyasztásának változásai a nemek és a főbb fogyasztási mintázatok szerinti bontásban [%(*n*)]

Pszichoaktív szer	Csoportok	Fogyasztás mértéke		
		Csökkenett	Nem változott	Növekedett
Alkohol	Összes (n=177)	54,5 (97)	36,5 (65)	9,0 (16)
	Férfi (n=100)	57,4 (58)	34,7 (35)	6,9 (7)
	Nő (n=77)	50,6 (39)	37,7 (29)	11,7 (9)
	Rendszeres fogyasztó ¹ (n=40)	52,5 (21)	22,5 (9)	25,0 (10)
	Alkalmi fogyasztó ² (n=137)	55,5 (76)	40,1 (55)	4,4 (6)
Dohányzás	Összes (n=44)	34,1 (15)	40,9 (18)	25,0 (11)
	Férfi (n=30)	36,7 (11)	43,3 (13)	20,0 (6)
	Nő (n=14)	28,6 (4)	35,7 (5)	35,7 (5)
	Napi dohányzó (n=26)	19,2 (5)	50,0 (13)	30,8 (8)
	Alkalmi dohányzó (n=18)	55,6 (10)	27,8 (5)	16,7 (3)
Koffeines ital	Összes (n=170)	13,5 (23)	72,9 (124)	13,5 (23)
	Férfi (n=96)	17,7 (17)	72,9 (70)	9,4 (9)
	Nő (n=74)	8,1 (6)	73,0 (54)	18,9 (14)
	Napi fogyasztó ³ (n=72)	12,5 (9)	70,8 (51)	16,7 (12)
	Alkalmi fogyasztó ⁴ (n=98)	14,3 (14)	74,5 (73)	11,2 (11)

¹ Rendszeres fogyasztó: hetente kétszer vagy gyakrabban fogyaszt alkoholos italt.
² Alkalmi fogyasztó: havonta négyszer vagy ritkábban fogyaszt alkoholos italt.
³ Napi fogyasztó: naponta legalább egyszer fogyaszt koffeines italt.
⁴ Alkalmi fogyasztó: ritkábban, mint naponta fogyaszt koffeines italt.

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

Ugyanakkor mindenképp érdekesek és mélyebb megismerést igényelnek azok az esetek, amikor a fogyasztási szokások eltértek a pandémia előtti időszakhoz képest. A változások háttértényezőiként elsősorban a hallgatók nemének és a korábbi fogyasztási mintázatnak a szerepét vizsgáltuk. A fogyasztás mértékének változásában egyik szer esetében sem volt szignifikáns különbség a férfiak és a nők között. Mindhárom pszichoaktív szert figyelembe véve a fogyasztás mértéke a férfiaknál 52,2%-ban, a nőknél pedig 53,3%-ban változatlan maradt. Csökkenés a férfiaknál 38,1%-ban, a nőknél 29,7%-ban figyelhető meg, míg a fogyasztás mértékének növekedése 9,7%-ban, illetve 17%-ban fordult elő a két nem képviselői körében. A fogyasztás mértéke és a nemek közötti sztochasztikus kapcsolat szorossági mutatója rendkívül alacsony ($0 < T < 0,3$) volt minden anyagnál (Cramer's V: 0,09–0,18) (7. számú táblázat). Az eredmények tehát arra engednek következtetni, hogy a fogyasztók neme nem befolyásolta a szerhasználat mértékének a pandémia ideje alatt történő változását.

7. számú táblázat: *Khi-négyzetpróba és a Cramer-féle asszociációs vizsgálat eredményei a fogyasztók nemére*

	Cramer's V	df	χ^2	P-Value
Alkohol	0,094662	2	1,586065*	0,452471
Dohányzás	0,169344	2	1,261799*	0,532113
Koffeines ital	0,182468	2	5,660075*	0,059011
*szignifikáns $\alpha = ,05$				

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

Az alkalmi és a rendszeres alkoholfogyasztók, valamint dohányosok körében ugyanakkor a szerhasználat mértékének változása és a meglévő fogyasztói mintázat között szignifikáns volt az összefüggés. Azon fiatalok körében, akik rendszeresen fogyasztanak alkoholt, 5,7-szer nagyobb arányban fordult elő a fogyasztás mértékének növekedése a pandémia ideje alatt, mint az alkalmi fogyasztók között (25% vs. 4,4%). Az alkoholfogyasztás mértékének változása és a szerhasználati mintázatok között tehát szignifikáns kapcsolat fedezhető fel (Cramer's V: 0,6504; $p=0,000177$; $p < 0,05$). A rendszeres, illetve alkalmi alkoholfogyasztás 65%-ban determinálta a használat mértékének a pandémia ideje alatt beállt változását.

A dohányzás tekintetében szintén megállapítható, hogy a távolléti oktatás, illetve a pandémia első két hullámának ideje alatt a napi dohányosok körében csaknem kétszer nagyobb volt a szerhasználat mértékének növekedése az alkalmi dohányosokhoz viszonyítva (30,8% vs. 16,7%). Az alkalmi fogyasztók

körében továbbá 2,9-szer nagyobb volt azoknak az aránya, akiknél a fogyasztás mértéke csökkent a járványügyi korlátozások idején (19,2% vs. 55,6%). A dohányzás rendszeressége és a fogyasztás mértékének változása tehát szintén összefüggésben áll egymással (Cramer's V: 0,376796; $p=0,044005$; $p<0,05$).

A koffeines italok esetében viszont a napi és az alkalmi fogyasztók körében csaknem azonos arányban csökkent, nőtt, illetve stagnált a szerhasználat mértéke. A fogyasztási mintázat és a fogyasztás mértékének változása között rendkívül gyenge asszociációs kapcsolat mutatható ki (Cramer's V: 0,079798; $p=0,582017$; $p>0,05$). A koffeines italok esetében tehát úgy tűnik, hogy a fogyasztási mintázat nem befolyásolta a szerhasználat mértékének változását.

Vizsgálatunk célja volt az is, hogy felmérjük a szerhasználat mértékének változását a különböző fogyasztási mintázatokkal bíró csoportokon belül, s azt az általunk meghatározott háttértényezők milyen módon befolyásolták.

Eredményeink azt mutatják, hogy a rendészeti hallgatók körében az alkoholfogyasztás mértékének növekedését elsősorban a távolléti oktatás bevezetésével megnövekedett strukturálatlan szabadidő ($\bar{x}=3,12$; $SD=1,454$), az elrendelt rendvédelmi szolgálat ($\bar{x}=2,81$; $SD=1,515$), illetve a lezárásokkal fokozódó szorongás ($\bar{x}=2,75$; $SD=1,437$) eredményezte. A kevesebb alkoholt fogyasztó hallgatók körében a változás elsődleges háttértényezője viszont egyértelműen a távolléti oktatás bevezetésével és a járványügyi korlátozásokkal együtt járó társas interakciók számának csökkenése volt ($\bar{x}=3,65$; $SD=1,474$).

Az eredmények azt mutatják, hogy a társas interakciók csökkenésének a koffeines italok fogyasztásának ($\bar{x}=3,00$; $SD=1,732$) és a dohányzás mértékének ($\bar{x}=3,23$; $SD=1,774$) visszaesésében is meghatározó szerepe lehetett. A vizsgálatban részt vevő rendészeti hallgatók válaszaiból továbbá arra következtethetünk, hogy a járvány idején bevezetett különleges jogrendben elrendelt rendészeti feladatok, rendvédelmi szolgálat szerepet játszott a dohányzás ($\bar{x}=3,81$; $SD=1,601$) és a koffeinfogyasztás ($\bar{x}=3,86$; $SD=1,632$) mértékének növekedésében is (9. számú táblázat).

A kutatás eredményei viszont arra mutatnak, hogy a tanulmányban vizsgált háttértényezők szerepe a rendszeres és az alkalmi fogyasztók körében eltérő volt (8. számú táblázat). A rendszeres alkoholfogyasztó fiatalok körében például a szerhasználat mértékének növekedése mögött elsősorban a strukturálatlan szabadidő ($\bar{x}=3,50$), valamint a karanténizálással összefüggő szorongás szintjének növekedése áll ($\bar{x}=3,30$). Azonban a fogyasztás mértékének növekedése kapcsán az alkalmi fogyasztókhöz képest a rendszeres fogyasztók esetében csaknem kétszer magasabb volt az átlagérték az edukációs aggodalmak esetében is ($\bar{x}=2,90$ vs. 1,16). A társas interakciók alacsony száma viszont a rendszeres alkoholfogyasztók körében is jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a fogyasztás

mértéke csökkenjen ($\bar{x}\bar{x}=4,07$). Eredményeink arra engednek következtetni, hogy a naponta dohányzó ($\bar{x}\bar{x}=4,12$) és a koffeines italokat rendszeresen fogyasztó ($\bar{x}\bar{x}=3,25$) rendészeti hallgatók körében a fogyasztás mértékének növekedéséért elsősorban a rendvédelmi szolgálat okolható. A rendvédelmi szolgálat ideje alatt a rendszeres fogyasztók tehát több koffeines italt fogyasztottak és többet dohányoztak, mint korábban.

Az alkalmi fogyasztók között a dohányzás ($\bar{x}\bar{x}=3,00$) és koffeinfogyasztás ($\bar{x}\bar{x}=4,54$) mellett a rendvédelmi szolgálat az alkoholfogyasztás ($\bar{x}\bar{x}=3,33$) mértékének növekedésében is szerepet játszhatott. A társas interakciók számának a csökkenése pedig az alkoholfogyasztás ($\bar{x}\bar{x}=3,53$) és dohányzás ($\bar{x}\bar{x}=3,00$) mértékének csökkenéséhez járult hozzá az alkalmi használóknál. Eredményeink azt igazolják, hogy a pandémia első két hullámában a rendészeti hallgatókat, illetve családtagjait közvetlenül érintő gazdasági, egészségügyi problémák megjelenése, valamint a távolléti oktatással és a tanulmányi teljesítménnyel kapcsolatos aggodalmak nem befolyásolták jelentősen a különböző szerek fogyasztásának mértékét.

8. számú táblázat: Az egyes háttértényezők Likert-skálán elért átlagértékei a rendszeres és alkalmi fogyasztók körében, $\bar{x}\bar{x}$ értékek

Háttértényező	Fogyasztás mértéke		Alkohol		Dohányzás		Koffeines ital	
			Rendszeres fogyasztó	Alkalmi fogyasztó	Naponta dohányzó	Alkalmi dohányzó	Rendszeres fogyasztó	Alkalmi fogyasztó
Társas interakciók csökkenése	+	\bar{x}	2,65	1,16	1,75	1,66	1,95	1,40
	-	\bar{x}	4,07	3,53	3,70	3,00	2,61	2,78
Karantén-szorongás	+	\bar{x}	3,30	1,83	2,00	1,00	1,50	1,72
	-	\bar{x}	1,57	1,50	1,00	1,80	1,55	1,42
Családi krízisek	+	\bar{x}	2,20	1,33	2,37	1,00	1,33	1,54
	-	\bar{x}	1,33	1,34	1,00	1,40	1,55	1,42
Rendvédelmi szolgálat	+	\bar{x}	2,50	3,33	4,12	3,00	3,25	4,54
	-	\bar{x}	2,33	2,27	1,20	1,60	2,00	1,71
Strukturálatlan szabadidő növekedése	+	\bar{x}	3,50	2,50	2,00	2,33	2,33	1,63
	-	\bar{x}	1,66	1,92	1,80	2,20	2,22	2,00
Edukációs aggodalmak	+	\bar{x}	2,90	1,16	2,50	2,00	2,50	2,54
	-	\bar{x}	1,47	1,55	1,60	1,60	1,55	1,57

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

9. számú táblázat: Egyes háttértényezők szerepe a szerhasználat mértékének változásában a teljes mintában

Fogyasztás mértéke	Társas interakciók csökkenése	Karanténzorongás	Családi krízisek	Rendvédelmi szolgálat	Strukturálatlan szabadidő növekedése	Edukációs aggodalmak
\bar{x}	2,09375	2,75	1,875	2,8125	3,125	2,25
SE	0,2261145	0,3593976	0,2561737	0,3788001	0,3637192	0,3095695
Me	2	3	2	3	3	2,5
Mo	1	3	1	1	3	1
SD	1,2790968	1,4375905	1,0246950	1,5152007	1,4548768	1,2382783
\bar{x}	3,6546391	1,5154639	1,3402061	2,2886597	1,865979	1,5360824
SE	0,105894	0,1047757	0,0853114	0,11657786	0,129123	0,0927596
Me	4	1	1	1	1	1
Mo	5	1	1	1	1	1
SD	1,4749388	1,0319217	0,840220	1,6327300	1,271719	0,9135764
\bar{x}	1,7272727	1,7272727	2	3,8181818	2,0909090	2,3636363
SE	0,3167872	0,4065578	0,4861724	0,4827606	0,3681537	0,5094154
Me	1	1	1	5	2	1
Mo	1	1	1	5	1	1
SD	1,4858641	1,3483997	1,612451	1,601135	1,2210278	1,6895400
\bar{x}	3,2333333	1,5333333	1,2666666	1,4666666	2,0666666	1,6
SE	0,3240665	0,363405	0,2666666	0,2905932	0,4193721	0,3352326
Me	4	1	1	1	1	1
Mo	5	1	1	1	1	1
SD	1,7749858	1,4074631	1,0327955	1,1254628	1,6242214	1,2983506
\bar{x}	1,7741935	1,6086956	1,4347826	3,8695652	2,000	2,521739
SE	0,2305191	0,2243931	0,1642576	0,3403343	0,2667325	0,280242
Me	1	1	1	5	1	2
Mo	1	1	1	5	1	2
SD	1,2834764	1,0761518	0,7877520	1,6321861	1,2792042	1,3439955
\bar{x}	3,000	1,478260	1,478260	1,8260869	2,0869565	1,5652173
SE	0,3110855	0,2165993	0,2165993	0,29922	0,3261528	0,2251577
Me	3	1	1	1	1	1
Mo	5	1	1	1	1	1
SD	1,7320508	1,0387739	1,0387739	1,4350221	1,5641740	1,0798184

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

Következtetések

A COVID–19-járvány egyik legmeghatározóbb következménye a fiatal felnőttek körében az volt, hogy az egyetemek világszerte távolléti, online oktatásra álltak át. Az egyetemi hallgatók számos kihívással kerültek szembe, úgy mint az online oktatásra történő technikai átállás nehézségei, az online képzéssel kapcsolatos tapasztalatlanság, félelem („technofóbia”), az online vizsga- és értékelési rendszerrel együtt járó újszerű feladatok, a nemzetközi képzést érintő utazási korlátozások, vagy a saját és családtagjaik biztonságáért, egészségéért való aggodás (Rajab, Gazal & Alkattan, 2020; Sahu, 2020). A járványügyi lezárások ezen kívül a fiatalok megküzdési eszköztárának egyik meghatározó, fundamentális elemét, a barátok társas támogatását is negatívan érintették (Balloch et al., 2021). A mentálisan terhelő környezet könnyen az egészségkárosító magatartások, illetve pszichoaktív szerek fogyasztása gyakoriságának növekedéséhez vezethet.

A járványhelyzet szerhasználatra gyakorolt hatását illetően meglehetősen vegyes eredményekkel találkozhatunk. Egyes nemzetközi adatok azt mutatják, hogy a COVID–19-járvány miatt bevezetett intézkedéseket követően az egyetemi hallgatók körében megnőtt az alkoholfogyasztás, a dohányzás, valamint a kávé fogyasztásának gyakorisága (Al Miskry, Hamid & Darweesh, 2020; Charles et al., 2021; Lechner, Laurene, Patel, Anderson, Grega & Kenne, 2021). Más kutatások eredményei ugyanakkor azt igazolták, hogy a pandémia ideje alatt az egyetemisták többségénél az alkoholfogyasztás mértéke nem változott (Kohls, Baldofski, Moeller, Klemm & Rummel-Kluge, 2021) vagy éppen hogy csökkent (Bollen et al., 2021; Vera et al., 2021) a korábbi fogyasztás mértékéhez képest. Egy hazai nagymintás vizsgálat (n=3353) eredményei is azt igazolták, hogy a magyar egyetemisták körében mind a dohányzás (24,2% vs. 20,3%), mind pedig a nagy ivás (45% vs. 20,5%) prevalenciája csökkent a koronavírus-járvány alatt az azt megelőző időszakhoz képest (Arnold, Elekes & Bencsik, 2020). Saját eredményeink ez utóbbi adatokkal mutatnak együttállást, hiszen a rendészeti hallgatók körében a pandémia első két hullámában az alkoholfogyasztás mértéke, az alkoholt valamilyen rendszerességgel fogyasztó populáció körében többnyire csökkent (54,5%) vagy stagnált (36,5%).

Figyelemre méltó továbbá, hogy a rendszeresen ivó rendészeti hallgatók mintegy felénél is csökkent a fogyasztás mértéke a lezárások és a távolléti oktatás ideje alatt, amelynek elsődleges oka egyértelműen a társas interakciók csökkenése volt. Hasonló változásokat a külföldi kutatások is regisztráltak (Bollen et al., 2021; Dogan-Sander, Kohls, Baldofski & Rummel-Kluge, 2021). Dogan-Sander és munkatársai (2021) által végzett felmérés szerint például a szociális izoláció

kizárólag a rendszeres és kockázatos alkoholfogyasztás alacsonyabb szintjét jelezte előre. Az általunk is mért eredmények oka valószínűleg abban áll, hogy a fiatalok körében a jelentős alkoholfogyasztás alapvetően kontextusfüggő magatartásforma (például társas összejövetel alatti fogyasztás), így a szociális elszigetelődés a nagy ivások előfordulási arányának csökkenéséhez vezet az alkoholfogyasztó egyetemisták körében (Bollen et al., 2021).

Ezzel együtt azoknál a hallgatónál, akiknél az alkoholbevitel mértéke nőtt a vizsgált időszakban, ott az alkoholfogyasztás növekedésében a távolléti oktatás bevezetésével megnövekedett strukturálatlan szabadidő játszotta a főszerepet. Feltételezzük, hogy a rugalmasabbá váló időbeosztás a rendészeti hallgatók számára lehetőséget biztosított arra, hogy több időt tölthessenek családtagjaikkal, rokonaikkal. A korábbi adatok is azt jelzik, hogy a COVID–19-járvány idején az alkoholfogyasztás mértékének növekedése elsősorban a fogyasztási kontextus változásainak tulajdonítható. Két nemzetközi kutatás összehasonlító vizsgálatából például kiderül, hogy a hallgatók az egyetemek bezárását követően jóval kevesebbet ittak együtt szobatársaikkal (75,8% vs. 37,0%), barátaikkal (97,6% vs. 49,5%) vagy idegenekkel (39,4 vs. 3%). Ugyanakkor jelentős mértékben nőtt a testvérekkel (18,9% vs. 30,3%) és szülőkkel (21,6% vs. 41,8%) történő alkoholfogyasztás prevalenciája (Jackson, Merrill, Stevens, Hayes & White, 2021). Nem hagyható figyelmen kívül továbbá a magányos alkoholfogyasztás mértékének esetleges növekedése sem. A korábban hivatkozott kutatás szerint a magányos ivászat előfordulási aránya csaknem megduplázódott (24,2% vs. 43,1%) a lezárások idején (Jackson et al., 2021).

Eredményeink azt is bemutatják, hogy a rendszeres fogyasztókhöz viszonyítva az alkalmi alkoholfogyasztók körében csaknem kétszer magasabb volt azoknak az aránya, akiknél a fogyasztás mértéke a pandémia alatt stagnált (22,5% vs. 40,1%). Hasonló megállapításokkal találkozhatunk a nemzetközi szakirodalomban is, amely szerint a változatlanságot jelző egyetemi hallgatók többsége gyenge fogyasztó („light drinkers”) volt (Bollen et al., 2021).

A rendszeres alkoholfogyasztó rendészeti hallgatók körében – a már említeteken túl – a karanténizálással összefüggő szorongás szintjének növekedése ($\bar{x}=3,30$) is befolyásolhatta a szerhasználat változását. Mindez nem meglepő, hiszen az alkoholfogyasztás mértékének emelkedése a lezárások okozta szorongás növekedésével is magyarázható (Bollen et al., 2021).

Egyes kutatások szerint a COVID–19-járvány ideje alatt a fiatalok dohányzási szokásai többségében nem változtak (Arnold, Elekes & Bencsik, 2020; Busse et al., 2021) vagy a dohányzás mértéke csökkent (Sokolovsky et al., 2021; Tavolacci et al., 2021). A rendészeti hallgatók körében mért értékek szintén azt mutatják, hogy a lezárások idején a hallgatók jelentős része kevesebbet (34,1%)

vagy ugyanannyit (40,9%) dohányzott. A dohányzás mértékének csökkenése mögött elsősorban a társas interakciók beszűkülése áll. Különösen az alkalmi dohányosok körében volt magas a használat mértékének visszaesése (55,6%). Mindez azzal magyarázható, hogy a fiatalkori dohányzás megkezdésében (Pikó & Varga, 2014) és az alacsony szintű, alkalmi dohányzás fenntartásában (Pomerleau, O. F., Collins, Shiffman & Pomerleau, C. S., 1993) a társas hatásoknak kiemelt szerepe van. Paradox módon ugyanez feltehetően szerepet játszik abban is, hogy a rendészeti hallgatók számára elrendelt szolgálat hatására a fiatalok egy kisebb részénél nőtt a dohányzás mértéke. Egyfelől a rendvédelmi szolgálat idején ugyanis a hallgatók újra közvetlen kapcsolatba kerülhettek egymással, így a fogyasztást motiváló társas közeg biztosítottá vált. Másfelől a rendőri szolgálat természetéből fakadóan olyan környezetet teremt, amely motiválhatja a dohányzást. Egyes vizsgálatok szerint ugyanis a rendőrök körében akár 4,8-szor magasabb lehet a dohányzók aránya (25,5% vs. 5,3%) az átlag populációhoz képest (Basaza et al., 2020).

Megállapítható ugyanakkor, hogy a napi dohányosok körében csaknem kétszer nagyobb volt a szerhasználat mértékének növekedése az alkalmi dohányosokhoz viszonyítva (30,8% vs. 16,7%). E mögött nagy valószínűséggel az áll, hogy a fiataloknál a társadalmi és környezeti tényezők az alkalmi és korai dohányzás esetében bírnak jelentőséggel, míg a rendszeres vagy kései dohányzás mögött főleg különböző intraperszonális tényezőknek van kiemelt szerepe (Sussman & Ames, 2008; Tucker et al., 2003).

A COVID-19-járvány kávéfogyasztásra gyakorolt hatása nem teljesen egyértelmű. Egy összefoglaló tanulmány szerint a kutatások nagyjából fele (54%) számol be a fogyasztás mértékének növekedéséről, míg a másik fele (46%) a fogyasztási volumen csökkenését jelzi (Castellana et al., 2021). A rendészeti hallgatók többségének (72,9%) koffeinfogyasztása nem változott a pandémia első két hullámának idején. A hallgatók fennmaradó egyharmada között pedig pontosan ugyanakkora arányban voltak azok, akiknél a fogyasztás mértéke nőtt, mint akiknél csökkent (13,5% vs. 13,5%). A koffeines italok esetében még a korábban meglévő fogyasztási mintázat sem befolyásolta a szerhasználat mértékének változását. A napi és az alkalmi fogyasztók körében csaknem azonos arányban csökkent, nőtt, illetve stagnált a szerhasználat mértéke.

A koffeines italok mértékének változása mögött ugyanakkor merőben más háttértényezők húzódnak meg. Vizsgálatunk eredményei szerint a fogyasztás mértékének növekedésében túlnyomórészt a rendvédelmi szolgálat, a mérséklődésben pedig a társas interakciók csökkenése játszott a főszerepet.

Az eredmények valószínűleg a koffein fiziológiás és társas hatásaival magyarázhatók. A rendvédelmi feladatok ellátása jelentős fizikai és mentális megterheléssel

jár. A koffein ugyanakkor jótékonyan képes hatni egyes kognitív funkciókra, így fokozza az éberséget, javítja a munkamemóriát, csökkenti a reakcióidőt, továbbá növeli a koncentrációt és a figyelmet (Arnold Petros, Becwith, Coons & Gorman, 1987; Fredholm et al., 1999; Giles et al., 2012). Másfelől egyes becslések szerint a különböző hivatások összehasonlításában a koffein fogyasztásának mértéke a rendészeti hivatás gyakorlói körében az egyik legmagasabb (URL1). Márpedig egy olyan környezetben, ahol mások is fogyasztanak koffeintartalmú termékeket, az egyén nagyobb valószínűséggel fogyasztja azokat, azért, hogy elfogadottnak érezze magát (Hattersley, Irwin, King & Allman-Farinelli, 2009).

A szociális izoláció ezzel együtt okszerűen vezethet a koffeinfogyasztás mértékének csökkenéséhez. A nyugati kultúrában teázni vagy kávézni társadalmi tevékenységnek számít (Hattersley et al., 2009). A koffeines italok fogyasztása tehát sok esetben társas magatartási formaként jelenik meg. Egyetemi hallgatók körében végzett hazai és nemzetközi kutatások eredményei szerint a hallgatók kávé és energiatartalmú italok fogyasztása 32,9–39%-ban társas tényezőkkel magyarázható (Dojcsákné Kiss-Tóth & Kiss-Tóth, 2018; Lieberman et al., 2015; Mahoney et al., 2019).

Eredményeink megerősítik azt a tézist, hogy a COVID–19-járvány nemcsak közvetlenül, hanem közvetett módon is kihatott a fiatalok egészségére. Ez utóbbival összefüggésben kiemelt szerepe van a bevezetett járványügyi korlátozásoknak a fiatalok egészségmagatartására gyakorolt hatásának. A pandémia következő hullámának kapujában elengedhetetlen, hogy e témával mélyreható módon foglalkozzunk.

Felhasznált irodalom

- Ács P., Betlehem J., Laczkó T., Makai A., Morvay-Sey K., Pálvölgyi Á., Paár D., Prémusz V., Stocker M. & Zámbo A. (2021). *Változások a magyar lakosság élet- és munkakörülményeiben kiemelten a fizikai aktivitás és a sportfogyasztási szokások vonatkozásában. Keresztmetszeti reprezentatív kutatás a COVID–19 világjárvány magyarországi második hulláma során.* Kutatási jelentés. Pécsi Tudományegyetem, Egészségtudományi Kar.
- Al Miskry, A. S. A., Hamid, A. A. M. & Darweesh, A. H. M. (2021). The Impact of COVID–19 Pandemic on University Faculty, Staff, and Students and Coping Strategies Used During the Lockdown in the United Arab Emirates. *Frontiers in Psychology, 12*, 1–9. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.682757>
- Arnold P., Elekes Zs. & Bencsik N. (2020). *Az egyetemisták egészségkárosító magatartása és háttértényezői a koronavírus idején. Egy nemzetközi COVID kutatás első eredményei. „A szociológia egy sikeres évszázad előtt?”* Konferenciaelőadás. A Magyar Tudományos Akadémia

- Kiváló Kutatóhely Szociológiai Intézet konferenciája. 2020. október 8-9. https://deviancia-kutatas.hu/docs/2020/MTA_konferencia_Arnoldetal_2020_fin.pdf
- Arnold, M. E., Petros, T. V., Becwith, B. E., Coons, G. & Gorman, N. (1987). The effects of caffeine, impulsivity, and sex on memory for word lists. *Physiology & Behavior*, *41*(1), 25–30. [https://doi.org/10.1016/0031-9384\(87\)90126-0](https://doi.org/10.1016/0031-9384(87)90126-0)
- Baloch, G. M., Sundarasan, S., Chinna, K., Nurunnabi, M., Kamaludin, K., Khoshaim, H. B., Hossain, S., & AlSukayt, A. (2021). COVID–19: exploring impacts of the pandemic and lockdown on mental health of Pakistani students. *PeerJ*, *9*, 1–15. <https://doi.org/10.7717/peerj.10612>
- Barone, J. J. & Roberts, H. R. (1996). Caffeine consumption. *Sleep Medicine Reviews*, *34*(1), 119–129. [https://doi.org/10.1016/0278-6915\(95\)00093-3](https://doi.org/10.1016/0278-6915(95)00093-3)
- Basaza, R., Kukunda, M. M., Otieno, E., Kyasiimire, E., Lukwata, H. & Haddock, C. K. (2020). Factors influencing cigarette smoking among police and costs of an officer smoking in the workplace at Nsambya Barracks, Uganda. *Tobacco Prevention & Cessation*, *6*(5), 1–7. <https://doi.org/10.18332/tpc/115031>
- Bollen Z., Pabst A., Creupelandt C., Fontesse S., Lannoy S., Pinon N. & Maurage P. (2021). Prior drinking motives predict alcohol consumption during the COVID–19 lockdown: A cross-sectional online survey among Belgian college students. *Addictive Behaviors*, *115*, 106772. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2020.106772>
- Boros L. & Kovalcsik T. (2021). A COVID–19-járvány hatása a budapesti Airbnb-piacra. *Területi Statisztika*, *61*(3), 380–402.
- Busse, H., Buck, C., Stock, C., Zeeb, H., Pischke, C. R., Fialho, P. M. M., Wendt, C. & Helmer, S. M. (2021). Engagement in Health Risk Behaviours before and during the COVID–19 Pandemic in German University Students: Results of a Cross-Sectional Study. *International Journal of Environmental Reserch and Public Health*, *18*(4), 1410.
- Castellana, F., De Nucci, S., De Pergola, G., Di Chito, M., Lisco, G., Triggiani, V., Sardone, R., Zupo, R. (2021). Trends in Coffee and Tea Consumption during the COVID–19 Pandemic. *Foods*, *10*(10), 1–10. <https://doi.org/10.3390/foods10102458>
- Charles, N. E., Strong, S. J., Burns, L. C., Bullerjahn, M. R., Serafine, K. M. (2021). Increased mood disorder symptoms, perceived stress, and alcohol use among college students during the COVID–19 pandemic. *Psychiatry Research*, *296*, 1–11. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2021.113706>
- Czirfusz M. (2021). A COVID–19-válság és a térbeli munkamegosztás változásai Magyarországon. *Területi Statisztika* *61*(3), 320–336.
- Dojcsákné Kiss-Tóth É. & Kiss-Tóth E. (2018). Energiaital fogyasztási szokások és egészség tudatosság a felsőfokú képzésben résztvevő hallgatók körében. *Egészségfejlesztés*, *59*(4), 17–26. <https://doi.org/10.24365/ef.v59i4.300>
- Dogan-Sander, E., Kohls, E., Baldofski, S., & Rummel-Kluge, C. (2021). More Depressive Symptoms, Alcohol and Drug Consumption: Increase in Mental Health Symptoms Among University Students After One Year of the COVID–19 Pandemic. *Frontiers in Psychiatry*, *12*, 1–13. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2021.790974>

- Fredholm, B. B., Battig, K., Holmen, J., Nehlig, A. & Zvartau, E. E. (1999). Actions of caffeine in the brain with special reference to factors that contribute to its widespread use. *Pharmacological Reviews*, 51(1), 83–133.
- Fruehwirth, J. C., Gorman, B. L. & Perreira, K. M. (2021). The Effect of Social and Stress-Related Factors on Alcohol Use Among College Students During the Covid–19 Pandemic. *The Journal of Adolescent Health*, 69(4), 557–565. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2021.06.016>
- Giles, G. E., Mahoney, C. R., Brunyč, T. T., Gardony, A. L., Taylor, H. A. & Kanarek, R. B. (2012). Differential cognitive effects of energy drink ingredients: caffeine, taurine and glucose. *Pharmacology, Biochemistry and Behavior*, 102(4), 569–577. <https://doi.org/10.1016/j.pbb.2012.07.004>
- Hattersley, L., Irwin, M., King, L. & Allman-Farinelli, M. (2009). Determinants and patterns of soft drink consumption in young adults: a qualitative analysis. *Public Health Nutrition*, 12(10), 1816–1822. <https://doi.org/10.1017/S136898000800462X>
- Jackson K. M. (2008). Heavy episodic drinking: determining the predictive utility of five or more drinks. *Psychology of Addictive Behaviors*, 22(1), 68–77. <https://doi.org/10.1037/0893-164X.22.1.68>
- Jackson, K. M., Merrill, J. E., Stevens, A. K., Hayes, K. L. & White, H. R. (2021). Changes in Alcohol Use and Drinking Context due to the COVID–19 Pandemic: A Multimethod Study of College Student Drinkers. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 45(4), 752–764. <https://doi.org/10.1111/acer.14574>
- Kohls, E., Baldofski, S., Moeller, R., Klemm, S. L. & Rummel-Kluge, C. (2021). Mental Health, Social and Emotional Well-Being, and Perceived Burdens of University Students During COVID–19 Pandemic Lockdown in Germany. *Frontiers in Psychiatry*, 12, 1–11. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2021.643957>
- Kovalcsik T., Boros L., Pál V. (2021). A COVID–19-járvány első két hullámának területisége Közép-Európában. *Területi Statisztika*, 61(3), 263–290. [10.15196/TS610301](https://doi.org/10.15196/TS610301)
- Kovalik-Deák Sz. (2020). Fordítástechnika szemináriumok hibrid oktatási környezetben. In Seresi M., Eszenyi R. & Robin E. (Szerk.), *Távolléti oktatás a fordító- és tolmácsképzésben. Oktatásmódszertani tapasztalatok a Covid–19 idején* (pp. 6–16). ELTE Fordító- és Tolmácsképző Tanszék.
- Kumar D., Malviya R. & Kumar S. P (2020). Corona Virus: A Review of COVID–19. *EJMO*, 4(1), 8–25. <https://doi.org/10.14744/ejmo.2020.51418>
- Lazáry J. (2020). A COVID–19 pandémia akut hatásai a pszichés állapotra a járvány első szakaszában. *Neuropsychopharmacologica Hungarica*, 22(4), 172–177.
- Lechner, W. V., Laurene, K. R., Patel, S., Anderson, M., Grega, C. & Kenne, D. R. (2020). Changes in alcohol use as a function of psychological distress and social support following COVID–19 related University closings. *Addictive Behaviors*, 110, 1–4. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2020.106527>

- Lieberman, H., Marriott, B., Judelson, D., Glickman, E., Geiselman, P., Giles, G. & Mahoney, C. (2015). Intake of caffeine from all sources including energy drinks and reasons for use in US college students. *The FASEB Journal*, 29(S1), 392.1 https://doi.org/10.1096/fasebj.29.1_supplement.392.1
- Mahoney, C. R., Giles, G. E., Marriott, B. P., Judelson, D. A., Glickman, E. L., Geiselman, P. J. & Lieberman, H. R. (2019). Intake of caffeine from all sources and reasons for use by college students. *Clinical Nutrition*, 38(2), 668–675. <https://doi.org/10.1016/j.clnu.2018.04.004>
- Oroszi B., Horváth J. K., Túri G., Krisztalovics K. & Röst G. (2021). Az epidemiológiai surveillance és járványmatematikai előrejelzések szerepe a pandémiás hullámok megelőzésében, mérséklésében – hol tartunk most, és hová kellene eljutni. *Scientia et Securitas*, 2(1), 38–53. <https://doi.org/10.1556/112.2021.00007>
- Pikó B. & Varga Sz. (2014). Mi motiválja a fiatalok dohányzását és alkoholfogyasztását? *Orvosi Hetilap*, 155(3), 100–105. <https://doi.org/10.1556/OH.2014.29805>
- Pomerleau, O. F., Collins, A. C., Shiffman, S. & Pomerleau, C. S. (1993). Why some people smoke and others do not: new perspectives. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61(5), 723–731. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.61.5.723>
- Rajab, M. H., Gazal, A. M. & Alkattan, K. (2020). Challenges to Online Medical Education During the COVID–19 Pandemic. *Cureus*, 12(7), 1–8. <https://doi.org/10.7759/cureus.8966>
- Robin E. (2020) A távolléti oktatás és én. In Seresi M., Eszenyi R. & Robin E. (Szerk.), *Távolléti oktatás a fordító- és tolmácsolásban. Oktatásmódszertani tapasztalatok a Covid–19 idején* (pp. 161–170). Eötvös Lóránd Tudományegyetem.
- Roehrs, T. & Roth, T. (2008). Caffeine: Sleep and daytime sleepiness. *Sleep Medicine Reviews*, 12(2), 153–162. <https://doi.org/10.1016/j.smrv.2007.07.004>
- Ruzsonyi P. (2021). A digitális korszak beköszönte és a Covid–19-világjárvány generálta helyzetben történő helytállás. *Magyar Rendészet*, 21(klsz.), 159–165. <https://doi.org/10.32577/mr.2021.1.ksz.10>
- Sahu P. (2020). Closure of Universities Due to Coronavirus Disease 2019 (COVID–19): Impact on Education and Mental Health of Students and Academic Staff. *Cureus*, 12(4), 1–5. <https://doi.org/10.7759/cureus.7541>
- Sokolovsky, A. W., Hertel, A. W., Micalizzi, L., White, H. R., Hayes, K. L., & Jackson, K. M. (2021). Preliminary impact of the COVID–19 pandemic on smoking and vaping in college students. *Addictive Behaviors*, 115, 106783. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2020.106783>
- Son, C., Hegde, S., Smith, A., Wang, X. & Sasangohar, F. (2020). Effects of COVID–19 on College Students' Mental Health in the United States: Interview Survey Study. *Journal Medical Internet Research*, 22(9), 1–14. <https://doi.org/10.2196/21279>
- Sussman S. & Ames S. L. (2008). *Drug Abuse: Concepts, Prevention, and Cessation*. Cambridge University Press.

- Szabó A. (2018). Sub pondere crescit palma, avagy a pénzügyőr tisztjelölt erőpróbája. In Dobák I. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Szakmaiság, szerénység, szorgalom. Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére* (pp. 599–612). Dialóg Campus Kiadó.
- Tavolacci, M. P., Wouters, E., Van de Velde, S., Buffel, V., Déchelotte, P., Van Hal, G. & Ladner, J. (2021). The Impact of COVID–19 Lockdown on Health Behaviors among Students of a French University. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18, 1–14. <https://doi.org/10.3390/ijerph18084346>
- Tucker, J. S., Ellickson, P. L., Klein & D. J. (2003). Predictors of the transition to regular smoking during adolescence and young adulthood. *Journal of Adolescent Health*, 32(4), 314–324. [10.1016/s1054-139x\(02\)00709-7](https://doi.org/10.1016/s1054-139x(02)00709-7)
- Uzzoli A., Kovács S. Zs., Páger B. & Szabó T. (2021). A hazai COVID–19-járványhullámok területi különbségei. *Területi Statisztika*, 61(3), 291–319.
- Váradai B. (2020). Magyarországi közpolitikai reakciók a koronavírus-járványra 2020 első felében. In Fazekas K., Elek P. & Hajdú T. (Szerk.), *Munkaerőpiaci Tükör, 2019* (pp. 213–219). Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Közgazdaságtudományi Intézete.
- Vera, B., Carmona-Márquez, J., Lozano-Rojas, Ó. M., Parrado-González, A., Vidal-Giné, C., Patutassi, R. M. & Fernández-Calderón, F. (2021). Changes in Alcohol Use during the COVID–19 Pandemic among Young Adults: The Prospective Effect of Anxiety and Depression. *Journal of clinical medicine*, 10(19), 1–13. <https://doi.org/10.3390/jcm10194468>

A cikkben található online hivatkozás

URL1: *Top 10 professions that gulp the most coffee. Hello, caffeine addicts.* TechTimes. <https://www.techtimes.com/articles/15526/20140914/top-10-professions-that-gulp-the-most-coffee-hello-caffeine-addicts.html>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Erdős Á. (2022). A COVID–19-járvány első két hullámának hatása a rendészeti hallgatók alkohol- és koffeinfogyasztására, valamint dohányzási szokásaira. *Belügyi Szemle*, 70(7), 1529–1550. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.7.10>

Schengen Stratégia – úton egy erősebb és ellenállóbb schengeni térség felé?

Schengen Strategy – Towards a stronger and more resilient Schengen area?

Zsákai Lénárd

kiemelt főreferens, doktorandusz, rendőr főhadnagy
Belügyminisztérium,
Európai Együttműködési Főosztály
lenard.zsakai@bm.gov.hu

Magyar Tudományos Akadémia

Absztrakt

Cél: A cikk célja a 2021. június 2-án az Európai Bizottság által közzétett, úgynevezett Schengen Stratégia tartalma fontosabb szegmenseinek, meghatározó célkitűzéseinek bemutatása és vizsgálata, esetenként összekapcsolódva, kiegészítve más, érintett szabályozók és dokumentumok megemlítésével. Az európai stratégiai dokumentum kulcsfontosságú lehet a jövőbeni magyar határigazgatási tevékenységek szempontjából, ennek okán fontos és aktuális annak elsőként történő tudományos feldolgoása.

Módszertan: Dokumentum- és tartomelemzés, statisztikai források vizsgálata.

Megállapítások: A cikk tárgyát képező Schengen Stratégiában számos jogalkotási javaslat (például rendeletmódosítás, új rendelettervezet) megjelenik, mely az EU-s tagság révén természetesen közvetlenül érinteni fogja Magyarországot is. Erre mind döntéshozói, mind végrehajtói szinten a lehető legmegfelelőbbben fel kell készülni. A feltárt célkitűzések jövőbeni végrehajtása mindemellett számos diplomáciai, logisztikai és humán erőforrás-menedzsmenthez kötődő feladattal jár, amelyre ajánlott a kellően tudatos felkészülés. A schengeni értékelési rendszer átalakulásával pedig a schengeni értékelések gyakorlata is átalakul, mely szintén teljesen új megközelítést igényel az érintett szervek és hatóságok részéről.

Érték: A tanulmány alapjául szolgáló dokumentum korábban nem került hazai szinten bemutatásra, ezért hiánypótlónak tekinthető, aktualitása megkérdőjelezhetetlen, hiszen az abban foglalt célok végrehajtása az elkövetkezendő évek

során fog bekövetkezni. Emellett hasznos tájékoztatásul és jelzésül tud szolgálni a fontos hazai, elsősorban rendészeti hatóságok és rendészettudományi szereplők részére.

Kulcsszavak: Schengen, schengeni térség, Schengen Stratégia, határigazgatás

Abstract

Aim: The aim of the article is to present and examine the main segments and key objectives of the content of the Schengen Strategy, published by the European Commission on 2 June 2021, occasionally linking and complementing it with other relevant regulations and documents. The European Strategy Paper could be a key document for future Hungarian border management activities. For this reason, it is important and timely to be the first to process it scientifically.

Methodology: Document and contents analysis, analysis of statistical sources.

Findings: The Schengen Strategy, which is the subject of this article, contains a number of legislative proposals (e.g. amendments to regulations, new draft regulations), which will directly affect Hungary in the future through its EU membership. It is necessary to prepare for this as well as possible, both at the decision-making and the implementation level. In addition, the future implementation of the identified objectives will entail a number of diplomatic, logistical and human resource management tasks, for which it is recommended that adequate preparation is made. The reform of the Schengen evaluation mechanism will also change the practice of Schengen evaluations, which will also require a completely new approach by the bodies and authorities concerned.

Value: The document on which the study is based has not been presented in the domestic arena before, so it can be considered as a niche document, its relevance is obvious, as the implementation of the objectives it contains will take place in the coming years. In addition, it can provide useful information and guidance to important domestic, mainly law enforcement authorities and academics.

Keywords: Schengen, Schengen area, Schengen strategy, border management

Bevezetés

2020. szeptember 23-án az Európai Bizottság (továbbiakban: Bizottság) közleménye¹ formájában megjelent a Migrációs és Menekültügyi Paktum (továbbiakban: Paktum), melynek célja egy átfogó megközelítés előmozdítása az európai térségben a migráció terén, égisze alá vonva valamennyi relevanciával bíró szakpolitikai területet azzal a célkitűzéssel, hogy a menekültügyi és migrációkezelő rendszer egységes, hatékony és hosszú távon fenntartható legyen. E célkitűzés azonban korántsem újkeletű, hiszen 1999-ben is jelent már meg tagállami elköteleződés egy közös európai menekültügyi rendszer kidolgozása mellett annak érdekében, hogy eredményesebben kezeljék az uniós országaiban felmerülő menekültügyi problémákat (Rezi, 2015).

A Paktum az „Egy jól működő schengeni térség” elnevezésű fejezetében elsőként említi egy új, a Bizottság által létrehozandó „schengeni fórumot a konkrét együttműködés ösztönzése érdekében” (URL1). A fórum konkrét létrehozására irányuló európai uniós intézményi, tagállami és egyéb harmadik (érdekelte) felek általi igény számos olyan összetevőnek köszönhető, melyek egyazon cél irányába mutatnak: meg kell reformálni a schengeni térség működését, hatékonyabbá kell tenni a térség működését ellenőrző és értékelő mechanizmust, határozottabb szakpolitikai együttműködést és összhangot kell teremteni a tagállamok között a schengeni követelményeknek való megfelelés érdekében. Az indukáló komponensek közé tartoznak (a teljesség igénye nélkül) a 2015-ben kirobbant európai migrációs válságkor mutatkozó egységes koordináció hiánya és annak hatásai, a terrorizmus elleni küzdelem, a 2020 első felétől Európát is sújtó koronavírus válság, vagy a Bizottság azon jelentése², mely rávilágít, hogy a schengeni ellenőrzési és értékelési mechanizmus (Scheval) az elmúlt évek során nem egészen érte el a hozzá rendelt célokat, az ehhez kapcsolódó tagállami hiányosságok és merőben eltérő gyakorlatok valószínűsíthetően a schengeni szabályozók inkoherens végrehajtásából eredeztethetők.

A Paktumban rögzítettek szerint évente legalább egyszer kell Schengen Fórum keretében magas szintű ülést tartani, így a 2020. november végi „debütáló” értekezlet után 2021. május 17-én került megrendezésre a második Schengen Fórum, politikai vitaszínteret biztosítva az uniós belügyminisztereknek, intézményeknek és döntéshozóknak.

1 A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának az Új Migrációs és Menekültügyi Paktumról, 2020. szeptember 23.

2 A Bizottság jelentése a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek az 1053/2013/EU tanácsi rendelet 22. cikke szerint a schengeni értékelési és monitoringmechanizmus működéséről, COM(2020) 779 final.

A Paktum a Schengen Fórum konkrét eredménytermékeként egy átfogó schengeni stratégia kidolgozását jelölte meg, amely stratégiai irányvonalakat határoz meg többek között a schengeni értékelési mechanizmus, a Schengeni Határellenőrzési Kódex fejlesztése és módosítása vonatkozásában, és a schengeni térség hatékony és a fenyegetéseknek az eddigieknél jóval ellenállóbb működésének megteremtése érdekében.

A jelen tanulmány tárgyát is képező Schengen Stratégia (a továbbiakban: Stratégia) 2021. június 2-án jelent meg, a Paktumhoz hasonlóan szintén bizottsági közlemény formájában. A Stratégia önmaga tartalmi esszenciáját az alábbiak szerint fogalmazza meg:

„A stratégia számba veszi az ezen alapvető pillérek, valamint a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség fenntartását célzó egyéb kulcsfontosságú intézkedések terén elért eredményeket, és további intézkedéseket javasol a belső határellenőrzések nélküli térség teljes körűen működőképessé és reziliensebbé tétele érdekében.” (URL2).

Tények, szükségesség, schengeni pillérek

Az Európai Unió és a schengeni térség biztonságának megteremtése a szabad mozgás uniós jogával rendelkező személyek alapvető létszükséglete (Balla, 2017). Tulajdonképpen ezen állítással összhangban áll a Stratégia bevezető része, mely a schengeni övezetet mint az európai integrációs folyamat egyik meghatározó és az uniós polgárok által leginkább nagyra értékelt elemét fogalmazza meg. A bevezetőben szó esik a 2015–2016-os migrációs válságról³, illetve a 2020 eleje óta sajnálatos módon napjaink „részét képező” koronavírus-járványról, amelyek mind hozzájárultak a schengeni övezet rendes működésének megingásához. A Stratégia világosan kifejezi, hogy az említett két válság világossá tette, hogy az 1995-ben kialakított schengeni együttműködési keret⁴ már nem garantálja maximálisan napjaink válságainak, biztonsági fenyegetettségeinek

3 Az EU-ban 2015 és 2016 során tapasztalt rekordméretű migrációs áramlások következtek be, melyek Magyarországot is jelentősen érintették, ennek hatásaként a Kormány különböző határvédelmi intézkedéseket és fizikai határzár felépítését rendelte el.

4 A luxemburgi Schengenben 1985. június 14-én Belgium, Hollandia, Luxemburg, Franciaország és a Német Szövetségi Köztársaság megállapodást írt alá a közös határhoz történő ellenőrzés fokozatos megszüntetéséről. A megállapodást 1990. június 19-én kibővítették a Schengeni Végrehajtási Egyezményrel, amely meghatározta a megállapodás megvalósításának folyamatát. A schengeni megállapodást és a schengeni vívmányokat az 1997. október 2-án aláírt és 1999. május 1-jén hatályba lépett amszterdami szerződés emelte az EU keretébe. 2007. november 15-én az Európai Parlament jóváhagyta Magyarország és nyolc másik állam (Csehország, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Málta, Szlovákia, Szlovénia) csatlakozását a schengeni övezethez.

(például terrorveszély) kezelését és a változó körülményekre történő adekvát reagálást. Annak fényében, hogy a schengeni térség kialakulása legelső fázisában, több mint 36 évvel ezelőtt mindössze öt államnak⁵ a kölcsönös határelenőrzésre vonatkozó megszüntetése volt fókuszpontban, figyelemreméltó és elgondolkodtató a Stratégia által közölt számszaki kimutatás a schengeni térség helyzetéről:

- a térség 26 európai országot⁶ foglal magában;
- lakossága nagyjából 420 millió fő;
- 42 673 km tengeri és 7 721 km szárazföldi határ veszi körül;
- közel 1,7 millió olyan személy van az unióban, aki másik schengeni országban dolgozik, mint ahol lakik, és naponta mintegy 3,5 millióan lépik át a schengeni térségen belüli belső határokat;
- évente kb. 24 millió üzleti útra kerül sor a térségben;
- a térségben élő emberek évente több mint 1,25 milliárd alkalommal kelnek útra a schengeni térségen belül;
- a schengeni térség mintegy 150 millió lakosa – az EU lakosságának 30%-a – él határ menti régiókban;
- a határ menti régiók az EU területének 40%-át teszik ki.

A térség fenti adatokkal is igazolható drasztikus átalakulása (fejlődése, bővülése, új kihívásokkal való szembesülése stb.) véleményem szerint önmagában alátámasztja és szükségszerűvé teszi egy valódi stratégiaalapú szemlélet kidolgozását. E szemlélet kidolgozóinak és megvalósítóinak ráadásul nem is adott nemzetén avagy „vállalaton” belül érdekelt feleknek, hanem bizonyos transznacionális ügyekben (és a schengeni térség működtetése kifejezetten ilyen ügy) az európai uniós jogrendszer alapján szoros együttműködésre, közös célok megvalósítására kötelezett országoknak, intézményeknek, ügynökségeknek és egyéb együttműködő feleknek kell lenniük. Ez meglehetősen nagy kihívást képez, és a Stratégia ki is fejezi, hogy a schengeni térség előnyeinek fenntartásához uniós szintű közös, illetőleg az összes tagállam folyamatos erőfeszítése szükséges ([URL2](#)).

5 Belgium, Hollandia, Luxemburg, Franciaország és az akkori Német Szövetségi Köztársaság.

6 Ausztria, Belgium, Cseh Köztársaság, Dánia, Észtország, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Izland, Lengyelország, Lettország, Liechtenstein, Litvánia, Luxemburg, Magyarország, Málta, Németország, Norvégia, Olaszország, Portugália, Svájc, Svédország, Spanyolország, Szlovákia és Szlovénia. Bulgária, Horvátország, Ciprus és Románia jogilag köteles csatlakozni a térséghez a jövőben; Írország továbbra is fenntartja a kivülmaradás lehetőségét, de részt vesz a schengeni vívmányoknak a Schengeni Információs Rendszerrel, valamint a rendőrségi és igazságügyi együttműködéssel kapcsolatos részeiben.

A legfőbb schengeni pillérek, melyekre a stratégia is rávilágít, az alábbiak:

- hatékony külső határigazgatás;
- a belső határellenőrzések „hiányát” kompenzáló intézkedések (például közös vízumpolitika);
- hathatós irányítás (beleértve a megfelelő ellenőrzési mechanizmust is) ([URL2](#)).

Ezúton kívánom kiigazítani azon téves sztereotípiát, miszerint a schengeni tagságból fakadóan „megszűntek a határok”. Ha ezen, hétköznapi szövegkörnyezetben, de akár szakmai körökben is időnként előforduló állítás igaz volna, akkor jogilag nem tudnánk meghatározni és a szomszédos országoktól elválasztani Magyarország területét. Elég ha pusztán abból indulunk ki, hogy hazánk „*területét a Föld felszínén függőlegesen áthaladó képzeletbeli síkok összessége*”⁷, azaz államhatár alkotja, melyet egy adott szomszédos ország vonatkozásában nemzetközi szerződés szabályoz és e szerződést pedig hazai törvényben ki kell hirdetni. Határok tehát igenis vannak, azonban az úgynevezett belső határokon⁸ (például Magyarország és Ausztria között) kompenzálni kell a határellenőrzés hiányát, valamint természetesen fokozni kell a schengeni külső határok (például hazánk és Szerbia között) igazgatását, melyet hatékony kormányzással, felügyelettel és nyomon követéssel lehet a lehető leginkább eredményesen biztosítani. Így alkot egyiséget a Stratégia első részében felvázolt hármas pillérrendszer.

Hatékony uniós külső határigazgatás

A három pillér egyik talán legismertebb szegmense a külső határigazgatás, melynek ellátása – lévén, hogy Magyarország külső schengeni határszakaszokkal rendelkezik – a hazai határrendészeti szakterület egyik legfontosabb, gyakorlatorientált feladata. A Stratégia erre vonatkozó fejezete a külső határok igazgatásának integrált megközelítését veszi alapul, kiemelve az európai integrált határigazgatás⁹ többéves stratégiai szakpolitikáját ([URL2](#)). E szakpolitika végrehajtása érdekében további stratégiákat, nevezetesen az Európai Határ- és

7 2007. évi LXXXIX. törvény az államhatárról.

8 A személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni határellenőrzési kódex) szóló 2016/399 EU rendelet alapján belső határoknak minősülnek a tagállamok közös szárazföldi határai, beleértve az álló- vagy folyóvizeken áthaladó határokat is, továbbá a tagállamok belső légi járatok indítására és fogadására szolgáló repülőterei és a tagállamok tengeri, folyami és tavi kikötői, amelyek rendszeres belső kompjárat céljára szolgálnak.

9 Az európai integrált határigazgatás az Európai Határ- és Parti Őrségről szóló 2019/1896 EU rendelet 3. cikkében foglalt elemekből álló tevékenységek összességét jelenti.

Partvédelmi Ügynökség (Frontex) igazgatótanácsa elfogadandó, úgynevezett technikai és operatív stratégiát, és a tagállami határigazgatási stratégiákat nevezi meg irányadónak. A határigazgatás integrált megközelítésénél fontos felhívnom a figyelmet az Európai Határ- és Parti Órségről szóló 2019/1896 EU rendelet (EBCG rendelet) 3. cikkére, mely széleskörűen felvázolja az európai integrált határigazgatás elemeit, kézzelfogható tartalommal megtöltve az integrált megközelítés elvi gondolatát.

Érzelkelhető, hogy „*a nemzetközi biztonsági környezet megváltozott dinamikájával jellemzett globális helyzet ellenére*” (URL4) törekvés mutatkozik meg a Stratégiában a szabadságon, biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség biztonságos és lehetőség szerinti, nyugodt keretek között történő fenntartására.

A Stratégia célként tűzi ki a technikai fejlettség szempontjából globális szinten is meghatározó határigazgatási rendszer kialakítását, amely meghatározó eleme az új informatikai megoldások gyakorlati kialakítása lenne. Ez azért fontos eleme az integrált határigazgatási koncepciónak, mert az említett integrált határigazgatási elemek közül többet is érint, és azokkal összhangban áll. Ilyen összetevő például a tagállamok közötti információcsere és együttműködés, valamint a csúcstechnológiás eszközök, többek között nagyléptékű információs rendszerek alkalmazása (URL2) is.

A hatékony uniós külső határigazgatást taglaló fejezet az EBCG rendelet esetében a készenléti alakulat¹⁰ mielőbbi létrehozását emeli ki, illetve utal arra, hogy a Bizottság egyrészt egy státuszmegállapodás mintát kíván készíteni a Frontex és a harmadik országok gyakorlati együttműködésére, illetve a tagállamok és a harmadik országok közötti információcseréje kapcsán. Végezetül felhívja a figyelmet az integrált határigazgatáshoz kapcsolódó pénzügyi alap minél hatékonyabb felhasználására, a nemzeti integrált határigazgatási stratégiák prioritásai mentén.

A stratégiai megközelítés keretében a konkrét, Bizottság által elvégzendő feladatok a külső határigazgatással összefüggésben az alábbiak szerint kerültek megjelölésre a Stratégiában:

- szakpolitikai dokumentum (2021 negyedik negyedéve), amelyet az európai integrált határigazgatás többéves stratégiai szakpolitikáját meghatározó közlemény követ (2022);
- a vízumeljárás digitalizálásáról szóló rendeletre irányuló javaslat (2021 negyedik negyedéve);

10 A külső határok koherens igazgatásának biztosítása és a válsághelyzetekre való reagálás képessége érdekében készenléti alakulat felállítására kerül sor, amely 2027-re egy legfeljebb 10 000 fős operatív személyzettel fog rendelkezni. Ez a készenléti alakulat a Frontex és a tagállamok operatív személyzetének tagjaiból fog állni, hosszú- vagy rövidtávú kirendelés alapján (URL8).

- az úti okmányok digitalizálásáról és az utazás megkönnyítéséről szóló rendeletre irányuló javaslat (2023);
- az adatbázisok lekérdezésével végzett szisztematikus ellenőrzések végrehajtásáról szóló jelentés (2021 negyedik negyedéve);
- a schengeni térségbe való belépéskor és onnan való kilépéskor a releváns adatbázisok lekérdezésével végzett szisztematikus ellenőrzésekről szóló iránymutatás (2021 negyedik negyedéve);
- a 2021–2025-ös időszakra vonatkozó, migráncscsempészás elleni uniós cselekvési terv (2021 harmadik negyedéve);
- a tagállamok számára a harmadik országokkal kötött két- és többoldalú megállapodásokban alkalmazandó, a helyzetismerettel kapcsolatos információcserére vonatkozó modellrendeletekről szóló ajánlás (2021 harmadik negyedéve);
- a jogállásról szóló megállapodás új modellje és a harmadik országokkal kötött munkamegállapodások mintája (2021 harmadik negyedéve) ([URL2](#)).

Megjegyezni kívánom, hogy a fenti felsorolásból az idei évben várt dokumentumok a jelen tanulmány készültékor (2021. december) még nem állnak rendelkezésre a Bizottság részéről.

Belső megerősítést célzó és kiegészítő intézkedések

Az elmúlt időszak során számos, uniós szintű intézkedés került bevezetésre a súlyos és szervezett bűnözés, valamint a terrorizmus elleni hatékony küzdelem folytatása érdekében, amelyek megerősítik a schengeni térség biztonságát, ugyanakkor biztosítják és fenntartják a határforgalom-ellenőrzés nélküli szabad mozgás lehetőségét ([URL1](#)). A schengeni övezet megerősítésének és a térség működéséhez elengedhetetlen kiegészítő intézkedések kapcsán a dokumentum a migrációs, menekültügyi, visszatérési, biztonsági és a rendőri együttműködéshez kapcsolódó területek megfelelő támogató szerepét emeli ki. Emellett – hivatkozva az Unió Vámkódexre¹¹ – a szabad árumozgást biztosító kockázatértékelő-ellenőrző rendszert szintén a biztonság garantálásának egyik szerves részeként jelöli meg.

A Bizottságnak a Stratégiában megjelenő álláspontja szerint a harmadik országbeli állampolgárok külső határokon történő úgynevezett előszűrésének

11 Az Európai Parlament és a Tanács 952/2013/EU rendelete (2013. október 9.) az Unió Vámkódex létrehozásáról.

bevezetése¹² képezi a kapcsolatot a határon lefolytatott menekültügyi és a visszatérési eljárások között. Hozzáteszi, hogy a Paktumban bemutatott határon lefolytatott procedúrák a külső határok megfelelő igazgatásának megerősítéséhez járulnak hozzá, illetve elősegítik a szökések, valamint az úgynevezett másodlagos (országhatárokon belül, mélységi területen lévő) mozgások megakadályozását. Kifejtésre kerül, hogy a közös migrációs rendszer, illetve az illegális határátlépéseket megakadályozó keret együttes megléte hivatott biztosítani az EU-ba irányuló illegális migráció visszaszorítását és a tagállamok közötti bizalom helyreállítását. A fejezet ezek mellett a biztonsági kihívásokkal szembeni fellépést emeli ki, amelynek része a terrorizmus és szervezett bűnözés leküzdése, összhangban több fontos stratégiával (például a Biztonsági Unióról szóló Stratégia¹³, a Szervezett bűnözés elleni Uniói Stratégia¹⁴).

A dokumentum belső intézkedésekre vonatkozó fejezete kitér a schengeni övezet rendes működéséhez elengedhetetlen rendőri együttműködés fokozásának kérdésére is, amelyet a Bizottság egy rendőri együttműködési kódex, illetve a rendészeti szervek közötti információcsere fokozása által kíván garantálni. Ezen munka részét képezi többek között az Európai Rendőrségi Hivatal (Europol) mandátumának megerősítése, és a fuvarozóknak az utasokkal kapcsolatos adatok közzétételére vonatkozó kötelezettségéről szóló úgynevezett API irányelv¹⁵ (Advance Passenger Information – Előzetes Utasinformáció) felülvizsgálata. Hangsúlyozza, hogy a modern technológiák alkalmazása kiemelt jelentőségű, nem csupán a belső határellenőrzés fizikai formában történő felváltása, hanem a hatékony mélységi ellenőrzések elősegítése érdekében is. Az e technológiák kérdésköréről való diszkussziót a Bizottság szakértői szinten szeretné folytatni.

A Stratégia a belső megerősítő intézkedések tekintetében is prioritási célfeladatokat határoz meg mind az EU-s intézmények, mind a tagállamok részére. Ennek értelmében a Bizottságnak:

- javaslatot szükséges benyújtania egy uniós rendőrségi együttműködési kódexre vonatkozóan (2021 negyedik negyedéve);
- elő kell terjesztenie egy javaslatot az előzetes utasinformációk közzétételére vonatkozó kötelezettségéről szóló rendeletről (2022);

12 Az erről szóló rendelettervezet a Paktum bemutatásával egyidejűleg került bemutatásra a Bizottság által, szakmai szintű tárgyalása jelenleg is folyamatban van.

13 A Bizottság Közleménye: A biztonsági unióra vonatkozó uniós stratégia, Brüsszel, 2020. 7. 24., COM(2020) 605 final.

14 A Bizottság Közleménye Az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és A Régiók Bizottságának a szervezett bűnözés elleni küzdelemre irányuló uniós stratégiáról (2021–2025), Brüsszel, 2021. 4. 14. COM(2021) 170 final.

15 A Tanács 2004/82/EK irányelve (2004. április 29.) a fuvarozóknak az utasokkal kapcsolatos adatok közzétételére vonatkozó kötelezettségéről.

- egyedi konzultációkat kell indítani annak feltérképezésére, hogy a technológiák alkalmazása milyen alternatívát jelenthetne a határellenőrzésekre (2021 harmadik negyedéve);
- frissíteni kell az európai elfogatóparancsról szóló kézikönyvet (2021 negyedik negyedéve).

Az EP és a Tanács Bizottság által felkért tevékenysége az Europol mandátum kiszélesítésére, és a Paktum hatálya alá tartozó jogalkotási javaslatok mielőbbi elfogadása érdekében történő tárgyalások véghezviteleként lett rögzítve a Stratégiában. Mindemellett a tagállamoknak pedig a meglévő biztonsági kezdeményezéseket szükséges teljeskörűen végrehajtani, teljes mértékben kihasználni a már rendelkezésre álló bűnüldözési eszközöket.

Felkészültség, jobb irányítás

„A schengeni térséget jelentős számú intézkedés támogatja, amelyek ellensúlyozzák a belső határellenőrzések nélküli működést, de ezeknek az intézkedéseknek a hatékonysága a végrehajtásuktól függ. Ehhez [...] erős irányítási rendszerre, valamint fokozott politikai párbeszédre, nyomon követésre és végrehajtásra van szükség” (URL2) – e résszel kezdődik a Stratégia *„Fokozott felkészültség és jobb irányítás a bizalom erősítése érdekében”* címet viselő fejezete. Látható, hogy a dokumentum a schengeni kormányzás esetében a politikai dialógus megerősítését szorgalmazza.

A jó kormányzás egyik fontos eszközeként a Stratégia megemlíti a Schengen Fórumot. A fórum vitáinak előmozdítása érdekében a Bizottság arra világít rá, hogy a schengeni övezet működéséről szóló éves jelentés elkészítését kívánja előmozdítani. Ezen jelentés összegezné a belső határellenőrzések hiányának helyzetét, és tájékoztatást nyújtana a schengeni értékelések során feltárt hiányosságok megszüntetéséről. Érdekes azt is megjegyezni, hogy a Bizottság megfontolás tárgyaként kezeli a jelentés alapján a *„schengeni rendszer helyzetére vonatkozó eredménytábla”* (URL2) kialakítását is, amelyet a schengeni joganyag gyakorlati megvalósításának tagállamok szerinti bontásában szemléltetné.

Fontos irányt képezhet a jövőben a Schengeni Határellenőrzési Kódex belső határellenőrzések visszaállítására irányuló rendelkezéseinek módosítása, melyet a Stratégia kiemel a jó kormányzás jegyében, és amelyet a Bizottság 2021. december 14-én közzé is tett (URL5), ezért annak tagállami szintű tételes vizsgálata már lehetséges. Az ezzel összefüggő elképzelések alapján a Stratégia leszögezi, hogy a javaslat középpontjában az arányosság alapelvének kell állnia,

illetve csupán konkrét esetekben lesz lehetőség belső határellenőrzésekre irányuló intézkedésekre a jövőben, ezzel elkerülve a valós alapok nélküli, „absztrakt” fenyegetettségekre történő hivatkozás gyakorlatát. Emellett a Bizottság kialakítaná a schengeni válsághelyzeti tervezés rendszerét, amely modellként szolgálhatna a nem várt súlyos fenyegetettségekre történő gyors reagáláshoz. Megjelenik, hogy a közegészségügyi válságok során a harmadik országokból irányuló nem szükségszerű utazások korlátozásának lehetősége kodifikálva legyen az uniós jogban (URL3).

A COVID-19 válság során elkészített bizottsági iránymutatások a dokumentum szerint a Határőrök Gyakorlati Kézikönyvének részét képezhetnék, valamint a közlekedési zöld folyosók jelenlegi koncepciója is egy a válságok alatt általánosan alkalmazható rendszerré válna. A belső határellenőrzés visszaállításának kérdéséről a Bizottság szakértői és politikai szinten is további vitákat kíván folytatni a tagállamokkal, illetve kétoldalú egyeztetéseket is tervez a belső határellenőrzéseket hosszabb ideje fenntartó tagállamokkal. Végezetül említést tesz a migrációs készenléti és válsághelyzeti tervezési rendszerről, melynek célja biztosítani a schengeni övezetet érintő migrációs fenyegetettségek előrejelzését.

Kiemelendő, hogy a monitoring tevékenységre még nagyobb hangsúlyt szükséges fektetni, mellyel a tagállamok teljes mértékben egyetértettek. Ennek egyik legfőbb előzménye – ahogyan a bevezetőben is megemlítettem – hogy 2020. november 25-én a Bizottság közzétette, majd 2020. december 15-én a schengeni ügyekkel foglalkozó tanácsi munkacsoportban bemutatta jelentését az első többéves értékelési program (2015–2019) hatálya alá tartozó értékelésekről, összhangban a rendelettel. A jelentés átfogó és tételes eredményeket mutat be az első többéves értékelési programról, vissza-visszatérő tagállami hiányosságokra és a divergens gyakorlatokra hívja fel a figyelmet, mely a tagállamok között valószínűsíthetően a schengeni szabályozók inkoherens végrehajtásából eredeztethetők, mely a teljes schengeni övezet átfogó működésére hatással lehet. E jelentés az egyik legfőbb előmozdítója a schengeni értékelési mechanizmust szabályozó jelenlegi 1053/2013 EU rendelet (Scheval rendelet) újragondolásának. A mechanizmus reformja a tagállamok által korábban is jelzett hiányosságokra kíván reflektálni, amelyek a jelenleg hatályos értékelési mechanizmus hatékonyságát hivatottak javítani. A javaslat (URL7) a Stratégia közzétételével egyidejűleg jelent meg 2021. június 2-án, tárgyalása jelenleg is zajlik.

A Scheval rendeletre és a Schengeni Határellenőrzési Kódex módosítására vonatkozó javaslat kidolgozására irányuló tevékenységen túl a Bizottságot az alábbi kötelezettségek érintik a schengeni irányítás terén:

- Schengen Fórum ülések szervezése a jövőben, éves jelentések benyújtása;

- közleményt benyújtása a COVID–19 válság során levont tanulságokról tag-államokkal (2021 harmadik negyedéve);
- a Határőrök Gyakorlati Kézikönyvében kodifikálni a COVID–19-cel kapcsolatban kidolgozott iránymutatásokat és ajánlásokat;
- vészhelyzeti terv előterjesztése, amely az áruk egységes piacon belüli szabad mozgásának megfelelő működését veszélyeztető új válságok esetén lehetővé teszi a „zöldsávós határátkelőhely” rendszerének újraindítását;
- egységes piaci szükséghelyzeti eszközre vonatkozó javaslat kidolgozása (URL6).

A schengeni térség bővítése

Jóllehet tartalomszerkezetileg a Stratégia a schengeni kormányzás területe keretében fogalmaz meg előremutató gondolatokat a schengeni térség bővítésről, mégis – relevanciájára való tekintettel – szükségét érzem külön szakaszban említést tenni az erre vonatkozó célmegjelölésekről.

A Schengen Stratégiában a Bizottság azon álláspontjának is hangot ad, miszerint *„a schengeni térség kibővítéséhez meg kell tenni a szükséges lépéseket annak érdekében, hogy eleget lehessen tenni azon uniós tagállamok jogos elvárásának és jogi kötelezettségének, amelyek még nem teljes jogú tagjai a belső határellenőrzés nélküli térségnek.”* (URL7). Kihangsúlyozásra kerül, hogy Románia, Bulgária és Horvátország már teljesítették a teljes jogú tagság feltételeit, így a Tanácsnak soron kívül döntést kellene hozni e tekintetben. Ebből kifolyólag a Bizottság a dokumentumban *„felszólítja a Tanácsot, hogy tegye meg a szükséges lépéseket ahhoz, hogy Bulgária, Románia és Horvátország (valamint Ciprus, amint sikeresen lezárult a jelenleg zajló schengeni értékelési folyamat) a belső határellenőrzés nélküli térség tagjává váljon”* (URL8).

A Bizottság a schengeni térség kibővítése tekintetében azt is megjegyzi a Stratégiában, hogy a fent említett országok teljes schengeni csatlakozása növelheti az EU-s biztonságot és a kölcsönös bizalom megerősítését, mivel ezek az országok így teljeskörűen kiaknázhathatják a rendelkezésre álló eszközöket, példaként megemlítve a Vízuminformációs Rendszert¹⁶.

16 A Vízuminformációs Rendszer a rövid távú tartózkodást lehetővé tévő vízumokhoz kapcsolódó adatok cseréjét elősegítő uniós informatikai rendszer.

Összegzés

A Stratégiában javasolt intézkedésekkel a Bizottság a schengeni térség megfelelő működésének biztosításához szükséges eszközök sorát kívánja kiegészíteni. Mindez megerősítheti a tagállamok közötti kölcsönös bizalmat, vagyis azt, hogy a térség minden lakosa és gazdasága ismét teljes mértékben részesülhessen a belső határellenőrzések nélküli schengeni övezetből.

A biztonság visszatérően fontos és kiemelendő szegmense Schengennek, így a Stratégiának is. Nem tekinthető lejárt frázisnak, hogy az *„Európai Unió jövőjének szempontjából kiemelt jelentősége van a komplexen értelmezett biztonság elérésére való törekvésnek”* (Tari, 2012).

A hosszú helyzetértékelések mellett a Stratégia elsősorban a jövőbeni válságokra történő megfelelő felkészülésre helyezi a hangsúlyt, kiemelve a kompenzációs (például a rendőri együttműködéshez köthető) intézkedések fontosságát. Határrendészeti szemszögből fontosnak tartom kihangsúlyozni, hogy a belső határellenőrzések visszaállítása esetében a dokumentumban megjelenik az arányosság szempontja, illetve ezen intézkedések végső megoldásként történő alkalmazhatósága, konkrét (azaz nem absztrakt) fenyegetettségre való hivatkozás mellett.

A koordináció kiemelten fontos szerepet tölt be a schengeni övezetet érő kihívások kezelése során, hiszen a tagállamok által alkalmazott intézkedéseknek egymást ki kell egészíteniük. Mindezek mellett érdemes kihangsúlyozni, hogy kivételes (például súlyos közegészségügyi kockázatot jelentő) esetekben meg kell hagyni a tagállamok számára az azonnali, önálló fellépés lehetőségét, hiszen ez jelentősen növelheti a hatékonyságot.

A Stratégiában számos jogalkotási javaslat (például rendeletmódosítás, új rendlettervezet) megjelenik, mely az EU-s tagság révén természetesen közvetlenül érinti Magyarországot is. Erre mind döntéshozói, mind végrehajtói szinten a lehető legmegfelelőbben fel kell készülni. Nem szabad elfelejteni, hogy a „Schengen ügy”, azaz a megfelelő schengeni tagság nem csupán rendészeti hatósági feladatokat vonz magával: területei számos hazai államigazgatási szervet (például Belügyminisztérium, Külügyminisztérium, Legfőbb Ügyészség) és természetesen a rendvédelmi szerveket (például rendőrség, országos idegenrendészeti szerv) érinthetik.

A schengeni működésen belül fontos hazai változásokat idézhet elő Románia, Bulgária és Horvátország teljes jogú schengeni tagsága is. Ennek értelmében a román és horvát szomszédjainkkal közös határszakaszaink teljes schengeni belső határszakasszá válnak majd, ahol meg kell szüntetni a belső határellenőrzéseket. Ez számos diplomáciai, logisztikai és humán erőforrás-menedzsmenthez

kötődő feladattal jár, amelyre ajánlott a kellően tudatos felkészülés. A schengeni értékelési rendszer átalakulásával pedig ezek gyakorlata is átalakul, mely szintén teljesen új megközelítést igényel az érintett szervek és hatóságok részéről.

Felhasznált irodalom

- Balla J. (2017). A schengeni elvek szerinti határforgalom-ellenőrzés tartalmi elemei Magyarországon 2016-ban. *Magyar Rendészet*, 17(3), 13–30.
- Rezi E. (2015). Az európai bevándorlás vagy menekültügy dilemmáinak társadalometikai aspektusai. *Keresztény Magvető*, 121(3), 375–388.
- Tari T. (2012). *A magyar rendőrség tevékenysége a schengeni térséghez történő csatlakozás terén 2004–2010 között*. PhD értekezés. Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola.

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: A Bizottság Közleménye az új migrációs és menekültügyi paktumról. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0609&qid=1643721605246>
- URL2: A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak: A teljeskörűen működő és reziliens schengeni térség kialakítására vonatkozó stratégia. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0277&from=HU>
- URL3: *Technical and operational strategy for European integrated border management*. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2123579d-f151-11e9-a32c-01aa75ed71a1>
- URL4: *Az európai integrált határigazgatásra vonatkozó technikai és operatív stratégia*. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2123579d-f151-11e9-a32c-01aa75ed71a1/language-hu/format-PDF>
- URL5: *Temporary checks at internal borders – amending the Schengen Borders Code*. https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12827-Ideiglenes-ellenorzesek-a-belső-hatarokon-a-Schengeni-hatarellenorzesi-kodex-modositasa_hu
- URL6: *Javaslat A Tanács Rendelete a schengeni vívmányok alkalmazását ellenőrző értékelési és monitoringmechanizmus létrehozásáról és működéséről, valamint az 1053/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről*. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:663ba47e-c3ba-11eb-a925-01aa75ed71a1.0008.02/DOC_1&format=PDF
- URL7: *Európai Határ- és Parti Őrség: a Tanács megállapodott tárgyalási álláspontjáról*. <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2019/02/20/european-border-and-coast-guard-council-agrees-negotiating-position/>

URL8: *Európai Határ- és Parti Őrség: a Tanács megállapodott tárgyalási álláspontjáról.* <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2019/02/20/european-border-and-coast-guard-council-agrees-negotiating-position/>

Alkalmazott jogszabályok

2007. évi LXXXIX. törvény az államhatárról

2016/399 EU rendelet a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni határ-ellenőrzési kódex)

A Bizottság jelentése a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek az 1053/2013/EU tanácsi rendelet 22. cikke szerint a schengeni értékelési és monitoring mechanizmus működéséről, COM(2020) 779 final

A Bizottság Közleménye Az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a szervezett bűnözés elleni küzdelemre irányuló uniós stratégiáról (2021–2025), Brüsszel, 2021.4.14. COM(2021) 170 final

A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának az Új Migrációs és Menekültügyi Paktumról, 2020. szeptember 23.

A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának az Új Migrációs és Menekültügyi Paktumról

A Bizottság Közleménye: A biztonsági unióra vonatkozó uniós stratégia, Brüsszel, 2020.7.24., COM(2020) 605 final

A Tanács 2004/82/EK irányelve (2004. április 29.) a fuvarozóknak az utasokkal kapcsolatos adatok közlésére vonatkozó kötelezettségéről

A Tanács rendelete schengeni vívmányok alkalmazását ellenőrző értékelési és monitoring mechanizmus létrehozásáról és működéséről, valamint az 1053/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről

Az Európai Parlament és a Tanács 2019/1896 rendelete az Európai Határ- és Parti Őrségről

Az Európai Parlament és a Tanács 952/2013/EU rendelete (2013. október 9.) az Uniós Vámkódex létrehozásáról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Zsákai L. (2022). Schengen Stratégia – úton egy erősebb és ellenállóbb schengeni térség felé? *Belügyi Szemle*, 70(7), 1551–1565. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.7.11>

K I T E K I N T É S

Szövetségi ügynökök Magyarországon *Az FBI–NNI Nemzetközi Egység tevékenységének bemutatása*

Federal agents in Hungary *Introduction of the FBI–NNI Task Force*

Boczán József

rendőr őrnagy
Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda,
Nyomozó Főosztály, Erőszakos Bűncselekmények Elleni Osztály,
FBI–NNI Nemzetközi Egység vezetője

Absztrakt

Cél: Az írás célja az FBI–NNI Nemzetközi Egység tevékenységének bemutatása, melyben a világon egyedülálló módon FBI ügynökök és magyar nyomozók közösen dolgozva derítenek fel a két országot érintő ügyeket.

Módszertan: A tanulmányban a Nemzetközi Egység megalakulásának története és működésének leírása beszámolókat és saját tapasztalatokat alapul véve, valamint a jogszabályi háttér ismertetésével történik.

Megállapítások: A kétnemzetiségű közös egység hatékonysága és számos közösen végrehajtott sikeres nyomozás alapozza meg a további együttműködés iránti elkötelezettséget mind magyar, mind amerikai részről.

Érték: A nemzetközi bűnügyi információcsere szélesebb körben ismert együttműködési fórumain kívül tanulságos lehet az amerikai relációban megvalósuló közös nyomozóegység tevékenységének megismertetése.

Kulcsszavak: rendvédelem, szervezett bűnözés, nemzetközi bűnügyi együttműködés

Abstract

Aim: The purpose of this article is to introduce the FBI–NNI International Unit, which is the only one of its kind in the world, where FBI agents and Hungarian investigators work together to solve cases affecting both countries.

Methodology: The study describes the history of the establishment and operation of the International Unit, based on reports and personal experience, and introduces the legal background as well.

Findings: The effectiveness of the bi-national joint unit and the many successful joint investigations that have been carried out together are the basis for the commitment to further cooperation on both the Hungarian and American sides.

Value: In addition to the more widely known cooperation forums for international criminal information exchange, the activities of the Joint Investigation Unit in the US relationship can be instructive.

Keywords: law enforcement, organised crime, international criminal cooperation

Bevezetés

Számos rendészettudományi tanulmány, cikk, kutatás és esszé foglalkozik a nemzetközi bűnügyi együttműködés témakörével, annak történeti előzményeivel és intézményrendszereivel. Kijelenthetjük, hogy a magyar rendőrség kihe-lyezett összekötőtisztjein, valamint a transznacionális bűnügyi együttműködés intézményeibe (Interpol, Europol, SELEC) delegált munkatársain és kétoldalú kapcsolatain keresztül a világ számos országával képes bűnügyi információcse-rét folytatni, és a nyomozásokat elősegítő adatokat beszerezni. A következők-ben egy talán kevésbé ismert és különleges, az Amerikai Egyesült Államok és Magyarország relációjában működő szervezeti elem, az FBI–NNI Nemzetközi Egység (továbbiakban: Nemzetközi Egység), angol megnevezéssel „Budapest Organized Crime Task Force” tevékenységét szeretném bemutatni.

Írásommal a csoport történetén, az irányadó jogszabályokon és a gyakorlati működés példákon keresztüli megismertetésén túl arra is szeretném buzdítani az olvasókat, hogy igény esetén lépjenek kapcsolatba és használják ki a Szövetségi Nyomozó Iroda és más amerikai ügynökségek erőforrásait.

Történeti háttér, irányadó jogszabályok

A jelenleg a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Nyomozó Főosztály Erőszakos Bűncselekmények Elleni Osztályánál működő Nemzetközi Egységet 2000-ben alapították meg a Magyar Köztársaság és az Amerikai Egyesült Államok Kormánya között, a szervezett bűnözés megelőzésére és visszaszorítására

vonatkozó információk cseréjéről szóló, 2000. január 13-án aláírt Egyetértési Nyilatkozat kihirdetéséről rendelkező 36/2000. (III. 17.) Korm. rendelet alapján. Az egység létrehozásának oka a rendszerváltozást követő orosz szervezett bűnözői csoportok magyarországi térnyerése és az általuk generált erőszakos cselekmények elterjedése volt. Ebben az időszakban a magyar rendőrség megpróbált a rendelkezésére álló eszközökkel fellépni a külföldi bűnszervezetek hazai térnyerése ellen, ez azonban korábbi tapasztalatok híján csak részleges eredményeket hozott.

A magyar Belügyminisztérium a helyzet megoldása érdekében felvette a kapcsolatot az Amerikai Egyesült Államok tisztviselőivel, és közösen arra a megállapításra jutottak, amelyet a hivatkozott nyilatkozatban az alábbiak szerint rögzítettek: *„A két Kormányt rendkívüli módon nyugtalanítja az a fenyegetés, amivel a bűnözés, különösen a szervezett bűnözés nemzetközi terjedése miatt mindkét országnak szembe kell néznie, és ezen fenyegetés elhárítása érdekében szükségesnek látják a munkakapcsolatok elmélyítését az információcsere területén.”*

A munkakapcsolatok elmélyítése a gyakorlatban a hasonló ügyekben már tapasztalatokkal rendelkező FBI különleges ügynökök Magyarországra érkezését, és konkrét ügyekben történő gyakorlati tanácsadását jelentette. A nyilatkozat – kellő rugalmasságot biztosítva az együttműködés kereteihez – úgy rendelkezett, hogy a magyar és amerikai felek *„információt cserélnek annak érdekében, hogy segítséget nyújtsanak egymásnak a nemzetközi méreteket öltő bűncselekmények megelőzésében, felderítésében, visszaszorításában és nyomozásában, valamint más, ezekhez kapcsolódó határon átnyúló cselekményekben”*.

A konkrét ügyekben a kitűzött célok megvalósítása érdekében a nyilatkozat adta keretrendszer alapul véve, egy az Országos Rendőr-főkapitányság és az FBI vezetése által szignált magyar és angol nyelvű megállapodás 2000 áprilisában létrehozta az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság Nemzetközi Egységét; egy példa nélküli, világszinten egyedülálló szervezeti elemet mind a magyar rendőrség, mind az FBI tekintetében.

A hivatkozott megállapodás – egy ORFK utasítás formájában – konkrétan az orosz ajkú szervezett bűnöző csoportok tevékenységét jelölte meg az egység létrehozásának indokaként, feladatokként pedig a térség szervezett bűnözési tendenciáinak felderítését és az illegális pénzmosási tevékenységek elleni fellépést határozta meg. Az utasításban részletezésre kerültek az irányadó jogszabályok, az egység létszáma mindkét fél részéről, valamint az információcsere pontos menete.

A magyar fél kötelezettséget vállalt arra, hogy az egységhez érkező amerikai ügynököket a releváns magyar jogszabályokról és a hazai írott és íratlan sajátosságokról, még a gyakorlati munka megkezdése előtt, oktatás keretében

tájékoztatja. A csoport munkanyelve az angol volt, melyet részben angolul beszélő magyar nyomozók, illetve tolmács közbeiktatásával biztosítottak.

A technikai feltételek terén a megállapodásban szerepelt, hogy a magyar rendőrség biztosítja az elhelyezésül szolgáló irodákat, járműveket, rendőri felszerelést, míg az FBI főként informatikai beruházásokkal – számítógépek, nyomtatók, scannerek – járul hozzá a működéshez.

Az információcsere tekintetében a kétoldalú megállapodás rögzíti, hogy személyes adatokat tartalmazó adattárakhoz az FBI ügynökei közvetlen hozzáférési jogosultsággal nem rendelkeznek, az e körbe tartozó adatokhoz a jogszabályi feltételek fennállása esetén a magyar munkatársak közreműködésével, az Egyetértési Nyilatkozat rendelkezéseinek megfelelően juthatnak hozzá. Az információcsere célhoz kötött. Az információt kérőnek meg kell jelölni, melyen célból kéri az információt, milyen eljárásban kívánja felhasználni.

A magyar rendőrség más szervtől, vagy a kétoldalú szervezett bűnözés elleni megállapodások alapján más országtól kapott információt csak az információt átadó kifejezett hozzájárulásával adhatja át az amerikai félnek.

A fentiekben leírtak szerint bár az amerikai ügynökök fizikailag egy épületben, egy irodában dolgoznak a magyar rendőrökkel, a hazai nyilvántartásokhoz nem kapnak saját jogosultságot, a konkrét személyekre vonatkozó lekérdezéseket minden esetben a magyar nyomozók hajtják végre. Az információcserére vonatkozó rendelkezések megfelelnek a más nemzetközi rendőri együttműködés csatornáin folytatott kommunikáció szabályainak a célhoz kötöttség, illetve a harmadik féltől kapott adatok megoszthatósága tekintetében.

Fontos tényező továbbá, hogy hasonlóan a Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság más szervezeti elemeihez, a Nemzetközi Egység alapvetően felderítő és megelőző tevékenységet lát el. Erre tekintettel már a megalakulástól kezdve lehetőség adódott nemcsak nyílt, hanem minősített adatok cseréjére is az FBI munkatársaival.

Ez a megismerési jog azonban nem általános, hanem konkrét, célhoz kötött, egyedi ügyekben kiállított, magyar és angol nyelvű betekintési engedélyek alapján gyakorolható az ügynökök részéről. A minősített adatok kezelésének helyes gyakorlata különleges fontossággal bír az amerikai fél részére tartott, korábban említett oktatás tematikájában.

Szintén lényeges hangsúlyozni, hogy bármelyik fél által megosztott információ csak felderítési célra, rendőri együttműködés során használható fel, azok bizonyítékként történő felhasználásához jogsegély küldése szükséges az információt birtokló országba, hacsak az érintett fél másképp nem rendelkezik.

Az ORFK által szignált megállapodásban rögzítették, hogy az egység tevékenységét kilenc hónap után, és azt követően rendszeresen értékeli mindkét

szervezet. Az e célból is készített, az alapítást követő beszámolókat tanulmányozva megállapítható, hogy az eredetileg meghatározott bűnügyi területek mellett (oroszkjú szervezett bűnözés, pénzmosás) egyedi esetekben emberkereskedelemmel és prostitúcióval összefüggő ügyekben is eljár a Nemzetközi Egység.

A 2000-es években keletkező beszámolók alapján képet kaphatunk a Nemzetközi Egység tevékenységén keresztül a hazai szervezett bűnözés jellemző elkövetési magatartásairól is.

Többek között az egység felderítést folytatott amerikai állampolgárok sérelmére vendéglátóipari egységekben elkövetett „túlszámlázásos” csalások ügyében, melyben felmerült az orosz alvilág akkori vezetőjének, Szemjon Mogiljevicsnek a szerepe is. Az említett „orosz keresztapa” magyarországi tevékenysége a kezdetektől alapvetően meghatározta az amerikai fél felderítési irányvonalát.

Egy másik esetben két rivális budapesti alvilági csoport közti leszámolás során egy siófoki diszkóban négy, a közeli taszári légierő bázison szolgáló amerikai katonát késeltek meg magyar bűnözők. Hasonló erőszakos erődemonstráció során 2000. június 23-án az FBI ügynökeinek budapesti szállásától nem messze egy gépkocsit robbantottak fel ismeretlenek.

Egy jelentős, az FBI és a magyar hatóságok által jachtok eltulajdonítása miatt közösen folytatott nyomozás során Amerikában megvádoltak egy magyar állampolgárt csalás miatt, míg Budapesten elfogtak egy másik magyar személyt, akinél céltávcsővel szerelt maroklófegyvert találtak.

Nagy nyilvánosságot kapott mind a magyar, mind a nemzetközi sajtóban Lakatos András körözött magyar bűnöző Amerikában történő elfogása, melyhez a Nemzetközi Egység támogatást nyújtott.

A csoport intézkedéseket tett az Amerikában bujkáló Kovács Vilmos magyar állampolgár felkutatására, akit Magyarországon fegyveres bűntársai szöktettek meg egy börtönből, ami a korabeli beszámolók alapján példa nélküli tett volt hazánkban.

Az egység tevékenysége során megállapítást nyert, hogy egy, az amerikai toplista körözöttek között szereplő személy Magyarországon tartózkodik, akinek elfogása és kiadatása iránt intézkedtek.

A beszámolókat elemezve az akkori megállapításokkal egyetértve kijelenthető, hogy az egység rövid időn belül jelentős, diplomáciai szinten is elismert eredményeket ért el, köszönhetően a csoporthoz vezényelt, jelentős tapasztalattal bíró magyar és amerikai szakembereknek.

A tanulságok terén a gyakorlati együttműködés során megmutatkozott, hogy az amerikai és magyar eljárásjogi szabályok eltérése más megközelítést tesz szükségessé Magyarországon, mint az Amerikai Egyesült Államok területén. Az amerikai eljárás mód megismerése céljából az FBI 2001-től kezdve rendszeres

tréningeket szervezett az USA területén a Nemzetközi Egység munkatársai, valamint az SZBEI vezetése részére.

Az egység történetében szervezeti változás következett be a 2001. szeptember 11-i, New Yorkot ért terrortámadást követően, mivel ezen év november 1-jén megalakult az ORFK SZBEI Terrorizmus Elleni és Különleges Ügyek Osztálya, amelynek része lett a Nemzetközi Egység. A strukturális változtatást követően az együttműködés kiterjedt a terrorizmus témakörére is.

További szervezeti átalakulást jelentett 2004-ben a Nemzeti Nyomozó Iroda létrejötte, melyet követően a Nemzetközi Egység az NNI struktúrájában folytatta tevékenységét.

Az egységhez delegált, diplomáciai mentességgel rendelkező amerikai ügynökök kezdetben hat hónapos időtartamra érkeztek, mely azonban a gyakorlati tapasztalatok alapján rövidebb bizonyult. Több kétoldalú találkozó és a magyar fél kifejezett kérésére végül 2006-tól az ügynökök hároméves megbízatást kaptak a Nemzetközi Egységnél, mely gyakorlat a mai napig is folytatódik. A csoport jelenleg az NNI – 2012-ben a Készenléti Rendőrség szervezetébe történő csatlakozását követően – Erőszakos Bűncselekmények Elleni Osztályán belül működik, alosztály jogállással.

Nemzetközi Egység a jelenben

A történeti előzmények és jogszabályi keretek bemutatását követően egy jelentős időbeli ugrással szeretném ismertetni a Nemzetközi Egység jelenlegi, gyakorlati működését.

A csoport jelenlegi feladata olyan szervezett bűnözői csoportok által elkövetett, nemzetközi szintű bűncselekmények elleni összehangolt fellépés, amelyek mind az USA, mind Magyarország érdekeit sértik. A szervezett bűnözés dinamikájában bekövetkezett változás okán az egység az oroszajkú csoportok mellett más bünszervezetek tevékenységét is figyelemmel kíséri.

A megalakuláskori körülményekhez képest változás, hogy az alvilági leszámolások, robbantások, zsarolások megszűntek, helyettük a szofisztikáltabb, fehér-galléros elkövetési módszerek terjedtek el, így az ügyek többsége csalásokkal és pénzmosásokkal függ össze, azonban a felderítés vagy vizsgálat alatt álló bűncselekmények köre továbbra is széles.

A professzionális nemzetközi pénzmosó szervezetek elleni nyomozás jellemzője, hogy az elkövetők olyan távoli országokat iktatnak be az utalási láncba, melyekkel a rendőri vagy igazságügyi együttműködés egyáltalán nem, vagy csak jelentős időráfordítással valósítható meg, és ez sokszor a felderítést lehetetleníti

el. Ezekben az ügyekben segítséget jelent az FBI nemzetközi összekötőhálózata, melyen keresztül lehetőség nyílik adatigénylésre olyan országok tekintetében is, mint Belize, a Dominikai Köztársaság, Mexikó vagy Nigéria.

A jogszabályi környezet változásaira is tekintettel a 22 évvel ezelőtti tevékenységhez képest nagyobb hangsúly került a nyílt büntetőeljárások lefolytatására a bűnmegelőzési célú titkos információgyűjtések mellett.

Az egység a saját eljárásokon kívül – a Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ Interpol Magyar Nemzeti Iroda mellett – szerepet vállal a Magyarországon folyamatban lévő felderítésekben, valamint büntetőeljárásokban a felmerülő igényeknek megfelelően az eljáró magyar rendőri egységek és az érintett amerikai társszervek között számos bűncselekménytípus (bankkártya-csalások, üzleti e-mail útján elkövetett csalások, pénzmosások, körözött személyek felkutatása és hazatoloncolása) területén.

A tapasztalatok alapján minden évben egyre több ilyen koordinációs jellegű megkeresés érkezik a Nemzetközi Egységhez, figyelemmel arra is, hogy a csoporthoz delegált különleges ügynökök útján megkereshetők nemcsak az FBI, hanem más szövetségi ügynökségek, így a Kábítószerügyi Hivatal (DEA), a Belbiztonsági Hivatal (HSI), a Vám- és Határőrizeti Ügynökség (CPB), és akár helyi rendőri szervezetek is olyan nyílt és operatív eljárásokban, melyekben amerikai érintettség merül fel.

A leggyakoribb példák az egyszerű adatkérésekre:

- határátlépési adatok beszerzése,
- körözött személyek felkutatása,
- büntügyi előéletre vonatkozó információk beszerzése,
- csalás bűncselekmény amerikai sértetteinek felkutatása,
- nyilatkozatok beszerzése az FBI-on keresztül.

Egy másik fontos, országos koordinációt érintő tevékenység a nemzetközi bűnügyi jogsegélyek témaköre. Az FBI ügynökei helyettes jogi attasé munkakörben állnak az Amerikai Egyesült Államok nagykövetségén, így feladataik közé tartozik az igazságügyi együttműködés elősegítése is. Amennyiben az ügynökök tudatában vannak a Magyarországról kimenő jogsegélyek tényének és tárgyának, úgy meg tudják gyorsítani az ügymenetet az amerikai Igazságügyi Minisztériumnál.

Mind a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda, mind más rendőri szervek tekintetében további együttműködési terület az amerikai internet- vagy applikációs szolgáltatók felé történő adatkérések koordinációja.

Az alapítás óta eltelt 22 év kihatással volt a feladatkörre és a jogszabályi környezetre is, egy dolog azonban nem változott: a Nemzetközi Egység a mai napig a világon az egyetlen olyan kétnemzetiségű nyomozócsoport, melyben

FBI ügynökök és helyi rendőrök egy munkahelyen, egy irodában, napi szintű munkavégzés során együttműködve derítenek fel több országot érintő ügyeket.

Jelentős ügyek

Ilyen, több országot érintő felderített ügy illusztrációjaként szeretném bemutatni két, a közelmúltban végrehajtott akció eredményeit.

A Nemzetközi Egység csalás és pénzmosás büntettek megalapozott gyanúja miatt folytatott nyomozást egy magyar bűnözői csoport hét tagja ellen. A szervezeten működő tagok hosszabb időn keresztül olyan pénzeszegek eltüntetésében vettek részt, amelyet külföldi nagyvállalatoktól – valamely vezető tisztségviselő nevében – elektronikusan benyújtott hamis megbízásokkal, úgynevezett „business email compromise” módszerrel szereztek meg.

Az elkövetők több cégtől összesen 3,7 millió eurót szereztek meg, melyből jelentősen gazdagodtak. Az elcsalt összegeket legalizálás céljából többlépcsős céghálózaton keresztül – alkalmanként ciprusi off-shore gazdasági társaságok felhasználásával – ingatlanok vásárlásába fektették. A csoport vezetője Spanyolországban szerzett meg több ingatlant, valamint nagy értékű járműveket, valamennyit a bűncselekményből származó összegekből.

A nemzetközi együttműködésben folytatott nyomozás során elfogásokra került sor, továbbá a KR NNI Vagyon-visszaszerzési Hivatal munkatársai az akcióval egyidejűleg – a pénzmosással érintett összegek vonatkozásában – milliárdos értékben vettek zár alá ingatlanokat, többek között budapesti hoteleket, valamint egy szállodahajót is, amellyel a teljes kárérték megtérült.

Egy másik jelentős és nagy publicitást kapott sikeres ügy az úgynevezett ANOM applikációval összefüggő nemzetközi akció volt. Az ANOM egy, az FBI által üzemeltetett szoftver volt, amit úgy mutattak be a bűnözőknek, hogy az egy új, kifinomult eszköz, amely a bűnüldöző szervek számára hozzáférhetetlen és lenyomozhatatlan.

A készülékeken folytatott kommunikációk elemzésére az FBI az Európóval közösen egy munkacsoportot hozott létre – melyhez csatlakozott a KR NNI is –, melynek célja az egyes országok bűnüldöző szerveinek támogatása volt. Az elemzések során a rendvédelmi partnerek átnézték minden ANOM beszélgetés tartalmát, melyek döntően bünszervezetekhez köthető kábítószer-kereskedelem és pénzmosás tevékenységgel kapcsolatos adatokat tartalmazott.

A keletkezett adatokból a KR NNI Felderítő Főosztály Bünszervezetek Elleni Osztály, valamint a Nemzetközi Bűnözés Elleni Főosztály Kábítószerbűnözés Elleni Osztály nyomozói széles körű felderítést folytattak, és beazonosították a

platformot használó bűnszervezet tagjait, és az általuk folytatott kábítószer-kereskedelmi tevékenységet.

Az FBI, az Europolal és az elemzésekben és felderítésekben részt vevő tagállamok nyomozó szerveivel 2021. június 7-én összehangolt globális akciót tartott, melynek során a KR NNI nyomozói bűnszervezetben elkövetett kábítószer-kereskedelem büntett elkövetésének megalapozott gyanúja miatt Budapesten és Szekszárdon 12 ember egyidejű elfogására intézkedtek. Az ügygel összefüggésben ezen a napon Szerbia területén szintén elfogtak egy 36 éves férfit.

A 12 ember tartózkodási helyein, lakóhelyein és a hozzájuk tartozó címeken – összesen 25 címen – tartott kutatás során a nyomozók 57 kilogramm marihuánát, megközelítően 3,5 kilogramm kokaint, 3,5 kilogramm amfetamint, extasy tablettákat, kristályos kábítószergyanús anyagot, fentanilt és a felütéshez használt 13 kilogramm koffeint találtak. A kényszerintézkedések alkalmával 140 millió forintot meghaladó készpénzt, 8,5 millió forintnak megfelelő értékű kriptovalutát és hét személygépjárművet foglaltak le.

Az elfogott személyek közül gyanúsított kihallgatásukat követően 11 fő került őrizetbe, majd előzetes letartóztatásba. A nagyszabású akcióban a KR NNI és a társszervek részéről összesen 275 rendőr vett részt.

Összegzés

Az FBI–NNI Nemzetközi Egység egy különleges szervezeti egység, nemcsak a magyar rendőrség tekintetében, hanem világviszonylatban is, melyet az FBI külföldi fórumokon is büszkén mutat be a közvetlen rendvédelmi együttműködés példajaként.

A Szövetségi Nyomozó Iroda birtokában lévő erőforrások, tapasztalatok és az általuk kínált lehetőségek óriási előnyt jelentenek mind a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda, mind az egész magyar rendőrség számára.

Az egység létszámának nemrégiben lezajlott bővítése, és a nemzetközi bűnszervezetek újabb és újabb törekvései miatt kijelenthető, hogy a „Task Force”-nak, amely eddig sikeresen teljesítette a feladatát, nemcsak múltja van, hanem a jövője is látható.

A közös jövő iránti elköteleződés következő állomásaként aktuális téma az amerikai féllel – a létrehozás óta eltelt huszonkét év alatt a bűnügyi helyzetben, valamint az irányadó jogszabályok tekintetében lezajlott változásokra tekintettel – az alapító megállapodás aktualizálása. A megújuló szerződés garantálni fogja az eredményes együttműködés folytatását ebben az egyedülálló, kétnemzetiségű nyomozócsoporthoz.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Boczán J. (2022). Szövetségi ügynökök Magyarországon. Az FBI-NNI Nemzetközi Egység tevékenységének bemutatása. *Belügyi Szemle*, 70(7), 1567–1576. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.7.12>

K Ö N Y V I S M E R T E T É S

Simonyi Ottó: A mesterlövész

Ottó Simonyi: The sniper

Gáspár Miklós

Dr. mesteroktató, rendőr alezredes
Nemzeti Közszerológati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
gaspar.miklos@uni-nke.hu

Regényi Kund Miklós

Dr. PhD, adjunktus, nb. ezredes
Nemzeti Közszerológati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
regenyi.kund@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: A cikk a legismertebb magyar rendőrségi mesterlövész önéletrajzi elemek is tartalmazó lövészeti könyvét mutatja be.

Módszertan: A könyv részletekbe menő tanulmányozása, egyéb, a témában közelmúltban megjelent magyar és külföldi kiadvánnyal való összevetése.

Megállapítások: A kötet az igényes és olvasmányos szöveget kiegészítve több, eddig publikálatlan fényképet is tartalmaz, melyek a fegyverzet, öltözet és lövészeti technikák fejlődésének bemutatásán túl egyenruházattörténeti és rendészettörténeti szempontból is figyelemre méltók.

Érték: Az emelt szintű távcsövespuska-lövészetről éppúgy képet kap az olvasó, mint a szerző pályafutásáról, motivációjáról.

Kulcsszavak: mesterlövész, távcsöves puska, rendészeti karrier, motiváció

Abstract

Aim: The article presents the book of the best-known Hungarian police sniper on precision rifle shooting, including autobiographical elements.

Methodology: Detailed study of the volume, comparison with recently published Hungarian and international books and articles.

Findings: In addition to a demanding and readable text, the volume includes several previously unpublished photographs, which, in addition to showing the development of armament, dress and shooting techniques, are also remarkable in terms of uniform history and law enforcement history.

Value: This book gives the reader an insight into the advanced level of sniping, as well as the author's career and motivation.

Keywords: sniping, precision rifle, law enforcement career, motivation

Ellentétben a filmekben látottakkal, ahol egy-egy lövés, esetleg hosszabb tűzharc után a szereplők kedélyesen elbeszélgetnek, a jól kivitelezett és nem utolsósorban pontos lövés leadása – legyen szó egy .22-es sportpisztolyról vagy egy nagykaliberű mesterlövészpuskáról – bonyolult és komoly felkészülést igénylő feladat.

A lövészet iránt érdeklődő laikus vagy akár szakember, aki erre a nehéz feladatra fel kíván készülni, nagyon hamar szembesül azzal a körülménnyel, hogy változó színvonalú internetes videókat, hosszabb-rövidebb cikkeket viszonylag könnyű találni a témáról, de átfogóbb, komolyabb, mélyebb összefoglalást – azaz könyvet – azonban nagyon nehéz, szinte lehetetlen, különösen magyar nyelven (Plaster, 2006; Navy Sniper, 2006). Ha pedig a száraz tények ismertetésén túl arra is kíváncsiak vagyunk, hogy azok kiállják-e a gyakorlat próbáját, esetleg a lövés leadásán túl a lövésze – jelen esetünkben a mesterlövészre – mint emberre, szakemberre és/vagy sportemberre is kíváncsiak vagyunk, akkor a legutóbbi időkig, legalábbis magyar nyelven, lehetetlen küldetésre vállalkoztunk.

Szerencse, hogy 2021-ben megtört a jég, és egy sikeresnek mondható előzmény (Szikszay, 2021) után a magyar rendészeti lövészet és lökiképzés meghatározó alakja – tisztelői szerint élő legendája – is tollat ragadott, és a személyes oktatáson túl le is írta lövészetrel kapcsolatos tudását, lövész életének tanulságait. A gazdagon illusztrált, igényes megjelenésű, közel 300 oldal terjedelmű könyv több olyan, emelt szintű vagy haladó jellegű ismeretet tartalmaz, mellyel még a téma iránt elkötelezett, azt több szinten, több évtizede művelő szakember, egyben hobbista is csak alig-alig vagy egyáltalán nem találkozik. Példaként említhető a tácsöves puska karbantartása, belövése, a hangtompító felépítése, használata és karbantartása, lövés leadása üvegen keresztül, lövés leadása szélben, lövészet alacsonyabban vagy magasabban elhelyezkedő célokra stb. Elmondható, hogy hiánypótló fejtegetésekről van szó, melyek átadják az egyes tárgykörökkel kapcsolatos, gyakorlatban is bevált ismereteket, kellő alapot teremtenek az egyéni gyakorláshoz vagy az egyes kérdéskörökben való elmélyüléshez egyaránt.

A lövés leadásának know-how-ján túl képet kapunk a lövészről, a szerzőről, az ő szakmai pályafutásáról is. Neve, személye a szakmai közönség előtt jól ismert, hiszen aki a kilencvenes évek derekán figyelemmel kísérte a sajtóban

a magyar fegyveres szervezetek munkáját, gyakran találkozhatott egy szikár, szigorú tekintetű rendőrrel, Simonyi Ottóval, aki már akkor is a lőfegyverek kezelésének mestere volt. Szívesen példálózta vele a rendőrséget népszerűsítő cikkek, hiszen a világszínvonalba emelte a magyar rendőrség munkáját, legalábbis annak egy jól láttatható részét, a mesterlövészek és a bevetési egységek tevékenységét.

Sokan olvasták e cikkeket (például *Top Gun*, 1990) azok közül, akik éppen pályaválasztás előtt álltak és a rendészeti vagy katonai hivatást választották. Jó néhányuk számára motiváló erő, később példakép lett a könyv szerzője, mivel saját szemükkel láthatták, hogy nemcsak újságírói túlzás volt az, amit olvastak. Akinek szerencséje volt, még egy-egy alkalommal hosszabb-rövidebb időt az általa tartott képzéseken is eltölthetett, még akkor is, ha utána napokig izomlással küzdött. A könyv első részét olvasva, ahol saját pályafutását mutatja be a szerző, azokban, akik a fenti halmazba tartoznak, pillanatokra olyan érzést idéznek fel a képek és a leírt események, mintha újra a kitöltendő jelentkezési lap felett ülnének.

Hosszasan lehetne ismertetni a gyermek- és fiatakkorról, a karrier későbbi lépcsőfokairól szóló izgalmas, érdekes és mindig tanulságos történeteket, de a könyv ennél többet ad. Bepillantást enged egy elhivatott és hivatását követő ember érzéseibe, vágyaiba, divatos szóval élve motivációjába. Érezhetjük becsúgyát, hogy a legjobb legyen. Érezhetjük a hivatásos katonaként, majd rendőrként, ezen belül pedig a ranglétra aljáról induló és felső szintjéig eljutó hivatásos tisztként való létével napjainkra sajnos ritkává vált módon azonosuló és azt igenlő, profi szakember jogos és megalapozott büszkeségét. Követhetjük, hogy ez a hivatás hogyan válik önazonosságának egyik központi elemévé. (Másik centrum, természetesen ezzel összefüggésben és ezt megalapozva, profi fegyverforgató mivolta.) Láthatjuk, hogyan követte hivatása és egyben szenvedélye hívó szavát, hogyan tett meg mindent és hogyan mondott le mindenről, ami számára nem volt fontos, hogy a neki megfelelő szakmai közegben, a legjobbak között lehessen, hogy köztük is a legjobb lehessen. A jövő tisztjeit nevelők, és a leendő magyar rendőr- és honvédtisztek számára talán ezek a legtanulságosabb sorok.

Említést érdemelnek a rendszerváltozás utáni magyar rendészet fejlődéstörténetének és történeti narratívájának meghatározó szervezetéről, a Rendőrség Különleges Szolgálatáról, illetve annak elődszervezetéről, a Komondor csoportról írottak. Ennél is izgalmasabbak az illusztrációk. Nemcsak a szerző életét, nemcsak a ruházat, a felszerelés és a fegyverzet fejlődését követhetjük nyomon, hanem láthatjuk a pályatársakat, vetélytársakat és sportbarátokat is, köztük a magyar sport és a magyar rendészet ikonikus alakjait.

Zárásképpen: a könyv illusztrációi a magyar rendészeti egyenruhák fejlődése iránt érdeklődők számára is pótolhatatlan ismeretet nyújtanak. Eddig (szinte) soha nem láthattuk az RKSZ fekete gyakorló egyenruháját, annak gallérján, zsinórral keretezett kék vagy arany parolin hordott, még ötágú csillagokkal komplettírozott rendfokozati jelzéseket, melyek egyszerre emlékeztetnek az 1956-os magyar forradalom alatt a honvédség egyenruházati kísérleteire, illetve a harmincas, kora negyvenes évek szovjet fegyveres erőinek rendfokozati jelzéseire. Ez a téma is további kutatásokat, publikációkat érdemel.

A lövészet iránt érdeklődők és a hivatásos fegyveres szolgálatot választók egyaránt sokat meríthetnek, sokat profitálhatnak a könyvből, így erősítve, emelve magasabb szintre azt a hatást, amit Simonyi Ottó eddig is kifejtett a magyar lövészetre és a magyar rendészetre. A könyv betekintést enged azokba az apró titkokba, mesterfogásokba, ami mindig is körülöngte a szerző több évtizedes tevékenységét, de az igazi titkot a sorok között olvasva találhatjuk meg, ez pedig a kitartás és alázat a lövészet iránt, amely érezhetően az egész művet áthatja.

Felhasznált irodalom

Navy sniper (2006). *The Navy SEAL Sniper Manual*. The Navy.

Plaster, J. L. (2006). *The Ultimate Sniper: An Advanced Training Manual for Military*. Paladin Press.

Simonyi, O. (2021). *A mesterlövész. Vadászatról és sportlövészetről*. Magánkiadás.

Szikszay, T. (2021). *Lövész iskola – Lőkiképzési és lövészeti útmutató*. Magánkiadás.

Top Gun, 1990. *Kommandós lövészet*. Top Gun, (10)1.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Gáspár M. & Regényi K. M. (2022). Simonyi Ottó: A mesterlövész. *Belügyi Szemle*, 70(7), 1577–1580. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.7.13>

INTERJÚ

„Legfőbb erősségünk a támogatás” Interjú dr. Tarcsa Csaba r. vezérőrnagy úrral, a Készenléti Rendőrség parancsnokával

‘Our main strength is support’

Interview with Police Major General Dr. Csaba Tarcsa,
Commander of the Rapid Response and Special Police Service

Hornyik Zsuzsanna

Dr. főszerkesztő-helyettes
Belügyminisztérium,
Belügyi Szemle Szerkesztősége
zsuzsanna.hornyik@bm.gov.hu

Absztrakt

A Készenléti Rendőrség (a továbbiakban: KR) az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) alárendeltségébe tartozó országos hatáskörű rendőri szerv, a Magyar Rendőrség állandó csapaterejének szervezeti egysége. Jelmondata: „Egység,

Hűség, Becsület”. A KR-eseket megkülönbözteti az, hogy bevetési pilotka sapkájuk bordó színű, bal felkarjukon bordó színű karszalagot viselnek, felsőruhájuk hátoldalán a „POLICE” felirat helyett „Készenléti Rendőrség” felirat olvasható, járműveik fehér helyett ezüstmetál fényezésűek. A KR rendszeresített létszáma a budapesti és vidéki alegységeivel együtt 9079 fő. A rendőri szerv parancsnoka a műveleti országos rendőrfőkapitány-helyettes, aki irányítója és vezetője a nyolc igazgatóságnak, valamint a négy főosztály jogállású szervezeti elemnek. 2021. szeptember 1-jétől dr. Tarcsa Csaba r. vezérőrnagy, a KR Nemzeti Nyomozó Iroda (a továbbiakban: NNI) korábbi igazgatója vette át a KR parancsnoki feladatait. Többek között arról kérdeztük parancsnok urat, hogy miként lehet ilyen sokrétű, különböző tevékenységet végző egységek munkáját összehangoltan irányítani, milyen kihívásokkal találkozott.

Kulcsszavak: interjú, rendőrség

Abstract

The Rapid Response and Special Police Service (hereinafter referred to as the „KR”) is a nationally competent police body subordinate to the National Police Headquarters (ORFK), a permanent police force of the Hungarian Police. Its motto: „Unity, Loyalty, Honour”. The KR forces are distinguished by the fact that they wear a burgundy pilot cap, a burgundy armband on their left upper arm, and „Készenléti Rendőrség” on the back of their outer garments instead of „POLICE”, and instead of white their vehicles are painted silver metallic. The regular headcount of KR, including its Budapest and rural subdivisions, is 9079 person. The commander of the police body is the Deputy National Chief of Police Operations, who is the director and head of the eight directorates and the four organizational divisions. From 1 September 2021, Police Major General dr. Csaba Tarcsa, former Director of the National Bureau of Investigation of the KR (hereinafter: NNI) took over the command of the KR. Among other things, we asked the Commander how the work of such a diverse unit with different activities could be managed in a coordinated way, and what challenges he faced.

Keywords: interview, police

Parancsnok úr, kinevezését követően milyen szakmai kihívásokkal kellett szembenéznie a több mint 9000 fős állománnyal rendelkező KR élére kerülve?

Az NNI igazgatójaként már „rendszeren belül” voltam, így ismertem, hogy mivel foglalkozik a KR, de azért más a parancsnoki székéből minden részletében látni a szervezetet. Éppen az Eucharisztikus Világkongresszus, a Szentatya látogatása és az Euro 2020 események időszakában kerültem parancsnoki beosztásba, egyik nagyszabású rendezvény követte a másikat. A pápa látogatása alkalmával az állomány részéről körülbelül 2000 fő vett részt a rendezvény biztosításában. Az elődöm, dr. Kuczik János Zoltán r. vezérőrnagy úr irányításával hajtottuk végre a feladatot, mert ő volt ezeknek a nagyszabású eseményeknek a biztosítására kijelölt parancsnok. Csodálattal néztem, milyen óraműpontossággal zajlott minden, a tervben előre meghatározott rendőri feladat.

Én alapvetően bűnügyes voltam, pályafutásom során már vezettem városi rendőrkapitányságot és több megyei rendőr-főkapitányságot, de a KR-t irányítani ezektől különbözik, itt másfajta szemléletre van szükség, ami nagyszerű kihívás számomra. Viszonylag új szakterület volt számomra a személy- és objektumvédelem és a delegáció kísérés specialitása, mivel a megyei rendőr-főkapitányságoknál nincs ilyen típusú feladat.

Szoktam is mondani a kollégáknak, hogy én nem akarok a legjobb személyvédő, a legjobb objektumőr, a legjobb rendezvénybiztosítást szervező parancsnok lenni, mert nincs már időm arra, hogy ezek minden csínját-bínját megtanuljam, de igyekszem magamba szívni a szakma alapjait. Szerencsére olyan vezetógarnitúra áll a hátam mögött, akikre tudok támaszkodni, akik mesterei a szakmájuknak. Többen is vannak közöttük, akik már 20-30 éve a KR-nél teljesítik szolgálatukat.

Elmondhatom magamról, hogy „beszippantott” a KR, nagyon megszerettem a szervezetet.

Annak köszönhetően, hogy „testközelből” láttam megyei rendőr-főkapitányságok, városi kapitányságok működését, látom, hogy mennyiben különbözik azoktól a KR feladatrendszere, ezért van lehetőségem új szint vinni a munkába. Mondok egy példát. A KR-nek nem kell statisztikai adatokat szolgáltatnia például a lakásbetörések, az ittas vezetések számáról vagy a közúti balesetek okairól, míg a megyei rendőri szervezetek igen. És ez az a pont, ahol mi segíteni tudjuk a munkájukat. Ugyanis – maradva a példánál –, ha már egy nekünk rendelt feladat végrehajtása okán úgyis kint vagyunk közterületen, semmiből nem áll ellenőrizni például a közlekedésben részt vevőknél a különböző biztonsági eszközök alkalmazását: a biztonsági gyerekülés meglétét, a biztonsági öv vagy akár a mobiltelefon használatát. Tehát, ezzel a kiegészítő tevékenységgel nem csak létszámban, hanem minőségben is igyekszünk erősíteni a megyei kollégákat.

Ehhez természetesen másképpen kell gondolkodni, szemléletet kell váltani, és ez a szemléletváltás egészen más vezetői iránymutatást igényel. Azt, hogy a munkatársaim is nyitottabbak legyenek más rendőri szervek problémái felé. Nekem ebben a sokéves rendőrfőkapitányi tapasztalatom sokat segít.

Említenék egy másik példát. Eddigi munkám során több ízben szembesültem olyan helyzetekkel, amikor azonnali beavatkozásra volt szükség. Ilyen volt például Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében az árvízveszélyes helyzet, a Bakonyban a hirtelen nagy mennyiségben leesett hó okozta rendkívüli helyzet. Az ilyen esetekben jó, ha rendelkezésre áll egy azonnal mozgósítható egység, amivel az illetékes rendőri vezető „gazdálkodni tud”. Erre szolgál a KR. Elmondhatom, hogy ez a szervezet országosan működik, hisz minden országrészen van alegységünk. Ott vagyunk Miskolcon, Nyírbátorban, Debrecenben, Szegeden, Orosházán, Kiskunhalason, Pécsen, Kaposváron, Nagykanizsán, Szombathelyen, Győrben, Székesfehérváron és persze a fővárosban, Budapesten. A határoktól, főleg a schengeni külső határoktól olyan távolságra vagyunk, ahonnan azonnal be tudunk avatkozni, ha kéri a megyei rendőri szerv, vagy ha esetleg szükséges. A Balatonhoz például dunántúli diszlokált osztályainktól mozgósítunk, ami a nyári fesztiválszezon kezdetével hamarosan aktuálissá is válik. Budapesten a védett létesítmények őrzésében, a delegációk kísérésében meghatározott létszámmal veszünk részt, és a határőrizeti munka is meghatározott létszámmal folyik. Az ezekre a feladatokra beosztott munkatársak létszámán felül lévő személyi állomány a szabadon mozgatható erő.

A csapaterőn túl hadd említsek meg még egy-két olyan speciális, ugyanakkor a rendőri munka könnyedebb részét megtestesítő egységet, amelyek szintén a KR szervezetében találhatók. Hozzánk tartozik például az egész rendőri szervezet egyetlen zenekara. Tagjainak nagy többsége zeneakadémiai végzettséggel rendelkezik, és civilben is sokfelé játszanak. Ez nyilvánvalóan a munkatársak profizmusát bizonyítja, erősíti, plusz a jó hírust is megalapozza. Nagyon sok fellépést és koncertet adnak, jó hírust viszik a KR-nek.

Hozzánk tartozik a Nemzeti Lovas Diszegység is, amely a különböző állami ünnepeken, a nemzetközi delegációk fogadásakor látható, és minden alkalommal népszerűsíti a rendőrséget. Sokan nem is gondolnák, hogy például pont a lovak, a lovas szolgálat okán olyan, népi mesterséget űző embereket is foglalkoztatunk, mint a például a patkolókovács vagy a szijgyártó.

Mióta működik a szervezet a mai formájában? Milyen az együttműködés a többi felelősségteljes testülettel?

A 2010-es szervezeti felépítés nagyon megváltozott. Akkor még három alegység, a Rendészeti Igazgatóság, a Különleges Szolgálatok Igazgatósága és

a Támogató Igazgatóság alá tagozódtak a további főosztályok, osztályok. Érdekesképpen elmondom, hogy ekkor még a Különleges Szolgálatok Igazgatóságához tartozott a Terrorelhárító Szolgálat, a Tűzszerész Szolgálat, a Pénzkísérő Szolgálat, az Állami Futárszolgálat és a Légirendészeti Parancsnokság. Az utóbbi három még ma is ennek az igazgatóságnak a szervezeti egységébe tagozódik. A KR feladatköre és ezzel együtt a személyi állománya szinte évről évre folyamatosan bővült. A mai szervezeti állománytábla szerint a KR tevékenységi körét igazgatóságokra, és szintén a közvetlen irányításom alá tartozó, főosztály jogállású funkcionális egységekre bontva látja el.

A speciális szakmai feladatokat a Személy- és Objektumvédelmi Igazgatóság, a Különleges Szolgálatok Igazgatósága, a Rendészeti Igazgatóság, a Nyugat-magyarországi Határrendészeti Igazgatóság, a Kelet-magyarországi Határrendészeti Igazgatóság és az NNI végzi. Az igazgatóságok munkáját támogatja a szintén igazgatóságként működő két gazdasági jellegű szervezeti egységünk – amelyek ellátási körébe nem csak a KR, hanem több más, az Országos Rendőr-főkapitányság irányítása alá tartozó területi szerv is tartozik –, a Költségvetési Igazgatóság és a Műszaki és Üzemeltetési Igazgatóság. Szintén közvetlen irányítással működik a Humánigazgatási Szolgálat, az Ellenőrzési Szolgálat, az Ügyeleti és Védelmi Szolgálat, valamint a Hivatal. Szerteágazó és többszintű a KR feladatrendszere, amely elsősorban támogató jellegű.

A különböző feladatkörök annyira speciális ismereteket igényelnek, hogy fontos a folyamatos továbbképzés, erre hangsúlyt fektetünk és igyekszünk élni az új lehetőségekkel. Egyik ilyen sajátos terület például a pilóta nélküli légitjárművek (drónok) használata, ami pár éve kezdődött el. Ez pont egy olyan modern terep, amivel fel lehet kelteni a fiatal generáció érdeklődését, véleményem szerint meg lehet és meg is kell őket nyerni. A drónok alkalmazásához rendelkezünk erre a feladatra kiképzett állománnyal, szakirányítókkal, jól képzett mentorokkal és a felügyeleti szerv is mi vagyunk. Szerencsés a helyzetünk, mert minden technikai újdonságot lényegében elsőként próbálhatunk ki.

Egy másik fiatalos eszközünk, aminek alkalmazásában szintén elől járunk és a korábbi évekből már tapasztalatokkal is rendelkezünk, az önegyensúlyozó két-kerekű elektromos meghajtású eszköz, hiszen például a Budai Várban már pár éve használjuk ezeket. Manapság ezek használata a járőrözési feladatokra már világszerte bevett gyakorlat. A turisztikai idényben ezek az eszközök nagyon hasznosak, hazai tekintetben gondoljunk csak a vízparti nyaraló helyeinkre, például a Balaton parton, a Velencei-tónál, a Fertő-tónál és a Tisza-tónál egyaránt. Ezeket mi is a nyári szezon kezdetével alkalmazzuk, sőt a megyei rendőri szerveknek is biztosítjuk a használatát. Az eszköz szakszerű használatára képzést szervezünk, ami házi vizsgával végződik. A fiatal kollégák által kedvelt másik, szintén a jó idő beálltával alkalmazható eszköz a kerékpár.

Jó látni, amikor „a kereslet találkozik a kínálattal”, és a személyi állomány tagjai a hozzájuk legközelebb álló feladattal foglalkozhatnak. Elhivatottság tekintetében nagyon hasonló a kutyakiképzők és a lovasszolgálat munkatársainak a feladatköre, akik élethivatásként végzik a munkájukat. A civil életben is jó megítélésnek örvend a kutyakiképző szakma. A lovas szolgálat is ilyen. A munkatársak minden reggel, minden lovat belovagolnak, egyénileg is foglalkoznak az állatokkal, valamint csoportosan gyakorolják az alaki, illetve a protokolláris feladatokat, például államfők fogadása alkalmával bemutatandó díszelgésre. A közelmúltban a Zala Megyei Rendőr-főkapitányság hozta létre a lovasszolgálatot, jómagam pedig Veszprém megyében alapítottam, még megyei rendőr-főkapitányi minőségemben. Legutóbb a Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság részéről jelentkezett erre igény. A megyei rendőr-főkapitányságok a tanyavilág, a külterületek biztonságának fenntartása érdekében törekednek a lovasszolgálat létrehozására. Ehhez a KR adja a háttér- és technikai támogatást, úgymint lószállító gépjárművet, felszerelést. Gazdaságossági szempontokra is figyelemmel az eszközparkunk felújítása alkalmával a régi, de még remekül használható felszereléseket felújítjuk és átadjuk a megyei szervek részére csakúgy, mint sok lovunkat is. Ez a megoldás nagyon költséghatékony, hiszen nem kell újonnan vásárolni például a lovakat.

A lovaknál maradva elmondom, hogy az állatállományunkat fokozatosan cseréljük megjelenésében döntően fekete nóniuszra, így az egységes fekete lovainkkal az alakulatunk küllemében is egységes, tekintélyt parancsolóbb megjelenést fog kapni. Azért a nóniusz fajtára esett a választás, mert ez a fajta a nyugodt idegrendszere, testfelépítése, nagysága és nem utolsó sorban az egyedszámában pótolhatósága miatt leginkább alkalmas rendészeti céljainkra.

A többi fegyveres testület tekintetében elmondhatom, hogy mindenkivel jó a kapcsolat. A KR-nek a szolgáltató jelleg a legfontosabb jellemzője, amihez technikával és létszámmal is rendelkezünk. A kollégák nagy része érzi ennek a jelentőségét, pont ezért szeretnek a legtöbben a KR-nél dolgozni. Kérnek és mi adunk. Ismét egy példa: a Magyar Rendőrség szervezetében a KR-en kívül például, senki nem rendelkezik olyan személyszállító kapacitással, mint mi. A közelmúltban a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság nem tudta volna szállítani az ukrainai menekülteket, akik szerettek volna továbbmenni. Délben kiadtam a parancsot, este már ott voltak a személyszállító buszaink a gyűjtőpontokon.

A KR nagyon sok támogatást biztosít a rendőri szervek részére, amiért nagyon sok elismerést, pozitív visszajelzést is kapunk.

Nemzetközi összehasonlításban van-e hasonló jogállású, jogkörű, felépítésű szervezet?

Európában számtalan helyen létezik hasonló szervezet, néhány országban katonailag szervezeten a hadsereghez tartozik, de feladatait önállóan látja el, és általában csendőrségnek hívják. Romániától Franciaországig sok helyen van olyan csapaterős szolgálat, mint a miénk, ami, ha éppen nincsen konkrét feladata, akkor járőrözésben vesz részt, és a kollégák jelenlétükkel a közbiztonságot erősítik. Erre mindenhol szükség van, mindenhol felismerték ennek a bizonyos „puffernek” az indokoltságát, mellyel a szolgálatból elvont erők pótolhatók az ország bármelyik régiójában. A hazánkba delegált rendőri összekötőkön keresztül élő, napi szintű kapcsolatunk van a külföldi társszervekkel, jól működik a partnerség.

Ezen felül a Nemzeti Nyomozó Iroda – tevékenysége okán – igen intenzív, napi szintű munkakapcsolatban áll például a francia, a lengyel, a cseh és az osztrák kollégákkal.

Úgy tapasztalom, hogy a magyar rendőrök sok területen szolgálnak jó példával, sok helyről kaptunk már pozitív visszajelzést. Legutóbb például a török kollégák informálódtak a kutyáaszolgálat iránt. Nagy érdeklődésre tartott számot az, hogy mi milyen széles spektrumban alkalmazzuk a szolgálati kutyáinkat: a pénzkereséstől a kábítószer felkutatásáig.

Az egyik munkacsoport-értekezlet alkalmával például a pénzkeresési, valamint emberi DNS-keresés feladatból nyújtottunk nekik ízelítőt. Mindkettő újdonság a kutyakiképzésben. A bemutató alkalmával a kiképző egy apró, szabadszemmel nem látható körömdarabot dobott le az aszfalra, és a kutya a mutatott szagminta alapján szinte egyből megtalálta úgy, hogy előtte két ló is tartózkodott a területen. Másik újdonság a kutyakiképzésben a lézeres irányítás, amikor a kutyát elengedik és lézerténnel irányítják, mutatva neki, hogy merre menjen, hol keressen. Fantasztikus volt, a kutya és a kiképző összhangja számomra is nagy élményt nyújtott.

Ezekből is látható, hogy sok minden van, amiben a KR egyedülálló, amire igazán büszkék lehetünk.

Mennyire befolyásolta a Covid-19-járvány a mindennapi feladatellátást, megmaradt-e valamilyen speciális rendelkezés a világjárvány időszakából?

A Covid-19-járvány alatt nagyon sok feladatunk volt. A különböző szállítási feladatoktól kezdve, a biztosítási feladatokig. Az NNI még a mai napig foglalkozik olyan ügyekkel, amelyek a járványhelyzethez köthetők, ilyenek voltak

például a hamis Covid igazolások kiállítása vagy a rémhírterjesztő felületekhez kapcsolódó esetek.

A járvány ideje alatt a legfontosabb szempont az volt, hogy minél kevesebb kolléga betegedjen meg, ezért különösen szigorúan betartottuk a megelőző intézkedéseket, a beléptetési szabályokat, a fertőtlenítést, a védőmaszkok használatát. Igyekeztünk a védőoltást is minél több kollégánál propagálni.

Például nálunk egy személyszállító kisbuszban egyszerre 8–9 fő, a bevetési egységnél szolgálatot teljesítő kolléga ül és utazik együtt – ennél a szolgálatnál egyébként nem olyan régen töröltem el a kötelező maszkviselest –, és ha kiesik egy komplett szolgálat, azt megérzi a KR. Az ilyen jellegű szervezeti egységnél még jobban oda kell figyelni a szabályok betartására, hogy ne alakuljon ki tömeges lebetegedés. A nagy létszám mellett elmondható, hogy nagyon jól helyt álltak a kollégák. A KR végig működőképes maradt, ami többek között elődöm, dr. Kuczik János Zoltán r. vezérőrnagy úr érdeme.

Milyen mértékben befolyásolják a közelmúltban bekövetkezett nemzetközi események a KR mindennapi működését?

A háború kitörésekor, az első menekülthullám érkezése alkalmával a megyei rendőr-főkapitányságokra hárult nagyon sok feladat, részükre nyújtottunk megerősítő szolgálatot. Létszámra volt szükségük, mivel a közterületekről vonták el a járőröket, a körzeti megbízottakat, ezeket a feladatokat kellett pótolni, menni kellett valakinek.

A közbiztonságot, különösen a határmenti településeken, meg kellett őrizni. Erre kiemelten oda kellett figyelni, hiszen ez a rendőrség állandó feladata. Fontos, hogy a lakosság érezze azt, hogy továbbra is biztonságban van, hogy számíthat a területre, függetlenül attól, hogy a megszokott rendőr vagy a KR járőre van jelen.

Speciális feladatként jelentkezett a menekültek gyűjtőpontokra szállítása, ami nekünk van kapacitásunk. A nyírbátori és a miskolci egységeket az ukrán határhoz vezényeltünk, a debreceni egység a Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság részére adott támogató erőt. Feladatuk a szállítás, a közbiztonság fenntartása és a járőrözés volt, továbbá határrendészeti feladatokat is elláttak. Emellett segítették a menekülteket, a gyerekeket és a csomagokat pakolták.

Mindezek mellett természetesen a déli határokon is folyamatosan jelen vagyunk már 2015 óta. Állandó létszámmal, több száz rendőr folyamatosan háromnapos váltásban lát el szolgálatot. Három nap szolgálatot három-négy pihenőnap követ, majd újra három nap szolgálat. A kollégák szeretik, mert ez így egy jól tervezhető szolgálati forma, és összeegyeztethető a magánélettel is.

Köztudomású, hogy parancsnok úr elkötelezett a rendőri hagyományörzést illetően. Mesélne erről egy keveset?

Elég régóta foglalkozom gyűjtéssel, mégsem tartom magam igazi műgyűjtőnek, mert mondhatni válogatás nélkül, a rendészeti relikviáktól kezdve „mindent is” gyűjtögetek. Úgy gondolom, hogy ezeknek a tárgyaknak van története, múltja, emberi sorsok állnak a háttérben. Őszintén szólva nem szívesen dobok ki ilyen jellegű tárgyakat. Mivel katonatisztként kezdtem, a katonai és a sokévi rendőri munkámból már jónéhány emléktárgyam van.

Emellett huszár hagyományörzőként is igyekszem helytállni. Székelyföldön avattak huszár hagyományörzővé, egy székely barátom kért meg, hogy lépjek be közéjük. Ők biztosították részemre az eredeti kék posztót ahhoz a hannoveri huszár egyenruhához, amelyet ők is viselnek. Ha kiutazom hozzájuk évente egy-két alkalommal, olyankor koszorúzunk, felvonulunk, díszőrséget állunk különböző rendezvényeken. Székelyföldön, az ott élő magyar közösségben ennek még különösen nagy jelentősége van, az ő számukra nagy dolog együtt „masírozni”, ezzel is erősítve az ott élőket és a hagyományörzés értékét.

Ebből a huszárcsapatból nemrég ketten ellátogattak hozzánk, hogy tanulmányozzák azt, hogyan készülünk a március tizenötödikei megemlékezésre, hogyan kell a protokolláris feladatokat végrehajtani, tisztelegni, zászlót felvonni. Ezzel a történelmi hagyományörzés átadása és annak bemutatása volt cél, ahogyan a Nemzeti Lovas Díszegységünk őrzi a katona és a huszár hagyományokat.

Az NNI épületében körülbelül 40 darab egyenruhából álló kiállításom van, közöttük régi magyar rendőr és honvéd egyenruhák. Amikor az NNI-hez a széles nemzetközi kapcsolatai és nemzetközi vonatkozású munkái okán érkeznek külföldi vendégek, mindig megmutatják nekik. Aki kicsit jártasabb a kérdésben, azt természetesen jobban érdekli a kiállítás. A jelenlegi irodámba hozattam a 8. Huszárezred egyenruháját, ugyanis a Lovas Díszegység ilyet hord.

Az egyenruhák mellett gyűjtök tányérsapkákat, régi kítüntetéseket, illetve kapok is ilyeneket különböző látogatások alkalmával, mert sokan tudják rólam, hogy gyűjtő vagyok. Például rendőrautó makettet kaptam már Moszkvából, New Yorkból, Franciaországból, Romániából, Lengyelországból, Szlovákiából.

A család már hozzá szokott a szenvedélyemhez, az utazásaink alkalmával is keresem a játékboltokban a különleges darabokat.

Legértékesebb darabnak egy 1848-ból származó huszárcsákót tartok, amivel egy New Yorkban élő kalapkészítő támogatta a magyar szabadságharcot. Többen kérték már tőlem, de nem akarok megválni tőle. Ugyanígy gondolkozom a birtokomban lévő eredeti csendőr igazolványról is.

A gyűjteményemet és a hagyományörzés szeretetét és értékét igyekszem továbbadni a körülöttem élőknek is, hiszen a múltunk megbecsülése a jövőnk záloga.

A KR irányításával kapcsolatban is elmondhatom, hogy amit elődeimtől örököltül kaptam azt alázattal, de határozott hozzáállással viszem tovább. Nálam a központban az ember van, nekem kollégáim vannak és nem beosztottjaim. Azt szeretném elérni, hogy a bordó sapkás rendőr minden körülmények között büszke legyen arra, hogy nálunk szolgál, és a KR megítélése mind a testületen belül, mind a lakosság körében elismerést váltson ki.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Hornyik Zs. (2022). „Legfőbb erősségünk a támogatás”. Interjú dr. Tarcsa Csaba r. vezérőrnagy úrral, a Készenléti Rendőrség parancsnokával. *Belügyi Szemle*, 70(7), 1581–1590. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.7.14>

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A Belügyi Szemle kiemelten a Belügyminisztérium felügyeleti és szervezeti rendszeréhez illeszkedő olyan tudományos közleményeket fogad be és jelentet meg, amelyek elsősorban a rendvédelemmel, a közrenddel és a közbiztonsággal, a biztonságpolitikával, az önkormányzatisággal összefüggő kérdésekkel, a társadalmi devianciákkal, valamint a rendészet kérdéseit kriminológiai, kriminálszociológiai, büntetőjogi és rendészeti szempontból elemzi és értékeli.

A Belügyi Szemle az Open Journal Systems folyóirat-szerkesztő rendszer alkalmazáson keresztül fogadja a szerzőktől a kéziratokat.

A beküldött közlemény visszaigazolása során a Szerkesztőség tájékoztatja a szerzőket a beküldött kézirat befogadásáról és várható megjelentetéséről. A Szerkesztőség a beérkezett kéziratokat szakmai és tudományos szempontokból lektoráltatja, és fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására, tipografizálására.

A Szerkesztőség másodközlést nem vállal.

A Belügyi Szemlében megjelent cikkek nem feltétlenül tükrözik a Szerkesztőség álláspontját, azok tartalmáért való felelősség minden esetben a szerzőket terheli. A lap egésze, az egyes cikkeket is beleértve, szerzői jogilag védett, ezeknek a szerzői jogi törvény keretein kívül történő bármilyen felhasználása jogellenes és büntetendő.

A cikkek a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemények, melynek szellemében a cikkek bármilyen médiumban szabadon felhasználhatók, megoszthatók és újraközölhetők, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

A folyóirat megrendelhető a Szerkesztőség e-mail címén vagy telefonon.

Telefonszám: +36 (26) 795-900 / 24-600

Email: szerkesztoseg@belugyiszemle.hu

Web: www.belugyiszemle.hu

OJS: ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/index

Ára: 530 Ft

